

TAMPEREEN YLIOPISTO

Maija Mokka

TELEVISIOUUTISET JA SUOMALAINEN TIEDE

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma

Elokuu 2011

TIIVISTELMÄ

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tiedotusopin laitos

MOKKILA, MAIJA: TELEVISIOUUTISET JA SUOMALAINEN TIEDE

Pro gradu -tutkielma, 149 s., 5 liites.

Tiedotusoppi

Elokuu 2011

Tämä pro gradu -työ käsittelee suomalaisen tieteen ja televisiouutisten suhdetta. Tutkimuksessa luodaan ensin katsaus suomalaisten televisiouutisten tiedeuutisoinnin määrään ja nykytilanteeseen vuoden 2009 aikana kolmelta suurimmalta valtakunnallisista televisiouutisia tuottavalta kanavalta kerätyn käsikirjoitusaineiston pohjalta. Toiseksi tutkimuksessa perehdytään syvällisesti tiedeuutisten tekoprosessissa mukana olleiden toimittajien ja tutkijoiden vuorovaikutuksesta saamiin kokemuksiin sekä laajempiin ajatuksiin tieteen ja televisiouutisten suhteesta. Tarkoitusta varten on haastateltu seitsemää tutkijaa ja seitsemää toimittajaa.

Tutkimuksen lähtökohta on fenomenologis-hermeneuttinen. Haaastatteluaineiston keräämisessä käytetään menetelmänä teemahaastattelua ja materiaalin käsittelyssä sisällönanalyysia. Taustaluvuissa perehdytään tiedeviestintää, tiedejournalismia, tutkijoiden ja toimittajien suhdetta sekä televisiouutisten erityispiirteitä käsittelevään aikaisempaan tutkimukseen ja kirjallisuuteen. Toimittajien ja tutkijoiden suhdetta lähestytään kahden erilaisen kulttuurin kohtaamisena. Läpi tutkimuksen kulkevia teemoja ovat toimittajien ja tutkijoiden toisiaan koskevat stereotyyppit, näkökulmaerot ja vuorovaikutuksen kriittiset pisteet.

Tutkimuksen määritelmän täyttäviä tiedejuttuja mahtui tarkasteluajkaan kaikkiaan 67. Pääuutislähetyksissä ajetaan siis viikoittain ulos keskimäärin 1,5 tiedeaiheista uutisinsertiä. Suurimmat aihealueet ovat ympäristö, terveys, yhteiskunta ja teknologia. Sekä tutkijat että toimittajat pitävät mediajulkisuutta arvokkaana ja juttujen yleinen taso arvioidaan kohtuullisen hyväksi. Myös todelliset vuorovaikutustilanteissa saadut kokemukset ovat suurimmaksi osaksi positiivisia. Vaikka periaatteellisia odotuksia julkaistulle insertille ja vuorovaikutustilanteelle on runsaasti, ovat odotukset käytännössä vähäisiä.

Tutkijoiden ja toimittajien yhteistyöstä saamat kokemukset vaikuttavat tiedeuutisointiin asennoitumiseen stereotyyppioita enemmän. Tutkijoiden ja toimittajien näkemykset mm. tarkastamisesta, faktojen tärkeydestä, käytetystä kielestä ja jutun tyylistä ovat lähempänä toisiaan kuin aikaisemmat tutkimukset antavat ymmärtää. Vuorovaikutuksen sujuvuuteen ja tiedeaiheiden läpipääsyyn vaikuttavat kuitenkin edelleen monet ammattiryhmien sisäiset ongelmat, kuten tutkijoiden ristiriitainen suhtautuminen mielipiteiden ilmaisemiseen ja tutkimusorganisaatioiden sisäisen tiedotuksen tehottomuus, erikoistuneiden toimittajien puute ja toimitusten sisäiset asenteet.

Suomalaisen tieteen PR-pyrkimyksiä pidetään kohtuullisen vähäisinä ja tiedotusosastoilta jopa odotetaan aktiivisempaa roolia tiedeaiheiden myymisessä. Vuorovaikutuksen vähäiset ongelmat johtunevat suurimmaksi osaksi tutkijoiden sopeutumisesta journalismin toimintamalleihin. Voidaankin puhua jopa tutkijoiden mediakulttuurin syntymisestä. Television tiedeuutisoinnin edistämiseksi ehdotetaan tieteenalojen seurantavastuun jakamista kotimaan toimittajien kesken.

Asiasanat: Tiedeviestintä, tiedejournalismi, televisiouutiset

Tämä pro gradu -tutkielma on saanut tukea Journalistisen kulttuurin edistämissäätiö Jokesilta

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
1.1	Tutkimuksen tausta	1
1.2	Käsitteiden määrittely	3
1.3	Aiempi tutkimus	4
1.4	Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	5
1.5	Tutkimuksen toteutus.....	7
2	TIETEEN VIESTINTÄ MEDIALLE	9
2.1	Tiedeviestinnän määrittely	9
2.2	Media tiedeviestinnän kohteena	11
2.3	Tiedeviestinnän kasvu	12
2.3.1	Perustelut tiedeviestinnälle.....	12
2.3.2	Medioitumisen riskit	15
2.4	Tutkijat mediassa	16
2.4.1	Tutkijan julkisuusroolit	17
2.4.2	Motivaatio mediajulkisuuteen	18
3	TIEDEJOURNALISMI.....	21
3.1	Tiedejournalismin määrittely.....	21
3.2	Tiede journalismin aiheena	23
3.2.1	Tiedejuttujen lähteet	23
3.2.2	Tiedejutun asema ja uutiskriteerit.....	25
3.3	Tiedetoimittajat ammattikuntana	27
3.3.1	Erikoistumisen aste ja tarve.....	28
3.3.2	Rooli tieteen ja journalismin välissä.....	30
4	TUTKIJOIDEN JA TOIMITTAJIEN SUHDE.....	33
4.1	Kahden kulttuurin kohtaaminen	33
4.2	Vuorovaikutuksen kriittiset pisteet	36
4.2.1	Tarkkuus, tarkastaminen ja valta	37
4.2.2	Tarinallisuus, mielipiteet ja tutkimukseen viittaaminen	39
4.2.3	Kieli, perehtyminen ja aika	41
4.3	Televisioutisten erityisluonteen vaikutus	44
4.4	Kohti yhteistä kulttuuria.....	47
5	AINEISTO JA MENETELMÄT.....	51
5.1	Tiedeutiset	51
5.1.1	Valitut kanavat, uutislähetykset ja käsikirjoitukset	52
5.1.2	Tiedejuttujen käsittely.....	54
5.2	Haastattelut	54
5.2.1	Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusote	55
5.2.2	Teemahaastattelu aineiston keruumenetelmänä	57
5.2.3	Haastateltavien valinta ja haastatteluiden toteutus	59
5.2.4	Sisällönanalyysi haastatteluiden analysoinnissa.....	61
5.3	Omien lähtökohtien pohdinta ja toteutuksen kritiikki	64

6	TIEDEUUTISET TELEVISIOSSA TÄLLÄ HETKELLÄ.....	67
6.1	Tiedeutisoinnin organisointi toimituksissa.....	67
6.2	Määrä	68
6.3	Aiheet	70
6.4	Haastateltavat.....	74
6.5	Juttujen lähteet ja aiheiden tarjoaminen.....	75
6.6	Esimerkkijuttujen avulla syvemmälle	78
6.6.1	Syntyprosessi.....	79
6.6.2	Kesto ja näkökulmat	80
6.6.3	Tutkimukseen viittaaminen	82
6.6.4	Käytetty kieli	83
6.6.5	Eri toimijoiden roolit jutussa	84
6.6.6	Kuvitus	87
6.7	Yhteenvedo.....	88
7	TEKIJÖIDEN AJATUKSIA TIETEEN JA TELEVISIOUITISTEN SUHTEESTA ...	91
7.1	Tiede ja televisio.....	91
7.1.1	Kuvan voima ja vaikeus.....	92
7.1.2	Haasteina aika, yksinkertaistaminen ja kieli	93
7.1.3	Televisio soveltuvuus tiedeuutisointiin.....	97
7.1.4	Uutiskriteerit ja kilpailu	98
7.2	Vuorovaikutuksen lähtökohtia.....	101
7.2.1	Motivoivat tekijät	101
7.2.2	Jarruttavat tekijät	103
7.3	Vuorovaikutukselle asetetut odotukset	105
7.3.1	Tutkijoiden odotukset toimittajille	105
7.3.2	Toimittajien odotukset tutkijoille	107
7.3.3	Yhteistyön roolijako	108
7.3.4	Hyvän jutun ominaisuudet	111
7.4	Vuorovaikutuksen dynamiikka.....	113
7.4.1	Positiivisia yllätyksiä	114
7.4.2	Saatujen kokemusten merkitys.....	116
7.4.3	Suhteet ja koulutus.....	118
7.4.4	Valta ja luottamus	121
7.4.5	Toiveena yhteispeli.....	124
7.5	Yhteenvedo.....	126
8	POHDINTA.....	133
8.1	Kyytiä stereotypioille	133
8.2	Ammattikulttuurien sisäisiä kysymyksiä	135
8.3	Tutkijoiden mediakulttuuri.....	138
8.4	Toimintaehdotuksia.....	140

LÄHTEET.....	150
---------------------	------------

LIITTEET

1 JOHDANTO

Kun olen kertonut pro graduni aiheesta – television tiedeuutisointi – lähipiirini ihmisille, on heidän reaktionsa yleensä noudatellut tiettyä kaavaa. Aihetta pidetään mielenkiintoisena, mutta lähes samaan hengenvetoon huomautetaan, ettei tiedettä käsitteleviä juttuja televisiuutisissa juurikaan näy. Sama arkihavainto ja lyhyt kokemukseni uutissuunnittelussa työskentelystä sysäsivät liikkeelle oman kiinnostukseni aiheeseen.

Vastaanottaessani ja lukiessani tutkimustiedotteita uutissuunnittelussa tulin toimineeksi rajapinnalla, jossa monet tieteen tulokset ja aiheet ensimmäisen kerran koettelevat menestyksen mahdollisuuksiaan journalismin maailmassa. Tehtävässäni törmäsin konkreettisesti moniin tieteen ja journalismin sekä tutkijoiden ja toimittajien välisen vuorovaikutuksen ongelmakohtiin. Omaksi tuntumakseni jäi, että useimmat suurta yleistä huomiota herättävät tiedeaiheet lyövät itsensä läpi myös televisiuutisissa, mutta yksittäiset mielenkiintoiset ja merkittävätkin tulokset jäävät helposti huomiotta.

Asia jäi pohdituttamaan ja antoi kimmokkeen lähteä selvittämään television tiedeuutisoinnin lähtökohtia tarkemmin. Vastaavatko arkihavaintoni tiedeuutisten vähäisestä määrästä ja vuorovaikutuksen ongelmallisuudesta todellisuutta? Millaisena tieteen ja televisiuutisten suhde näyttäytyy toimittajille ja tutkijoille itselleen?

1.1 Tutkimuksen tausta

Ainakaan katsojien kiinnostuksen puutteen ei pitäisi rajoittaa tiedeuutisten määrää televisiossa. Tavallinen kansalainen saa nimittäin tieteestä tietoa median kautta huomattavasti vähemmän kuin haluaisi. Näin on ainakin kahden viime vuosina toteutetun tiedeaiheisen barometrin mukaan. Eurobarometrissä (2005, 3, 16, 125) 37 prosenttia EU-kansalaisista ilmoitti saavansa vain hyvin vähän tietoa uusista tieteellisistä tuloksista, ja suomalaisten kohdalla luku nousi jopa 49 prosenttiin. Samaan aikaan noin kolmannes ilmoitti olevansa tiedeaiheisista uutisista hyvin kiinnostuneita. Viimeisimmässä Tiedebarometrissä puolestaan lähes 60 prosenttia suomalaisista ilmoittaa seuraavansa kiinnostuksella tiedettä, tutkimusta ja teknologiaa koskevia asioita (Kiljunen 2010, 6).

Joukkoviestinten merkitys kansalaisten tiedetiedon lähteenä nousi Tiedebarometrissä suureksi. Sähköisiä viestimiä, televisiota ja radiota, pitää vähintään melko tärkeänä tiedetiedon lähteenä lähes 90 prosenttia suomalaisista. Lisäksi lähes kolme neljäsosaa on sitä mieltä, että tiedotusvälineiden tulisi tarjota nykyistä enemmän tietoa tieteestä. Vaade on säilynyt yhtä vahvana kuin edellisissä

mittauksissa vuosina 2001, 2004 ja 2007. (Kiljunen 2010, 16, 86.) Barometrien tuloksia tulkittaessa on tietenkin otettava huomioon niiden lähtökohtana oleva tavoite edistää tieteen asemaa yhteiskunnassa ja lisäksi haastateltujen ihmisten taipumus antaa tiedekiinnostusta koskeviin kysymyksiin sosiaalisesti hyväksyttäviä vastauksia. Tästä huolimatta toive tiedotusvälineiden tarjoamalle lisäinformaatiolle vaikuttaa kiistämättömältä.

Suomessa valtakunnalliset televisiouutiset puolestaan esittävät tavoitteekseen ja tehtäväkseen nimenomaan yleisön palvelemisen. Yle uutisten slogan kuuluu: Jotta suomalaiset tietäisivät. Uutisten tavoitteena on kertoa suomalaisten elämään vaikuttavista, tärkeistä ja kiinnostavista asioista luotettavasti ja nopeasti. Yle uutiset myöntää oman agenda-setting-vaikutuksensa; Valitsemalla julkaistavaksi tiettyjä tietoja tai tulkitsemalla maailmaa tietyllä tavalla uutiset vaikuttavat merkittävästi ihmisten käsityksiin maailmasta ja sitä kautta yhteiskunnan kehitykseen. (Yle Uutiset, internet-sivut). Esimerkiksi Burtonin (2000, 119) mukaan televisiouutisia tulisikin tarkastella kriittisesti, koska ne esittävät maailman tietystä näkökulmasta, jonka ne pyrkivät myymään katsojille ainoana vakavasti otettavana näkemyksenä. Televisiouutiset siis muokkaavat osaltaan käsitystämme todellisuudesta ja siitä, mikä tuossa todellisuudessa on tärkeää, minkä vuoksi yleisesti ajatellaan, että uutisissa tulisi tasapuolisesti käsitellä kaikkia yhteiskunnan osa-alueita. Uutisten merkitystä tiedetiedon välittäjinä pääkanavilla lisää sekin, että tieteen ajankohtaisohjelma Prisma Studio siirtyi hiljan YLE Teemalle.

Väliverrosen (2008, 2) mukaan tiedeviestinnästä on viime vuosina tullut uudella tavalla ajankohtaista, sillä tieteen ja yhteiskunnan suhde on parhaillaan murroksessa. Tieteeltä on alettu vaatia vaikuttavuutta ja vuorovaikutusta jo yhteiskunnallisen oikeutuksensa vuoksi. Vaatimukset on kirjattu yliopistolakiin niin kutsuttuna yliopistojen kolmantena tehtävänä. Lain mukaan yliopistojen tulee opetus- ja tutkimustehtäviä hoitaessaan toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta (Yliopistolaki, 2). Samaa vaaditaan myös julkisilta tutkimuslaitoksilta. Lisäksi Väliverrosen (1993b, 23) mukaan yliopistojen ja tieteellisten organisaatioiden lisääntynyt markkinaorientoituneisuus on tehnyt tieteen ja median suhteista entistäkin tärkeämpiä.

Ensimmäinen laaja keskustelu tieteen ja journalismin suhteesta käytiin Suomessa vuonna 1974, kun Suomen kulttuurirahasto järjesti tieteen journalistisen yleistajuistamisen ongelmia käsitelleen seminaarin. Järjestäjien tarkoituksena oli tuolloin saada tutkijat ja toimittajat viestimään omista näkökohdistaan ja toimintansa periaatteista toinen toisilleen. (Tieteen tiedotus 1974, 5.) Tästä eteenpäin aihetta käsitteleviä tapahtumia on järjestetty lähes vuosittain. Monet ovat sitä mieltä, että

ongelmat ja keskustelunaiheen ovat vuodesta toiseen säilyneet samoina, vaikka konkreettisia parannuksiakin on tapahtunut (esim. Korppi-Tommola 2003, Rydman 2002).

Keväällä 2009 Helsingissä pidettiin kaksi toimittajille, tiedottajille ja tutkijoille suunnattua seminaaria, joissa käsiteltiin tiedeviestinnän tilaa Suomessa¹. Seminaarien viesti oli selvä: Vaikka tieteen ja median välisessä kanssakäymisessä on tapahtunut paljon edistystä, ei suhde edelleenkään ole ongelmaton. Yliopistot ovat alkaneet kouluttaa tutkijoitaan aktiivisemmiksi viestijöiksi, mutta suhtautuminen popularisointiin ei edelleenkään ole itsestään selvän luonteavaa. Televisioutisia pidetään lisäksi erityisen vaikeana kanavana niin välineluonteensa kuin tiedeuutisointiin erikoistuneiden toimittajien puutteenkin vuoksi. Toimittajia puolestaan huoletti muun muassa tutkijoiden tavoittamisen vaikeus tiukalla aikataululla ja tiedotusvälineiden valikoiminen tavoitettavan yleisön koon perusteella.

1.2 Käsitteiden määrittely

Tiedettä käsittelevän aineiston osuudesta journalismissa tai joukkoviestimissä yleensä ei ole kovin luotettavia arvioita. Väliwerrosen (1993a, 43) mukaan syynä ei ole pelkästään kattavien tutkimusten puute, vaan vertailua vaikeuttaa myös tiedettä ja tiedejournalismia koskevien määrittelyjen erilaisuus ja kiistanalaisuus. Esimerkiksi joissakin tutkimuksissa tieteeksi on määritelty vain luonnontieteet ja lääketiede.

Tieteen määrittely onkin tunnetusti vaikeaa ja siihen on monia eri tapoja. Niin sanottu puhdas tiede on määritelty systemaattiseksi toiminnaksi, jonka tarkoituksena on kerätä tietoa maailmasta ja järjestää sekä tiivistää tämä tieto koettelon kestäviksi laeiksi ja teorioiksi. Tiedeviestinnästä puhuttaessa tieteen on nähty pitävän sisällään niin sanotun puhtaan tieteen lisäksi matematiikan, tilastotieteen, insinööritieteet, teknologian ja lääketieteen sekä niihin liittyvät alat. (Burns et al. 2003, 185.) Oma tutkimukseni ei rajaudu näiden niin sanottujen kovien tieteiden science-alueelle, vaan tiede ymmärretään mahdollisimman laajasti ja mukaan lasketaan myös niin sanottu studies-alue, joka pitää sisällään muun muassa humanistiset tieteet, yhteiskuntatieteet ja kasvatustieteet.

Tiedeviestinnällä viitataan jatkossa tiedeyhteisöjen ja tutkijoiden toimiiin tutkimuksen ja sen tulosten kommunikoimiseksi sekä toisille tutkijoille että laajemmille yleisöille ympäröivään yhteiskuntaan. Tiedejournalismiksi puolestaan ymmärretään kaikkia tieteenaloja, tutkimusta ja tuloksia, tiedotusvälineissä käsittelevä ja journalistisen prosessin läpikäynyt aineisto. Tiedeuutisella

¹ Seminaarit on esitelty tarkemmin kirjallisten lähteiden jälkeen osiossa LÄHTEET.

tarkoitetaan tutkimuksen analyysivaiheessa televisiuutisinsertiä, jonka aihe on syntynyt tieteellisen tutkimuksen tuloksena, ja joka on lähtöisin tiedeyhteisöstä itsestään.² Tutkimuksessa usein toistuva sana juttu kaivannee sekin selvennystä. Jutulla viitataan englannin kielen sanan *story* tapaan sekä toimittajan kokoamaan, sanomalehdessä julkaistuun artikkeliin että television uutisinserttiin.

1.3 Aiempi tutkimus

Yhdysvalloissa tieteen ja joukkoviestinnän suhteet alkoivat kiinnostaa joukkoviestinnän tutkijoita 1950-luvun lopulla, ja 1980-luvun loppupuolelta lähtien tieteen, joukkoviestinnän ja kansalaisten suhteita käsittelevä tutkimus on nopeasti lisääntynyt. On tutkittu muun muassa tieteellisen tiedon levittämistä yhteiskunnassa, tiedejournalismia, tutkijoiden ja toimittajien suhteita, tieteellisiä kiistoja ja kansalaisten tiedekäsityksiä. (Väliaverron 1993a, 43, 45.)

Väliaverron (1993a, 45–46) jakaa aiemman tutkimuksen traditionaaliseen ja kriittiseen paradigmaan. Traditionaalisen paradigman tutkimuksessa on hänen mukaansa ollut selkeä normatiivinen lähtökohta ja tavoitteena on ollut parantaa tieteen tuloksista tiedottamista, tiedejournalismin tasoa ja sitä kautta kansalaisten ymmärrystä tieteestä ja sen tuloksista. Näkökulma on tiedekeskeinen ja keskittynyt tieteen popularisointiin. Tärkein tutkimusongelma on ollut, miten objektiivisesti, luotettavasti ja täsmällisesti joukkoviestimet käsittelevät tiedettä ja tutkimusta. Muita traditionaalisen paradigman keskeisiä tutkimusalueita ovat olleet tiedejournalismin yleisö sekä tutkijoiden ja toimittajien, tieteen instituutioiden ja joukkoviestimien suhteet.

1980-luvun puolivälissä nousseen kriittisen paradigman tutkimuksia on yhdistänyt popularisointiparadigman kritiikki ja ne ovat käsitteellistäneet tieteen ja julkisuuden suhteita uudella tavalla. Taustalla vaikuttavana ajatuksena on Väliaverron (1993a, 47) mukaan ollut, että tiede ja journalismi muodostavat kaksi tai pikemminkin monta erilaista kulttuuria, joilla on omat instituutionsa, kielenkäyttötapansa, legitimaatiotarpeensa ja yhteiskunnalliset intressinsä. Kriittinen paradigma on määritellyt tutkimuskohteekseen tieteen yhteiskunnallisen ja kulttuurisen aseman ja tutkimuksen käytön erilaiset sosiaaliset kontekstit. Se ei tarkastele tieteen ja joukkoviestinnän suhdetta vain popularisointina, vaan yrittää lähemmin tutkia niitä prosesseja, joissa tieteellistä tietoa ja tieteen julkisia esityksiä tuotetaan. Tutkimuskohteena ovat tieteen diskursiiviset käytännöt, tiedon tuottamisen ja esittämisen tavat sekä niihin vaikuttavat sosiaaliset suhteet.

² Tarkemmin tiedeviestinnän, tiedejournalismin ja tiedeuutisen määritelmiin palataan luvuissa 2.1, 3.1 ja 5.1.

Hansen (2008, 105, 108) puolestaan jakaa tieteen ja median tutkimuksen kolmeen pääsuuntaukseen. Näistä ensimmäinen keskittyy tiedejournalismin tuottamiseen mediassa ja pitää sisällään lähteiden ja media-ammattilaisten suhteita käsittelevät tutkimukset. Toinen suuntaus keskittyy median sisältöihin ja representaatioihin ja kolmas median yleisöihin. Myös Hansen kiinnittää huomion siihen, että lähteitä ja toimittajia käsittelevässä tutkimuksessa on tapahtunut vähittäinen muutos samaan aikaan viestintätutkimuksen yleisten paradigman vaihdosten kanssa. Varhaisia tutkimuksia dominoineesta tarkkuutta, objektiivisuutta, ennakoasenteita ja vääristymiä koskevasta huolesta on siirrytty konstruktivisempaan näkökulmaan siitä, kuinka tiedeuutisiin ja tieteen muuhun mediaseurantaan vaikuttavat monimutkaiset väiteketjut, organisaatiotason järjestelyt, taloudelliset reunaehdot ja kulttuuriset arvot.

Aiemmassa tutkimuksessa on eri medioita koskevan analyysin määrässä Hansenin (2008, 112–113) mukaan huomattavaa epätasapainoa. Suurin osa tiedettä ja mediaa koskevasta tutkimuksesta on keskittynyt yksinomaan printtimediaan ja vielä tarkemmin sanomalehtiin. Tiedettä televisiossa käsittelevien tutkimusten määrä on huomattavasti pienempi ja suuri osa tästä tutkimuksesta on keskittynyt tv-dokumentteihin ja pidempiin ajankohtaisohjelmiin. Suomessa myös tutkijoiden ja toimittajien suhteita selvittänyt aikaisempi tutkimus on keskittynyt pääasiassa printtimedian edustajien näkemyksiin.

Suurin osa käyttämästäni kirjallisuudesta onkin ulkomaista ja kielirajoitusten vuoksi anglo-amerikkalaista. Vaikutus korostuu kirjallisuuskatsaukseen perustuvissa taustaluvuissa, joissa täytyy ottaa huomioon, että kootut tulokset ja näkemykset ovat suuntaviivoja antavia eivätkä välttämättä sellaisinaan Suomen oloihin sovellettavissa. Varsinaisten tutkimusten lisäksi tiedejournalismista sekä tieteen ja journalismin suhteista ovat kirjoittaneet lukuisia kokemuksiin perustuvia artikkeleja alojen harjoittajat, niin toimittajat kuin tutkijatkin. Näille artikkeleille ovat tyypillisiä voimakkaat vastakkainasettelut. Taustaluvuissa kokoon yhteen sekä aikaisempia tutkimustuloksia että artikkeleissa esitettyjä väitteitä tavoitteenani luoda mahdollisimman kattava käsitys tieteen ja journalismin suhteesta esitetyistä näkemyksistä.

1.4 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Asettamassani tutkimustehtävässä on kaksi osaa. Tarkoitukseni on ensin kartoittaa ja kuvata suomalaisten televisiouutisten tiedeuutisoinnin määrää, aiheita sekä juttujen rakentumistapaa ja syntyprosessia. Ensimmäinen tavoitteeni on siis luoda tältä kannalta katsaus televisiouutisten tiedeuutisoinnin nykytilanteeseen. Toiseksi haluan perehtyä syvällisemmin uutisten

syntyprosessissa mukana olleiden toimittajien ja tutkijoiden kokemuksiin ja ajatuksiin television tiedeuutisoinnista. Etsin vastausta siihen, millaisena toimittajat ja tutkijat kokevat tieteen ja televisioutisten suhteen sekä välisensä vuorovaikutuksen. Tavoitteenani on saada selville muun muassa, miten televisioutisten ajatellaan soveltuvan tiedeuutisointiin, millaisia kokemukset yhteistyöstä ovat olleet, kuinka ne ovat vaikuttaneet tiedeuutisointiin suhtautumiseen ja millaista roolia erilaiset ennakoasenteet ja stereotyyppit näyttävät vuorovaikutuksessa. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Kuinka paljon televisioutisissa käsitellään suomalaista tiedettä ja miten tiedeuutiset rakentuvat?
2. Millaisena toimittajat ja tutkijat kokevat tieteen ja televisioutisten suhteen sekä välisensä vuorovaikutuksen?

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tavoitteena on, kuten todettu, luoda katsaus television tiedeuutisoinnin nykytilanteeseen. Sen tarkoituksena on toimia alustuksena ja pohjana tutkijoiden ja toimittajien ajatusten analysoinnille. Tutkimuksen pääpaino on siis toisella tutkimuskysymyksellä.

Tutkimuksen lähtökohta on tietyllä tavalla tiede- ja popularisointikeskeinen, koska ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta keskityn nimenomaan tiedemaailmasta itsestään nousseisiin tiedeuutisiin ja suljen tarkastelun ulkopuolelle ne jutut, joissa tutkijoita on käytetty yhteiskunnallisia ongelmia kommentoivina asiantuntijalähteinä. Myöhemmin, toiseen tutkimuskysymykseen vastatessani puhun kuitenkin laajemmin televisioutisten ja tieteen suhteesta yleensä, jolloin myös tutkijoiden asiantuntijarooli pääsee esille popularisoijaroolin ohella. Näen tieteen ja journalismin suhteen vaikeudet osittain kommunikaatio-ongelmana, mutta en tutki, millaista tai kuinka todenmukaista ja tarkkaa tv-uutisten välittämä tiedetieto on. En mene niin pitkälle, että selvittäisin millainen on televisioutisten tiedeuutisoinnin vaikutus katsojien tiedekäsityksiin, vaikka perustelenkin aiheen tärkeyttä ihmisten kiinnostuksella.

Koska pääaiheenani ovat tutkijoiden ja toimittajien, tieteen instituutioiden ja joukkoviestimien suhteet sekä tiedejournalismin tuottaminen mediassa, voidaan tutkimukseni nähdä sijoittuvan Väliwerrosen (1993a, 45–46) traditionaaliseen paradigmaan ja Hansenin (2008, 105, 108) jaottelun ensimmäiseen pääsuuntaukseen. Kriittisen paradigman tavoin näen kuitenkin tieteen ja journalismin kahtena erilaisena kulttuurina, joiden toimintamallit, arvot ja intressit vaikuttavat tutkijoiden ja toimittajien väliseen vuorovaikutukseen ja sen lopputuloksiin. Vaikka oman tutkimukseni ensimmäisen tavoitteen, eli televisioutisten tiedejuttujen määrän ja rakenteen selvittämisen

voidaan ajatella olevan perinteisen popularisointikeskeinen, on se myös siinä mielessä perusteltu, ettei vastaavaa selvitystä aiheesta ole aikaisemmin Suomessa tehty.

1.5 Tutkimuksen toteutus

Tutkimuskysymysten tavoin myös tutkimukseni aineisto on kaksijakoinen. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen tiedejuttujen määrästä ja rakenteesta vastaan kolmelta suomalaiselta valtakunnallisia televisiouutisia toimittavalta kanavalta keräämäni käsikirjoitusaineiston perusteella. Tutkimuksessa painottuvaa toista tutkimuskysymystä, tutkijoiden ja toimittajien tieteen ja televisiouutisten suhdetta koskevista ajatuksista, puolestaan lähestyn haastattelemalla yhteensä neljäätoista tiedejutun teossa mukana ollutta ammattilaista, seitsemää toimittajaa ja seitsemää tutkijaa. Tutkimukseni lähtökohta on fenomenologis-hermeneuttinen. Haastatteluaineistonkeruussa käytän menetelmänä teemahaastattelua ja materiaalin käsittelyssä sisällönanalyysiä.

Tutkielma koostuu kahdeksasta pääluvusta. Taustaluvuissa 2, 3 ja 4 luon katsauksen tiedeviestintää, tiedejournalismia, toimittajien ja tutkijoiden suhdetta sekä televisiouutisten erityisluonnetta käsittelevään kirjallisuuteen ja aiempaan tutkimukseen. Luvussa 5 kerron tarkemmin tutkimukseni teoreettisista lähtökohdista ja käyttämäni menetelmistä. Pohdin myös omia lähtökohtiani tutkijana ja tutkimuksen toteutuksen onnistumista.

Tutkimuksen analyysiosa jakautuu tutkimuskysymysten ja aineiston tavoin kahteen osaan. Ensin, luvussa 6, selvitän, kuinka paljon ja millaisia tiedeuutisia suomalaisissa televisiouutistoimituksissa tehdään. Luon yleisen katsauksen tiedejuttujen aihekirjoon, lähteisiin ja haastateltaviin. Kuvailen myös tarkemmin seitsemän esimerkkijutun rakennetta ja syntyprosessia. Luvussa 7 perehdyn syvällisesti tutkijoiden ja toimittajien ajatuksiin tieteen ja televisiouutisten suhteesta. Selvitän tekijöiden näkemyksiä television soveltuvuudesta tiedeuutisointiin, sen vahvuuksia ja haasteita, sekä tiedejuttujen asemaa ja niihin sovellettavia uutiskriteereitä. Kartoitan sekä tiedeviestintää motivoivia että viestintäintoa jarruttavia tekijöitä, ja paneudun vuorovaikutukselle, julkaistulle jutulla sekä toiselle osapuolelle asetettuihin odotuksiin. Selvitän myös vuorovaikutuksen dynamiikkaa, tekijöiden keskinäisessä kanssakäymisessä saatuja kokemuksia sekä niiden vaikutusta siihen, kuinka tiedeviestintään suhtaudutaan. Tarkastelen lisäksi tutkijoiden ja toimittajien ajatuksia suhteiden ja koulutuksen merkityksestä. Lopuksi otan esille vallan ja luottamuksen kysymykset sekä tekijöiden toiveet ja ehdotukset vuorovaikutuksen kehittämiseksi. Peilaan samalla jatkuvasti tutkijoiden ja toimittajien ajatuksia kirjallisuuskatsauksessa ja taustaluvuissa esiinnoisseisiin teemoihin. Molempien analyysilukujen lopussa on tiiviit yhteenvedot niissä käsitellyistä tuloksista.

Luvussa 8 vedän yhteen analyysin tärkeimpiä tuloksia ja nostan esiin mielestäni mielenkiintoisimpia ja merkityksellisimpiä teemoja. Teen myös joitakin toimintaehdotuksia television tiedeuutisoinnin ja tiedeviestinnän kehittämiseksi.

2 TIETEEN VIESTINTÄ MEDIALLE

Tieteeseen kuuluu olennaisena osana julkisuus. Tiede itseään korjaavana järjestelmänä edellyttää viestintää kollegoille tiedeyhteisön sisällä, sillä toimiakseen se vaatii julkista keskustelua ja kritiikkiä. (Rydman 2002.) Tiede kurkottaa kuitenkin myös akateemisen yhteisön ulkopuolelle ja mediasta on tullut yhä tärkeämpi tiedeviestinnän kohde. Taustalla vaikuttavat muun muassa vaatimukset tieteen yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta ja tutkimusorganisaatioiden rahoitustarpeet. Median roolin merkityksellisyyttä korostaa sekin, että tiedotusvälineet toimivat usein välittäjinä tieteen ja sen muiden sidosryhmien välillä.

Tässä luvussa pyrin ensin määrittelemään, mitä tiedeviestinnällä tarkoitetaan ja minkälaisen kirjon erilaisia toimintoja sen voidaan ajatella pitävän sisällään. Selvitän myös tiedeviestinnälle esitettyjä perusteluita ja niitä tavoitteita, joihin viestinnällä pyritään. Lopuksi perehdyn tutkijoiden erilaisiin julkisuusrooleihin sekä mediayhteistyötä motivoiviin ja jarruttaviin seikkoihin.

2.1 Tiedeviestinnän määrittely

Laajasti ymmärrettynä tiedeviestinnällä voidaan tarkoittaa kaikkea tutkijan työn tulosten kommunikointia rajaamatta kohdeyleisöä ja viestintätilannetta (Löytönen 2009, 3). Tiedeviestintä jaetaan kuitenkin usein tiedeyhteisön sisäiseen sekä yhteiskuntaan ja suurelle yleisölle kohdistettuun ulkoiseen viestintään (Niitemaa 2006, 149). Vaikka molempien viestinnän lajien pohjana on sama tutkimus, ne poikkeavat oleellisella tavalla toisistaan.

Kuten todettu, tiedeyhteisön sisäistä, muille saman alan tutkijoille suunnattua viestintää voidaan pitää koko tieteen ytimenä. Tieteellinen tutkimus kulminoituu siitä tehtyyn artikkeliin tai tutkielmaan, jonka laatimista, ennakoarviointia ja julkaisemista säätelevät tarkat protokollat. Yleensä tiedeviestinnästä puhuttaessa tarkoitetaan kuitenkin nimenomaan ulkoista viestintää eli tieteen ja sen tulosten esittelyä suurelle yleisölle sekä tieteen ja yhteiskunnan vuorovaikutusta ylipäätään. (Niitemaa 2006, 149.)

Ulkoisen tiedeviestintä onkin eräänlainen kattotermi, jonka alle voidaan niputtaa joukko muita usein toistuvia käsitteitä. Näitä ovat muun muassa tiedevalistus, tieteentiedotus, tieteen tulosten tunnetuksi tekeminen, tieteen yleisöviestintä, popularisointi, kansantajuistaminen, yleistajuistaminen ja tieteen julkinen ymmärrys. Rydmanin mukaan kaikki edellä mainitut käsitteet kietoutuvat enemmän tai vähemmän saman asian ympärille ja niiden tarkoituksena on tehdä tiede,

sen olemus, toiminta ja tulokset tunnetuiksi sekä tuoda ne osaksi ihmisten ja yhteiskunnan arkea ja kansalaiskeskustelua (Rydman 2004, 1).

Kun tieteen saavutuksista tiedotetaan laajalle yleisölle, puhutaan usein tieteen popularisoinnista, yleistajuistamisesta tai kansantajuistamisesta (Männikkö 2008, 97). Näillä tarkoitetaan tieteen ammattikielillä kirjoitettujen tutkimustulosten kääntämistä ja tulkitsemista jokapäiväiselle kielelle (Tommila 1994, 5). Alkuperäisen tieteellisen tekstin vaatiman muokkauksen määrä vaihtelee tieteenalasta ja tekstilajista riippuen, mutta nyrkkisääntönä voidaan pitää, että mitään tieteellistä tekstiä ei voi julkaista sellaisenaan suurelle yleisölle tarkoitetussa kanavassa (Männikkö 2008, 97).

Popularisointi on paljon muutakin kuin yleistajuisten artikkeleiden kirjoittamista ja tutkimustulosten tulkitsemista tiedotusvälineiden edustajille. Sen alle voidaan lukea muun muassa tutkitun tiedon välittäminen päätöksentekijöille, opetusmateriaalin tuottaminen, avoimessa yliopistossa luennoiminen, erilaiset seminaarit ja konferenssit sekä yleisöesitelmät (Löytönen 2009, 6–7,10). Tieteentiedotuksella on yleensä viitattu yksiselitteisemmin tiedemaailmaa, tieteen instituutioita, tutkimusta ja tiedepolitiikkaa koskevien uutisten julkistamiseen. Tommilan (1994, 5) mukaan siihen kuuluvat kuitenkin myös muun muassa erilaiset selostukset, haastatteluiden antaminen sekä mielipiteiden esittäminen.

Ulkoisen tiedeviestintä voidaan määritellä myös sen tulosten tai seurausten kautta. Burns, O'Connor ja Stockmayer (2003, 191) ymmärtävät tiedeviestinnän tarkoituksenmukaisten kykyjen, tiedotusvälineiden, toimintojen ja vuoropuhelun käytöksi siten, että viestinnän kohteena olevissa ihmisissä saadaan aikaan reaktioita. Tavoiteltavia reaktioita ovat heidän mukaansa tietoisuus, nautinto, kiinnostus, mielipiteen muodostuminen ja ymmärrys. Nautinnolla voidaan tarkoittaa esimerkiksi tieteen arvostamista viihteenä tai taiteena. Ymmärryksen kasvuun puolestaan liittyvät tieteen sisältöjen, prosessien ja yhteiskunnallisten vaikutusten oivaltaminen.

Tiedeviestintä voidaan siis ymmärtää toimintana, jossa tieteestä ja sen tuloksista viestitään erilaisille yleisöille käyttäen kunkin yleisön tavoittamiseen parhaaksi katsottuja kanavia ja menetelmiä. Tiedeviestinnän tavoitteena on tehdä tiede tunnetuksi ja saada yleisön jäsenissä aikaan tieteen suhteen positiivisia tai oman toimintansa kannalta tarkoituksenmukaisia reaktioita. Merkillepantavaa on, että tässä toiminnassa media nähdään vain yhtenä, vaikkakin merkittävänä, viestinnän kohteena ja työkaluna.

2.2 Media tiedeviestinnän kohteena

Tiedeviestinnän kanavat ja menetelmät valitaan siis sen perusteella, minkälaisia yleisöjä viestinnällä halutaan tavoittaa. Burns, O'Connor ja Stockmayer (2003, 184) erottelevat tiedeviestinnän yleisöiksi kuusi osittain päällekkäistä ryhmää, joilla kaikilla on omat tarpeensa, kiinnostuksenkohteensa ja tietämyksentasonsa suhteessa tieteeseen. Ensimmäinen ryhmä koostuu toisista tutkijoista, jotka työskentelevät akateemisessa yhteisössä, teollisuudessa tai hallinnossa. Toimittajat ja muut median edustajat kuuluvat toiseen ryhmään, jossa heidän lisäksi on muita tiedonvälittäjiä, kuten tiedottajia, opettajia ja mielipidevaikuttajia. Kolmanteen ryhmään puolestaan kuuluvat päättäjät eli poliitikot ja tieteellisten instituutioiden johtajat.

Näiden kolmen ryhmän lisäksi Burns, O'Connor ja Stockmayer (2003, 184) erottavat kolme erilaista yleisöä. Laajaan yleisöön kuuluu käytännössä koko yhteiskunta, jo edellä mainitut ryhmät mukaan luettuina, sekä muut tieteen sidosryhmät. Valpas yleisö koostuu ihmisistä, jotka ovat lähtökohtaisesti kiinnostuneita ja hyvin perillä tieteestä ja tiedemaailmasta. Kiinnostuneessa yleisössä puolestaan ovat tieteestä kiinnostuneet, mutta vähemmän tietoa saaneet ihmiset. Hieman toisesta näkökulmasta tieteen julkisuuden areenoiksi voidaan erotella tiedeyhteisö, opetus, kulttuuri, kansalaisyhteiskunta, kaupalliset markkinat, politiikka, julkishallinto, professiot sekä viimeisenä media (Väliverronen 2008, 9).

Jotta voitaisiin tavoittaa laaja joukko erilaisia persoonallisuuksia, joilla on oma oppimistyylinsä sekä sosiaalinen ja koulutuksellinen taustansa, tarvitaan joukko erilaisia toimintoja ja medioita. Muodollisen tiedeviestinnän alle voidaan lukea tieteen opetus kouluissa, lukioissa ja yliopistoissa, erilaiset kurssit ja harjoitteluohjelmat, akateemiset konferenssit, esitelmät ja seminaarit sekä oppikirjojen ja muun oppimateriaalin tuottaminen. Television ja radion tiedeaiheiset ohjelmat sekä tieteestä kirjoitetut lehtijutut ovat esimerkkejä epämuodollisemmasta tiedeviestinnästä, johon kuuluvat myös tiedekeskukset ja museot, internetin tiedeaiheiset foorumit, tiedekerhot, tiedeshowt ja -teatteri, yliopistojen ja tutkimuslaitosten avoimien ovien päivät, populaarit tiedekirjat ja -aikakauslehdet, tiedekilpailut, -tapahtumat ja -festivaalit. (Burns et al. 2003, 195.)

Vaikka media onkin vain yksi tieteen julkisuuden areenoista, sillä on keskeinen merkitys välittäjäroolinsa vuoksi. Median kautta pyritään tavoittamaan muita kohderyhmiä ja se on usein tehokkain tapa nostaa tiedeaiheet laajaan julkiseen keskusteluun. Esimerkiksi Väliverronen (1996, 44) on ympäristöongelmien uutisointia koskevan tutkimuksensa yhteydessä todennut, että mediat astuvat kuvaan mukaan siinä vaiheessa, kun tutkijat haluavat tehdä havaitsemansa ja tunnistamansa

ympäristömuutokset sosiaalisesti näkyviksi sekä tuoda ne julkiseen keskusteluun ja tietoisuuteen, jotta niihin voitaisiin vaikuttaa.

Aikaisempien tutkimusten mukaan erikoistuneilla tieteellisillä aikakausjulkaisuilla, tiedotteilla, tieteellisillä konferensseilla, tiedottajilla sekä tutkijoilla itsellään onkin suuri vaikutus siihen, millaiset aiheet nousevat median ja julkisen keskustelun aiheiksi (Hansen 2008, 110). Yleisimpiä keinoja, joita tutkimusorganisaatiot käyttävät lähestyessään mediaa suoraan, ovat tiedotteet, tiedotustilaisuudet ja henkilökohtaiset yhteydenotot (esim. Selänne 2005, Ikävalko 1995).³

2.3 Tiedeviestinnän kasvu

Tiede on viime vuosina avautunut yhä enemmän julkisuudelle. Stereotyyppinen kuva kammioihinsa hautautuneista tai norsunluutorneissaan triviaalien asioiden kimpussa ahkeroivista tutkijoista on alkanut vähitellen murtua. Kuten viimeisimmässä Tiedebarometrissä todetaan, tieteen organisaatiot ja yksittäiset edustajat ovat alkaneet yhä näkyvämmiin osallistua muulle yhteiskunnalle tyypilliseen profiilinkohotuskilpaan ja taisteluun tilasta julkisuuden kentällä (Kiljunen 2007, 78–79). Mutta mitkä seikat tämän kehityksen taustalla vaikuttavat?

Yksi selkeä syy avautumiselle on, että tieteeltä on alettu vaatia yhä enemmän vuorovaikutusta ja vaikuttavuutta yhteiskunnallisen oikeutuksensa tueksi (Väliverronen 2008, 2). Vaatimukset on kirjattu yliopistolakiin niin kutsuttuna yliopistojen kolmantena tehtävänä, jonka mukaan yliopistojen tulee edistää elinikäistä oppimista, toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta (Yliopistolaki, 2). Seuraavaksi perehdyn tarkemmin erilaisiin tiedeviestinnän tärkeydelle esitettyihin perusteluihin.

2.3.1 Perustelut tiedeviestinnälle

Tiedeviestintää koskevissa käsityksissä on vuosikymmenten aikana tapahtunut useita muutoksia. Väliverroksen (2007b, 5, 6–9) mukaan tieteen popularisoinnin aikakaudella tiedeviestinnän ajateltiin tarjoavan tiedon valoa pimeydessä vaeltavalle kansalle. Tieteen tiedotuksen taustalla puolestaan vaikutti ajatus siitä, että veronmaksajilla on oikeus tietää, mihin verorahoja käytetään. Tieteen markkinoinnin tarkoituksena on nostaa esiin huippututkimusta ja jännittäviä sovelluksia

³ Toimittajien käyttämiin tiedejuttujen lähteisiin ja tiedotteiden sekä tiedotustilaisuuksien sisältöihin palataan tarkemmin luvussa 3.2.1.

tutkimusrahoituksen hankkimiseksi. Viime aikojen tiedeviestinnässä taas on Väliiverroksen mukaan korostunut vuoropuhelu kansalaisten sekä muun yhteiskunnan kanssa.

Nykypäivän tiedeviestinnän taustalla vaikuttavat varmasti edelleen kaikki edellä mainitut tavoitteet ja tarkoitukset, vaikkakin niiden painotukset vaihtelevat. Tiedeviestinnän tärkeydelle useimmiten esitetyt perustelut voidaan jakaa karkeasti kolmeen eri ryhmään. Ensimmäiseksi tiedeviestintää perustellaan tieteen kulttuurisella merkityksellä ja kansalaisten oikeudella oppia ja tietää. Toiseksi huomio kiinnitetään tieteen yhteiskunnallisen ja taloudellisen merkityksen kasvuun sekä valtaapitävien tarpeeseen saada tutkittua tietoa päätöksentekonsa tueksi. Kolmanneksi viestintää ajatellaan tarvittavan, koska vain sen avulla voidaan taata tutkimukselle riittävä rahoitus ja suotuisat edellytykset.

Väliiverroksen (2001b, 157) mukaan tieteen kulttuurinen vaikutus on jatkuvassa kasvussa, kun uusista teorioista, teknologisista innovaatioista sekä tieteen ja teknologian materiaalisista tuotteista on tullut välttämätön osa ihmisten arkipäivää. On esitetty, että modernissa maailmassa eläminen vaatii uudenlaista tieteellistä lukutaitoa, kykyä ymmärtää ja käyttää hyväkseen tieteellistä tietoa ja teknisiä innovaatioita. Rydmanin (2002) mukaan tiedeviestintää perustellaankin sillä, että se avulla pyritään kaventamaan kuilua tiedon tuottajien ja kuluttajien välillä ja siten ainakin lisäämään tasa-arvoisuuden mahdollisuutta.

Muiden oppimiseen liittyvien perusteluiden mukaan ihmiset tarvitsevat tieteellistä tietoa ja täydennyskoulutusta oman ammattitaitonsa kehittämiseksi ja syrjäytymisen estämiseksi. Tiedeviestinnällä voidaan pyrkiä myös herättämään yleisön ja erityisesti nuorten kiinnostus tieteeseen myöhempää alalle suuntautumista ajatellen. Lisäksi tutkimustulokset ovat pääosin julkisin varoin tuotettua tietoa, mistä seuraa usein toistuva perustelu, että veronmaksajilla on oikeus tietää, mihin heidän verorahojaan käytetään. (esim. Löytönen 2009, Rydman 2002.)

Kulttuurisen vaikutuksen lisäksi myös tieteen yhteiskunnallisen ja taloudellisen merkityksen katsotaan viime vuosina jatkuvasti lisääntyneen. Suomessa tiede, tutkimus ja tulosten soveltaminen ovat tietoisten poliittisten valintojen perusteella nousseet nopeasti yhteiskunnan monien sektorien, kuten talouden toiminnan keskeisiksi tekijöiksi. (Markkanen 2002, 3.) Globaalissa talouskilpailussa tutkimus ja tieteelliset innovaatiot nähdään yhä keskeisempinä kehityksen moottoreina. Kolmas tehtävä edellyttääkin yliopistoilta suoranaista osallistumista alueensa talouselämän kehittämiseen sekä tutkimustoiminnan että antamansa koulutuksen kautta. (Niitemaa 2006, 8.)

Tutkimuksen luonne ja rakenteet ovat siis monin tavoin muuttuneet. Useimmat merkittävät ongelmat, joihin tieteen avulla haetaan ratkaisua, ovat nykyään monitieteisiä ja tiede myös perustuu yhä enemmän kansainväliseen yhteistyöhön. Tutkimus ei ole enää vain inhimillistä uteliaisuutta tyydyttävää ja tutkijan omista kiinnostuksista nousevaa kulttuurista toimintaa, vaan sen menetelmillä ja tuloksilla on usein jopa taloudellisia merkityksiä muissa yhteyksissä. (Markkanen 2002, 3.) Koska tieteen soveltamisella on laajoja yhteiskuntaan, ympäristöön ja etiikkaan liittyviä vaikutuksia, pitäisi Niitemaan (2006, 8) mukaan jokaisen kansalaisen demokraattisessa yhteiskunnassa kyetä ottamaan aidosti kantaa tieteen ja tutkimuksen kysymyksiin. Hänen mukaansa tutkijoilla ja tutkimusta harjoittavilla laitoksilla, ennen muuta yliopistoilla, on siten suoranaisten velvollisuus tutkimuksesta tiedottamiseen. Kansalaisten ohella myös päätöksentekijät tarvitsevat tutkittua tietoa ratkaisujensa tueksi (Löytönen 2009, 11).

Idealististen ja kansanvalistuksellisten syiden lisäksi tiede tarvitsee ja hakee mediajulkisuutta myös itsekkäistä syistä. Vaikka tutkimusrahaa on nykyään entistä enemmän jaossa, on se myös entistä kilpailumpaa. Viestinnällä pyritäänkin vakuuttamaan rahoittajat ja poliittiset päättäjät oman työn tärkeydestä ja luomaan kuvaa huipputason tutkimusryhmästä. (Rydman 2002.) Tutkimusaiheen merkityksen korostamisen ja tutkijan oman profiilin korottamisen lisäksi viestintää tarvitaan myös tutkimusten tulosten ymmärrettäväksi kääntämiseen. Tutkimushankkeelle, josta vain tutkijat ja erikoisalan asiantuntijat tietävät ja ymmärtävät jotain, on nimittäin vaikea saada rahoitusta (Niitemaa 2006, 7).

Tiedeviestinnän merkityksellisyys on havaittu myös Euroopan komissiossa, joka on järjestänyt konferensseja edistääkseen runsaampaa ja parempaa viestintää tutkimuksesta ja tieteestä. Taustalla vaikuttaa pyrkimys saavuttaa vuonna 2000 asetettu tavoite tutkimus- ja kehitysinvestointien nostamisesta kolmeen prosenttiin koko alueen bruttokansantuotteesta. (Maesele 2007, 1.) Monet tutkimukset ovatkin osoittaneet, että julkisuudella on merkittävä vaikutus tieteen rahoitukseen, ja että medianäkyvyys on jopa alkanut kilpailla tieteellisen maineen kanssa (Väliaverron 2001b, 163).

Tiedeviestinnän viimeiseksi motiiviksi voidaan katsoa myös se, että tiede on itsessään aiheuttanut monia ongelmia ja pelkoja, joita se joutuu median kautta rajoittamaan ja korjaamaan. Beck (1999, 140) puhuu riskiyhteiskunnan teoriassaan niin sanotuista tuotetuista epävarmuuksista, joita tiede on luonut yhtäältä lisäämällä ihmisten tietoa, toisaalta avaamalla yhä uusia toiminta-alueita, viimeaikaisena esimerkkinä vaikkapa geeniteknologiassa saavutettu edistys.

2.3.2 Medioitumisen riskit

Journalismin kannalta tiedeviestinnän kehittämällä ja tieteen suuntautumisella yhä voimakkaammin mediaan voi olla myös varjopuolensa. Väliiverosen (2001b, 162) mukaan voidaan puhua jo tieteen medioitumisesta. Ajatus medioitumisesta nousee yleisimmin esiin politiikan yhteydessä, jolloin sillä tarkoitetaan median valtaa mielipiteenmuodostuksessa ja sitä, kuinka mediasta on tullut politiikan tärkein areena. Televisio on muuttanut politiikan showbisnekseksi, jossa esiintymisestä ja näyttäytymisestä on tullut pääsisältö.

Mediasta on tullut tärkeä areena myös tieteelle ja sen legitimaatiolle. Väliiverosen (2001b, 162) mukaan tutkimusorganisaatiot ovat tulleet ainakin jossain määrin riippuvaisiksi median luomista ja kierrättämistä mielikuvista ja diskursseista. Myös tieteen yhteydessä puhutaan yhä useammin suhdetoiminnasta eli PR:stä ja medianäkyvyydestä. Tieteen popularisoinnin sijaan on osin alettu miettiä tieteen myymistä. Tieteessä käytävää kovaa kilpailua luonnehtiva "julkaise tai tuhoudu" -iskulause on viimeisten kymmenen vuoden aikana saanut rinnalleen vaatimuksen "näy julkisuudessa tai tuhoudu" (Rydman 2002).

Yliopistojen ja tutkimuslaitosten lisäksi monet organisaatiot ja yritykset pyrkivät viestimään tieteeseen liittyviä aiheita. Millerin (1999, 214) mukaan taustalla voi olla monia syitä, kuten riskien hallinta, yrityksen maineen suojeleminen, myynnin edistäminen, kampanjointi, tutkimusrahoituksen kerääminen tai jopa tutkijan henkilökohtaisen statuksen nostaminen. Tämän seurauksena jopa ne tutkijat, jotka eivät työskentele yritysten hyväksi, ovat pelaajia kilpailussa, jossa kamppaillaan mediatilasta ja yleisön sympatiasta, sen sijaan että he olisivat yksinomaan epäitsekkeitä tiedonjakajia.

Väliiverosen (2001b, 163) mukaan tieteen ja median väliset yhteydet ovat voimakkaimpia alueilla, joilla on läheinen yhteys kaupallisiin, hallinnollisiin tai poliittisiin sovelluksiin, tai jotka liittyvät poliittisesti tai moraalisesti herkkiin aiheisiin. Tällaisia alueita ovat hänen mukaansa muun muassa energiantuotanto, ympäristön tutkimus ja geeniteknologia. Näillä aloilla mediasta on tullut välttämätön välietappi tutkimuksen rahoituksessa. Paine julkaista rahoituksen turvaamiseksi saattaakin rohkaista julkaisuja tilanteissa, joissa oikeampi reaktio olisi tutkia asiaa tarkemmin ja selvittää, voidaanko tulokset vahvistaa suuremmilla otoksilla tai toisella metodilla (Miller 1999, 207).

Göpfert (2007, 215) onkin huolissaan siitä, kuinka toimittajat pystyvät käsittelemään yhä lisääntyvää tieteestä tiedottavaa materiaalia. Hänen mukaansa tieteen PR-pyrkimykset voimistuvat samaan aikaan, kun journalismi elää heikkoa vaihettaan. Erityisesti tiedejournalismi on viime vuosina kärsinyt toimituskunnan vähentämisestä ja resurssien puutteesta, minkä vuoksi PR-tuotteet pääsevät liian helposti korvaamaan journalistiset tuotteet ilman, että ne tunnistetaan PR:ksi. Tämä johtaa Göpfertin mukaan pahimmillaan vääristyneeseen kuvaan tieteestä ja kriittisen keskustelun häviämiseen.

Väliverronen (2001b, 163) huomauttaa kuitenkin, että nykyisessä monipuolisessa mediasysteemissä lukuisine kanavineen ja välineineen on hyvin vaikea kontrolloida julkisuutta. Hänen mukaansa toimittajat ovat lisääntyvissä määrin tietoisia tavoista, joilla heitä yritetään käyttää hyväksi tietyssä tarkoituksessa. Tämä tarkoittaa, että yliaktiivisella mainostamisella voi olla myös kielteinen vaikutus. Tieteen julkisuuspyrkimykset siis yhtäältä tarjoavat toimittajille runsaasti materiaalia, toisaalta asettavat journalismille uusia haasteita.

2.4 Tutkijat mediassa

Tieteen popularisoinnin juuret ulottuvat Suomessa 1800-luvulle (esim. Niitemaa 2006, 19), mutta varsinaisesti tiedeviestinnän ammattimaistuminen alkoi noin puoli vuosisataa sitten. Ensimmäinen päätoiminen tiedottaja aloitti Helsingin Yliopistossa 1960-luvulla ja pian myös muilla suurilla korkeakouluilla oli omat tiedottajansa (Luukanen 1994, 19). Tänä päivänä yliopistojen ja tutkimuslaitosten tiedotus on hyvin organisoitua ja aktiivista. Tutkijoilta edellytetään tästä huolimatta myös omaa aktiivisuutta, sillä vaikka tiedottajat pyrkivät pysymään perillä organisaatioidensa tapahtumista, tutkijalla itsellään on paras tieto siitä, missä vaiheessa tiedottaminen tulee ajankohtaiseksi. Edelleen löytyy myös yksittäisiä laitoksia, joilla ei ole varsinaista tiedotustoiminnasta vastaavaa henkilöä, vaan tutkijat itse ovat ensisijaisesti vastuussa oman työnsä ja sen tulosten viestinnästä.

Markkasen (2002, 4) mukaan tiedeviestijä tarvitsee oman alansa aineenhallinnan, tieteen lukutaidon ja oman tutkijakokemuksen lisäksi viestintävalmiudet, joihin kuuluu eri medioiden ja uuden tekniikan työkalujen, niiden mahdollisuuksien ja rajoitusten, tuntemus. Tutkijoita koulutetaan nykyään esiintymään televisiossa ja kirjoittamaan populaareja kirjoituksia tutkimuksistaan (Väliverronen 2007a, 144). Erilaisten kurssien lisäksi aiheesta on saatavilla paljon kirjallisuutta, joka sisältää suoria käytännön neuvoja tutkijoille.

Tiedeviestinnästä itsestään on tullut uusi oppiala, jossa järjestetään maisteriohjelmaa useissa Euroopan maissa ja nyt myös Suomessa. Oulun yliopiston tiedeviestinnän maisteriohjelma lupaa kouluttaa opiskelijat tiedeviestinnän ja tieteentutkimuksen asiantuntijoiksi, jotka hallitsevat tieteestä tiedottamisen ja tieteen popularisoinnin (Oulun yliopisto internet-sivut). Lisäksi ainakin Helsingin yliopistossa järjestetään tiedeviestinnän opintokokonaisuus, jonka luennot ja tentit ovat avoimia kaikille yliopiston opiskelijoille (Helsingin yliopisto internet-sivut).

2.4.1 Tutkijan julkisuusroolit

Väliwerrosen (2001a, 43) mukaan tutkija voi osallistua julkiseen keskusteluun monessa erilaisessa asiantuntijaroolissa riippuen siitä, mistä näkökulmasta tiedettä lähestytään. Näitä rooleja voidaan kuvailla nimillä popularisoija, tulkitsija, osallistuja, manageri ja kriitikko (Taulukko 1).

TAULUKKO 1. Tieteen esittäminen ja tutkijan roolit julkisuudessa (Väliwerrosen 2001a, 43).

Näkökulma	Tehtävät	Roolit
POPULARISOINTI	Kertoo uusista tutkimustuloksista	Popularisoija
ORIENTAATIO	Komentoi ilmiöitä ja ongelmia	Tulkitsija
(YMPÄRISTÖ)POLITIikka	Vaatii poliittisia toimenpiteitä, varoittaa uhkista	Osallistuja
LEGITIMAATIO	Tekee tiliä verorahojen käytöstä, markkinoi tutkimusta	Manageri
TIEDEKRIITIKKI	Tulkitsi ja kommentoi tutkimusta	Kriitikko

Kolme ensimmäistä roolia kuvaavat sitä, kuinka tutkijat osallistuvat tiettyä yhteiskunnallista aihetta koskevaan keskusteluun. Kaksi viimeistä taas liittyvät siihen, kuinka tutkijat puhuvat tieteen tilasta, eli siitä, kuinka tutkimustuloksia tulkitaan tai kuinka tieteen tekemistä rahoitetaan ja organisoidaan. (Väliwerrosen 2001a, 42)

Popularisoijana tutkijan rooli rajoittuu tulosten esittelyyn, eikä hän ota kantaa tutkimustulostensa käyttöön tai merkitykseen. Tulkitsijana toimiessaan tutkijan tehtävänä on antaa jollekin ilmiölle tieteellisesti perusteltu selitys. Poliitiikan näkökulmasta ilmiö puolestaan sijoitetaan laajaan yhteiskunnalliseen kontekstiin, jossa pohditaan ongelman syitä ja ratkaisuvaihtoehtoja. Tämä tarjoaa tutkijalle mahdollisuuden laajennettuun asiantuntijan rooliin, harjoitetun poliitiikan arvosteluun, ehdotusten tekemiseen ja vaatimusten esittämiseen sekä kehityksen ennustamiseen. Managerina tutkija markkinoi omia tutkimuksiaan, vaatii niille lisää rahaa tai selvittää, mitä tutkimukseen sijoitetuilla verorahoilla aiotaan saada aikaan. Kriitikkona tutkijan on mahdollista kumota tai tulkita uudelleen toisten tutkijoiden saavuttamia tuloksia tai kommentoida tutkimuksessa käytettyjä menetelmiä. (Väliwerrosen 1996, 158.)

Väliverroksen mukaan journalismi asettaa tutkijoita tiettyihin asemiin omista lähtökohdistaan käsin, mutta myös tutkijat tekevät aktiivista valintaa omien julkisuusrooliensa suhteen. Valinnat perustuvat heidän käsityksiinsä tieteen luonteesta tai tieteen, politiikan ja medioiden suhteista. Suppean asiantuntijastrategian valitseva tutkija pitäytyy tiukasti omissa tutkimuksissaan tai oman tutkimusalueensa kysymyksissä. Laajentavaa strategiaa käyttävä tutkija puolestaan ottaa kantaa myös kysymyksiin, jotka ovat hänen oman erityisalansa ulkopuolella. Osallistumalla näin julkiseen keskusteluun tutkija voi pyrkiä vaikuttamaan yleiseen mielipiteeseen tai suoraan poliittiseen päätöksentekoon. (Väliverronen 1996, 156.)

Esimerkiksi Nuorisotutkimusverkosto on alkanut käyttää omasta toiminnastaan nimitystä *uusi tutkijuus*. Sillä tarkoitetaan akateemisen ja soveltavan tutkimuksen välissä risteilevää tutkimustapaa, joka tuottaa ajankohtaista ja relevanttia tietoa nuorisotoimijoiden eri kentille sekä kansalaiskeskustelun eri foorumeille. Ideaalina on tutkimustiedon esittäminen niin, että se resonoi kohdeyleisön kanssa. Ihanne tarkoittaa myös sitä, että tutkija reagoi aikaansa ja tuottaa sekä soveltaa tutkimustietoa ajankohtaisiin debatteihin. (Salasuo 2009, 4.) Tutkijasta tulee tällaista strategiaa noudattaessaan siis aktiivinen osallistuja ja yhteiskunnallinen toimija.

2.4.2 Motivaatio mediajulkisuuteen

Petersin (1999, 253) mukaan tutkijat suhtautuvat yleensä positiivisesti tutkimustulosten viestimiseen medialle. Useita aikaisempia tutkimuksia lainaten Peters tulee päätelmään, että pääsyyntä tähän on halu kouluttaa yleisöä. Usein taustalla vaikuttaa myös ajatus velvollisuudesta siirtää tietoa tavallisille kansalaisille. Positiivinen asenne popularisointiin onkin Petersin mukaan usein seurausta tutkijoiden opettajaroolista, suuri osa tutkijoista pitää tiedejournalismiin osallistumista opettamisena sen laajassa merkityksessä.

Petersin (1999, 253) mukaan tutkijat ja heidän työnantajansa kuitenkin tiedostavat yhä suuremmissa määrin myös julkisuuden välineellisen arvon. Vaikka sellaiset syyt kuin varojen kerääminen ja poliittinen vaikuttaminen eivät ole saaneet kyselytutkimuksissa yhtä paljon mainintoja, voi se johtua vain tutkijoiden haluttomuudesta tunnustaa, että heitä motivoivat myös epätieteelliset syyt. Petersin mukaan tällaiset motiivit johtavat myös todennäköisemmin toimintaan kuin epämääräinen tunne velvollisuudesta yleisön kouluttamiseen. Useat tutkimukset osoittavat, että tutkijat ovat hyvin selvillä medianäkyvyyden vaikutuksesta rahoituksen saamisessa.

Kuten jo tiedeviestinnän tavoitteista puhuttaessa todettiin, nykypäivänä median käyttäminen rahoituksen saamisen apuna ei ole mikään salaisuus ja tutkimusorganisaatiot sekä tutkijat puhuvat siitä varsin avoimesti. Populaarien julkaisujen huomioon ottaminen rahoituksen myöntämisessä ei kuitenkaan Suomessa ole vielä yhtä selvää ja ongelmatonta kuin monissa muissa maissa. Laajasti vallitsee myös käsitys, että median kanssa yhteistyötä tekevät tutkijat kohtaavat akateemisessa maailmassa runsaasti arvostelua.

Paljon itse popularisointiin panostanut Löytönen (2009, 7, 12) on todennut, että popularisointi on edelleen riski eikä ainakaan vie eteenpäin tiedeuralla. Hänen mukaansa tiedeyhteisön pitäisi tarkemmin määritellä, kuinka popularisointi otetaan huomioon virantäytöissä, laitosten toimintasuunnitelmissa ja yksiköiden tulosneuvotteluissa. TiedeKOTA-työryhmän (2008, 30) raportissa todetaan, että opetusministeriön tulee laskiessaan julkaisujen painoarvoa tulosrahoituksessa käyttää hyväkseen tieteellisen julkaisun määritelmää. Siten esimerkiksi muissa kuin tieteellisissä aikakauslehdissä julkaistuja yleistajuisia artikkeleita ei huomioida rahoituksen myöntämisessä lainkaan, puhumattakaan osallistumisesta toimittajan kokoaman juttukokonaisuuden tekemiseen.

Myös aiemmat tutkimukset paljastavat että popularisoinnin tiellä on monia raja-aitoja. Tieteelliset yhteisöt eivät useinkaan rohkaise popularisointiin ja usein jopa rankaisevat jäseniään siitä. (Peters 1999, 254.) Tutkijat tietävät, että medioissa esiintyminen ei edistä heidän varsinaista uraansa tiedemiehinä, liika puheliaisuus saattaa päinvastoin herättää kaunaa (Wahlström 1999). Vielä tänäkin päivänä ajatellaan toisinaan, että televisiossa esiintyminen on tutkijalle haitallista. On olemassa paljon tarinoita siitä, kuinka tutkijoiden kollegat ovat alkaneet halveksia television kanssa yhteistyötä tehneitä tutkijoita. (Bennet 1999, 159.) Organisaatiopsykologian professorin Cary L. Cooperin (1994, 36) mukaan pelko kollegojen arvostuksen laskemisesta johtaa siihen, että medialle uskaltautuvat puhumaan vain ne akateemikot, jotka ovat hyvin varmoja omasta asemastaan tieteellisessä yhteisössä. Cooperin mukaan tämä on sääli, sillä se johtaa haastateltavien yksipuolistumiseen ja pitää monet nuoret tutkijat poissa mediasta, vaikka heillä olisi mielenkiintoista kerrottavaa.

Goodellin klassisen teesin mukaan julkisuudessa keskustelua hallitseekin yleensä pieni 'näkyvien tutkijoiden' joukko. Väliverroksen (1996, 154–155) mukaan tällainen tutkija ei kuitenkaan saavuta asemaansa niinkään tieteellisten ansioiden perusteella, kuin osallistumalla aktiivisesti yhteiskunnalliseen keskusteluun ja kiistoihin tai popularisoimalla tutkimuksiaan. Aseman saavuttaminen riippuu olennaisesti tutkijan halusta ja kyvystä esiintyä julkisuuden areenoilla. Peters

(2008, 138) huomauttaa, että tutkijan saavutettavuus, hänen nopeutensa vastata viesteihin ja sähköposteihin sekä kommunikaation selkeys ovat merkityksellisiä. Toimittajat valitsevat mieluummin tutkijan, joka kykenee puhumaan eloisesti ja lyhyesti, vastaa esitettyihin kysymyksiin, selittää monimutkaiset asiat käyttäen vertauksia ja metaforia sekä tekee rohkeita johtopäätöksiä. Lisäksi toimittajat suosivat tutkijoita, jotka ovat saavuttaneet korkean aseman ja julkista mainetta.

Petersin (2008, 143) mukaan asiantuntijaroolin ottaminen tarkoittaaakin tutkijalle puhtaasta tieteellisestä tiedosta irrottautumista ja astumista mukaan yhteiskunnan toimintaan ottamalla kantaa sosiaalisiin ongelmiin ja päätöksentekoon. Tämä voi yhtäältä olla palkitsevaa, sillä tutkija-asiantuntijan antia pidetään mediassa yleisesti relevanttina, toisaalta se tarkoittaa myös itsensä altistamista sisäiselle ja ulkoiselle kritiikille. Asiantuntijoina tutkijat eivät ole ainoita relevantin tiedon haltijoita, vaan keskusteluun liittyy muita arvoja sekä eturyhmiä, mikä saattaa nostattaa julkisia kiistoja.

Tiedeviestinnän osalta pyrin tutkimuksessani selvittämään ainakin, mikä lopulta motivoi suomalaisia tutkijoita viestimään omasta tutkimuksestaan ja mitkä seikat puolestaan hillitsevät tuota intoa. Lisäksi perehdyn siihen, kuinka tärkeänä median ja erityisesti television roolia oman tutkimuksen viestinnässä pidetään, näkevätkö tutkijat itse eroa erilaisten julkisuusrooliensa välillä ja millaisia rooleja he ovat halukkaita ottamaan, kuinka paljon tutkijat kokevat voivansa vaikuttaa tutkimuksensa nousemiseen median ja julkisen keskustelun aiheeksi ja millaisia ovat lisääntyneiden PR-pyrkimysten vaikutukset tiedejournalismille.

3 TIEDEJOURNALISMI

Tiedejuttuja on ilmestynyt mediassa yhtä kauan kuin joukkotiedotusvälineitä on ollut olemassa. Se, kuka jutut on kirjoittanut, on vaihdellut ajan ja kulttuurien mukaan. (Dunwoody 2008, 15.) Nykyään tiedejournalismista kuitenkin puhutaan lähinnä ammattitoimittajien tekemien juttukokonaisuuksien yhteydessä. Tärkeäksi on noussut tiedettä käsittelevien toimittajien koulutustaso ja erikoistumisen aste, joiden usein ajatellaan vaikuttavan perustavalla tavalla juttujen laatuun ja luotettavuuteen, varsinkin jos asiaa tarkastellaan tiedeyhteisön näkökulmasta. Erikoistuminen nimenomaan tieteeseen otetaan huomioon jopa tiedejournalismin lajityyppejä eroteltaessa.

Tässä luvussa pyrin ensin määrittelemään, mitä tiedejournalismilla tarkoitetaan ja mitä kaikkea sen voidaan katsoa pitävän sisällään. Selvitän myös tiedejuttujen yleisimpiä lähteitä, niiden asemaa suhteessa muihin uutisaiheisiin ja hyvälle tiedeuutiselle asetettuja kriteereitä. Lopuksi perehdyn tiedetoimittajiin ammattikuntana, erikoistumisen vaatimukseen sekä rooliin tieteen ja journalismin välissä.

3.1 Tiedejournalismin määrittely

Väliverrosen (1993a, 51) mukaan tieteen ja journalismin suhteessa voidaan erottaa kolme näkökulmaa. Tiede ja tutkijat voivat ensinnäkin olla journalismin aiheena ja kohteena, toiseksi tieteen instituutiot ja tutkijat voivat toimia aloitteentekijöinä ja aktiivisina toimijoina suhteessa journalismiin, ja kolmanneksi tutkijoita voidaan käyttää asiantuntijalähteinä. Näkökulmat eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan täydentäviä. Saman tiedeaiheisen jutun sisälläkin näkökulma voi siis vaihdella ja tutkija esiintyä eri rooleissa.

Peters (1994, lainattu Väliverrosen 1996, 155 mukaan) puolestaan erottaa kaksi vastakkaista tapaa käsitellä tiedettä ja tutkimustuloksia journalismissa. Tiedekeskeisestä näkökulmasta journalismin tehtävänä on välittää tutkimustulokset mahdollisimman oikeassa, ymmärrettävässä ja kiinnostavassa muodossa laajalle yleisölle. Ongelmakeskeisessä näkökulmassa lähtökohtana ovat yhteiskunnalliset ongelmat, joita pyritään määrittelemään, hallitsemaan ja ratkaisemaan. Väliverrosen (1993a, 51) määrittelemät kaksi ensimmäistä näkökulmaa asettuvat tiedekeskeisen lähestymistavan alle, kolmas puolestaan vastaa useimmissa tapauksissa ongelmakeskeistä näkökulmaa.

Tiedejournalismiksi kutsutaan Väliverrosen (1996, 155–156) mukaan usein omiin medioihin, osastoihin tai ohjelmatyyppeihinsä eriytyntä journalismia, eli esimerkiksi populaareissa tiedelehdissä, tiedesivuilla tai tiedeohjelmissa ilmestyneitä juttuja. Tällä tavoin määritellylle

tiedejournalismille on tyypillistä nimenomaan tiedekeskeinen näkökulma. Sen sijaan muussa journalismissa, kuten uutisissa, tiedettä käsitellään Väliiverosen mukaan usein laajemmasta, yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Erot tiedejournalismin ja muun journalismin välillä eivät kuitenkaan ole selvät ja ne ovat osittain vähentyneet, kun tiedejournalismi on ammattimaistunut. Tiedeutiset ovat Väliiverosen (1993a, 51) mukaan yleistajuisia esityksiä jonkin yksittäisen tutkimuksen tuloksista ja niitä voidaan pitää tiedejournalismin perusmuotona. Tällöin tiede uutisten aiheena ovat nimenomaan tiede ja tutkijat ja ne kuuluvat tiedekeskeisen näkökulman alle. Tieteen tulosten ohella myös tiede instituutioon, järjestelmään tai maailman hahmottamisen tapana voi olla journalismin kohteena.

Hansenin ja Dickinsonin (1992, 336, lainattu Väliiverosen 1993a, 44 mukaan) kuusikohtaisen luokittelun mukaan tiedejournalismiksi voidaan laskea jokainen juttu, joka käyttää tieteellistä, professionaalisen asemansa nojalla esiintyvää lähdettä, viittaa tieteelliseen tai tekniseen keksintöön, tutkimukseen tai kehitystyöhön, käsittelee tieteellistä kiistaa, käsittelee tieteellistä tai teknistä periaatetta tai prosessia, käsittelee tieteellisiä käytäntöjä, kuten koulutusta tai rahoitusta, tai on tieteen tai tekniikan avustajan tekemä.

Tiedejournalismiksi voidaan siis joidenkin määritelmien mukaan laskea myös journalistissa kanavissa julkaistut artikkelit, jotka ovat tutkijoiden itsensä kirjoittamia. Esimerkiksi Männikkö (2008, 98–99) näkee tiedejournalismin tiedeviestinnän alalajina ja tarkoittaa sillä sanomalehtien tiedesivuilla julkaistavia artikkeleita riippumatta siitä, onko niiden kirjoittaja toimittaja vai tutkija. Oleellista kuitenkin on, että tiedejournalismiksi laskettavat artikkelit ovat käyneet läpi journalistisen prosessin eli ne ovat toimituskunnan käsittelemiä ja muokkaamia.

Britannian parlamentin nimittämä tieteen ja yhteiskunnan suhteita selvittänyt komitea (*the British House of Lords Select Committee on Science and Technology*) erottaa kolme erilaista tiedejournalismin tyyppiä. Ensimmäistä tyyppiä edustaa tieteellinen lehdistö, jossa tutkijat kirjoittavat toisille tutkijoille, toista tyyppiä valtavirran uutistoimituksissa työskentelevien erikoistuneiden tiedetoimittajien työ ja kolmatta sattumanvaraisesti tieteestä kirjoittamaan päätyneet yleistoimittajat. Komitean raportin mukaan kolmannen tyyppin tiedejournalismi on taipuvainen perustamaan juttunsa hyvin erilaisille arvoille ja kriteereille kuin erikoistuneet tiedetoimittajat. (Allan 2002, 71.) Koska televisiouutisten toimituksissa on vain harvoja tieteen seuraamiseen erikoistuneita toimittajia, ovat televisiouutisten tiedejutut yleensä yleistoimittajien tekemiä ja edustavat siten juuri kolmatta tiedejournalismin tyyppiä.

Tiedejournalismiksi voidaan siis laajasti ymmärrettynä määritellä kaikki journalistisissa kanavissa julkaistu ja journalistisen prosessin läpikäynyt, tiedemaailmaa tavalla tai toisella koskeva aineisto. Myöhemmin rajaan tiedeuutisen määritelmää tarkemmin omaa tutkimustani varten.⁴

3.2 Tiede journalismin aiheena

Kuten todettu, tiede on kuulunut joukkotiedotusvälineiden aihealueisiin koko niiden olemassaolon ajan. Varsinaisten tieteellisten aikakauslehtien nousukausi alkoi Euroopassa 1600-luvulla samaan aikaan tiedeakatemioiden ja tieteellisten seurojen perustamisen kanssa. Tuolloin lehdissä esiteltiin tutkimustuloksia ja havaintoja sekä käytiin ankaria väittelyitä. Suomessa alkoi ilmestyä tiedettä kansanomaistavia lehtiä 1900-luvun alkuvuosikymmeninä, mutta ne eivät osoittautuneet pitkäikäisiksi. Vasta vuonna 1980 perustettu Tiede 2000 -lehti kykeni osoittamaan elinvoimaisuutensa ja sen panos suomalaisen tiedejournalismin kehittämisessä onkin ollut mittava. (Niitemaa 2006, 17, 22.)

Tiede-lehden laaja suosio on Niitemaan mukaan kannustanut myös suuria sanoma- ja aikakauslehtiä lisäämään tieteen popularisointia omilla sivuillaan. (Niitemaa 2006, 22). Tiede joutuu kuitenkin kamppailemaan rajallisesta julkaisutilasta muiden aihealueiden kanssa. Seuraavaksi perehdyn tarkemmin kanaviin, joita pitkin tiedeaiheet löytävät tiensä toimituksiin ja yksittäisten toimittajien huomioon. Selvitän myös tekijöitä, jotka vaikuttavat tiedeaiheen uutisarvoon ja nousuun kovien uutisten joukkoon.

3.2.1 Tiedejuttujen lähteet

Toimitussihteerinä työskennellyt Greenberg (1997, lainattu Allan 2002, 83–84 mukaan) on listannut kuusi tiedejuttujen yleisintä lähdettä. Ne ovat hänen mukaansa tieteelliset aikakausjulkaisut, seminaarit tai konferenssit, yhteiskunnalliset tapahtumat, jotka vaativat myös tutkijoiden kommentteja, tiedotustilaisuudet ja tiedotteet, tutkijoiden yhteydenotot ja lopulta omat lähteet. Weitkamp (2010, 83, 85) lisää näihin vielä uutistoimistot, populaarit tiedelehdet, tutkimuksen rahoittajat ja internetin tiedeaiheiset foorumit. Toimittajat myös seuraavat muita medioita, joten esimerkiksi pieni paikallisradion tarjoama uutinen saattaa hyvinkin lyhyessä ajassa nousta valtakunnallisten uutisten aiheeksi (Murcott 2010, 110).

Greenberg (1997, lainattu Allan 2002, 83–84 mukaan) suhtautuu suurella varauksella tiedotteisiin ja tutkijoiden soittoihin. Hänen mukaansa epäillä tulisi erityisesti sellaisia tutkijoita, jotka haluavat

⁴ Luku 5.1.

julkaista tuloksensa uutismediassa ennen tieteellisiä julkaisuja. Sen sijaan oman suhdeverkoston luomista Greenberg pitää erittäin tärkeänä. Jokaisella tiedetoimittajalla pitäisi hänen mukaansa olla tiedossaan joukko luotettavia tutkijoita, jolle voi soittaa ja kysyä kommenttia aiheesta kuin aiheesta. Tätä pidetään usein yksinkertaisimpana tapana varmistua tutkimuksen laadusta.

Weitkampin (2010, 83) mukaan tieteelliset aikakauslehdet ovat työläs joskin antoisa juttujen lähde. Hän pitää erityisen hyvänä puolena niiden tarkastusmekanismeja, jotka antavat toimittajallekin jonkinlaisen takuun tutkimuksen ja tulosten laadusta. Vaikeutena sen sijaan usein on, että teksti on suunnattu toisille tutkijoille, jolloin mielenkiintoisiakin uutisaiheita voi olla vaikea kaivaa esille. Yhä useammin lehdet ovatkin alkaneet tarjota toimittajille uutispalveluita ja tiedotteita, jotka selittävät pääaiheita yleistajuisesti. Hansenin (2008, 110) mukaan suuri osa tiedetoimittajan työstä kuitenkin käytännössä koostuu uutisfoorumien rutiininomaisesta seuraamisesta ja toimitukseen tuleviin uutisiin reagoimisesta. Murcottin (2010, 110) mukaan valtaosa suurista tiedejutuista saakin yleensä alkunsa embargolla lähetetyistä tiedotteista.

Allanin (2002, 77) mukaan tiedotemateriaalin valtavan määrän vuoksi tiedetoimittajilla on portinvartijan rooli, joka on vieläpä korostunut muihin aloihin nähden. Tiedotteen muodolla ja sisällöllä on usein ratkaiseva merkitys julkaisupäätöksen syntymisessä. Yleinen käsitys on, että jos toimittajan edessä oleva tiedote on epäselvästi laadittu, saattaa jutun teko pysähtyä jo siihen, riippumatta aiheen mahdollisesta uutisarvosta. Hyvä tiedote vastaa samoihin kysymyksiin kuin uutinenkin: kuka, mitä, milloin, miten, miksi ja millaisin seurauksin? (Selänne 2005, 167.) Tiedejutuissa erityisen tärkeitä ovat kysymykset 'mitä' ja 'miksi', joihin vastaus tulisi saada heti, kun taas 'kuka', 'missä' ja 'milloin', voidaan jättää myöhemmäksi (Weitkamp 2010, 92). Myös tiedotteen napakkuus on tärkeää, erikoissanastoa ja ylipitkiä lauseita tulisi välttää (Selänne 2005, 167).

Hansenin mukaan uutisaiheen tekeminen helposti lähestyttäväksi on tutkijan kannalta ensiarvoisen tärkeää. Mitä vähemmän aihe vaatii toimittajalta käännoistyötä, sitä todennäköisemmin kiireen ja määräaikaisten kanssa ponnistelevalle journalistille poimii sen uutisoitavaksi. (Hansen 1994, 115, lainattu Allan 2002, 79 mukaan.) Allan kuitenkin korostaa, että tärkeintä osaa julkaisupäätöksessä näyttelee toimittajan ajatus siitä, millainen on hyvä tarina tai hyvä juttu (Allan 2002 77).

3.2.2 Tiedejutun asema ja uutiskriteerit

Tiedeuutiset joutuvat kilpailemaan tilasta muiden päivän uutisaiheiden kanssa. Tilaa on rajallisesti ja mahdollisia aiheita yleensä aina enemmän kuin sanomalehden sivulle tai television uutislähetykseen voidaan nostaa. Tärkeiksi katsotut aiheet syrjäyttävät kilpailussa vähemmän tärkeät. Mikä siis tekee tiedeaiheesta uutisen – vieläpä tärkeän ja houkuttelevan sellaisen?

Galtungin ja Rugen klassisten uutiskriteerien mukaan tapahtuman uutisarvoon vaikuttavat yksitoista seikkaa, jotka ovat toistuvuus, voimakkuus, yksiselitteisyys, kulttuurinen merkittävyys, odotettavuus, yllätyksellisyys, jatkuvuus, päivän valikoima, kohteen kuuluminen eliittiin, henkilöitävyys ja viimeiseksi negatiivisuus. (Kunelius 1997, 171–172.) Eri toimitukset ja välineet painottavat näitä kriteereitä eri tavoin ja lisäksi toimituksilla voi olla käytössään muita arviointiperusteita. Tarkastelemalla tiedeaiheita Galtungin ja Rugen luettelon valossa päästään kuitenkin alkuun sen arvioinnissa, millainen on tieteen asema suhteessa muihin uutisaiheisiin.

Voimakkuus, eli esimerkiksi se, kuinka suurta joukkoa tutkimustulos koskettaa, vaikuttanee suoraan myös tiedeaiheen uutisarvoon. Kulttuurinen merkittävyys voi tulla tiedeaiheen kohdalla kyseeseen esimerkiksi niin sanottujen suomalaisten kansantautien tutkimuksen yhteydessä. Myös tutkijan kansallisuudella saattaa olla merkitystä. Mikäli suomalainen tutkija on ollut mukana kansainvälisessä tutkimushankkeessa, lisää se varmasti uutisoinnin todennäköisyyttä. Myös aikaisemmat yleiset käsitykset kyseenalaistavat tulokset uutisoidaan todennäköisesti ja toisaalta, kun jokin aihe on kertaalleen noussut uutisagendalla, käsitellään sitä todennäköisemmin myös jatkossa.

Yksiselitteisyys sen sijaan ei välttämättä ole tieteen vahvuuksia. Jo pelkästään sen selittäminen, mitä on tutkittu, mitkä olivat merkittävimmät tulokset ja mikä tulosten vaikutus on, saattaa olla liian monimutkaista yhdessä uutisjutussa käsiteltäväksi. Koska tieteen tapahtumat harvoin ovat päiväkohtaisia, ellei sitten oteta huomioon tiedotustilaisuuksia ja riskiä, että jokin toinen väline tarttuu aiheeseen heti, voisi olettaa, että ne nousevat todennäköisemmin käsittelyyn päivinä, jolloin niin kutsuttuja kovia uutisaiheita on vähemmän tarjolla.

Rensbergerin (1997, 11, lainattu Allan 2002, 77–78 mukaan) mukaan hyvälle tiedejutulle on viisi kriteeriä. Ensimmäiseksi jutulla on oltava viehätysvoimaa, sen täytyy lumota lukijansa. Tämä on tiedejutulle erityisen tärkeää, niiden täytyy voida hämmästyttää ja tarjota lukijalle täysin uutta tietoa. Toiseksi juttu on toimittajalle sitä houkuttelevampi, mitä suurempi luonnollinen yleisö sillä

on eli mitä suurempaa ihmismäärää se kiinnostaa. Esimerkiksi yleistä sairautta käsittelevällä jutulla on suurempi luonnollinen yleisö kuin harvinaisesta sairaudesta kertovalla jutulla. Kolmanneksi tulee aiheen tärkeys eli se, kuinka suuri vaikutus tieteen löydöksellä on reaali maailmaan ja ennen kaikkea keskivertolukijan todellisuuteen. Neljänneksi on arvioitava tieteellisen tuloksen luotettavuutta ja viidenneksi aiheen uutuusarvoa ja ajankohtaisuutta.

Hansenin (1994, 115, lainattu Allan 2002, 79 mukaan) mukaan korostunein uutisarvoisuuden kriteeri on, voidaanko tiedeaihe tehdä lukijalle tunnistettavaksi eli onko siinä niin sanottua 'human interestiä' tai jotakin, mihin lukijat voivat samastua. Erityisen suosittuja ovat tapahtumat, jotka valottavat tieteen merkitystä arkielämälle ja antavat toimittajalle mahdollisuuden lähestyä aihetta ihmisten kautta. Bennet (1999, 165) on tullut samaan tulokseen tutkiessaan katsojien käsityksiä tiedejuttujen uutisarvosta. Hänen mukaansa jutun tärkein ominaisuus katsojan kiinnostuksen kannalta on aiheen merkityksellisyys. Juttu menestyy todennäköisesti, jos siinä ei käsitellä tiedettä tieteen vuoksi vaan tutkimuksesta on hyötyä ihmiskunnalle ja se koskee asiaa, jolla voi olla vaikutusta kaikkien elämään.

Lisäksi jutun tulisi Bennetin (1999, 165) mukaan osoittaa katsojalle, miksi hänen tulisi olla aiheesta kiinnostunut ja miksi siitä kerrotaan hänelle juuri nyt. Jutussa tulisi olla tiukkoja faktoja ja sen pitäisi kertoa todellisista virstanpylväistä ja saavutuksista. Katsojan myös pitäisi jo etukäteen tietää jotakin aiheesta uuden informaation ymmärtämiseksi. Toimiva juttu on Bennetin mukaan esitetty yksinkertaisesti, ilman teknisen ja teoreettisen taustan liiallista selittämistä. Kuvituksena on selkeää, havainnollista grafiikkaa, ei kuvia tiedemiehistä ja koneista. Jutussa käytetään tavallista kieltä, ei tieteellistä jargonia. Juttu on tarpeeksi lyhyt ja keskittyy selkeästi yhteen aiheeseen. Lisäksi se on yleishyödyllinen, varoittaa vaarasta tai kertoo, mistä apua on saatavilla ja lopuksi vielä ottaa huomioon katsojan huolenaiheet.

Carran (2007, 102, 107) mukaan yksi voimakkaimmista tiedejutun houkuttelevuutta ja uutisarvoa nostavista ominaisuuksista on asioiden luonnollisen järjestyksen kumoaminen. Hän nostaa esimerkiksi Dolly-lampaan kloonauksen aiheuttaman mediamyrskyn. Carran mukaan Dollyn tarinassa toistuivat samanaikaisesti hyvin monet menestyksekkään journalistisen aiheen ominaisuudet. Raportoidut faktat olivat uusia ja omituisia, aihe liittyi kuolemanpelkoon ja herätti toiveita kuolemattomuudesta, asioiden luonnollisen järjestyksen kumoaminen kiehtoi ja herätti pelkoa, aihe puhutteli tuntemattomaan liittyvää uteliaisuutta, se nostatti toiveita ihmeisiin, tarinassa oli hyviä johtohahmoja, joiden avulla se oli helppo kertoa ja tutkimuksella oli selkeitä taloudellisia vaikutuksia.

Dollyn tarina on kuitenkin poikkeus. Hansenin (1994, 116, lainattu Allan 2002, 79–80 mukaan) mukaan tiedettä sellaisenaan pidetään harvoin kovana uutisena ja se nähdään usein uutisseurannan pehmeämpänä materiaalina. Tästä syystä tiedejutut tulevat helposti hylätyiksi, jos ne asetetaan suoraan kilpailuasemaan muiden, enemmän valtavirran mukaisten uutisten kanssa. Pääasiallisesti tieteestä tulee uutinen silloin, jos se liittyy suuriin poliittisiin tai taloudellisiin kehityskulkuihin. Millerin (1999, 217) mukaan tieteestä puolestaan tulee etusivun uutinen yleensä silloin, kun todellista tieteellistä edistystä tapahtuu, tai tieteen sisällä esiintyy ristiriitoja tai erimielisyyksiä. Tiedesaiheet nousevat kuitenkin harvoin otsikoita useiden päivien ja viikkojen ajan vallassaan pitävien pääaiheiden joukkoon, ellei niillä ole merkittäviä poliittisia vaikutuksia tai kytköksiä. Uutisen niin sanottu kovuus ei kuitenkaan välttämättä ole itseisarvoista. Se, että tiedejutut ovat usein kaukana kovista uutisista, voi olla myös osa niiden viehätystä. Petit'n (1997, 187, lainattu Allan 2008, 155 mukaan) mukaan tiedejutut voivat tarjota tervetulleen ja virkistävän tauon muun tavanomaisemman uutisaineuksen seassa.

Uutisen ominaisuuksien lisäksi tiedejournalismiin painottunut tutkimus on osoittanut lukuisia median toimintaan liittyviä seikkoja, jotka vaikuttavat siihen, mitkä tiedesaiheet päätyvät uutisoitaviksi. Näitä seikkoja ovat muun muassa mediaorganisaation koko, toimittajien ammatilliset käsitykset, erikoistumisen aste ja pätevyys, toimitussihteerien sekä tuottajien ammatilliset käsitykset ja menettelytavat, tiedotustoiminnan kehitys, toimittajien ja tutkijoiden toisiaan koskevat stereotyyppiä ja toimittajien käsitykset yleisöstään. (Hansen 2008, 109.) Tiedetoimittajan ammattirooliin paneudutaan tarkemmin seuraavaksi.⁵

3.3 Tiedetoimittajat ammattikuntana

Tieteeseen erikoistuneiden toimittajien määrää suomalaisissa tiedotusvälineissä on vaikea arvioida. Suomen tiedetoimittajain liittoon kuuluu lähes 880 jäsentä, joiden joukossa on joukkotiedotusvälineiden tiedetoimittajia, free lance -tiedetoimittajia, tiedelehtien toimittajia, tieteellisten sarjojen toimittajia, tutkimuslaitosten ja korkeakoulujen tiedottajia ja muita tiedeviestinnän parissa työskenteleviä (Suomen tiedetoimittajain liitto Internet-sivut). Maailmalla tiedejuttujen määrää eri välineissä selvittäneet tutkimukset paljastavat, että tiedejournalismia on edelleen eniten printtamediassa. Suurin osa toimittajista, jotka määrittelevät itsensä tieteeseen erikoistuneiksi, työskentelevät sanoma-, aikakaus-, tai ammattilehdissä, radion ja television tiedetoimittajien jäädessä paljon pienemmäksi ryhmäksi. (Dunwoody 2008, 17–18.)

⁵ Toimittajien ja tutkijoiden toisiaan koskeviin ennakkoluuloihin ja stereotyyppioihin syvennyttään luvussa 4.

Krieghbaumin (1968, 82, 84) mukaan 60-luvun lopulla tyypillinen yhdysvaltalainen tiedetoimittaja oli suorittanut alemman korkeakoulututkinnon ja ollut työelämässä yli 20 vuotta. Krieghbaum liittikin heidät omana ryhmänään niin kutsuttujen eliittitoimittajien joukkoon, johon kuuluivat hänen mukaansa selkeimmin politiikan toimittajat ja ulkomaan kirjeenvaihtajat. Myös myöhemmät tutkimukset ovat osoittaneet, että tiedetoimittajat pysyvät paljon pidempään oman erityisalansa parissa kuin muiden alojen journalistit, heillä on muita toimittajia useammin tieteellinen tutkinto – vaikkakin he itse näkevät journalistisen kokemuksen tärkeämpänä jokapäiväiselle työlleen – ja he pitävät useammin yhteyttä toisiin tiedetoimittajiin kilpailevissa medioissa kuin oman organisaationsa kollegoihin. (Hansen 2008, 109.)

Viime vuosina ylemmästä korkeakoulututkinnosta on Suomessa tullut lähes edellytys uutistoimittajana toimimiselle. Korkeampi koulutusaste siis tuskin enää erottelee tiedetoimittajia muiden alojen toimittajista, vaan tutkinto on enemmän sääntö kuin poikkeus. Mielenkiintoinen kysymys onkin, onko toimittajista koulutustason nousun myötä tullut keskimäärin valmiimpia ymmärtämään tiedeaiheita ja kirjoittamaan niistä vai tarvitaanko tiedetoimittamiseen edelleen erikoistumista.

3.3.1 Erikoistumisen aste ja tarve

Krieghbaumin (1968, 82, 84) väite tiedetoimittajien kuulumisesta niin kutsuttujen eliittitoimittajien joukkoon voidaan nykytilanteessa kyseenalaistaa monella tavalla. Ulkomaan kirjeenvaihtajista ja politiikan tai talouden toimittajista poiketen tiedetoimittajat eivät ole lainkaan itsestään selvä osa suomalaisia uutistoimituksia. Tiedetoimittajana itsekin työskentelevä Erkki Kauhanen (1998, 304) ihmettelee tiedetoimittajien vähäistä määrää uutisvälineissä, sillä perehtymisen ja erikoistumisen merkitys nähdään hyvin, kun on puhe esimerkiksi juuri politiikan järjestelmästä. Laajasti vallitsee käsitys, että hyvin aiheeseensa perehtynyt poliittinen toimittaja on jokaiselle lehdelle, radiolle ja televisiokanavalle välttämättömyys. Sama koskee useimmiten talouden, kulttuurin ja jopa urheilun aiheita.

Asenteeseen vaikuttanee osaltaan se, että tiedettä ei nähdä kovin selkeärajaisena aihealueena. Varsinkin monet yhteiskuntatieteelliset aiheet liittyvät niin selkeästi kotimaan yleistoimittajien tavallisesti käsittelemiin teemoihin, ettei niitä edes mielletä tiedejutuiksi. Kauhanen (1998, 305) syyttää tiedetoimittajien erityisosaamisen ja asiantuntemuksen aliarvioimisesta uutishybriseksi nimittämäänsä ilmiötä. Uutishybriksellä hän tarkoittaa uutistoimittajiin iskostunutta asennetta,

jonka mukaan hyvä toimittaja ilman muuta tekee hyvän jutun aiheesta kuin aiheesta, myös tieteestä. Kauhasen mukaan aiheet kuitenkin ovat usein niin monimutkaisia, ettei edes asioiden perusteita ehdi hahmottaa kunnolla yhden uutisvuoron aikana.

Myös Allanin (2002, 76) mukaan tiede on yksi haastavimmista journalistien käsittelemistä aloista. Hän toteaa, että muilla erityisaloilla, kuten politiikassa ja urheilussa, journalistit tutustuvat lopulta melko vaatimattomaan määrään pohjatietoa ja turvautuvat samoihin harvoihin lähteisiin kerta toisensa jälkeen. Tiedetoimittajan sen sijaan on hyvin vaikea ennakoida tulevia suuria tiedeuutisia, joiden aiheet ja siten myös parhaimmat lähteet vaihtelevat päivästä päivään. Kauhasen (1998, 311) mukaan monet tiedeaiheet ovat niin vaativia, että toimittajan on ajettava niihin itseään sisään vähitellen viikkojen, kuukausien ja vuosien mittaan. Sitten kun akuutti uutisen tai ajankohtaisjutun paikka tulee, toimittaja on valmiiksi sisällä teemassa, tuntee henkilökohtaisesti keskeiset henkilöt ja tietää suoraan, mistä on kysymys. Hyvällä tiedetoimittajalla on Kauhasen mukaan myös laaja verkko kontakteja sellaisiin tutkijoihin, joiden kanssa hänellä on niin hyvät välit, että heille voi koska tahansa luottamuksellisesti soittaa ja kysyä, onko tietystä jutussa jotain mätää tai järkeä, ja kuka kenties olisi paras henkilö puhumaan asiasta tarkemmin.

Tiedetoimittajien erikoistumisen tärkeyttä perustellaan myös edellisessä luvussa käsitellyllä tiedeviestinnän kasvulla ja tieteen PR-pyrkimysten lisääntymisellä. Weitkampin (2010, 79) mukaan toimittajien pitäisi tieteen ja teknologian lisäksi tuntea myös niiden yhteiskunnalliset ja poliittiset taustat ja yhteydet, sillä niissä saattaa piillä vaikutuspyrkimyksiä, jotka suuntaavat tutkimusta tai vaikuttavat tulosten tulkintaan. Kauhasen (1998, 304) mielestä tiede instituutiona, prosessina ja tiedon järjestelmänä yhteiskuntasuhteineen ja -vaikutuksineen on niin iso ja monimutkainen asia, että sen ihaileminen tai arvosteleminen osuu harvoin oikeaan maaliin, jos kirjoittaja ei todella ole perehtynyt siihen, mistä kirjoittaa. Myös Rydmanin (2002) mukaan vaillinainen tieteellinen lukutaito, eli riittämätön tieteellisen toiminnan tunteminen, voi johtaa tiedotusvälineissä monenlaisiin ongelmiin. Se voi näkyä kritiikittömyytenä yllättäviä ja kiistanalaisia tutkimuksia tai uutisia kohtaan. Se voi myös johtaa karkeisiin virheisiin ja väärinkäsityksiin.

Treisen ja Weigoldin (2002, 319) tiedeviestijöille osoittamassa kyselytutkimuksessa monien tiedejournalismin ongelmien nähtiin johtuvan journalistien ja tutkijoiden koulutuksen puutteista. Vastaajien mukaan olisi tärkeää arvioida ja tutkia edelleen muun muassa, kuinka monet tieteestä kirjoittavat toimittajat ovat saaneet peruskoulutuksen tilastojen lukemiseen ja kuinka se vaikuttaa heidän raportointiinsa. Tärkeää olisi myös, että toimittajat koulutettaisiin havaitsemaan tutkimuksiin sisältyvät riskit ja rajoitukset sekä ymmärtämään tieteen luonteeseen kuuluva epävarmuus.

Vastaajien mukaan tulisi selvittää myös, kuinka paljon erikoistumattomat toimittajat luottavat valmiiksi pureskeltujen tiedotteiden tarjoamaan informaation, koska ovat kykenemättömiä arvioimaan raakamateriaalin uskottavuutta.

Laajasti eri maiden tilannetta katsoessa vaikuttaakin siltä, että toimittajien muodollista tieteellistä koulutusta pidetään tärkeämpänä kuin journalistista kokemusta. Joissakin maissa tohtorintutkintoja arvostetaan toimituksissa suuresti ja tiedetoimittamisen koulutuksissa laitetaan ensisijalla sellaiset hakijat, joilla on suosituksia tiedemaailmasta. Journalistista valmennusta ei pidetä turhana, mutta sen yhdistämistä tieteellisiin taitoihin pidetään parhaana yhdistelmänä. (Dunwoody 2008, 22.) Markkasen (2002, 4) mukaan tiedetoimittajan ei kuitenkaan tarvitse olla tieteen moniottelija vaan yhden substanssipääaineen ja sivuaineiden antama tieteen metodien ja ajattelutapojen tuntemus riittää menestyksellisen työn pohjaksi.

Vaikka tieteellisen koulutuksen arvo näyttää lähes itsestään selvältä, huomauttaa Dunwoody (2008, 22), että tutkimuksissa on saatu vain vähän empiirisiä todisteita sen vaikutuksesta juttujen laatuun, tarkkuuteen ja vastuullisuuteen. Esimerkiksi kysyttäessä toimittajilta heidän tietojaan ilmastonmuutokseen liittyen, muodollisen tieteellisen koulutuksen vaikutus vastauksiin oli varsin vaatimaton. Sen sijaan toimittajan vuosissa laskettu kokemus tehtävässään vaikutti tuloksiin suuresti. Tutkimusten mukaan työkokemus lopulta onkin paras juttujen laatua ennustava tekijä.

3.3.2 Rooli tieteen ja journalismin välissä

Tiedetoimittajien erikoistumista pidetään siis tärkeänä ja sille esitetään runsaasti perusteluja. Joidenkin näkemysten mukaan erikoistuminen tuo kuitenkin mukanaan myös ongelmia, sillä se aiheuttaa rajanvetoa sen välillä, onko tiedetoimittaja ensisijaisesti journalismin vai tieteen palveluksessa. Joidenkin näkemysten mukaan tiedetoimittajan tulisi olla puhtaasti journalisti, toiset taas näkevät hänet toimituksen ja tiedeyhteisön välillä toimivana välittäjänä, jonka tavoitteena on tehdä tiedettä ymmärrettäväksi ja kohottaa sen asemaa (esim. Trench 2007, 141). Toisinaan törmää myös ajatukseen, että erikoistuminen tieteeseen etäännyttäisi toimittajaa lukijoista. Lisääntyvän ammattitaidon sijaan toimittaja ei enää kykenisikään näkemään asioita lukijansa kannalta. (Rydman 2002.)

Nelkinin (1987, lainattu Väliverronen 1993a, 47 mukaan) mukaan tyypillinen piirre yhdysvaltalaiselle tiedejournalismille on toimittajien suuri kunnioitus lähteitään kohtaan. Tiedetoimittajat mieltävät usein toimivansa tieteen instituutioiden asianajajina ja tiedekriittinen

journalismi on varsin harvinaista. Nelkin vertaa tiedetoimittajia urheilutoimittajiin, koska molemmat ammattiryhmät keskittyvät tulosten ja saavutusten raportointiin ja puolustavat instituutioidensa yhteiskunnallista asemaa kritiikkiä vastaan.

Britanniassa tieteen ja yhteiskunnan suhteita tutkinut komitea puolestaan tuli siihen tulokseen, että median välittämä tiedeinformaatio ei ole niin tehokasta kuin se voisi olla, koska tiedetoimittajat huolehtivat ensisijaisesti roolistaan toimittajina eivätkä koe itseään yhtä voimakkaasti yleisön kouluttajiksi. Myös tiedetoimittajien tärkein tavoite on saada juttunsa lehteen tai ohjelmaan ja tähän pyrkiessään he joutuvat kilpailemaan muiden toimittajien kanssa, mikä johtaa siihen, että tietyt julkaisun linjauksiin sopivat tiedetapahtumat saavat enemmän huomiota kuin toiset. (Allan 2002, 71.)

Kamppailu tilasta voikin asettaa tieteestä kirjoittavan toimittajan myös sisäisesti hankalaan asemaan. Wilcox (2003, 243, lainattu Anderson et al. 2009, 23 mukaan) kuvailee tiedeuutisointia käsittelevässä tutkimuksessaan niin sanottua hype/tila-dilemmaa eli niitä ristiriitoja, joita toimittajat kohtaavat, kun heidän täytyy mainostaa tieteellisiä tuloksia turvatakseen jutulle riittävän tilan sanomalehdessä. Wilcoxin mukaan media on alkanut vaatia tieteellisiltä tutkimuksilta dramaattisia uusia löydöksiä ja konflikteja, vaikka tieteellisen journalismin perinteiden mukaan yksittäisten tutkimusten tuloksia ei tulisi painottaa ja tutkimuksen tieteellinen konteksti pitäisi ottaa huomioon.

Lynchin ja Conditin (2006, lainattu Anderson et al. 2009, 23–24 mukaan) mukaan dilemma johtuu peruskonfliktista, joka muodostuu kun toimittaja yrittää tehdä jutusta kiinnostavan ja jopa sensaatiomaisen kilpaillakseen muiden aiheiden kanssa tilasta ja samalla yrittää säilyttää ammatilliset ideaalinsa totuudesta ja tasapuolisuudesta. Tämän konfliktin ratkaisusta riippuu heidän mukaansa pitkälti se, mitkä asiat ylipäänsä nousevat uutisaiheiksi ja kuinka tarkasti tieteellinen terminologia käännetään tavallisen ihmisen ymmärrettäväksi. Myös tutkimuksissa on havaittu, että monet tiedetoimittajat ovat tyytymättömiä toimitustensa tapaan priorisoida kohua herättäviä ja konflikteja korostavia juttuja, mutta päätyvät silti kirjoittamaan esimiestensä toivomaan tyyliin (Treise, Weigold 2002, 31).

Tiedejournalismin näkökulmasta pyrinikin tutkimuksessani selvittämään ainakin, millaiseksi tiedeuutisia televisiossa tekevät toimittajat kokevat roolinsa tieteen ja journalismin välissä ja millainen on heidän suhteensa tiedetoimittamiseen. Lisäksi perehdyn siihen, millaisia reittejä tiedejuttujen aiheet toimittajat tavoittavat, millainen merkitys on tiedotteen muotoilulla ja mitä

tiedeaiheelta vaaditaan, jotta siitä voi tulla menestyvä uutisjuttu. Selvitän myös erikoistumisen merkitystä ja tutkijoiden sekä toimittajien käsityksiä mediakoulutuksen vaikutuksista.

4 TUTKIJOIDEN JA TOIMITTAJIEN SUHDE

Tieteen käsittely mediassa on huonoa. Tämän yleisen ennakoasenteen journalismin professori Stuart Allan (2002, 69) nostaa esille lähes kaikkien tiedejournalismia käsittelevien tekstiensä aluksi. Journalistit selittävät Allanin mukaan ongelmaa sillä, että perustutkimus on tylsää eikä ylitä uutiskynnystä. Tutkijoiden mielestä taas tieteestä raportointi pyrkii turhan usein sensaatioihin ja on liian viihteellistä. Suuri osa tieteen ja journalismin suhdetta käsittelevästä kirjallisuudesta vaikuttaakin keskittyneen kahden profession välisessä vuorovaikutuksessa ilmenevien ongelmien kuvaamiseen.

Krügerin (1987, lainattu Peters 1999, 254 mukaan) tekemässä kyselytutkimuksessa noin 17 prosenttia tutkijoista, jotka olivat olleet kontaktissa journalisteihin, kuvaili kokemuksia melko huonoiksi, 51 prosenttia osittain hyviksi ja osittain huonoiksi ja vain 32 prosenttia piti kokemuksia melko hyvinä. Toimittajien kokemuksia kontakteista tutkijoiden kanssa ei ole tutkittu yhtä systemaattisesti, mutta myös he ovat kertoneet monista ongelmista tutkijalähteiden kanssa. Petersin (1999, 254) mukaan valtaosa ongelmista juontaa juurensa kahden profession välisiin kulttuurieroihin. Hän näkeekin tutkijoiden ja toimittajien vuorovaikutuksen kulttuurien välisenä kohtaamisena.

Ajatus kahdesta erilaisesta kulttuurista nousee kirjallisuudessa esiin hyvin usein. Tässä luvussa jäljitän aluksi tieteen ja journalismin jakamaa yhteistä kulttuuriperimää sekä tutkijoiden ja toimittajien ammattien lähtökohtien samankaltaisuuksia. Sitten perehdyn tarkemmin niihin piirteisiin ja käytäntöeroihin, jotka asettavat yhteistyölle haasteita. Pyrin luomaan kattavan kuvan näkemyseroista, jotka kerta toisensa jälkeen nousevat esille tieteen ja journalismin suhdetta käsiteltäessä. Koska tutkimukseni keskittyy nimenomaan televisiouutisiin, suuntaan katseen genren erityisluonteeseen – sen mahdollisuuksiin ja haasteisiin. Lopuksi pohdin vielä toimittajien ja tutkijoiden yhteisen kulttuurin mahdollisuutta.

4.1 Kahden kulttuurin kohtaaminen

Krieghbaum (1968, 35) huomauttaa varhaisessa tieteen ja massamedian suhdetta käsitelleessä teoksessaan kahdesta kulttuurista puhumisen alkaneen jo 50-luvun lopulla. Keskustelu kulttuurien välisestä molemminpuolisesta ymmärryksen puutteesta kävi hänen mukaansa erityisen vilkkaana 60-luvulla. Keskustelu ei sittemmin ole tauonnut, sillä kulttuurieroihin viitataan uudemmassakin kirjallisuudessa usein, kun puhutaan vuorovaikutuksessa ilmenevien ongelmien syistä.

Ratkaisevanlaatuisina pidettyjen erojen ohella tieteellä ja journalismilla on kuitenkin paljon myös yhteisiä lähtökohtia.

Journalismin perimmäinen moraalinen luonne, Kauhanen (1998, 291, 294, 296) huomauttaa, tulee tietoteoriasta, joka on sukua tieteen tietoteorialle. Sekä tiede että journalismi lähtevät hänen mukaansa länsimaiselle filosofialle ominaisesta perusoletuksesta, että on olemassa objektiivisia asiantiloja tai ainakin enemmän totuudellisia ja vähemmän totuudellisia tapoja puhua maailmasta erilaisissa malleissa. Journalismi liittyy tieteen tavoin historialliseen valistuksen projektiin. Tositiedon levittämisessä journalismi on Kauhasen mukaan edustanut demokraattista suuntausta. Siinä missä tiede on keskittynyt teknisluontoisen ja vain harvojen ymmärrettävissä olevan tiedon tuottamiseen, journalismin ominta aluetta on yhteiskunnallisesti merkityksellisen tiedon kerääminen, tuottaminen ja levittäminen suuren yleisön käyttöön. Nykyään sekä tieteen että journalismin vapautta pidetään länsimaisen demokratian ja yhteiskuntien dynaamisen voiman keskeisenä edellytyksenä, kuten Niitemaa (2006, 159) huomauttaa. Hän kiinnittää huomion myös siihen, että molempien eettinen valvonta perustuu ensisijaisesti itsesääntelyyn.

Salisbury (1997, 222, lainattu Allan 2002, 85 mukaan) mukaan toimittajien ja heidän lähteidensä välinen kuilu voi tiedejournalismissa olla jopa kapeampi kuin monilla muilla journalismin aloilla. Hänen kokemuksensa mukaan tieteellisten ja journalististen yhteisöjen jäsenet ovat monin tavoin luonnollisia liittolaisia, jotka jakavat skeptisen tavan lähestyä tietoa ja ovat omistautuneita totuuden löytämiselle. Asioihin syventyminen ja syy–seuraus-suhteiden selvittäminen voivat olla tutkijoita ja toimittajia yhdistäviä piirteitä. ”Mistä tämä johtuu?” ja ”Mitä tästä seuraa?” ovat yhteisiä kysymyksiä. (Selänne 2005, 159.) Lisäksi, kuten Blum ja Knudson (1997, 76, lainattu Allan 2002, 88 mukaan) huomauttavat, tutkijoilla ja toimittajilla on ainakin yksi yhteinen tavoite. Molemmat haluavat tehdä tieteestä elävää, todellista, kiinnostavaa ja tärkeää.

Sitä ei kuitenkaan käy kiistäminen, etteivätkö tutkijoiden ja toimittajien eriävät ammatilliset standardit ja toiminnan suuntaviivat aiheuttaisi yhteistyölle myös haasteita. Krieghbaumin (1968, 36) mukaan ongelmia ja jännitteitä syntyy välttämättä minkä tahansa ryhmän katsoessa maailmaa omien värityneiden lasiensa läpi. Petersin (1999, 255) mukaan osanottajien erilainen kulttuurinen tausta voi aiheuttaa vuorovaikutukseen kolmenlaisia ongelmia. Ensimmäiseksi se aiheuttaa vaikeuksia merkitysten välittämiseen, mikä johtuu erilaisista kielellisistä koodeista ja yhteisen merkitystaustan puutteesta. Toiseksi toista ryhmää koskevat stereotypiat aiheuttavat ennakkoluuloja ja vaikuttavat toisen toiminnan tulkitsemiseen. Kolmanneksi erilaiset konventiot, normit sekä rooli-

ja tilannemääritelmät voivat aiheuttaa ristiriitaisia tai epärealistisia odotuksia vuorovaikutuksen toista osapuolta kohtaan.

Kulttuuristen erojen vaikutuksia analysoitaessa pitää Petersin (1999, 255) mukaan ottaa huomioon toimittajien ja tutkijoiden omien kulttuurien lisäksi myös jokapäiväinen kulttuuri, jonka molempien ryhmien jäsenet jakavat. Jokapäiväisellä kulttuurilla on kuitenkin merkitystä lähinnä vain toimittajille, jotka joutuvat ottamaan sen huomioon yleisönsä vuoksi. Tieteellisen ja jokapäiväisen kulttuurin välistä suhdetta dominoivat viestin relevanttiuden ja ymmärrettävyyden ongelmat, kun taas journalistisen ja tieteellisen kulttuurin välillä jännitteitä aiheuttavat eniten stereotyypit ja käytännön seikat, kuten millaiset ovat osanottajien roolit vuorovaikutustilanteessa ja mihin vuorovaikutuksella pyritään.

Fjaestadin (2007, 123–126) mukaan tiedejournalismin ongelmat juontavat juurensa siihen, että tutkijoilla ja uutistoimittajilla, kahden eri sosiaalisen instituution jäsenenä, on erilaiset ammatilliset roolit, tiedon intressit ja tiedottamisvelvollisuudet. Hänen mukaansa tiedon tuottaminen ja sen levittäminen ovat tutkijan työn keskeisimpiä tehtäviä. Useimmat tutkijat ovat kuitenkin tyytyväisiä, kun saavat tekstinsä tieteelliseen julkaisuun eivätkä pidä popularisointia kovinkaan tärkeänä. Niillä, jotka pyrkivät viestimään tieteestä laajalle yleisölle, taas on tähän omat syynsä, kuten omien ajatustensa edistäminen ja organisaation maineen kasvattaminen. Toimittajat puolestaan eivät näe tehtävänänsä minkään tietyn intressin edistämistä, vaan pikemminkin kritisoinnin ja vallan vahtikoirana toimimisen.

Friedman (1986, 17–18) on todennut, että tiedejournalismin varhaisimmista vaiheista lähtien ammatti on ammentanut sekä tieteen että journalismin maailmoista ja samanaikaisesti toiminut molempien sääntöjen ja rajoitusten alla. Friedmanin mukaan kahden eri kulttuurin vaikutus ei kuitenkaan ole ollut yhtäläinen, sillä myös tiedejournalismi on ennen kaikkea massamedian tuote ja journalistinen maailma on muokannut tieteellistä kirjoittamista omien tarpeidensa mukaan. Dunwoodyn (2008, 19) mukaan tiedejournalismi muistuttaa lopulta paljon muiden erityisalojen journalismia. Tähän on syynä se, että aihealue ei juurikaan vaikuta kerrontatapoihin ja jutturakenteisiin, vaan ne määrittyvät siinä journalistisessa tuotantoprosessissa, jonka läpi kaiken sisällön on kuljettava.

Kuten koko tiedejournalismin kehityksessä, myös yksittäisten juttujen kohdalla toimittajalla ja journalismilla tuntuu siis olevan määräävämpi asema lopputuloksen kannalta. Voisikin sanoa, että tutkijan ja toimittajan suhde on aina jonkinlaista valtapeliä. Seuraavaksi tarkastelen lähemmin niitä

kulttuuri- ja käytäntöeroja, joiden parissa köydenvetoa käydään. Monet ristiriidat palaavat siihen, kenellä on valta vuorovaikutustilanteessa ja kuka viimekädessä määrää jutun lopputuloksesta.

4.2 Vuorovaikutuksen kriittiset pisteet

Fjaestadin (Fjaestad 2007, 127–128) mukaan toimittajilla ja tutkijoilla on hyvin erilaiset käsitykset siitä, mikä on arvokasta tietoa. Hän on koonnut ammattiryhmien erilaisista suhtautumistavoista taulukon (Taulukko 2), jota tarkastelemalla päästään alkuun vuorovaikutuksen kriittisten pisteiden tarkastelussa.

TAULUKKO 2. Tutkijoiden ja toimittajien näkemyseroja. (Fjaestad 2007, 127–128).

Tutkijat	Toimittajat
Tavoite: tutkimustiedon levittäminen	Tavoite: uutiset, valistus
Tulokset, opettaminen, PR	Paljastukset, laajat yleisöt
Tiedon hidaskäyttö	Tiedon nopea levittäminen
Faktat tärkeimpiä	Henkilöt tärkeimpiä
Vetoaminen järkeen	Vetoaminen tunteisiin
Konsensus antaa parhaan kuvan	Eriävät mielipiteet antavat parhaan kuvan
Teoreettinen relevanssi tärkeää	Käytännön relevanssi tärkeää
Kattavaa	Valikoivaa
Yksityiskohdat tärkeitä	Yksityiskohdat eivät tärkeitä
Tulokset ovat varauksellisia	Tuloksia liioitellaan
Työn tuloksen arvioivat kollegat	Kollegat arvioivat työn tuloksen
Kollegat vahvistavat ja jatkavat	Kollegat vahvistavat ja jatkavat

Toimittajat ja tutkijat eroavat Fjaestadin mukaan myös siinä, mihin tärkeysjärjestykseen he asettavat tiedon kolme pääominaisuutta (Taulukko 3).

TAULUKKO 3. Tiedon kolme pääominaisuutta tärkeysjärjestyksessä (Fjaestad 2007, 128).

Tiede	Uutismedia
1. uusi	1. uusi
2. paikkansapitävä	2. kiinnostava
3. kiinnostava	3. paikkansapitävä

Fjaestadin (2007, 127–128) mukaan tutkijoille on siis ominaista tiedon hidaskäyttö, kun toimittajat puolestaan pyrkivät saamaan uuden tiedon mahdollisimman laajaan jakeluun nopeasti. Tutkijoille faktat ovat tärkeimpiä, toimittajille faktojen takana vaikuttavat henkilöt. Tutkijat haluavatkin ensisijaisesti vedota lukijan järkeen, kun toimittajille myös tunteisiin vetoaminen on tärkeää. Tutkijoiden mukaan konsensus antaa parhaan kuvan kokonaisuudesta, toimittajat uskovat eriävien mielipiteiden yhdistämiseen. Tiedon teoreettinen relevanssi on tutkijoille tärkeää, toimittajat etsivät käytännön merkitystä. Tutkijoiden julkaisut ovat kattavia, toimittajien jutut

valikoivia. Yksityiskohdat ovatkin tutkijoille tärkeämpiä kuin toimittajille. Tutkijat painottavat tulosten varauksellisuutta, toimittajat päätyvät usein liioittelemaan niitä. Näin ollen tiedon paikkansapitävyys on tutkijoille tärkeämpää kuin kiinnostavuus, kun toimittajat puolestaan asettavat kiinnostavuuden etusijalle. Lähdän seuraavaksi tarkastelemaan näitä väitteitä lähemmin ja lisäksi joukkoon muutamia muita kirjallisuuskatsauksessa esiin nousseita vastakkainasetteluja.

4.2.1 Tarkkuus, tarkastaminen ja valta

Monet tutkimukset ovat osoittaneet, että tutkijat pitävät tiedettä koskevaa raportointia usein epätarkkana. Myös Petersin (1999, 257) tulkinnan mukaan tämä johtuu siitä, että tarkkuus on journalisteille vähemmän tärkeä kriteeri kuin tutkijoille, joille tarkkuus on laadukkaan viestin oleellisin edellytys. Saksalaisille tutkijoille 80-luvun lopulla tehdyssä kyselytutkimuksessa vain 44 prosenttia tutkijoista piti omaa tutkimustaan koskevaa raportointia pääosin tarkkana. Toisaalta vain kaksi prosenttia piti sitä pääosin epätarkkana. Mahdollisena syynä Peters pitää tutkijoiden vaikeutta selittää monimutkaisia tieteellisiä asioita toimittajille, jotka eivät ole alan asiantuntijoita. Taustalla voivat kuitenkin vaikuttaa myös kulttuurien erilaiset määreet laadukkaalle viestille.

Krieghbaumin (1968, 38–39) mukaan kahden kulttuurin välinen juopa tulee selvimmin esille raportoinnin tarkkuuden ja täsmällisyyden erilaisissa asteissa, joita vaaditaan tieteellisissä julkaisuissa ja mediassa. Eroa voidaan hänen mukaansa kutsua kilpailuksi tieteellisen tarkkuuden ja otsikkotarkkuuden välillä. Tieteellinen tarkkuus vaatii antamaan lukijalle riittävästi tietoa, jotta hän periaatteessa voisi toistaa saman kokemuksen tulosten pätevyuden arvioimiseksi. Journalistinen tarkkuus puolestaan tarkoittaa paikkansa pitävän kokonaiskuvan välittämistä tieteellisten löydösten merkityksestä. Tarkkuuteen liittyy siis myös erilainen suhtautuminen yksityiskohtiin. Yleinen näkemys on, että tutkijat keskittyvät usein yksityiskohtiin, kun toimittajat taas ovat ensisijaisesti kiinnostuneita kokonaiskuvasta (esim. Allan 2002, 85, Fjaestad 2007, 127–128).

Petersin (1999, 262–263) mukaan erilaisesta suhtautumisesta tarkkuuteen voivat kertoa myös tutkijoiden toiveet artikkeleiden tarkastamisesta ennen julkaisua ja vastaavasti toimittajien haluttomuus luovuttaa tekstejään tarkastettaviksi. Petersin tiedetoimittajille ja tutkijoille osoittamassa kyselytutkimuksessa suurin ero kontakteja koskevissa odotuksissa koski nimenomaan tarkastamista, joka on tutkijoille tehokas tapa välttää virheitä ja parantaa jutun tarkkuutta. Toimittajien näkökulmasta tarkastaminen sen sijaan voi vaikuttaa aikaa vievältä, turhauttavalta ja tarpeettomalta, koska heidän kriteeriensä mukaan se ei johda julkaistun jutun laadun paranemiseen. Toisaalta näkemyseron voidaan tulkita kertovan myös roolien määrittelyn vaikeudesta eli siitä

kenellä on vastuu viestin sisällöstä ja kenen tulisi johtaa vuorovaikutusta. Petersin (2008, 138–139) mukaan toimittajat näkevät tutkijat lähteenä – resurssina, joka auttaa jutun kirjoittamisessa. Tutkijat puolestaan pitävät usein itseään todellisina jutun tekijöinä, koska yleisölle välitettävä viesti on heidän luomansa. Täten he ovat valmiita myöntämään journalisteille vain välittäjän roolin. Tarkastamisen yhteydessä nousee siis jälleen esille ajatus toimittajien ja tutkijoiden välisestä valtakamppailusta.

Salisbury (1997, 222 lainattu Allan 2002, 86 mukaan) mukaan monien toimittajien on mahdotonta hyväksyä materiaalin luovuttamista lähteen luettavaksi ennen julkaisua, sillä se mielletään toimituksellisesta itsenäisyydestä luopumiseksi. Kaikkien kohdalla tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa. Itse tiedetoimittajana työskentelevä Palmerini (2007, 121–122) esimerkiksi pitää tarkastamista toimivana käytäntönä, sillä se luo luottamusta ja estää teknisiä virheitä. Hän kiinnittää huomion kuitenkin siihen, että tutkijoiden lisääntynyt tarve viestiä tutkimuksestaan rahoituksen hankkimiseksi on lisännyt myös muunlaisia vaikutuspyrkimyksiä. Varsinkin lääketieteestä kirjoittaessaan Palmerini on huomannut, että varsinaisten virheiden korjaamisen ohella haastateltavat pyrkivät vaikuttamaan myös jutun näkökulmaan, sävyyn ja sanavalintoihin. Päätös jutun lopullisesta muotoilusta jää kuitenkin toimittajan käsiin, ja hän voi jättää ehdotetut muutokset myös huomiotta.

Samaan aikaan, kun tutkijoiden vaikutuspyrkimykset mahdollisesti ovat lisääntyneet, on myös mediamaailma muuttunut tutkijan kannalta yhä epävarmemmaksi. Muun muassa samaan konserniin kuuluvat eri viestimet ja versiointi saattavat joskus johtaa siihen, että materiaali ei lopulta ole edes alkuperäisen toimittajan hallittavissa. Psykologian professorin Cary L. Cooperinkin (1994, 35, 37) mukaan suurin negatiivinen puoli median kanssa työskentelyssä on tutkijan kontrollin puute. Hieman yllättävästi Cooper luottaa eniten radioon, seuraavaksi televisioon ja viimeiseksi printtiin. Radiossa ja televisiossakin suuri osa tutkijan sanomisista voidaan kuitenkin editoida. Hyvin tavallista on myös se, että toimittajat etsivät tutkijalle soittaessaan vain vahvistusta jo olemassa olevalle käsitykselle asiasta ja johdattelevat kommentteja tiettyyn haluamaansa suuntaan. Erityisen ongelmallisia ovat Cooperin mukaan kontekstista irrotetut kommentit ja juttujen päätyminen ennalta arvaamattomiin julkaisukanaviin. Hän toteaaakin, että lopulta tutkijan tehtäväksi jää vain luottaa toimittajaan.

Petersin (1999, 263) tutkimuksen mukaan moni muukin seikka kuin suhtautuminen tarkastamiseen kertoo valtakamppailusta kommunikaatioprosessissa. Tutkijat eivät ole halukkaita luovuttamaan tulkitsijaroolia toimittajalle ja haluaisivat omien sanojensa päätyvän juttuun muuttamattomina. He

myös hyväksyvät toimittajia harvemmin kriittisen suhtautumisen tutkimukseen. Tieteellisten väitteiden alistaminen kriittiselle analyysille, johtaakin Hookin ja Braken (2010, 35) mukaan usein avoimeen konfliktiin tutkijoiden ja median välillä. Taustalla vaikuttavat heidän mukaansa erilaiset odotukset. Tutkijat odottavat jonkinasteista kunnioitusta tutkimustaan, aikaansa ja metodologiaansa kohtaan. Varsinkin television uutistoimittajille on kuitenkin ominaista tyyli, jossa he pyrkivät keskeyttämään haastateltavansa. Tyyli on peräisin poliittisesta journalismista, jossa haastateltavan uskotaan vastauksillaan yrittävän peittää jotakin.

Peters (1999, 265) huomauttaakin, että mitä poliittisempi tai kiistanalaisempi jutun sisältö on, sitä epätodennäköisempää on, että toimittaja myöntää tutkijalle aktiivisen roolin jutun toteuttamisessa. Vaikuttaakin siltä, että mahdollisista vaikutuspyrkimyksistään huolimatta tiede on kahdesta kulttuurista se, jonka lopulta täytyy sopeutua ja taipua median sääntöihin. Tällaisessa tilanteessa toimittajien ja tutkijoiden välinen luottamus nousee erityisen tärkeäksi. Kauhanen (1998, 312–313) muistuttaa, että haastattelussa tutkija laskee itsensä toimittajan käsiin ja toimittajan vallassa on lisätä tutkijan yhteiskunnallista painoa tai vähentää sitä, herättää ihmisten kiinnostus tai tehdä naurunalaiseksi. Toimittajalla on siis valtaa tutkijan julkisuuskuvaan nähden, ja tämä valtasuhde tekee toimittajan ja tutkijan kohtaamisesta jännitteisen ja epäsymmetrisen, mikä toimittajan tulisi aina tiedostaa.

4.2.2 Tarinallisuus, mielipiteet ja tutkimukseen viittaaminen

Asiantuntijoilla on Petersin (1999, 260) mukaan erilaiset odotukset jutun tyyliä koskien kuin toimittajilla. Tutkijat haluavat, että tieto esitetään vakavammin ja epäpoliittisemmin kuin toimittajat, ja he haluavat sen puhuttelevan enemmän järkeä kuin aisteja ja tunteita. Toimittajat puolestaan haluavat viihdyttää yleisöä ja kertoa kiehtovia tarinoita. Kuten tiedetoimittaja Tim Radford (2007, 97–98) huomauttaa, taustalla vaikuttaa luonnollisesti journalismin tarve myydä. Jotta tiedejutut voisivat kilpailla yleisön kiinnostuksesta muiden aiheiden kanssa, niiden tulee olla hyvin kirjoitettuja ja lukijan pitää saada niistä nautintoa. Siksi tiedetoimittajien on Radfordin mukaan oltava ensisijaisesti tarinankertojia. Vaikka tutkijat ja toimittajat haluavat molemmat kertoa totuuden, tahtovat toimittajat kertoa totuuden nimenomaan tarinan muodossa.

Allanin (2002, 69–70) mukaan journalismin vaatimus tarinasta ei kuitenkaan sovi yhteen tieteen monimutkaisen luonteen kanssa. Tieteen ja journalismin diskurssien välillä vallitsee hänen mielestään jännite ja journalistien halu pakottaa monimutkaiset tieteelliset pyrkimykset tarinalliseen muotoon, johtavat väkisin kompromisseihin. Myös Bennetin (1999, 164) mukaan monet

tiedeuutisoinnin vaikeudet johtuvat tieteen luonteesta tiedonalana. Suuri osa tieteestä perustuu väitteille ja hypoteeseille ja todelliset saavutukset sekä virstanpylväät ovat harvassa. Tiede on suureksi osaksi vaivannäköä vaativaa testaamista ja epävarmuutta. Tiede tieteen vuoksi on hänen mukaansa hyvin tärkeää tiedemaailman sisällä, mutta jättää helposti televisionkatsojat kylmiksi. Juttu tarvitsee menestyäkseen ja kiinnostaakseen katsojia todellisia virstanpylväitä, varmuutta ja saavutuksia.

Siinä missä journalismi haluaa esittää tutkimustulokset varmoina, se käyttää hyväkseen myös tilanteet, joissa tutkijat ovat erimielisiä. Salisburyn (1997, 222 lainattu Allan 2002, 85 mukaan) mukaan erimielisyys on tutkijoille osa prosessia, jolla pyritään totuuden yhä parempaan ymmärtämiseen, kun taas toimittajat suhtautuvat konflikteihin draaman lähteenä, jonka avulla voidaan lisätä jännitettä tarinaan. Tästä syystä tutkijat pyrkivät jatkuvasti luomaan konsensusta, kun toimittajat puolestaan etsivät puolesta–vastaan-asetelmia. Dunwoody (2008, 21) huomauttaa, että erilaisten näkemysten kerääminen on toisaalta osa toimittajien objektiivisuusstrategiaa. Kun väitteiden todenperäisyydestä ei ole mahdollista saada varmuutta, otetaan samaan juttuun mukaan mahdollisimman monta eri totuusväittämää. Tutkijoiden näkökulmasta niin sanotut objektiiviset jutut tieteestä ovat kuitenkin harhaanjohtavia, sillä ne antavat myös marginaalisille mielipiteille yhtä suuren painoarvon kuin laajemmin tunnustetuille näkemyksille.

Petersin (1999, 263, 265) tutkimuksessa kävi ilmi, että toimittajat ja tutkijat suhtautuvat hyvin eri tavoin myös mielipiteiden esittämiseen ja spekulointiin, mikä sekkin selittyy tieteellisen kulttuurin normien vaikutuksella. Tieteessä kaiken tulee olla todistettavissa, mikä johtaa siihen, että tutkijoiden tulisi välttää niiden asioiden kommentointia, joissa he eivät ole asiantuntijoita. Tieteen tulisi myös olla arvovapaata, minkä vuoksi tutkijoiden pitäisi välttää oman arvionsa antamista asioista. Nämä normit puolestaan tekevät heistä hankalia lähteitä journalisteille. Toimittajat usein jopa odottavat tutkijoiden rikkovan tieteen sääntöjä tässä kohtaa. Televisiossa esiintyvälle tutkijalle vinkkejä antava Matti Karhu (2005, 128) korostaa, että haastattelun merkitys on nimenomaan siinä, että sen aikana asiantuntija voi avata faktoja, selittää niiden merkitystä, asettaa tosiasioita laajempiin yhteyksiin ja osoittaa uusia näköaloja käsillä olevaan asiaan. Haastattelu ei Karhun mukaan siis ole pelkkää asiantiedon välittämistä, vaan tulkintaa, näkemyksiä ja mielipiteitä.

Aina tarinallisuuden saavuttaminen ei kuitenkaan vaadi toimittajilta houkuttelua. Yhä yleisempää on, että kompromissit tieteellisen ja journalistisen kulttuurin välillä syntyvät jo ennen kuin aihe edes päätyy toimittajan käsittelyyn. Väliverronen (2007a, 143) on nimittäin havainnut, että markkinoidessaan tuloksiaan julkisuudessa tutkijat ja heidän taustaorganisaationsa ovat alkaneet

tuottaa yhä enemmän mediaan sopivia uutisia tarinoina. Niissä korostuvat uutuus ja ainutlaatuisuus, lupaukset tiedon sovellettavuudesta ja varmuudesta sekä taloudelliset hyödyt. Väliiverrosen mukaan monet tutkijat ovatkin omaksuneet tutkimuksen käytännöllisiä sovelluksia ja taloudellisia lupauksia viljelevän retoriikan.

Treisen ja Weigoldin (2002, 318) tutkimuksessa monet tiedetoimittajat esittivät huolensa Väliiverrosen kuvailemasta kehityksestä. Myös tutkijat arvioivat, että lopputuloksena saattaa olla varsinaisen tutkimuksen ja tulosten kärsiminen. Sekä tutkijoiden että toimittajien mukaan sensationalismin ja tehomainnonnän eettisiä seurauksia pitäisikin pohtia tarkkaan. Kuten aiemmin tiedetoimittajan ammattiroolista puhuttaessa todettiin, voi toimittajan asema tieteen ja toimituksen odotusten ristipaineessa olla myös vaikea. Tiedetoimittaja Chiara Palmerini (2007, 114) pitääkin tiedejuttujen kirjoittamista eräänlaisena neuvotteluna tiedetoimittajan ja toimituspäällikön välillä. Palmerinin mukaan tiedetoimittajan kontrolli omaan juttuunsa vähenee heti, kun juttu siirtyy tiedeosion ulkopuolelle. Toimittaja joutuu usein käymään sisäistä kamppailua näkyvyyden ja mahdollisen vääristelyn välillä. Jos jutut siirtyvät tiedeosion ulkopuolelle, mahdollisuus sensationalismiin, liioitteluun ja liikaa lupaaviin otsikoihin lisääntyy.

Kiinnostuneen lukijan ei aina ole edes mahdollista seurata jutussa käsiteltyä tutkimusta sen alkulähteille tehdäkseen omat johtopäätöksensä tulosten yleistettävyydestä. Useissa tutkimuksissa on havaittu, että tiedejutuissa kuvaillaan vain hyvin harvoin tutkimuksessa käytettyjä metodeja, ja parhaassakin tapauksessa niihin viitataan vain lyhyesti ja pinnallisesti (Dunwoody 2008, 19). Varsinkin tieteen populaareissa esityksissä viitteet tutkimuksen lähtökohtiin ovat Väliiverrosen (1996, 150–151) mukaan kadonneet lähes olemattomiin. Lukijalla on näin yhä vähemmän välineitä arvioida median välittämän tieteellisen tiedon pätevyyttä ja luotettavuutta. Toisinaan edes lähteenä toimineen tutkijan nimeä ei mainita lopullisessa jutussa, mikä on seminaareissa kuulemieni puheenvuorojen mukaan tutkijalle äärimmäisen turhauttavaa, varsinkin jos toimittajan kanssa keskusteluun on käyttänyt kiireisen työpäivän keskellä paljon aikaa.

4.2.3 Kieli, perehtyminen ja aika

Niinkin yksinkertaiset asiat kuin käytetty kieli ja sanasto voivat luoda lukuisia ongelmia tieteen ja journalismin suhteeseen ja vaikuttaa jopa julkaisupäätöksiin. Radfordin (2007, 96) mukaan tutkijat usein käyttävät puheessaan monimutkaisia sivistyssanoja silloinkin, kun niille olisi yksinkertaiset yleiskieliset vastineet. Toisaalta toimittajat syyllistyvät usein kliseiden ja merkityksensä menettäneiden vertauskuvien käyttöön. Salisbury (1997, 222 lainattu Allan 2002, 86 mukaan)

selittää ammattisanojen käyttöä sillä, että tutkijoiden mielestä ne lisäävät tarkkuutta ja selvyyttä. Journalistit sen sijaan pitävät ammattisanoja jargonina, joka hämärtää tieteen ja tekee siitä keskivertolukijalle mahdotonta ymmärtää.

Kauhanen (1998, 310) kuitenkin kritisoi usein toistuvaa vaatimusta, että tiedetoimittaja tai tutkija ei arkipuheessaan ja populaariteksteissään saisi käyttää tieteellisiä ilmaisuja ainakaan selittämättä niitä. Kauhasen mukaan tieteellisiä termejä on syytä tarjoilla lukijoille, jotta he sitä kautta saisivat uusia välineitä asioiden käsittelemiseen mielessään. Termejä ei kuitenkaan saa tulla yhdellä kertaa liikaa ja teksti on muotoiltava niin, että sanojen merkitys ilmenee selvästi asiayhteyksistään. Uusi käsite ei myöskään saa vain ohimennen vilahtaa lauseessa, vaan sen avulla on mieluiten lähestyttävä esiteltävää ajatusta useita kertoja eri kulmista. Näin sana Kauhasen mukaan vähitellen määrittyy lukijoiden mielissä erilaisten käyttöyhteyksien kautta ja he ymmärtävät sen riittävällä tasolla.

Toisenlaisen ongelman puolestaan muodostaa se tosiasia, että monille tieteellisille termeille ei ole lainkaan olemassa yleiskielistä vastinetta tai koko tieteenala toimii muun kuin suomen kielen varassa. Yleiskielisten sanojen puuttuminen johtuu Radfordin (2007, 96) mukaan useimmiten siitä, että termin kuvailema ilmiö on normaalielämälle täysin vieras tai sitä ei ainakaan yleensä tarvitse kuvailla niin yksityiskohtaisesti, että uudissana olisi ollut tarpeellista keksiä. Turunen (2009, 7) haluaa kiinnittää huomion siihen, että suomenkielisen sanaston puuttuminen jättää tietyt alat helposti kokonaan median huomion ulkopuolelle. Esimerkiksi tietotekniikkaan liittyvä sanasto on suurimmaksi osaksi englanninkielistä. Erityisen huolestunut Turunen on kehityksestä, jossa vain kansainvälisiä julkaisuja arvostetaan tutkimusrahoituksen jaossa, sillä se ohjaa tutkijoita kirjoittamaan yhä enemmän muilla kielillä kuin suomeksi ja vaikeuttaa kotimaista popularisointia entisestään.

Kieliongelmat johtavat lopulta vaikeuksiin tehdä tutkimuksesta ymmärrettävää kenelle tahansa alan ulkopuoliselle ihmiselle. Turun yliopistossa tiedottajana toimivan Timo Niitemaan (2006, 11) kokemuksen mukaan väitöstutkimuksen tuloksien avaaminen mahdollisimman ymmärrettävään muotoon lehdistötiedotteeseen ei aina yrityksistä huolimatta onnistu. Erityisesti kemian, fysiikan, molekyylibiologian tai vaikkapa kielitieteen alaan kuuluvia perustutkimuksia on Niitemaan mielestä mahdotonta ymmärtää ilman alan perustietoja. Helpommin suurta yleisöä kiinnostavia tutkimuksia ja siten myös tiedotteita syntyy humanistisella, yhteiskunta- ja kasvatustieteen aloilla, mutta myös monilla luonnontieteen alueilla.

Jos tulosten tulkitseminen on vaikeaa tieteeseen perehtyneelle tiedottajallekin, nousee väistämättä esiin kysymys, voiko toimittajien edes olettaa ymmärtävän tiedettä ja vieläpä kykenevän välittämään sitä suurelle yleisölle. Amerikkalaisille tutkijoille osoitetun kyselytutkimuksen tulos ei ole mairitteleva. Tutkimuksessa suuri enemmistö tutkijoista oli sitä mieltä, että vain harva median edustaja ymmärtää tieteen ja teknologian luonnetta. Peräti 72 prosenttia tutkijoista sanoi, että toimittajilla on edessään toivoton tehtävä tieteen monimutkaisuuden selittämisessä. (van Eperen et al. 2010, 2.)

Kauhanen (1998, 311–312) kuitenkin uskoo perehtymisen voimaan. Aiheeseen on hänen mukaansa perehdyttävä etukäteen niin hyvin, että keskustelusta tutkijan kanssa saa jotain irti ja keskustelua pystyy ohjaamaan niin, että tietää myös yleisön saavan sopivaa pureskeltavaa. Kauhanen korostaa, että mikäli aiheesta ei tiedä mitään, on mahdollisimman huono idea mennä tapaamaan akateemikkoja tai muuta huippututkijaa, sillä on hänen aikansa haaskausta jutustella alkeista, joista kuka tahansa assistentti olisi voinut valistaa toimittajaa. Petersin (1999, 263) tutkimuksessa kävi kuitenkin yllättäen ilmi, että tutkijat usein odottavat toimittajilta vähemmän valmistautumista kuin toimittajat itse. Peters tulkitsee tuloksen jälleen vallan kautta. Hänen mukaansa ilmiö saattaa selittyä sillä, ettei toimittajien tietämyksellä ole tutkijoille kovin suurta merkitystä, sillä he eivät kuitenkaan halua luovuttaa tilanteen kontrollia toimittajalle.

Perehtymisen mahdollisuuksiin vaikuttaa pitkälti toimittajien käytössä oleva aika. Fjaestad (2007, 130) muistuttaa, että toimittajilla saattaa olla vain muutama tunti aikaa kerätä tietoa ja kirjoittaa juttu aiheesta, jonka parissa työskennellen tutkija on viettänyt jopa vuosikymmeniä. Jos toimittaja lykkää julkaisemista tarkistaakseen faktat tai kerätäkseen lisää tietoa, kilpaileva uutismedia saattaa saada skuupin. Journalismi elää Väliiverrosen (1996, 136) mukaan tapahtumien virrassa, poimii siinä liikkuvat aiheet ja tapahtumat ja muokkaa ne mahdollisimman nopeasti uutisiksi. Tutkimuksen ajan kesto puolestaan on mahdollista määrittellä useilla eri tavoilla, mutta Väliiverrosen mukaan on selvää, että tieteen tekeminen ei ole yhtä nopearytmistä kuin journalismi. Määrittely riippuu esimerkiksi siitä, puhutaanko yksittäisen tutkijan elämäntyöstä, tutkimusongelman muotoutumisesta, tutkimusparadigman kehittymisestä tai yksittäisestä tutkimuksesta. Joka tapauksessa kysymys on vähintään vuosista tai vuosikymmenistä.

Salisburyn (1997, 220, lainattu Allan 2002, 85 mukaan) mukaan samojen projektien kanssa kuukausia ja vuosia työskentelevät tutkijat elävätkin täysin eri aikavyöhykkeellä kuin toimittajat. Erilaisen aikakäsityksen vuoksi on epätodennäköistä, että he ottaisivat yhteyttä toimituksiin journalistisesti katsottuna oikeaan aikaan. Toimitusten päivittäiset tai tunnittaiset tuotantopsyklit

eivät Dunwoodyn (2008, 19) mukaan puolestaan voi odottaa kuukausien mittaisten tieteellisen prosessin aukikeräytymistä. Siispä toimittajat tekevät juttuja prosessien osista ja toivovat, että uskolliset lukijat ovat kykeneviä kutomaan yhteen laajemman kuvan näistä palasista. Ajallista jatkuvuutta journalismiin luovat Väliiverrosen (1996, 136) mukaan esimerkiksi teemat ja kehykset, jotka tuovat mukanaan päiväkohtaisesta raportoinnista poikkeavaa kertomuksellisuutta.

Viive tieteen ja journalismin välillä on Väliiverrosen (1996, 138–139) mukaan kuitenkin kutistumassa. Enää ei ole epätavallista, että mediat raportoivat tutkimustuloksista jo ennen kuin ne on julkaistu tieteellisissä lehdissä. Tämä koskee kuitenkin vain pientä osaa tutkimuksista, tarkemmin sanottuna niitä, joille on olemassa sosiaalinen tilaus tai niitä, joita tutkijat ja tutkimuslaitokset itse markkinoivat aktiivisesti. Mediat myös asettavat tieteelle ajallisesti uusia vaatimuksia. Tutkijoilta edellytetään, että heidän on kerrottava tuloksensa heti, jos kysymyksessä on jokin tärkeä yhteiskunnallinen ongelma. Muuten tutkijaa voidaan jälkikäteen syyttää viivyttelystä, joka johti ongelman kärjistymiseen. Väliverronen on omissa tutkimuksissaan havainnut, että journalismin aikaorientaatio on muuttumassa yhä voimakkaammin jo tapahtuneen kertomisesta tulevaisuuden ennakkointiin ja ennustamiseen.

Sähköinen viestintä, radio ja televisio, ovat varmasti vaikuttaneet kehitykseen voimistavasti. Sanomalehtien on siirryttävä puhumaan vasta tapahtumassa olevista asioista, voidakseen kilpailla uutuudella sähköisten viestimien kanssa, jotka ovat uutisoineet edellisen päivän tapahtumista jo päivän kuluessa. Viime vuosina internetuutisoinnin huima kehittyminen puolestaan on tehnyt myös televisioutisista verrattain hitaan välineen, jonka on suunnattava katseensa tulevaisuuteen.

4.3 Televisioutisten erityisluonteen vaikutus

Monet tiedejournalismin yleiset piirteet ja ominaisuudet, joista edellä on puhuttu, pätevät myös television tiedeuutisointiin. Lähinnä televisioutisten lyhyestä muodosta ja nopeasta tekorytmistä johtuvat seikat vaikuttavat lisäksi voimistavan tiettyjä sanomalehtien ja ajankohtaisohjelmien tiedejuttujen ominaispiirteitä entisestään. Televisioutisia voisikin tässä yhteydessä kuvailla eräänlaisiksi äärimedian äärijuttutyypeiksi. Myös Friedman (1986, 35–36) huomauttaa, että televisio on kenties kaikista haasteellisimmin media tiedeviestinnälle, koska sillä on monien printin ja radion ominaisuuksien lisäksi joukko omia rajoitteita, kuten erityiset tuotantokriteerit ja hyvien kuvien sekä laajojen yleisöjen houkuttelemisen tarve.

Television uutisjuttu edustaa Murcottin (2010, 109) mukaan yksinkertaisinta kerronnallista tyyliä. Se on lyhyt, yhteen keskeiseen asiaan keskittyvä ja noudattaa lineaarista rakennetta kertoen kuka teki mitä, milloin, missä, miksi ja miten – tosin ei välttämättä tässä järjestyksessä. Television uutisinsertti on juttuformaattina hyvin lyhyt, samoin kuin koko uutislähetys. Yorke (1995, 49) on laskenut, että vaikka uutisjuontaja lukisi tauotta puoli tuntia, olisi lähetykseen mahdotonta mahduttaa enemmän kuin 5500 sanaa, eli vähemmän kuin The Timesin etusivulle. Suomalaisilla kanavilla uutisinserttien pituudet vaihtelevat noin puolestatoista minuutista runsaaseen kahteen minuuttiin.

Nelosella insertin normaalipituus on noin 1'30, MTV3:lla noin 1'40 ja Ylellä noin 1'50. Sähkeen normaalipituus on 20–30 sekuntia. Sanomalehden lyhyet jutut ovat tyypillisesti noin 600–800 merkkiä pitkiä, pidemmät uutisjutut jotain 1500 ja 3000 merkin väliltä. Normaalilla lukunopeudella puolen minuutin sähkeeseen mahtuu noin 480 merkkiä ja kahden minuutin uutisinserttiin vastaavasti noin 1800 merkkiä. Kun vielä otetaan huomioon, että normaalisti noin puolet insertin kestosta muodostuu haastatteluosuuksista, joiden etenemisnopeus on tavallisesti luettua tekstiä hitaampaa, vähenee merkkimäärä entisestään. Televisiojutun on siis kyettävä välittämään haluttu asia huomattavasti vähemmällä sanoilla kuin sanomalehtijutun.

Tiivistämisen jälkeen juttuun valitut faktat pitää osata välittää kaikille katsojille helposti ymmärrettävällä tavalla. Kuten Yorke (1995, 50–5) huomauttaa, sanomalehden lukijalla on aina mahdollisuus palata tekstissä taaksepäin, mutta televisiossa kuultuja sanoja ei ole mahdollista palauttaa takaisin. Katsoja, joka jää miettimään lauseen alun merkitystä, on mitä luultavimmin liian häiriintynyt ymmärtääkseen myöskään lauseen loppua. Jutun kirjoittajalla onkin vastuu asian esittämisestä mahdollisimman yksinkertaisesti ja selkeästi. Yorkin mukaan tyyliässä kannattaisi tavoitella keskustelunomaisuutta sekä lyhyitä ja suoria lauseita. Televisiouutisille aivan oman haasteensa asettaa lisäksi se, että tutkijoiden puhetta ei ole mahdollista editoida samassa määrin kuin printissä. Joitakin takelteluja ja taukoja on mahdollista leikata pois ja haastattelun eri vaiheissa puhuttuja asioita liittää toisiinsa, mutta esimerkiksi lauserakenteisiin ja sanavalintoihin on mahdotonta vaikuttaa enää varsinaisen haastattelutilanteen jälkeen.

Jutun lyhyt kesto rajaa Salsteen (2000, 31–32) mukaan myös näkökulman valintaa, sillä kovin laajaa näkökulmaa ei voida ajatellakaan, kun pääasian kertomiseen on aikaa kymmenen sekuntia. Samaan aikaan yksittäisten uutistekstien rakentamistapa kuitenkin luo kuvaa todenmukaisuudesta, puolueettomuudesta ja kaikenkattavuudesta. Uutinen pyrkii vaikutelmaan, että se kattaa kaikki asiaan liittyvät olennaiset seikat. Tämä johtuu Salsteen mukaan siitä, että uutisvalinnan on

näytettävä oikeutetulta, ei miltä tahansa yksittäiseltä mielipiteeltä tai asian osaselta. Kaikenkattavuuden vaikutelmaa tavoitellaan muun muassa tukeutumalla arvovaltaisiin lähteisiin ja esittämällä asioille kulttuurisesti hyväksytyjä selityksiä. Burtonin (2000, 130) mukaan pyrkimys tasapuolisuuteen johtaa helposti siihen, että konfliktista tulee tarinoiden rakentamisen peruselementti. Tasapuolisuus ymmärretään helposti kahdeksi vastakkaiseksi mielipiteeksi ja useampien erilaisten mielipiteiden mahdollisuus suljetaan pois tai konfliktia haetaan myös tilanteissa, joissa on ennemminkin kyseessä pieni erimielisyys.

Toisinaan jutuissa käytetään virkamies- ja asiantuntijakommenttien lisäksi, tai jopa niiden sijasta, niin sanottua tavallisen ihmisen näkökulmaa. Salsteen (2000, 30) mukaan toimittajat pyrkivät tällöin selvittämään, miten kyseessä oleva tapahtuma, muutos tai muu vastaava vaikuttaa keskivertokatsojan elämään. Näin pyritään parantamaan uutisten käyttökelpoisuutta ihmisten elämässä. Tekniikka on tuttu myös printin puolella, missä tavallisesta elämästä haettu esimerkki kuitenkin usein erotetaan omaksi kokonaisuudekseen varsinaisen tutkimus uutisen kainalojutuksi. Televisiossa esimerkki ja tutkimustulos on yhdistettävä samaan lyhyeen juttuun.

Tiedon ja objektiivisuuden lisäksi televisiuutiset vaativat genrenä viihdyttävyyttä, kuten Abercrombie (1996, 60) huomauttaa. Kaupallisilla kanavilla myös uutisten tulee houkuttaa katsojia mainostajien saamiseksi. Abercrombien mukaan televisiuutiset ovatkin omaksuneet yhä enemmän muiden genrejen ominaisuuksia. Paine viihdyttää aiheuttaa muutoksia uutisten esittämistapaan, mistä esimerkkeinä voidaan pitää lähetyksen alun otsikoita ja lopun 'human interest' -juttuja. Joskus viihdyttäminen ajaa jopa tiedonvälittämisen edelle. Myös Burton (2000, 122) toteaa, ettei televisiuutisten ja -draaman välillä ole perustavanlaatuisia eroja, mitä tulee tuottajan toiveeseen vetää puoleensa yleisöä ja tapoihin rakentaa tarinoita.

Television uutisjournalismi saattaakin Murcottin (2010, 110–11) mukaan vaikuttaa pinnalliselta. Aiheen syventämiseen ja taustoittamiseen on vain vähän mahdollisuuksia ja välineen luonne on katoavainen. Tämän päivän uutinen kiinnostaa harvoin enää huomenna. Television aikamuoto on preensens tai perfekti ja aikajänne pisimmällään yhden vuorokauden mittainen. Tutkimuksen metodeihin ja taustoihin on lähes aina mahdotonta viitata kattavasti.

Lopulta television muista medioista selkeimmin erottava seikka on kuitenkin liikkuva kuva ja myös televisiuutiset nojaavat vahvasti kuviin. Kuvan saatavuus ja laatu saattavat ratkaista, nouseeko tietty aihe lähetykseen vai ei. Kuvat todistavat Burtonin (2000, 120) mukaan uutisaiheen aidoksi tuomalla tilanteen katsojan silmien eteen ja tekemällä sen todelliseksi. Ne myös vahvistavat

uutisjuontajan ja toimittajan aiheesta kertomat tiedot. Tiede- ja ympäristöjuttuihin erikoistuneen uutistoimittaja Ropeikin (1997, 38, lainattu Allan 2002, 81 mukaan) mukaan television tiedejutuissa kannattaa hyödyntää kuvien mahdollisuutta puhua puolestaan. Monimutkaisen tieteellisen aiheen muuntaminen kuviksi, silloin kun se tehdään huolella, voi hänen mukaansa sytyttää ja ylläpitää katsojan mielenkiintoa niin, että jutun ydinkohdat jäävät mieleen.

Salsteen (2000, 35) mukaan kuvamateriaalin merkitystä uutisvalintaan vaikuttavana tekijänä ei voi vähätellä. Lähetukseen on aina helpompi ottaa kuvakylläinen kuin vaikeasti kuvin toteutettava aihe. Kuvan saatavuuden vaatimus mahdollistaa näin myös uutisvalinnan manipuloinnin. Jos lähde tarjoaa aiheestaan hyvää liikkuvaa kuvaa, nousevat mahdollisuudet aiheen julkaisemiseen televisiossa huomattavasti. Kuvat voivatkin olla koko jutunteon alkusysäys. Yorke (1995, 109) korostaa, että televisiotoimittajan on opittava kirjoittamaan tekstinsä kuviin. Sanat tulisi hänen mukaansa asettaa kuvien mukaan, ei päinvastoin. Sanojen ja kuvien pitää kertoa samaa tarinaa, mutta teksti ei saa toistaa sitä, minkä katselija voi itse kuvista nähdä. Toisaalta tekstissä ei myöskään saisi yksityiskohtaisesti kuvailla asioita, joita kuvissa ei ole, koska muuten yleisö tuntee itsensä huijatuksi.

4.4 Kohti yhteistä kulttuuria

Pitkään jatkunut kulttuurinen konflikti tutkijoiden ja toimittajien välillä on Blumin ja Knudsonin (1997, 76, lainattu Anderson et al. 2009, 32–33 mukaan) mukaan syventynyt, kun populaari kirjoittaminen tieteestä on lisääntynyt ja saanut yhä enemmän vaikutusvaltaa. Samalla suhde on kuitenkin hitaasti kehittymässä. Blumin ja Knudsonin havaintojen mukaan monet tutkijat ovat alkaneet ymmärtää paremmin toimittajan ammattia, minkä vuoksi heillä on realistisemmat odotukset siitä, miten asioita käsitellään mediassa. Aloitan toimittajien ja tutkijoiden mahdollisen yhteisen kulttuurin pohtimisen kokoamalla käsitellyt näkemyserot yhtenäiseksi taulukoksi (Taulukko 4). Tämän jälkeen etsin ehdotettuja ratkaisukeinoja vuorovaikutuksen helpottamiseksi.

TAULUKKO 4. Tutkijoiden ja toimittajien näkemyseroja.

	Tiede / Tutkijat	Journalismi / Toimittajat
Tarkkuus ja yksityiskohdat	Tarkkuus tärkein kriteeri laadukkaalle viestille	Kiinnostavuus tärkeämpää kuin tarkkuus
	Annettava riittävästi tietoa tutkimuksen toistamiseksi	Tärkeintä paikkansapitävän kokonaiskuvan välittäminen
	Yksityiskohdat tärkeitä, kattavaa	Kokonaiskuva tärkein, valikoivaa
Tarkistaminen	Tehokas tapa välttää virheitä ja parantaa tarkkuutta	Aikaa vievää, turhaa, ei paranna laatua, luo luottamusta, vähentää teknisiä virheitä
	Mahdollisuus vaikuttaa näkökulmaan ja sävyyn	Toimituksellisesta itsenäisyydestä luopumista
Valta ja kontrolli	Tulkitsijaroolin tulisi olla tutkijalla	Tulkitsijarooli toimittajalla, tutkijalla ei aktiivista roolia jutun toteutuksessa
	Kommenttien tulisi päätyä juttuun sellaisinaan	Kommenttien editointi, mahdollisuus johdatteluun ja asiayhteydestä irrottamiseen
	Pyrkimys vaikuttaa sisältöihin	Kyettävä tunnistamaan tutkijoiden vaikutuspyrkimykset
	Joutuu sopeutumaan ja luottamaan	Viime kädessä valta jutun lopputulokseen, mahdollisuus vaikuttaa tutkijan julkisuuskuvaan, velvollisuus muistaa tilanteen epäsymmetrisyys
Kritiikki	Oman tutkimuksen kohdalla ei toivottavaa	Oleellinen osa tiedejournalismia
	Odottaa, että tutkimusta kunnioitetaan	Olettaa tutkijan yrittävän peittää jotakin
Tyyli	Toivottava tyyli vakava ja epäpoliittinen, puhuttelee järkeä	Toivottava tyyli viihdyttävä, puhuttelee aisteja ja tunteita, tavoitteena tarina
Tarinallisuus	Ei sovi yhteen tieteen monimutkaisien luonteen kanssa	Paras tapa kilpailla muiden aiheiden kanssa
	Faktat tärkeitä	Henkilöt tärkeitä
	Teoreettinen relevanssi tärkeää	Käytännön relevanssi tärkeää
	Epävarmaa, todelliset saavutukset harvassa	Haluaa varmuutta ja todellisia saavutuksia
	Mahdollisuus saavuttaa median huomio	Vaikeus erottaa oikeasti merkitykselliset tulokset
	Vaarana sensationalismi	Vaarana sensationalismi
Erimielisyys	Osa tutkimusprosessia, tähtää tiedon jalostumiseen	Draaman lähde, lisää jännitettä tarinaan
	Pyrkimys konsensukseen	Pyrkimys puolesta-vastaan-asetelmiin
	ns. objektiiviset jutut antavat liikaa painoa marginaalisille näkemyksille	Osa objektiivisuusstrategiaa
Mielipiteet ja spekulointi	Kommentoida tulisi vain asioita, joissa itse on asiantuntija, tulisi välttää oman arvion antamista	Toivoo tulkintaa, näkemyksiä ja mielipiteitä
Metatiedot	Jutun tulisi ohjata alkuperäiseen tutkimukseen	Viitteet tutkimuksen lähtökohtiin vähäisiä
	Kredittien puute turhauttavaa	Tutkijat hyviä taustatiedon antajia
Kieli ja sanasto	Ammattisanasto lisää tarkkuutta ja selvyyttä	Monimutkaisten sivistyssanojen käyttö turhaa, hämärtää sanoman
	Tieteellisille termeille ei yleiskielistä vastinetta	Käsitleminen vaikeaa, tulisi kehittää
	Tieteenalalla käytössä muu kuin suomen kieli	Käsitleminen vaikeaa, tulisi kehittää
Perehtyminen	Tieteen monimutkaisuuden ymmärtäminen toimittajalle usein mahdotonta	Toimittajan mahdollista vähäiselläkin perehtymisellä ymmärtää tarpeeksi
	Perehtyminen osoittaa kunnioitusta tutkijalle	Tutkija voi perehdyttää toimittajan aiheeseen
	Perehtymättömyys mahdollisuus lisätä omaa kontrollia	Perehtyminen tärkeää
Aika	Aikajänne kuukausissa ja vuosissa	Aikajänne tunteissa ja päivissä
	Tiedon hidaskulku levittäminen	Tiedon nopea levittäminen
	Julkaiseminen mediassa ennen virallisia julkaisuja lisääntynyt	Aikaorientaatio siirtymässä ennakoitiin ja tulevaisuuteen

Ongelmien ratkaisuksi Peters (1999, 266) ehdottaa kulttuurien välisten viestintätaitojen kehittämistä. Tämä ei kuitenkaan hänen mukaansa poista kaikkia jännitteitä, sillä esimerkiksi arvoriitit eivät häviä pelkästään tekemällä osapuolet tietoisiksi niistä. Kulttuurien välinen kommunikaatiokoulutus voisi kuitenkin auttaa sietämään turhautumista ja vähentää konfliktien ottamista henkilökohtaisesti. Leikola (1994, 68) puolestaan näkee ratkaisuna selkeän rooliannon. Hänen mukaansa tutkijan ammattitaitoon kuuluu tietää, miten asia on, toimittajan ammattitaitoon, miten se pitää sanoa. Molemmat ammattitaidot voivat Leikolan mukaan yhtyä samassa persoonassa, mutta jollei näin ole, yhteistyö on paikallaan. Kun kumpikin ymmärtää tehtävänsä oikein, yhteistyö on helppoa.

Monien tutkimusten mukaan lähteet ja toimittajat kehittävät yhteisen kulttuurin ollessaan vuorovaikutuksessa toistensa kanssa (Peters 1999, 264). Dunwoodyn (1986, 14) mukaan symbioottinen suhde toimittajien ja sellaisten lähteiden kuin poliisin ja poliitikkojen välillä on lähes ilmeinen. Yhteinen toimintakulttuuri syntyy tilanteessa, jossa lähde ja toimittajat yhtäläillä tarvitsevat toisiaan. Vielä vuonna 1986 Duwoodyn kuitenkin oli vaikea kuvitella tällaista yhteistä kulttuuria tutkijoiden ja toimittajien välillä. Hänen mukaansa osapuolet tiesivät liian vähän toisistaan eivätkä olleet onnistuneet kehittämään yhteisiä toimintasääntöjä. Ongelman ydin tuolloin oli, että toimittajat tarvitsivat tietoa tutkijoilta, mutta tutkijat harvoin tarvitsivat mitään toimittajilta. Samalla Dunwoody kuitenkin ennusti, että tilanne oli jo muuttumassa.

Monista vuorovaikutuksen ongelmista huolimatta lähes itsestään selvänä tosiasiana nykyään pidetäänkin, että molemmat osapuolet hyötyvät lopulta yhteistyöstä. Utisorganisaatioiden pyrkiessä kasvattamaan yleisölujujaan kertomalla jännittävistä tieteellisistä löydöksistä, voivat tutkijat kerätä poliittista ja taloudellista tukea tutkimukselleen myönteisen mediahuomion avulla (Allan 2002, 85). Erimielisyyksistä huolimatta monissa tutkimuksissa onkin Petersin (2008, 139) mukaan havaittu, että suurelta osin tutkijoiden ja toimittajien tavoitteet ovat yhteneviä. Ammattiryhmillä vaikuttaa myös olevan keinoja eriävistä odotuksista nousevien ongelmien voittamiseksi. Tutkimukset ovat osoittaneet, etteivät tutkijat vain hyväksy journalismin tapaa käsitellä tiedettä, vaan jopa ennakoivat sitä lausunnoissaan.

Monet tutkijat ovat nykyään saaneet jonkinasteista mediakoulutusta ja kommunikoivat usein myös suoraan yleisön kanssa omien populaarien kirjojensa ja internetsivujensa avulla. Tämä on Dunwoodyn (2008, 24) mukaan muuttanut julkisen viestinnän pelikenttää melko radikaalisti. Nyt molemmilla osapuolilla on taidot ja välineet omien tarpeidensa toteuttamiseksi, mikä on johtanut todellisen yhteisen kulttuurin muodostumiseen. Dunwoodyn mukaan kehitys kuitenkin vaatii

toimittajilta valppautta. Siinä, missä tutkijoiden yhteistyöhalukkuus saattaa tuntua aseistariisuvulta menneisyyttä hallinneiden jännitteiden ja epäluulojen rinnalla, tulisi toimittajien säilyttää itsenäisyytensä ja kriittisyytensä tutkijoiden lisääntyvien PR-pyrkimysten vuoksi.

Tutkijoiden ja toimittajien vuorovaikutuksen näkökulmasta pyrin tutkimuksessani selvittämään ainakin, millaisia odotuksia osapuolilla on toisiaan ja vuorovaikutustilannetta kohtaan, millaisia todelliset kokemukset yhteistyöstä ovat olleet, kuinka toimivaksi yhteistyö yleensä koetaan, mitkä osa-alueet siinä nähdään haastavimpina ja millaisen lisän televisiouutisten erityisluonne vuorovaikutukseen tuo. Perehdyn lisäksi siihen, kuinka realistiset käsitykset tutkijoilla ja toimittajilla on toistensa työn lähtökohdista, saavatko esiinnoitukset stereotyyppit, vastakkainasettelut ja ajatus valtakamppailusta tukea tutkijoiden ja toimittajien kokemuksista ja onko yhteisen kulttuurin syntyminen mahdollista tai peräti olemassa oleva tosiasia.

5 AINEISTO JA MENETELMÄT

Tutkimuksen aineisto voidaan jakaa kahteen osaan tutkimuskysymysten mukaan. Ensimmäiseen kysymykseen tiedeuutisten määrästä ja rakentumisesta vastaan keräämällä kattavan otoksen valtakunnallisten televisiokanavien uutislähetysten tiedejuttuja ja tarkastelemalla niitä. Toiseen alakysymykseen tekijöiden television tiedeuutisointiin liittyvistä kokemuksista ja näkemyksistä vastaan haastatteleamalla tarkastelemieni esimerkkijuttujen tekemisessä mukana olleita toimittajia ja tutkijoita. Haastatteluaineiston keruumenetelmänä käytän teemahaastattelua ja materiaalin analysoinnissa aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Lisäksi pyrin tutkimuksessa noudattamaan fenomenologis-hermeneuttista lähestymistapaa.

5.1 Tiedeuutiset

Kuten aiemmissa luvuissa on todettu, tieteen ja tiedejournalismin määritelmät eroavat toisistaan ja ovat myös kiistanalaisia. Tämän vuoksi tiedettä käsittelevän materiaalin määrän arvioiminen eri medioissa ja vertailujen tekeminen on vaikeaa. (Väliverronen 1993b, 24.) Tiede on tässä tutkielmassa pyritty ymmärtämään mahdollisimman laajasti niin, että mukaan lasketaan niin sanotun puhtaan tieteen lisäksi myös soveltavat alat. Myös tiedejournalismi on määritelty laueasti kaikeksi journalistisissa kanavissa julkaistuksi tiedemaailmaan tavalla tai toisella koskettavaksi materiaaliksi. Itse tutkimusta varten tarkemmat rajaukset ovat kuitenkin tarpeen.

Väliverrosta (1993a, 51) mukailien tiedeuutinen on aiemmin määritelty yleistajuiseksi esitykseksi jonkin yksittäisen tutkimuksen tuloksesta. Tämä on kuitenkin tutkimukseni tarkoitusta ajatellen liian suppea näkemys, jota lähdän seuraavaksi muokkaamaan. Tärkeimmäksi rajaukseksi muodostuu jako tiedemaailmasta ja muista yhteiskunnallisista ilmiöistä tai tapahtumista nousseiden aiheiden välillä.

Tieteellistä tutkimustietoa tuottavat Suomessa seitsemäntoista yliopiston ja korkeakoulun lisäksi muun muassa kymmenet tutkimuslaitokset ja -keskukset, yritysten tutkimusosastot, järjestöt ja museot. Saatu tutkimustieto julkaistaan ensisijaisesti erilaisissa tieteellisissä julkaisuissa tai väitöskirjoissa. Keskityn tutkimuksessani nimenomaan suomalaisen tieteen käsittelyyn televisiuutisissa. Rajaan siis tarkastelun ulkopuolelle ulkomaisen tutkimuksen, markkinatutkimuksen sekä analysoimattomat kyselytutkimukset.

Rajaan pois myös uutiset, joiden aihe ei ole noussut tiedemaailmasta itsestään, vaan joissa toimittaja on hakenut tutkijan asiantuntijaksi kommentoimaan jotakin ajankohtaista yhteiskunnallista

tilannetta tai ilmiötä. Tällöin ei mielestäni nimittäin ole kyse tiedeuutisesta, vaan jotakin yleistä aihetta käsittelevästä uutisesta, jonka taustojen ymmärtämiseen tutkija antaa oman panoksensa. Mukaan otan kuitenkin sellaiset jutut, joissa käsitellään tieteen tekemistä, esimerkiksi uuden tutkimuksen aloittamista, tai joissa tutkija itse on aktiivisesti tullut julkisuuteen ottamaan kantaa johonkin omaan erityisalaansa liittyvään asiaan. Näihin juttuihin viitataan jatkossa kannanottoina. Lisäksi jätin aineiston ulkopuolelle tuloksia lyhyesti raportoivat sähköiset sekä sähköisestä ja lyhyestä haastattelupätkästä koostuvat yhdistelmät, niin sanotut sähköiset. Tähän ratkaisuun päädyin, koska niiden määrä raaka-aineistossa oli vähäinen ja koin kokonaisten uutisjuttujen käsittelyn mielekkäämmäksi tutkimuskysymyksiin vastaamisen kannalta.

Rajaukseni jättää siis lähes kokonaan ulkopuolelle tutkijan ilmiöitä ja ongelmia kommentoivan tulkitsijaroolin eli tutkijan käyttämisen asiantuntijalähteenä, mikä voidaan nähdä myös ongelmallisena. Esimerkiksi Hansenin (2008, 107–108) mukaan tiedeuutisen suppea määrittelyminen, eli vain niiden artikkeleiden, ohjelmien ja osastojen mukaan lukeminen, jotka kertovat nimenomaan tieteestä tai tieteellisen tutkimuksen tekemisestä, merkitsee itse asiassa sitä, että sivuutetaan suurin osa niistä jutuista, jotka kaikista voimakkaimmin vaikuttavat mielikuvaan tieteestä ja sen yhteiskunnallisesta roolista. Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että uutismateriaalissa lähes puolet tieteen ja tutkijoiden esittämisestä tapahtuu jutuissa, joiden aiheena ei nimenomaisesti ole tiede.

Tarkoitukseni ei tässä tutkimuksessa kuitenkaan ole perehtyä tieteestä televisiuutisissa muodostuvaan kuvaan vaan selvittää missä määrin ja millä tavalla tiedemaailmasta nousevat uutisaiheet tulevat esille televisiuutisissa. Tästä syystä rajaus on mielestäni perusteltu ja tarkoituksenmukainen. Tiedeuutisia kerätessäni otin siis mukaan vain kokonaiset uutisjutut, joiden aihe on syntynyt suomalaisen tieteellisen tutkimuksen tai toiminnan tuloksena. Näin uskon voivani parhaalla mahdollisella tavalla syventyä television tiedeuutisten olemukseen ja vastata asettamaani tutkimuskysymykseen niiden rakentumisesta sekä määrästä.

5.1.1 Valitut kanavat, uutislähettykset ja käsikirjoitukset

Otin tarkasteluun mukaan kolme suurinta suomalaista televisiokanavaa, jotka tuottavat valtakunnallisia uutislähettyksiä – Yleisradion, MTV3:n ja Nelosen. Keskityin kanavien pääuutislähettyksiin (Taulukko 5). Ylen puolelta tein rajauksen niin, että otin mukaan vain TV1:n pidemmät, kello kuuden ja puoli yhdeksän uutislähettykset. MTV3:lta katsoin niin ikään pisimmät, kello seitsemän ja kymmenen uutiset, ja Neloselta kello 18:45:n ja yhdentoista uutiset. Tähän

rajaukseen päädyin, koska tekemässäni viikon mittaisessa koekatselussa totesin, että samat aiheet toistuvat lähes kaikissa lähetyksissä ja päivän mittaan tehdyt jutut pääsevät lähes poikkeuksetta mukaan myös illan pidempiin pääuutislähetysiin.

TAULUKKO 5. Valtakunnallisten kanavien valitut pääuutislähetykset.

Kanava	Lähetysaika	Lähetyksen nimi	Normaali kesto
Yle TV1	18:00	Kuuden Tv-uutiset ja sää	30 min
Yle TV1	20:30	Tv-uutiset ja sää	25 min
MTV3	19:00	Seitsemän Uutiset	20 min
MTV3	22:00	Kymmenen Uutiset	15 min
Nelonen	18:45	Nelosen uutiset	10 min
Nelonen	23:00	Nelosen uutiset	5 min

Koekatseluvuikon aikana toukokuussa 2009 valituista lähetyksistä löytyi kaikkiaan vain yksi määritelmäni mukainen tiedejuttu. Totesin, ettei tarvittavaa määrää esimerkkijuttuja ole mahdollista löytää katselemalla uutislähetyskansi televisiosta. Päädyin siihen, että järkevin tapa koota juttuaineisto on tehdä haku suoraan kanavien arkistotietokantoihin. Ylen ja MTV3:n uutisiin pääsin aikaisempien suhteitteni avulla tekemään haut itse. Nelosen osalta jouduin tyytymään toimituksessa puolestani suoritettuun hakuun.

Arkistohaut tehtiin vuoden 2009 tammikuun ja lokakuun väliseltä ajalta hakusanoilla *tutkija, professori, lisensiaatti ja tohtori*. Näihin hakusanoihin päädyin, sillä kaikissa arkistoissa hakuja oli mahdollista tehdä myös jutussa haastateltujen titteleiden perusteella. Katkaistulla haulla mukaan tulivat myös sellaiset tittelit kuin tutkimusprofessori, erikoistutkija jne. Hakutuloksena saadut käsikirjoitukset luin läpi ja valitsin niistä jutut, jotka vastasivat tiedeuutisesta tekemääni määritelmää. Karsinnassa jutuista putosi pois lähes puolet. Tuloksena sain yhteensä 67 juttua, joista Ylellä 35, MTV3:lla 27 ja Nelosella 5.

Koska lähetyksiä ei ollut mahdollista käydä läpi juttu jutulta en voi olla varma, että kaikki määritelmän mukaiset uutiset tarttuivat verkkoon. Juttujen määrä myös vaihtelee suuresti kanavasta riippuen. Tämä on luonnollista jo lähetysten erilaisten kestojen vuoksi. Koska tarkoitukseni ei ole vertailla kanavia keskenään, vaan puhua suomalaisesta tiedeuutisoinnista yleensä, en usko tämän olevan ongelma. Tarkastelu-aika oli tarpeeksi pitkä, jotta sain kaikilta kanavilta riittävän aineiston, jonka avulla tarkastella tiedeuutisten rakentumista. Aineiston perusteella voidaan tehdä myös melko luotettavia päätelmiä suomalaisten tiedeuutisten kokonaismäärästä televisiouutisissa.

5.1.2 Tiedejuttujen käsittely

Kerätyt tiedejutut luokittelin niiden julkaisukanavan ja ajankohdan, toimituksen, tutkijan taustaorganisaation, haastateltavien määrän, taustalla olevan tiedetoiminnan sekä aihealueen mukaan. Selvitin siis kanavittain, missä kuussa jutut oli julkaistu, oliko ne tehty Helsingin päätoimituksessa vai alueilla, työskentelikö haastateltu tutkija yliopistossa, korkeakoulussa, tutkimuslaitoksessa vai muualla, oliko jutussa tutkijan lisäksi haastateltu muita henkilöitä, oliko jutussa kyse tutkimustuloksen, tieteen tekemisen vai tutkijan kannanoton uutisoinnista ja mitä tieteenalaa juttu käsitteli.

Näiden luokittelujen pohjalta valitsin lähempään tarkasteluun seitsemän mielestäni edustavaa tiedejuttua tasaisesti eri kanavilta. Juttujen kokonaismäärän ja aihekirjon perusteella päädyin jakoon: Yleltä 4, MTV3:lta 2 ja Neloselta 1 juttu. Pyrin valinnassa ensisijaisesti huomioimaan, että mukana olisi juttuja tasaisesti kaikista suurimmista aihealueista.

Koska tarkoituksena oli valita myös haastateltavat esimerkkijuttujen perusteella, kiinnitin luokittelemieni asioiden lisäksi huomiota siihen, kuinka usein tietty toimittaja oli tehnyt juttuja ja pyrin saamaan mukaan sekä paljon että harvemmin tiedejuttuja tekeviä. Samoin tutkijoiden kohdalla pyrin saamaan mukaan sekä kokeneita ja mediassa usein esiintyviä että nuorempia ja median kanssa harvemmin tekemisissä olleita. Lisäksi kiinnitin huomiota sekä toimittajien että tutkijoiden sukupuoleen ja pyrin valitsemaan mukaan melko tasaisesti sekä miehiä että naisia.⁶

Koska tutkimuksen pääpaino on toisella tutkimuskysymyksellä, tyydyn esimerkkijuttujen käsittelyssä melko yksinkertaiseen kuvailuun. Tarkoitukseni ei ole tehdä syvällistä analyysiä juttujen sisällöstä ja niiden välittämistä merkityksistä, vaan yksinkertaisesti kuvailla tiedejuttujen rakentumisen tapaa ja etsiä niistä eroavuuksia sekä yhdenmukaisuuksia. Selvitän jutuista muun muassa valitun kärjen, missä vaiheessa ja millä tavalla tutkimukseen viitataan, miten juttu alkaa, kuinka tutkimuksen termit on selitetty, millaista kieltä jutussa käytetään, keitä juttuun on haastateltu tutkijan lisäksi, kuinka paljon eri haastateltavat saavat puheaikaa, kuinka juttu on kuvitettu ja millaista tarinaa kuvat kertovat tekstisisällön rinnalla.

5.2 Haastattelut

Suhtautumistani haastatteluun tiedonkeruun menetelmänä kuvaa hyvin Robsonin (1995, 227) toteamus: ”Kun tutkitaan ihmisiä, miksi ei käytettäisi hyväksi sitä etua, että tutkittavat itse voivat

kertoa itseään koskevia asioita.” En halua jättää tiedeuttisten analysointia vain siihen, mitä voin niitä katselemalla päätellä, vaan tahdon kuulla juttujen syntyprosessista ja tiedeuttisointiin liittyvistä ajatuksista tekemiseen osallistuneilta toimittajilta ja tutkijoilta itseltään. Näen haastattelun keinona saada esiin ja kerätä kokemuksen kautta syntyneitä niin kutsuttua hiljaista tietoa, jota alan ammattilaiset kantavat, mutta jota ei ole vielä saatettu kirjalliseen ja siirrettävään muotoon.

Kvalitatiivinen tutkimushaastattelu pyrkii ymmärtämään maailmaa haastateltavien näkökulmasta ja paljastamaan heidän kokemustensa merkityksen ennen tieteellisiä selityksiä. Lähestymistavan taustalla vaikuttaa Kvalen ja Brinkmannin (2009, 1, 11) mukaan kolme laajaa filosofista suuntausta, jotka korostavat eri puolia tutkimuksessa tavoiteltavan tiedon luonteesta. Näitä puolia ovat fenomenologiset kuvaukset todellisuudesta ja elämismaailmasta, hermeneuttiset tulkinnat tekstien merkityksistä ja postmoderni käsitys tiedon sosiaalisesta rakentumisesta.

Fenomenologis-hermeneuttisesta tutkimusotteesta on suomeksi kirjoittanut kasvatustieteen lehtori Timo Laine (2007) Jyväskylän yliopistosta. Seuraavassa yhdistelen hänen, Kvalen ja Brinkmannin (2009) sekä muutamaan muun kirjoittajan näkemyksiä kvalitatiivisen haastattelututkimuksen toteuttamisesta tavoitteenani luoda tutkimukseeni sopiva, kokonaisvaltainen työkalu haastatteluaineiston keräämiseen ja analysointiin.

5.2.1 Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusote

Tutkimuksen lähestymistapaa voidaan siis pitää fenomenologis-hermeneuttisena. Näistä fenomenologia liittyy aineiston keräämiseen haastatteluvaiheessa ja hermeneutiikka puolestaan astuu mukaan kuvaan haastatteluaineistoa analysoitaessa. Tärkeää koko prosessin ajan on haastateltavien kokemusten ja niiden merkitysten tavoittaminen mahdollisimman autenttisina. Fenomenologis-hermeneuttisen tutkimuksen taustalla vaikuttavia filosofisia ongelmia ovat ihmiskäsitys eli millainen ihminen on tutkimuskohteena, ja tiedonkäsitys eli miten tuollaisesta kohteesta voidaan saada tietoa ja millaista se on luonteeltaan. Fenomenologisessa ja hermeneuttisessa ihmiskäsityksessä ovat tutkimuksen teon kannalta keskeisiä *kokemuksen*, *merkityksen* ja *yhteisöllisyyden* käsitteet. Tietokysymyksistä nousevat esiin *ymmärtäminen* ja *tulkinta*. (Laine 2007, 28).

Fenomenologia selittää ymmärtämisen tapaa, johon kvalitatiivisessa tutkimushaastattelussa pyritään. Sillä tarkoitetaan pyrkimystä ymmärtää yhteiskunnallista ilmiötä toimijan omasta

⁶ Tarkemmin esimerkkijuttujen valintaan ja ominaisuuksiin palataan luvussa 6.6.

näkökulmasta ja kuvailla maailmaa siten kuin ihmiset sen kokevat. Oletuksena on, että tärkeää todellisuutta on se, minkä ihmiset itse käsittävät tärkeäksi (Kvale & Brinkmann, 2009, 26). Fenomenologiassa siis tutkitaan kokemuksia eli ihmisen suhdetta omaan elämäntodellisuuteensa. Ihmisen suhde maailmaan on fenomenologien mukaan intentionaalinen, mikä tarkoittaa, että kaikki koettu merkitsee ihmiselle jotakin. Kohde näyttäytyy jokaisessa havainnossa havaitsijan pyrkimysten, kiinnostusten ja uskomusten valossa. Kokemus siis muotoutuu niiden merkitysten mukaan, joita ihmiset antavat havainnoilleen. Kokemusten takana vaikuttavat merkitykset ovatkin fenomenologisen tutkimuksen varsinainen kohde. (Laine 2007, 29.)

Fenomenologinen merkitysteoria sisältää myös ajatuksen, että ihmisyksilö on perustaltaan yhteisöllinen. Merkitykset, joiden valossa todellisuus meille avautuu, ovat lähtöisin yhteisöstä. Erilaisten kulttuuripiirien ihmiset elävät erilaisissa todellisuuksissa, sillä asioilla on heille erilaiset merkitykset. Yhteisön jäsenet puolestaan jakavat samoja merkityksiä. Tutkittavat ihmiset, kuten tutkija itsekin, ovat osa jonkin yhteisön yhteistä merkitysten perinnettä. Tämän vuoksi jokaisen yksilön kokemusten tutkimus paljastaa myös jotain yleistä. Fenomenologinen tutkimus on eräässä mielessä yksittäiseen suuntautuvaa paikallistutkimusta. Se ei pyri niinkään löytämään universaaleja yleistyksiä kuin ymmärtämään jonkin tutkittavan alueen ihmisten sen hetkistä merkitysmaailmaa. (Laine 2007, 30–31).

Omassa tutkimuksessani pyrkimys on ymmärtää suomalaisen tiedeviestinnän parissa työskentelevien toimittajien ja tutkijoiden toimintakulttuuria ja siitä nousevia merkityksiä, jotka vaikuttavat heidän yksittäisten kokemustensa takana. En suoranaisesti haastattele ihmisiä heidän arkielämästään, vaan pyrin keräämään kuvauksia työelämässä usein toistuvista tilanteista ja siitä, miten haastateltavat ovat ne kokeneet. Siksi fenomenologinen lähestymistapa sopii mielestäni tarkoitukseeni hyvin. Tiedejutun tekemisessä mukana oleminen nähdään tutkimuksessa kokemuksena, josta voidaan tehdä merkitysanalyysi. Jotta merkityksiä voitaisiin ymmärtää, tarvitaan tulkintaa.

Hermeneuttinen ulottuvuus tulee fenomenologiseen tutkimukseen mukaan tulkinnan tarpeen myötä. Hermeneutiikalla tarkoitetaan yleisesti teoriaa ymmärtämisestä ja tulkinnasta. Siinä etsitään tulkinnalle sääntöjä, joita noudattamalla voitaisiin puhua vääristä ja oikeammista tulkinnoista. Hermeneuttinen tutkimus kohdistuu ihmisten väliseen kommunikaatioon ja sen tulkinnan kohteena ovat ihmisten ilmaisut, esimerkiksi haastattelussa tuotettu puhe. (Laine 2007, 31.) Nämä ilmaisut kantavat merkityksiä, joiden fenomenologiassa ajatellaan vaikuttavan kokemusten taustalla.

Hermeneutiikan kaksi avainkäsitettä ovat *esiymmärrys* ja *hermeneuttinen kehä*. Esiymmärryksellä viitataan siihen, että tulkinta ei ala tyhjästä vaan kaikkeen ymmärtämiseen vaikuttaa se, miten kohde ymmärretään ennestään. (Heikkinen & Laine, Tuomi & Sarajärvi 2009, 25 mukaan.) Hermeneutiikassa otetaankin huomioon, ettei tulkinta voi koskaan olla täysin vapaata ennakkooletuksista, sillä tulkitsija on aina osa omaa tulkintakulttuuriaan. Tutkija voi kuitenkin pyrkiä tiedostamaan omat ennakko-oletuksensa ja sen kuinka ne vaikuttavat tulkintaan. Hermeneutiikassa tulkinta etenee kehissä. Koko tekstin epämääräisestä ja intuitiivisesta ymmärtämisestä siirrytään tekstin eri osien tulkittamiseen ja osatulkintoja verrataan aina kokonaisuuteen. Kehää kulkemalla pyritään kierros kierrokselta syventämään ymmärryksen tasoa. (Kvale & Brinkmann 2009, 210–211.)

Laineen (2007, 32–33) mukaan sekä fenomenologisella että hermeneuttisella tutkimuksella on kaksitasoinen rakenne. Perustason muodostaa tutkittavan koettu elämä esiymmärryksineen, ja toisella tasolla tapahtuu itse tutkimus, joka kohdistuu ensimmäiseen tasoon. Toisin sanoen haastateltava kuvaa ensin mahdollisimman luonnollisesti ja välittömästi omia kokemuksiaan ja niihin liittyvää ymmärrystä, sitten tutkija toisella tasolla pyrkii refleктоimaan, tematisoimaan ja käsitteellistämään ensimmäisen tason merkityksiä. Hermeneuttisen tutkimuksen tavoitteen voisikin määritellä siten, että siinä pyritään tekemään jo tunnettua tiedetyksi. Siinä yritetään saada tietoiseksi ja näkyväksi se, minkä tottumus on häivyttänyt huomaamattomaksi ja itsestään selväksi, tai mikä on koettu, mutta ei vielä tietoisesti ajateltu.

Fenomenologisesta tai hermeneuttisesta metodista ei ole mahdollista esittää tarkkaa kuvausta. Tilannekohtaisesti on harkittava, kuinka on mahdollista saavuttaa toisen kokemus ja hänen ilmaisujensa merkitykset mahdollisimman autenttisina. (Laine 2007, 33.) Olen päätenyt valitsemaan aineistonkeruun menetelmäksi teemahaastattelun ja aineiston käsittelyn menetelmäksi aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin. Seuraavissa alaluvuissa kerron tarkemmin, miten fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusote on vaikuttanut näihin valintoihin ja kuinka se vaikuttaa haastattelun ja analyysin toteutuksen taustalla.

5.2.2 Teemahaastattelu aineiston keruumenetelmänä

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumuoto. Se pohjautuu Mertonin, Fiskin ja Kendallin 1950-luvulla kehittämään kohdennettuun haastatteluun (the focused interview), jonka tärkeä peruspiirre on, että tutkija on alustavasti selviteltyt tutkittavan ilmiön oletettavasti tärkeitä osia, rakenteita, prosesseja ja kokonaisuutta. Tämän sisällön- tai tilanneanalyysin avulla hän on

päätynyt tiettyihin oletuksiin tilanteen määräävistä piirteistä, joiden perusteella on mahdollista kehittää haastattelurunko. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47.) Teemahaastattelu etenee siis yksityiskohtaisten kysymysten sijaan tiettyjen keskeisten teemojen varassa. Tämä vapauttaa pääosin haastattelun tutkijan näkökulmasta ja päästää tutkittavan äänen kuuluviin. Teemahaastattelu ottaa huomioon sen, että ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä, samoin kuin sen, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme, 2008, 48.)

Siitä, onko teemahaastattelu lainkaan soveltuva menetelmä fenomenologis-hermeneuttiseen tutkimukseen, on erimielisyyttä. Laineen (2007, 37) mukaan myös haastattelijan asennetta tulisi luonnehtia avoimuus ja se, ettei tutkimuskohdetta määritellä ennalta teoreettisesti. Täten myös haastattelukysymysten tulisi olla avoimia ja mahdollisimman vähän vastausta ohjaavia ja haastateltavalle pitäisi antaa mahdollisimman paljon tilaa. Tämän vuoksi teemahaastattelu ei hänen mukaansa ole hyvä tie kokemuksiin.

Kvale ja Brinkmann (2009, 27) puolestaan näkevät, että puolistrukturoitukin haastattelu pyrkii ymmärtämään jokapäiväisen elämän teemoja ihmisen omasta näkökulmasta ja kunnioittaa haastateltavan omaa tulkintaa kuvailtavan ilmiön merkityksestä. Vaikka puolistrukturoidussa haastattelussa onkin valmiiksi määritellyt teemat ja ehdotettuja kysymyksiä, sopii se silti fenomenologiseen otteeseen, sillä teema-alueet ja kysymykset ovat avoimia muutoksille, mikäli haastateltavan vastausten ja kertomusten seuraaminen sitä vaatii.

Täydellisen avoimuuden ja teoreettisen ennalta määräämättömyyden sekä teemahaastattelun pohjaksi tehtävän alkuselvittelyn välillä on toki ristiriita. Samanaikaisesti, kun taustakirjallisuutta ja teorioita käytetään apuna haastatteluiden teema-alueiden rakentamisessa, tulisi ennako-oletukset olla mahdollista siirtää haastattelun ajaksi syrjään. Aina on olemassa vaara, että liian tiukka teemoittelu johtaa siihen, etteivät haastateltavat todellisuudessa pääse kuvaamaan vapaasti omia kokemuksiaan vaan tuloksena onkin joukko kuvailuja yleisen tason käsityksistä.

Tavoitteenani on haastatteluissa kerätä kuvauksia toimittajien ja tutkijoiden kokemuksista tiedeuutisten tekemisen yhteydessä. Kuten aikaisemmin on todettu, kokemusten taustalla vaikuttavat kuitenkin erilaiset yhteisöjen jakamat merkitykset. Siksi olenkin kiinnostunut myös toimittajien ja tutkijoiden yleisemmistä käsityksistä tiedeuutisointiin liittyen. Pyrin ratkaisemaan ongelman niin, että jaan haastattelurungon kahteen, strukturontiaasteeltaan erilaiseen osaan. Itse esimerkkijutun syntyä koskevia kokemuksia selvittävä osa on vapaamuotoisempi ja sisältää vain

harvoja ehdotettuja kysymyksiä. Yleisempiä ajatuksia ja asenteita koskeva osa puolestaan on tarkemmin teemoiteltu ja sisältää tarkempia kysymyksiä. Mielenkiintoinen mahdollisuus on tällöin se, että kokemuksista nousevat merkitykset ja yleisemmät käsitykset saattavat myös erota toisistaan. Televisiouutisten tiedejuttujen tekemiseen liittyviä kokemuksia ja asenteita ei juurikaan ole aikaisemmin järjestelmällisesti kartoitettu. Haastattelu luokien mahdollisuuden saada esiin seikkoja, joita en itse osaa etukäteen ennustaa.

5.2.3 Haastateltavien valinta ja haastatteluiden toteutus

Tutkimustani varten haastattelin yhteensä neljäätoista henkilöä, seitsemää tutkijaa ja seitsemää toimittajaa. Päädyin rajaamaan muiden muassa uutispäälliköt, uutissuunnittelijat ja tiedottajat haastateltavien ulkopuolelle, koska vaikka he prosessissa usein ovatkin osallisina, syntyy varsinainen juttu lopulta tutkijan ja toimittajan yhteistyössä ja he ovat läsnä myös varsinaisessa vuorovaikutustilanteessa. Haastateltavat valitsin aiemmin käsiteltyjen esimerkkijuttujen perusteella. Mikäli jutussa oli haastateltu useampaa kuin yhtä tutkijaa, valitsin heistä haastateltavaksi satunnaisesti yhden. Kiinnitin kuitenkin huomiota siihen, että koko tutkijoiden joukko olisi mahdollisimman edustava ja mukana olisi tasaisesti molempia sukupuolia sekä nuoria ja kokeneita tutkijoita. Samaan kiinnitin huomiota myös toimittajien kohdalla.

HAASTATELLUT TOIMITTAJAT

Elisa Kallunki, toimittaja, YLE

Työskennellyt toimittajana vuodesta 1997. Aloitti Ylellä vuonna 2000 radion puolella, minkä jälkeen työskenteli lyhyesti A-Studiossa ja Aamu-TV:ssä. Ollut television uutistoimittajana vuodesta 2001. Kotimaan yleistoimittaja, ei seurattavia erityisalajoja.

Juha Kokkala, toimittaja, YLE

Työskennellyt toimittajana vuodesta 2004, jolloin aloitti Ylellä radiouutisten kotimaan toimituksessa. Siirtyi Tampereen radioon vuonna 2006, mistä lähtien tehnyt TV-juttuja. Yleistoimittaja, mutta seuraa omasta kiinnostuksestaan teknologiaa ja urheilua.

Minttu-Maaria Partanen, toimittaja, YLE

Työskennellyt toimittajana kaikkiaan nelisen vuotta, mistä Ylen TV-uutisissa yhden kesän eli kolme kuukautta. Kokemusta yleistoimittajana niin radiosta, televisiosta, verkosta kuin printistäkin.

Pirjo Peltoniemi, toimittaja, YLE

Työskennellyt toimittajana lähes 40 vuotta. Aloitti Ylellä vuonna 1982, ensin radiossa ja TV2:n Kotimaan katsauksessa. Vuodesta 1989 työskennellyt Ylen TV-uutisissa Turun aluetoimittajana. Aloitti uransa Turun yliopiston tiedotuksessa ja mainitsee erityisalakseen juuri tieteen. Kuuluu Suomen tiedetoimittajain liittoon.

Päivi Mäki-Petäjä, ympäristötoimittaja, MTV3

Työskennellyt toimittajana noin 23 vuotta. Aloitti MTV3:n uutisissa vuonna 1989. Erikoistunut ympäristöaiheisiin ja työnimikkeenä onkin nykyään ympäristötoimittaja.

Helka Schecter, toimittaja, MTV3

Aloitti toimittajana vuonna 1985. Työskennellyt BBC:llä suomenkielisessä toimituksessa ja paikallisradiossa. Savon Sanomilla tehnyt radiota, paikallisteeveetä ja juttuja MTV3:lle. Tehnyt TV-juttuja reilut yhdeksän vuotta. Yleistoimittaja, erikoisalana Kuopion alueen seuraaminen.

Pasi Tuohimaa, politiikan toimittaja, Nelonen

Työskennellyt toimittajana vuodesta 1984, mistä suurimman osan aikaa Helsingin Sanomissa eri toimituksissa. Siirtyi Helsingin Sanomista Nelosen uutisten politiikan toimittajaksi vuonna 2006. Seurattavana erityisaloina pääasiassa politiikka ja talous.

HAASTATELLUT TUTKIJAT

Samil Aledin, tutkija / (tutkimusasiantuntija), Turun kauppakorkeakoulu

Alkoi tehdä väitöskirjaa täyspäiväisesti vuonna 2004 ja väitteli vuonna 2009, mistä eteenpäin tutkijana markkinointitutkimuksessa.

Heini Kainulainen, tutkija, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos

Työskennellyt tutkijana vuodesta 1996 eli 15 vuotta. Tuli tutkijaksi oikeuspoliittiseen tutkimuslaitokseen jo opiskelujen loppuvaiheessa.

Kari K. Lehtonen, erikoistutkija, SYKE merikeskus

Työskennellyt tutkijana erilaisissa hankkeissa vuodesta 1985. Aloitti vakituudessa tutkijan virassa Merentutkimuslaitoksessa vuonna 1998, mistä siirtyi lakkauttamisen yhteydessä vuonna 2008 Suomen ympäristökeskukseen. Erikoistutkijana 4–5 vuotta.

Anni Ojajarvi, tutkija, Nuorisotutkimusseura

Toiminut tutkijana noin 7 vuotta, tutkijanimikkeellä Stakesissa ja Lukiolaisten liitossa jo ennen maisteriksi valmistumistaan. Tehnyt väitöskirjaa nyt kaksi ja puoli vuotta.

Roope Raisamo, tietojenkäsittelyopin professori, Tampereen yliopisto

Työskennellyt tutkijana Tampereen yliopistossa vuodesta 1994. On tällä hetkellä Tietojenkäsittelytieteiden laitoksen johtaja. Päättökäsitelmä moniaistillinen vuorovaikutus ja tuntopalautte.

Maija Marushchak, tutkija / tutkijakoulutettava, Kuopion yliopisto

Tutkijakoulutettavana metsätieteen tutkijakoulussa ja tekee neljättä vuotta väitöskirjaansa biokemian tutkimusryhmässä.

Katri Räikkönen-Talvitie, psykologian professori, Helsingin yliopisto

Työskennellyt tutkijana vuodesta 1988. Väitteli vuonna 1990 ja on työskennellyt siitä asti yliopistolla, sai vakinaisen professuurin vuonna 2006.

Haastattelut toteutettiin huhti–kesäkuussa 2010. Ensimmäisessä vaiheessa otin valittuihin tutkijoihin ja toimittajiin yhteyttä sähköpostitse. Postissa selitin tutkimukseni aiheen, kerroin henkilön tulleen valituksi esimerkkijutun pohjalta ja pyysin haastattelua. Kaikki neljätoista vastasivat pyyntöni myöntävästi. Haastattelut tehtiin pääosin toimituksissa ja yliopistoilla tai tutkimuslaitoksissa, pari myös kahviloissa.

Haastatteluita varten tein kirjallisuuskatsauksessa esiin nousseiden teemojen pohjalta kaksi erillistä haastattelurunkoa, tutkijoille ja toimittajille kummallekin omansa. Molemmissa rungoissa toistuvat sama rakenne ja teemat. Rungot ovat kolmiosaiset. Ensimmäisessä osassa puhutaan omasta kokemuksesta vapaamuotoisesti esimerkkijutun katselemisen pohjalta. Toisessa osassa käsitellään yleisemmin tiedeuutisointia TV-uutisissa ja kysymykset sen alla on jaoteltu seuraavien viiden teeman alle: (1) Televisioutiset tiedejuttujen foorumina, (2) Tiedejuttujen asema, (3) Aiheiden tarjoaminen (tutkijoilla) / Aiheiden valikoituminen (toimittajilla), (4) Tutkijat ja tiedejutut / Toimittajat ja tiedejutut sekä (5) Tutkijoiden ja toimittajien suhde. Kolmanteen ja viimeiseen osaan on koottu kirjallisuudesta nousseiden vastakkainasetteluiden pohjalta asenneväittämiä, joihin

haastateltavat pääsivät ottamaan kantaa lyhyesti perustellen. Väittämät olivat samat tutkijoille ja toimittajille.⁷

Haastatteluissa edettiin kolmiosaisen rakenteen ja teemojen mukaan, mutta kysymysjärjestys teemojen alla saattoi vaihdella tilanteesta ja keskustelun etenemisestä riippuen. Haastattelurungot ja kysymykset olin tarkoituksellisesti rakentanut perusteellisesti ja niin, että kysymykset menivät osittain myös päällekkäin. Joitakin kysymyksiä jäi haastatteluissa kokonaan esittämättä ja joihinkin kohtiin pyysin erikseen tarkennusta. Haastatteluissa oli silti jonkin verran toistoa ja päällekkäisyyttä.

Haastattelut nauhoitettiin ja kestoltaan ne vaihtelivat 40 minuutin ja tunti 20 minuutin välillä. Yhteensä materiaalia kertyi noin 14,5 tuntia. Litteroin haastattelut lähes heti niiden tekemisen jälkeen niin, että kaikkien neljäntoista haastattelun sisällöt olivat kirjallisessa muodossa kesäkuun 2010 loppuun mennessä. Kohdissa, joissa se sanotun merkityksen ymmärtämisen kannalta oli mielestäni oleellista, merkitsin tekstiin myös äännähdykset, tauot ja naurahdukset. Litteroitua tekstiä kertyi yhteensä 183 sivua (riviväli 1, fontti 12).

5.2.4 Sisällönanalyysi haastatteluiden analysoinnissa

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Siinä etsitään tekstin merkityksiä. Sisällönanalyysillä pyritään järjestämään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota ja siten saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 91, 103, 108.) Usein toistuvan kuvauksen mukaan haastattelumateriaalin aineistolähtöinen analyysi on prosessi, joka etenee kuvailusta luokitteluun ja lopulta yhdistelyyn – tai toisin sanoen materiaalin kokonaisuudesta erittelyyn, luokittelun ja luokkien yhdistelyn kautta synteisiin (esim. Hirsjärvi & Hurme 2008, 144–145, Tuomi & Sarajärvi 2004, 101). Loogisen päättelyn ja tulkinnan avulla aineisto hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja kootaan uudestaan uudella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi (Tuomi & Sarajärvi 2004, 108).

Tämän hajottamisen ja uudelleen kokoamisen menetelmäksi olen valinnut Kvalen ja Brinkmannin (2009, 205–207) esittelemän merkitysten tiivistämisen tietyin lisäyksin. Merkitysten tiivistämisessä aineiston analyysi toteutetaan viidessä vaiheessa. Ensin koko haastatteluaineisto luetaan läpi, jotta saadaan kuva kokonaisuudesta. Seuraavaksi tekstistä etsitään haastateltavien ilmaisemia

⁷ Kts. Liitteet 1 ja 2.

luonnollisia merkityskokonaisuuksia eli puheen jaksoja, joiden ajan haastateltava puhuu selkeästi samasta teemasta. Kolmanneksi tutkija ilmaisee luonnollisen merkityskokonaisuuden teeman mahdollisimman yksinkertaisesti. Neljännessä vaiheessa näitä merkityskokonaisuuksia tarkastellaan tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimuskysymysten valossa. Viimeiseksi tutkimuksen kannalta olennaiset teemat kootaan yhteen yläluokiksi. Milesin ja Hubermanin (1994, lainattu Tuomi & Sarajärvi 2004, 109 mukaan) taktiikassa pelkistetyistä ilmauksista etsitään neljännen vaiheen yhteydessä samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia, minkä jälkeen niistä muodostetaan alaluokkia, joista voidaan edetä yläluokkien kokoamiseen. Esimerkki merkitysten tiivistämisestä oman aineistoni pohjalta on esitetty taulukossa 6.

TAULUKKO 6. Esimerkki merkitysten tiivistämisestä.

ALKUPERÄINEN TEKSTI	TIIVISTETTY MERKITYS	TEEMA	LUOKKA 1	LUOKKA 2
OMA KOKEMUS				
Ensimmäiset ajatukset				
Ei toi nyt niin hirveä ollu, sit kuitenkaan loppujenlopuks, että mä olin jotenkin tavallaan itse kuvitellu, että se mitä mä sanon siinä haastattelussa, niin ois paljon jotenkin töksähtävämpää, mut ei se sit kuitenkaan niin niin mun silmissä näyttäytyny ja tosiaan, koska mä oon saanu negatiivista palautetta omalta perheeltä siitä esiintymisestä, ni siitä syystä tää ei ollu niin järkyttävä kokemus, mutta tota tietenkin niinku vois yrittää sujuvammin puhua näissä tilanteissa että tavallaan semmonen pieni änkytys ja jännitysmomentti ihan selkeesti mun mielestä tossa mun esiintymisessä näkyy. Mutta mä uskon, että tota noinkin tää kokemus sitten niinku hieman sit poistaa, tulee poistamaan sitä leimaa. Mut et mitä mä sanoin ni pitää paikkansa ja on niinku tieteellisesti tutkittua ja todistettua, että tavallaan sellasta tietoa, et sitä tietoa ei kuitenkaan silleen tavallaan halua ylikorostaa vaan että mun mielestä toi nyt oli kohtuullisen asiallinen.	Lopputuloks ei ollut niin hirveä kuin oli kuvitellut Voisi yrittää puhua sujuvammin Tilanne jännittävä Kokemus tekee helpommaksi Ei halua ylikorostaa tuloksia	Positiivinen yllätys Itsekritiikki Koetun laatu Kokemuksen vaikutus Tutkija ei saa liioitella	Todelliset odotukset matalalla Odotukset tutkijana itselleen Kokemuksen merkitys Odotukset tutkijana itselleen	Odotukset Odotukset Suhtautuminen Odotukset

Tuomen ja Sarajärven (2004, 91, 103, 108) mukaan tulee kuitenkin muistaa, että sisällönanalyysin avulla kerätty aineisto saadaan vain järjestetyksi johtopäätösten tekoa varten. Merkitysten tulkinnassa siirrytään haastattelussa sanottujen asioiden ilmeisten merkitysten järjestämisestä tekstin syvempään ja kriittisempään tulkintaan. Tulkitsija menee ikään kuin ilmausten taakse löytääkseen rakenteita ja yhteyksiä, jotka eivät ole tekstistä suoraan luettavissa. (Kvale & Brinkman 2009, 207.) Ajatus hermeneuttisesta kehästä kulkeekin koko ajan analyysin ja tulkinnan rinnalla.

Hermeneuttisella kehällä tarkoitetaan tutkimuksellista dialogia tutkimusaineiston kanssa. Tutkiva dialogi on kehämäistä liikettä aineiston ja oman tulkinnan välillä, missä tutkijan ymmärryksen tulisi jatkuvasti korjautua ja syventyä. Kehätien alussa tutkija tekee välittömiä tulkintoja, joista hän sitten pyrkii eroon kriittisen ja refleksiivisen asenteen avulla, ottamalla etäisyyttä omaan tulkintaan. Tämän jälkeen palataan jälleen aineiston pariin ja yritetään nähdä uusin silmin, mitä toinen on

tarkoittanut ilmaisullaan. Tutkija tekee aineiston pohjalta itselleen tulkintaehdotuksen, hypoteesin. Jokainen uusi sukellus aineistoon merkitsee tuon tulkintaehdotuksen koettelua. Tavoitteena on löytää uskottavin tulkinta siitä, mitä haastateltava on tarkoittanut. (Laine 2007, 36–37.)

Erityisen merkityksellistä fenomenologiassa on tutkimuskohdetta ennakolta selittävien teoreettisten mallien tiedostaminen. Tutkimuskohdetta koskevat arkikokemukset ja aikaisemmat tutkimustulokset pyritään panemaan viralta tutkimuksen ajaksi ja niihin otetaan etäisyyttä siksi aikaa, kun tutkija tekee omia tulkintojaan tutkimusaineistosta. Tutkimuksen lopussa, kun oma aineiston tulkinta on suoritettu, aiemmin tehdyt tutkimukset ja teoriat tuodaan mukaan tulosten arviointiin. (Laine 2007, 34–36.) Teen siis aineistolähtöistä sisällönanalyysia, jossa kuitenkin turvaudun tulkintaa ja johtopäätöksiä tehdessäni myös abduktiiviseen päättelyyn. Peilaan lopuksi tulkintojani myös aiemmin kirjallisuuskatsauksen yhteydessä esiin nousseisiin teemoihin.

HAASTATTELUANALYYSIN ETENEMISVAIHEET

1. Aineiston lukeminen läpi kokonaiskuvan hahmottamiseksi
2. Pyrkimys siirtää syrjään välittömät tulkinnat, omat arkikokemukset ja aihetta koskeva aikaisempi tutkimustieto
3. Luonnollisten merkityskokonaisuuksien etsiminen
4. Merkityskokonaisuuksien tulkinta, eli merkitysten tiivistäminen, ja teemoittelu
5. Teemojen tarkastelu tutkimuskysymysten valossa, ylimääräisten teemojen poispurottaminen
6. Samankaltaisuuksien etsiminen teemoista, alaluokkien muodostaminen
7. Samankaltaisuuksien etsiminen alaluokista, yläluokkien muodostaminen
8. Luokkien ja aineiston kriittinen tarkastelu
9. Tulkintaehdotuksen eli hypoteesin muodostaminen
10. Hypoteesin testaus palaamalla aineistoon
11. Vaiheiden 9 ja 10 toistaminen kunnes tulkintaan voidaan olla tyytyväisiä
12. Tulkintojen tarkastelu taustalukujen aiemman tutkimuksen ja kirjallisuuden valossa
13. Päätelmien tekeminen

Analyysiluvuissa käytän myös suoria lainauksia tuodakseni haastateltavien ajatukset esiin mahdollisimman autenttisina. Editoin sitaatit yleiskielisiksi puuttumatta kuitenkaan sanavalintoihin. Sitaattien perässä käytän merkintöjä Toimittaja1, Toimittaja2 jne. sekä Tutkija1, Tutkija2 jne. Aloitan numeroinnin satunnaisessa järjestyksessä niin, että Toimittaja1 -merkintä tulee ensimmäisenä lainattavalle toimittajalle ja sillä viitataan samaan henkilöön koko analyysin ajan.

5.3 Omien lähtökohtien pohdinta ja toteutuksen kritiikki

Fenomenologiassa läheiseltä tuntuu pyrkimys ymmärtää ilmiötä haastateltavan näkökulmasta. Tutkimuksen kohteena on aihe, josta minulla on ennestään arkitietoa ja mielipiteitä, ja tahdon kiinnittää erityistä huomiota siihen, että pystyn siirtämään ne syrjään tutkimuksen ajaksi ja tarkastelemaan aihetta objektiivisesti. Minulle on syntynyt ennako-oletuksia yleisistä aiheeseen liittyvistä ajatusmalleista ja asenteista myös kirjallisuuskatsauksen ja taustalukujen kirjoittamisen aikana. Vaihe oli välttämätön haastatteluteemojen valitsemisen ja haastattelurunkojen tarkoituksenmukaisen rakentamisen vuoksi, mutta pyrin siihen, että syntyneet oletukset eivät ohjaa tulkintojani enää analyysivaiheessa.

Fenomenologis-hermeneuttisessa perinteessä ongelma pyritään ratkaisemaan siten, että tutkijan tulee tehdä ontologinen erittely eli kirjoittaa auki omat ennakkokäsityksensä ilmiöstä ja suhtautua tietoisesti niihin analyysin aikana (Tuomi & Sarajärvi 2004, 96). Tämän luvun tarkoituksena on pohtia näitä ennakkokäsityksiä sekä arvioida niiden vaikutusta tutkimuksen eri vaiheisiin. Samalla arvioin myös haastatteluissa, analyysissä ja tutkimuksen teossa laajemmin ilmenneitä ongelmia.

Ensimmäiset ennakkokäsitykset, joiden karistamiseen jouduin kiinnittämään huomiota jo aivan tutkielman suunnittelun alusta lähtien, olivat kiinnostukseni takana olleet arkihavainnot televisioutisten tiedejuttujen vähäisestä määrästä sekä tutkijoiden ja toimittajien suhteen ongelmallisuudesta. Ryhtyessäni suunnittelemaan tutkimusta taustalla vaikuttivat voimakkaasti myös normatiiviset ajatukset siitä, että tieteen ja sen tulosten tulisi saada televisiouutisissa enemmän näkyvyyttä, ja esteitä tämän tavoitteen edestä pitäisi poistaa.

Ennakkokäsityksiini on voimakkaasti vaikuttanut työkokemukseni toimittajana ja siten taipumukseni katsoa asiaa nimenomaan toimittajan näkökulmasta. Varsinkin tutkimusta suunnitellessani huomasin tuon tuostakin omien asenteideni vaikuttavan kirjoittamisen taustalla. Olen työskennellyt jonkin aikaa MTV3:n uutisten uutissuunnittelussa, jossa otin vastaan ja luin muun muassa yliopistojen väitöstiedotteita. Kiireessä huomio kiinnittyy tiedotteisiin, joiden teksti on vaikeaselkoista tai jotka jotenkin muuten ovat oman työn kannalta puutteellisia. Samoin mieleeni muistuvat juuri ne kerrat, jolloin tutkijan tavoittaminen on ollut mahdotonta ja kiireelliseen soittopyyntöön on vastattu päiviä myöhemmin, jolloin se jutunteon kannalta on jo toivottoman myöhäistä. Muistan useampaankin otteeseen ajatelleeni, että journalismin ja varsinkin televisioutisten toiminnan lainalaisuuksia tunnetaan tutkijapuolella aivan liian heikosti.

Työkokemukseni toimittajana vaikuttaa myös lähtökohtiini tutkimushaastattelun tekijänä. Journalistisen haastattelun tavoitteena, varsinkin televisiuutisissa, on useimmiten saada mahdollisimman tiiviit vastaukset muutamiin ennalta määrättyihin kysymyksiin. Vaikka tarkoituksena olisi haastatella ihmistä hänen kokemuksistaan, on aihe tai tapahtuma tarkkaan rajattu, ja haastateltavat valitaan usein niin, että heidän mielipiteensä edustavat vastakkaisia näkökulmia. Ruusuvuori ja Tiittula (2005, 10) huomauttavatkin, että aina on pohdittava sitä, miten haastattelijan kysymykset ovat ohjanneet tai johdatelleet haastateltavan vastauksia. Pyrin ratkaisemaan ongelman rakentamalla haastattelurungot mahdollisimman neutraaleiksi ja pitäytymällä suurimmaksi osaksi kysymysten sanavalinnoissa ja muotoiluissa. Tämä saattoi toisaalta heikentää haastatteluiden teemallista avoimuutta ja vaikuttaa heikentävästi kykyyni reagoida haastateltavien vastauksiin ja esittää tarkentavia lisäkysymyksiä.

Hirsjärvi ja Hurme (2001, 35) korostavatkin, että haastattelijalta vaaditaan taitoa ja kokemusta, jotta aineiston keruuta voitaisiin säädellä joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla ja vastaajia myötäillen. Haastattelun katsotaan lisäksi sisältävän monia virhelähteitä. Esimerkiksi haastattelun luotettavuutta saattaa heikentää haastateltavan taipumus antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia. Ennen haastatteluita pohdinkin paljon, estääkö haastateltavien ammateista johtuva itsetietoisuus pääsemästä heidän todellisten kokemustensa jäljille. Vastauksiin vaikuttivatkin varmasti jossain määrin haastateltavien ajatukset siitä, miten kysymyksissä esitettyihin asioihin pitäisi suhtautua. Toisaalta hyvin monet olivat valmiit myöntämään omat heikkoutensa ja kertoivat, kuinka asioihin pitäisi suhtautua tai kuinka tietyssä tilanteessa olisi suotavaa toimia, mutta totesivat sitten, että käytännössä oma toiminta ei aina vastaa ihanteita.

Myös haastattelurungoissani oli tiettyjä ongelmia. Tiedeutinen oli selkeästi liian yleinen termi käytettäväksi haastatteluissa ja se olisi pitänyt määritellä tarkemmin heti alussa. Monet haastateltavat tarttuivat sanaan ja pyysivät selittämään, mitä tiedeuutisella tarkoitan. Tarkemman selvityksen saivat nyt kuitenkin vain ne, jotka sitä kysyivät. Rungoissa oli myös paljon toistoa. Aiheeseen perehtyneiden ja sitä ennenkin pohtineiden kanssa rungot toimivat hyvin, mutta esimerkiksi yleistöimittajien kanssa keskustellessani huomasin rungon sisältävän liikaa epärelevantteja kysymyksiä. Tämä saattoi haastateltavista tuntua turhauttavalta ja lisäksi haastattelut joissain tapauksissa venyivät hieman liian pitkiksi. Myös kysymysten liittymistä nimenomaan televisiuutisiin olisi haastatteluiden aikana pitänyt toistaa useammin. Tutkijat puhuivat vastauksissaan sekaisin televisiuutisista, lehdistä, radiosta ja television pidemmistä

ajankohtaisohjelmista ja dokumenteista. Televisiosta oli monella vähemmän kokemusta kuin lehdistä eikä televisiotoimittajia selkeästi erotettu muista. Tämä on tietysti jo tulos itsessään.⁸

Ongelmalliseksi muodostui myös se, etten haastatteluiden suunnittelu- ja toteutusvaiheessa pohtinut valmiiksi kysymystä haastateltavien nimien käyttämisestä heidän haastattelusitaattiansa yhteydessä. Oma ajatukseni oli koko ajan, että haastattelut tehdään nimillä, mutta en tuonut asiaa haastattelutilanteessa tarpeeksi selkeästi esille, minkä vuoksi monet haastateltavat olivat olettaneet, että haastattelut tehdään anonymisti. Mahdollinen anonymiteetti tai sen puuttuminen vaikuttaa tietenkin luottamuksellisuuteen ja haastateltavien vastauksiin, mikä olisi tullut ottaa huomioon. Analysointivaiheessa palasin asiaan kysymällä haastateltavilta heidän kantaansa. Suurin osa suostui nimensä julkaisemiseen sitaattien yhteydessä, mutta menettely ei kuitenkaan saanut varauksetonta hyväksyntää ja kannatusta. Tämän vuoksi päädyin ratkaisuun, jossa tuon esille tutkimuksessa haastatellut henkilöt, sillä heidän henkilöllisyytensä on jo esimerkkijuttujen perusteella mahdollista jäljittää, mutten yksilöi varsinaisessa haastatteluanalyysissä käyttämiäni sitaatteja vaan käytän niiden perässä ainoastaan merkintää tutkija tai toimittaja.

Haastatteluiden analysoinnissa jouduin palaamaan toimittajakokemukseni vaikutusten pohtimiseen. Journalistisia haastatteluja tehdessäni etsin usein haastattelumateriaalista faktojen sijaan kuvailevia, tunnetta ilmaisevia tai muuten värikkäitä kommentteja. Teen arviointia jo haastattelun aikana ja painan mieleeni mahdollisia leikkauskohtia eli ytimekkäitä kokonaisuuksia, jotka voi erottaa käytettäväksi lopullisessa jutussa. Huomasin tämän taipumuksen voimakkaana myös tehdessäni tutkimushaastatteluja. Haastateltavia kuunnellessani mietin jo kohtia, joista tulisi hyviä lainauksia. Tutkimushaastattelun analysoinnin tarkoituksena on kuitenkin sukeltaa ilmaisuihin pintaa syvemmälle ja etsiä niiden takana piileviä merkityksiä. Tähän pyrinkin analyysivaiheessa kiinnittämään erityistä huomiota.

⁸ Aiheesta tarkemmin luvussa 7.1.

6 TIEDEUUTISET TELEVISIOSSA TÄLLÄ HETKELLÄ

Tässä luvussa pyrin vastaamaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni eli siihen, kuinka paljon televisiouutisissa tällä hetkellä käsitellään suomalaista tiedettä ja miten tiedejutut rakentuvat. Tätä tarkoitusta varten olen käynyt läpi vuoden 2009 kymmenen ensimmäisen kuukauden tiedeaiheisten uutisjuttujen käsikirjoitukset ja valinnut niistä seitsemän mielestäni edustavaa juttua.

Kootun käsikirjoitusaineiston avulla selvitän tiedejuttujen määrää suhteessa muihin uutisaiheisiin, sen kuinka jutut jakaantuvat Helsingin ja muun Suomen kesken, mitkä ovat useimmin uutisissa esiintyvät tutkimusorganisaatiot, millaisia aiheita ja tutkimuksen vaiheita jutut käsittelevät sekä keitä niihin on haastateltu. Seitsemän esimerkkijutun avulla paneudun tarkemmin juttujen varsinaiseen rakenteeseen ja syntyprosessiin. Viimeisissä kysymyksissä otan avuksi myös tutkijoiden ja toimittajien haastatteluvastaukset.

6.1 Tiedeuutisoinnin organisointi toimituksissa

Suomalaisten televisiokanavien uutistoimituksilla ei ole erikseen tiedetoimituksia. Ylen uutistoimituksen alla toimivat kotimaan, politiikan, talouden, ulkomaan ja kulttuurin toimitukset. Tiedettä seuraavat muutamat aihealueesta henkilökohtaisesti kiinnostuneet toimittajat. Ylen uutisten internetsivuilla on kuitenkin erikseen tiede ja tekniikka -osasto, jonka alle kerätään aihealueeseen liittyviä juttuja eri toimituksista. Suurin osa tiedeaiheista kulkee käsittelyyn oman uutistoimiston ja uutissuunnittelun kautta.

MTV3:n uutisissa on erikseen kotimaan, politiikan, ulkomaan-, talous, kulttuuri- ja rikostoimitus. Varsinaisesti tiedeaiheisiin erikoistuneita toimittajia ei ole, mutta muihin aihealueisiin erikoistuneet toimittajat seuraavat myös oman alansa tiedetapahtumia. Suurin osa tiedeaiheista kulkee käsittelyyn uutissuunnittelun kautta.

Myöskään Nelosen uutisissa ei ole erikseen tieteen seuraamiseen erikoistuneita toimittajia. Runsaan 20 hengen toimituksessa on pieni talouden ja politiikan ryhmä, kaksi kulttuuritoimittajaa ja pieni rikosryhmä; muut toimittajat ovat yleistoimittajia. Lähetyksissä on sähkeiden lisäksi keskimäärin kolme juttua, joiden tekijät ratkaistaan yleensä saman päivän aamuna. Uutissuunnittelu ja uutispäälliköt seuraavat päivälistoja ja tekevät ratkaisut myös käsiteltävistä tiedeaiheista.

6.2 Määrä

Kymmeneltä kuukaudelta tutkimuksen määritelmän täyttäviä tiedejuttuja kertyi kanavilta yhteensä 67 kappaletta (Taulukko 7). Koekatseluviikko yksine ainoine tiedejuttuineen antoi tilanteesta realistisen kuvan, sillä myös koko aineiston perusteella viikoittain tehdään ja ajetaan ulos keskimäärin 1,5 tiedejuttua. Ylellä juttuja oli tarkasteluaikana 35 kappaletta eli tiedejuttu mahtui jokaisesta kymmenestä tarkasteluviikosta kahdeksaan. MTV3:lla juttuja oli yhteensä 27 eli tiedejuttu tuli ulos keskimäärin kuutena viikkona kymmenestä. Nelosella juttumäärä saattoi jäädä muita pienemmäksi aiemmin määritellyistä aineiston kokoamiseen liittyvistä käytännön syistä. Koko tarkasteluaikaan mahtui Nelosella vain 5 tiedejuttua eli keskimäärin runsaat yksi joka kymmenes viikko.

TAULUKKO 7. Tiedejuttujen määrä kanavittain ja kuukausittain 1.1. – 31.10.2009.

	YLE	MTV3	Nelonen	Yhteensä
Tammi	2	2	2	5
Helmi	9	6	1	16
Maalis	3	4		7
Huhti	7	3		10
Touko	4	3		7
Kesä	4	1		5
Heinä	1	1		2
Elo	4	3		7
Syys	3		1	4
Loka	2	4	1	7
Koko tarkasteluaika	35	27	5	67

Kuitenkin, kun määriä verrataan tarkasteluun valittujen pääuutislähetysten kestoihin, erot tasaantuvat. Vaikka kestot vaihtelevat päivittäin jonkin verran muun ohjelman mukaan, voidaan normaalikestojen avulla laskea, että lähetysminuutteja on Ylellä tarkastelluissa lähetyksissä viikoittain noin 385 eli noin 6,4 tuntia, MTV3:lla noin 245 eli noin 4,1 tuntia ja Nelosella noin 105 eli 1,75 tuntia. Kun kymmenen kuukauden kokonaisjuttumäärät jaetaan vastaavilla kokonaislähetysminuuteilla, voidaan todeta, että Ylellä tuntiin uutislähetystä mahtuu keskimäärin 0,13 tiedejuttua, MTV3:lla 0,15 ja Nelosella 0,06. Ylellä ja MTV:llä päästään siis suhteutettuna kokonaislähetysaikaan hyvin lähelle samaa määrää Nelosen jäädessä edelleen jälkeen.

Tiedesaiheiset jutut jakaantuvat melko tasaisesti ympäri vuoden. Jonkinlaisina piikkeinä erottuvat helmikuu 16 jutulla ja huhtikuu kymmenellä jutulla. Vähiten juttuja tehtiin heinäkuussa, yhteensä vain kaksi. Asiaan vaikuttanevat monien muiden alojen tavoin tutkimusorganisaatioiden ja tutkijoiden loma-ajat. Toisaalta tulos ei tue yleistä käsitystä, että tiedejuttujen läpipääseminen hiljaisina kesäkuukausina olisi helpompaa.

Yhteiskunnallisista ilmiöistä nousseiden juttujen ja tutkijakomenttien ulkopuolelle jättäminen pudotti käsikirjoitusten määrää jo aineiston karsintavaiheessa lähes puolella. Tutkijoita siis esiintyy televisiouutisissa huomattavasti enemmän, mutta tällöin he toimivat toisenlaisissa asiantuntijarooleissa.

Kaikista 67 tiedeaiheisesta jutusta yhteensä 42 oli tehty Helsingissä eli kanavien päätoimituksissa ja loput 25 muualla Suomessa aluetoimituksissa tai alueellisten kirjeenvaihtajien toteuttamina (Taulukko 8). Varsinkin Ylellä aluetoimitusten osuus on suuri, sillä 35 jutusta yli puolet eli 19 oli tehty muualla Suomessa.

TAULUKKO 8. Tiedejuttujen määrä tekopaikan mukaan.

	YLE	MTV3	Nelonen	Yhteensä
Helsinki (päätoimitus)	16	22	4	42
Muu Suomi (aluetoimitus)	19	5	1	25

Suomessa aineiston keruuhetkellä toimivista seitsemästätoista yliopistosta ja korkeakoulusta seitsemän on Helsingissä ja loput kymmenen muualla Suomessa. Valtaosa tutkimuslaitoksista sijaitsee niin ikään pääkaupunkiseudulla. Tiedeaiheisia juttuja tehdään siis aluetoimituksissa selkeästi enemmän suhteessa siellä tehtävään tutkimukseen. Tämän taustalla saattaa vaikuttaa käytäntö, jonka mukaan aluetoimittajat seuraavat itse oman alueensa tapahtumia ja uutisaiheita sekä tarjoavat niitä Helsingissä sijaitseville päätoimituksille. Paikalliset yliopistot ja tutkimuslaitokset ovat varteenotettavia lähteitä, joiden toimintaa seurataan uutisaiheiden toivossa.

Yliopistot, korkeakoulut ja tutkimuslaitokset olivat suurimpia tiedeaiheisten juttujen lähteitä (Taulukko 9). Pohjana ollut tutkimus oli 35 tapauksessa jutun viittausten mukaan tehty yliopistossa tai korkeakoulussa ja 20 tapauksessa tutkimuslaitoksessa. Viidessä jutussa viitattiin vähintään kahden tai useamman eri tahon yhteistyöhön ja seitsemässä jutussa tutkimuksen taustaorganisaatio oli jokin muu, kuten yritys, virasto tai yhdistys.

TAULUKKO 9. Tiedejuttujen määrä tutkimuksen taustaorganisaation mukaan (kuten mainittu jutussa).

	YLE	MTV3	Nelonen	Yhteensä
Yliopisto tai korkeakoulu	23	10	2	35
Tutkimuslaitos	8	12		20
Muu	1	5	1	7
Yhteistyö	3		2	5

Merkille pantavaa on, että Ylellä valtaosa tehtyjen juttujen aiheista, 23 juttua 35:stä, oli peräisin yliopistoista tai korkeakouluista. MTV3:lla puolestaan tutkimuslaitokset ylittivät kahdellatoista

jutulla yliopistot ja korkeakoulut useimmin käytettyinä lähteinä. Huomattavaa on, että peräti kuuden jutun taustalla oleva tutkimus on tehty Suomen ympäristökeskuksessa SYKE:ssä. Lisäksi kolmen jutun taustalla on yritys tai elinkeinoelämää muuten edustava taho, joita ei Ylen uutisissa ollut lainkaan.

Yliopistoista peräisin olevien aiheiden suurta määrää Ylellä selittää osaltaan aluetoimitusten voimakas rooli, sillä alueilla tehdyistä 19 jutusta peräti kolmessatoista oli taustalla yliopistossa tai korkeakoulussa tehty tutkimus. Eniten käytettyjä lähteitä olivat Helsingin yliopisto kuudella jutulla ja Turun yliopisto viidellä jutulla. Turun yliopisto on MTV3:llakin hyvin edustettuna neljällä jutulla. Turku lukuunottamatta koko muun Suomen yliopistotutkimus vaikuttaa siis olevan pitkälti Ylen varassa.

Ulkomaisten tiedeaiheiden rajaaminen tarkastelun ulkopuolelle ei juurikaan vaikuttanut lopulliseen juttumäärään. Ulkomaiset tutkimukset nousevat vain harvoin jutuiksi asti ja ne käsitellään useimmiten sähkeinä. Tämän taustalla saattaa osaltaan olla kansainvälisten uutistoimistojen tarjonta, jonka haastattelumateriaali ei riitä jutuiksi asti. Toisaalta myös läheisyys uutiskriteerinä vaikuttanee asiaan.

6.3 Aiheet

Kaikki tarkasteluajan tiedejutut oli mahdollista jakaa luontevasti ja jäännöksettömästi kahdeksaan aineistosta nousseeseen pääaiheluokkaan, jotka ovat ympäristö, terveys, yhteiskunta, teknologia, historia, kulttuuri, talous ja uskonto. Jakoa ei ole tehty tieteenalojen eikä toimitusten sisäisten jakojen mukaan vaan sen perusteella, kuinka uskoisin tavallisen katsojan kuvailevan jutun aihetta. Esimerkiksi yhteiskunta-aiheluokka sisältää yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen lisäksi oikeustiedettä ja terveys-luokka lääketieteen lisäksi psykologista tutkimusta. Aina aiheiden rajat eivät myöskään ole täysin selviä, sillä olen laskenut terveysteknologiasta kertovat jutut teknologian alle, vaikka ne olisivat voineet kuulua myös terveys-luokkaan. Taulukkoon 10 olenkin nostanut neljän suurimman aiheluokan alle esimerkkejä usein toistuneista aihealueista.

Vuonna 2009 ei julkisuuteen noussut yhtään varsinaista, esimerkiksi Dolly-lampaan kloonauksen kaltaista, tieteellistä sensaatiota, joka olisi dominoinut aihekirjoa, eikä tiedeuutisoinnissa myöskään ollut mitään erityisen suurta kantavaa teemaa. Eniten juttuja tehtiin ympäristöaiheista, kaikkiaan kaksikymmentä. Suurimpia alaluokkia ympäristön alla olivat Itämeri kahdeksalla ja ilmastonmuutos

kuudella jutulla. Sinänsä yllättävää on, että Itämeren tutkimus ja suojele sai uutisissa enemmän huomiota kuin ilmastonmuutos, jota on pidetty viime aikojen suurimpana tiedeaiheisena ilmiönä.

TAULUKKO 10. Tiedejuttujen pääaiheluokat ja merkittävimmät alaluokat suuruusjärjestyksessä.

Pääloukat	Merkittävät alaluokat	Juttuja	Eri aiheita
Ympäristö		20	18
	Itämeri	8	7
	Ilmastonmuutos	6	5
Terveys		13	12
	Psykologia	6	5
	Työterveys	3	3
Yhteiskunta		12	11
	Tasa-arvo	2	2
	Oikeustiede	2	2
Teknologia		8	8
	Terveysteknologia	3	3
Historia		5	3
Kulttuuri		4	4
Talous		4	4
Uskonto		1	1
Kaikki pääluokat		67	61

Ympäristön jälkeen seuraavaksi suurimpia aihealueita olivat terveys ja yhteiskunta lähes samalla juttumäärällä, eli kolmellatoista ja kahdellatoista jutulla. Terveystieteiden alta esiin voisi nostaa erityisesti psykologian, jota käsiteltiin peräti kuusi juttua sekä työterveyden, jonka tutkimuksesta puhuttiin kolmessa eri jutussa. Viime vuosina suurta huomiota saaneeseen geenitutkimukseen sen sijaan ei palattu enää yhdessäkään jutussa. Yhteiskunta-luokan alla aihekirjo oli suuri, mutta tasa-arvoa ja oikeustiedettä käsiteltiin kumpaakin kahden jutun verran. Neljäs suuri pääluokka oli teknologia kahdeksalla jutulla. Terveys- ja teknologia-luokat olivat vaikeimmat erottaa toisistaan, koska peräti kolme teknologia-aiheista juttua sivusi terveyttä kertomalla nimenomaan terveysteknologiasta.

Eri kanavien toimitukset näyttävät aineiston perusteella puuttuvan samoihin aiheisiin vain harvoin. Näin tapahtui kuudessa tapauksessa kymmenen kuukauden aikana. Yksikään aihe ei läpäissyt kaikkien kolmen kanavan uutiskynnystä vaan parhaimmillaankin samasta asiasta kerrottiin kahden eri kanavan lähetyksissä. Tämä saattaa osaltaan kertoa siitä, että tiedeaiheet harvoin nousevat päivän ehdottomien ykkösaiteiden joukkoon, joista kukaan ei voisi olla kertomatta. Kahden kanavan noteeraamat aiheet käsitelivät tundran ikeroudasta vapautuvia kasviuonekaasuja, varusmiesten kokemusten ja puolustusvoimien strategian ristiriitaisuutta, Itämerestä löydettyjen kampamaneettien vaarattomuutta, lukiolaistyttöjen koulu-uupumusta, 1200-luvulla uponneen hyllyn tutkimuksia ja Suojelupoliisista kirjoitetun historian teoksen paljastuksia.

Eniten televisiouutisissa käsitellyt tiedeaiheet noudattelivat huomionarvoisella tavalla tiede- ja eurobarometreissä selvitettyjä ihmisten kiinnostuksenkohteita. Viimeisimmässä Tiedebarometrissä kiinnostavimmiksi tieteeseen ja tutkimukseen liittyviksi aiheiksi nimettiin lääketiede ja ympäristön tilaa koskeva tutkimustieto. 71 prosenttia vastanneista ilmoitti seuraavansa lääketiedettä muun muassa uusien lääkkeiden ja hoitomuotojen kehityksen osalta. Ympäristön tilaa koskevan tutkimustiedon puolestaan koki kiinnostavaksi 66 prosenttia vastaajista. Astetta vähäisempää, mutta huomionarvoista kiinnostusta kohdistui historian- ja kulttuurintutkimukseen, tietotekniikkaan, geenitutkimukseen ja bioteknologiaan. (Kiljunen 2010, 11–12.) Vuoden 2005 Eurobarometrin (2005, 13) tiedeaiheisessa osiossa vastaajat, jotka olivat ilmoittaneet olevansa hyvin tai kohtalaisen kiinnostuneita uusista keksinnöistä ja teknologioista sekä tieteellisistä löydöksistä, ilmoittivat näiden aiheiden alla olevansa kiinnostuneimpia lääketieteestä ja ympäristöstä. Kolmantena tulivat humanistiset tieteet, joiden jälkeen internet sekä taloustiede ja yhteiskuntatieteet.

Molemmissa barometreissä on toki otettava huomioon vastaajien taipumus antaa sosiaalisesti hyväksyttäviä vastauksia, mikä varmasti vaikuttaa tieteestä kiinnostuneiden suureen määrään. Tästä huolimatta eroa aihealueiden kiinnostavuudessa toisiinsa verrattuna voidaan pitää ainakin suuntaantavana. Vaikka tiedotusvälineiltä toivotaan enemmän tiedeaiheista uutisointia ylipäätään, näyttäisi siis siltä, että yleisön kiinnostuksen kohteet eri tiedeaiheiden välillä on toimituksissa sisäistetty hyvin.

Ympäristön nouseminen suurimmaksi aihealueeksi poikkeaa monien aikaisempien tiedeuutisoinnin määrää ja luonnetta selvittäneiden tutkimusten tuloksista, joissa terveys ja lääketiede ovat nousseet eniten käsitellyiksi aiheiksi. Lääketieteen ylivalta mediaseurannassa on noussut esille aina 1970-luvulta lähtien ja ympäristö- sekä luonnontieteet ovat seuranneet vasta toisena. Tämän on arvioitu johtuneen muun muassa modernin yhteiskunnan medikalisaatiosta. Vuonna 2004 toteutetussa brittiläistä mediaa koskevassa tutkimuksessa havaittiin, että televisiossa liki puolet eli 44 prosenttia kaikista tiedejutuista käsitteli lääketieteellisiä aiheita ja kehitystä. (Hansen 2008, 111.)

Suomalaista ympäristöuutisointia tutkineen Väliiverrosen (1996, 44–45, 91) mukaan ympäristöongelmat eroavat muista yhteiskunnallisista ongelmista siinä, että niiden määrittelyssä tieteen ja tutkijoiden rooli on poikkeuksellisen tärkeä. Ympäristömuutosten oireiden havaitseminen ja syiden tunnistaminen ovat sidoksissa tieteelliseen tietoon. Väliiverrosen mukaan juuri tutkijat ovat ympäristöliikkeiden ohella toimineet ihmisten herättäjinä kiinnittämällä medioiden ja poliitikkojen huomiota ihmisiä ja luontoa uhkaaviin vaaroihin. Samalla tieteestä on tullut ympäristöongelmien määrittelyssä yhä keskeisempi tiedon, argumentoinnin ja auktoriteetin lähde. Tiede tuottaa tietoa ja

tulkintoja, joihin muut ympäristöpolitiikan toimijat joutuvat enemmän tai vähemmän nojautumaan. Väliwerrosen mukaan tiede onkin ympäristökysymyksissä noussut vakiintuneiden uutislähteiden joukkoon.

Korppi-Tommola (2003, 3–4) on kritisoinut tiedotusvälineiden tiedekäsityksen kapea-alaisuutta ja sitä, kuinka sanomalehtien tiedesivuilla käsitellään luonnontieteitä, teknologiaa ja lääketiedettä kansainvälisten esikuvien tapaan. ”Tiede ja luonto” tai ”Tiede ja ympäristö” -tyyppiset otsikot kuvaavat hyvin tilannetta eikä Suomen kielen tiede-sanan monipuolisuus ole laajentanut tiedetoimitusten tiedekäsitettä. Korppi-Tommolan mukaan media ei kuitenkaan vaikene humanistisista ja yhteiskuntatieteellisistä tutkimuksista, vaan ne käsitetään osaksi tavallista elämää ja ne näkyvät muilla kuin tiedesivuilla.

Tätä olettamusta tukevat myös oman katsaukseni tulokset. Televisiouutisissa juttuja ei varsinaisesti luokitella aihealueittain eikä tiedejutuille ole lähetyksessä omaa osiotaan. Yleinen tiedekäsityksen kapea-alaisuus saattaa tällöin luoda yleisölle vaikutelman, että tiedeaiheita käsitellään televisiossa vain hyvin vähän. Varsinkin yhteiskuntatieteellistä tutkimusta käsittelevät jutut, joita tosiasiasa on kolmanneksi eniten, mielletään helposti tavallisiksi kotimaan aiheiksi, vaikka niissä tutkijoita haastateltaisiinkin.

Aihekirjo kertoo myös niin sanottujen suurien ja kuumien tiedeaiheiden katoavaisuudesta. Viime vuosina tiedejournalismin tutkimuksessa ja kirjallisuudessa on käsitelty paljon kloonaamista, kantasolututkimusta sekä nanoteknologiaa. Nämä aiheet eivät kuitenkaan enää vuonna 2009 nousseet kertaakaan televisiouutisten agendalle. Suurien yhteiskunnallisten trendien ohella aihealueiden painotuksiin voivat vaikuttaa myös toimituksen sisäiset käytännöt, kuten tiedeuutisoinnin organisointi ja erikoistoimittajien kiinnostuksenkohteet. Tästä syystä haluan nostaa tarkasteluun taulukon 11, vaikka tutkimuksen tarkoituksena ei olekaan vertailla eri kanavien tiedeuutisointia keskenään.

MTV3:lla ympäristöaiheisten juttujen määrä suhteessa kokonaisjuttumäärään on hyvin suuri. Tämä selittyy ainakin osaksi sillä, että toimitukseen on nimetty erikseen ympäristötoimittaja Päivi Mäki-Petäjä, jonka vastuulla kyseisen aihealueen seuraaminen on. Ylellä samat toimittajat tiedejuttujen tekijöinä sen sijaan toistuvat harvemmin. Eniten juttuja on tehnyt Turun aluetoimittaja Pirjo Peltoniemi, joka mainitsee omaksi erikoisalukseksi tieteen seuraamisen. Erikoistoimittajan voimakas vaikutus herättää kysymyksen, pitäisikö tieteen seuraamisen vastualueet selkeämmin jakaa toimituksissa ja mikäli näin tehtäisiin, toisiko se televisiouutisiin merkittävästi lisää tiedeaiheita.

Haastatteluissa erikoistuneet toimittajat tunnistivat itse oman vaikutuksensa tietyn aihealueen tiuhaan esiintymiseen uutisissa.

TAULUKKO 11. Eri aihealueiden juttumäärät kanavittain.

Pääloukat	Merkittävät alakuokat	YLE	MTV3	Nelonen
Ympäristö		8	10	2
	Itämeri	3	5	0
	Ilmastonmuutos	2	2	2
Terveys		10	3	0
	Psykologia	4	2	0
	Työterveys	2	1	0
Yhteiskunta		5	6	1
	Tasa-arvo	1	1	0
	Oikeustiede	1	1	0
Teknologia		5	1	2
	Terveysteknologia	2	0	1
Historia		2	3	0
Kulttuuri		3	1	0
Talous		1	3	0
Uskonto		1	0	0

6.4 Haastateltavat

Tutkija on vain harvoin tiedeaiheisen uutisjutun ainoa haastateltava (Taulukko 12). Kaikista 67 jutusta yhden haastateltavan eli tutkijan pohjalle rakentui vain 12, lopuissa oli haastateltu useampia henkilöitä. Yhdeksässä jutussa haastateltuja tutkijoita oli useampia.

TAULUKKO 12. Tiedejuuttujen määrä haastateltavien mukaan.

	YLE	MTV3	Nelonen	Yhteensä
Tutkija ainoa haastateltava	8	3	1	12
Useita haastateltavia	27	24	4	55
Mukana useita tutkijoita	5	4	0	9
Mukana muita asiantuntijoita	7	9	2	18
Mukana yrityksiä	2	2	1	5
Mukana taviksia	15	10	2	27

Taustalukujen valossa mielenkiintoista on, että samassa jutussa haastatellut tutkijat olivat poikkeuksetta mukana samassa tutkimusprojektissa. Yhdessäkään jutussa ei haastateltu erimielisiä tutkijoita. Näyttäisi siis siltä, että oman aineistoni valossa väite toimittajien taipumuksesta vastakkainasetteluihin ja puolesta–vastaan-asetelmien etsimiseen ei käytännössä juttujen tasolla pitäisi paikkaansa.

Havainto on mielenkiintoinen, sillä esimerkiksi Allanin (2002, 84) mukaan mahdollisimman monen arvovaltaisen lähteen käyttäminen samassa uutisjutussa on tiedetoimittajalle ratkaisevan tärkeää. Erimielisten lähteiden sanomia ei aina voida esittää oikeana ja vääränä mielipiteenä vaan tarkoituksenmukaisinta on tuoda esille erilaisia tulkintoja. Yhden tutkimusryhmän näkemystä ei Allanin mukaan pitäisi julistaa totuutena, jos muut saman aiheen parissa työskentelevät ovat asiasta eri mieltä. Kuten todettu, ongelmaksi voi tällöin muodostua se, että hyvin marginaaliset mielipiteet saavat jutussa yhtä suuren painoarvon kuin tieteellinen konsensus. Niin sanottujen ilmastoskeptikkojen pitkään jatkunut ylikorostunut rooli ilmastonmuutosta koskevassa journalismissa on hyvä esimerkki tästä.

Mahdollisesti television uutisjuttujen lyhyen keston vuoksi erilaisien tulkintojen esille nostamista ei siis kuitenkaan käytännössä tehdä, ainakaan saman jutun sisällä. Ilmiö ei ilmeisesti rajoitu yksinomaan televisiuutisiin, sillä myös Väliverronen (1996, 151) huomasi sanomalehtien metsätuho uutisia tutkiessaan, että kiisteleviä tutkijoita tai ristiriitaisia tutkimustuloksia ja tulkintoja ei yleensä esitetty samassa uutisessa, vaan kukin uutinen esitti metsätuhoista yhden totuuden kerrallaan. Poikkeuksen muodostivat vain jotkin laajat taustareportaasit ja pääkirjoitukset. Television puolella tällaiset taustoittavat ja pidemmät juttumuodot kuuluvat esimerkiksi ajankohtais- tai makasiiniohjelmiin, mutta eivät uutisiin.

Oman aineistoni valossa yleisempää kuin usean tutkijan käyttäminen samassa jutussa oli, että mukaan aiheita kommentoimaan poimittiin toinen asiantuntija, kuten tutkimusta rahoittaneen tai tutkimuksessa käsitellyn tahon edustaja. Viidessä jutussa toinen haastateltava tuli yritysmaailmasta, tällöinkin usein juuri rahoittajan roolissa. Lähes puolessa jutuista, joissa oli käytetty useampaa haastateltavaa, tutkijan lisäksi puhumaan oli kuitenkin valittu niin kutsuttu 'tavis' eli tavallinen ihminen, jota tutkimuksen aihe tavalla tai toisella kosketi. Myöskään he eivät väittäneet tutkijalle vastaan, vaan mikäli kommentoivat itse tulosta, vahvistivat sitä.

6.5 Juttujen lähteet ja aiheiden tarjoaminen

Selkeä enemmistö tiedeaiheisista jutuista, yhteensä 44 kappaletta, käsittelee valmistuneita tutkimuksia ja niistä saatuja tuloksia (Taulukko 13). Väitöksiä näistä on yhteensä kahdeksan. Aloitetuista tutkimushankkeista tai käynnissä olevista projekteista kerrotaan yhteensä 17 jutussa. Meneillään olevista hankkeista puhuttaessa juttuun liittyy usein jokin tapahtuma, kuten tutkimuskeskuksen avajaiset tai uuden tutkimuslaitteen käyttöönotto, teknologisen keksinnön demonstraatio, uuden professuurin perustaminen, tutkijan palkitseminen tai yksinkertaisesti

mahdollisuus saada näyttävää kuvaa tutkimuksen tekemisestä. Tutkijoiden kannanottoja tarkkailuajaksi mahtuu kuusi. Niistä kaksi liittyy jonkin tapahtuman, konferenssin tai seminaarin yhteydessä pidettyihin puheisiin, loput ovat tutkijoiden ja tutkijaryhmien selkeitä medialle suunnattuja ulostuloja, joiden tavoitteena on yhteiskunnallinen vaikuttaminen.

TAULUKKO 13. Juttumäärät taustalla olevan tiedetoiminnan mukaan.

	YLE	MTV3	Nelonen	Yhteensä
Tutkimustulos (joista väitöksiä)	19 (6)	20 (2)	5 (0)	44 (8)
Tekeminen	11	6	0	17
Kannanotto	5	1	0	6
Yhteensä	35	27	5	67

Käsitteellisyys perusteella on mahdotonta päätellä, mitä kautta tieto uutisoivasta tiedeaiheesta on alkujaan tullut toimitukseen. Kun kysyin haastattelemiltani toimittajilta, mistä tiedeaiheet tulevat, yleisin vastaus olivat yliopistojen ja tutkimuslaitosten tiedotteet sekä tiedotustilaisuudet. Pidempään alalla olleet toimittajat mainitsivat lisäksi tärkeänä lähteenä vuosien varrella kehittyneet henkilökohtaiset suhteet ja niiden kautta tulevat tutkijoiden suorat yhteydenotot, joissa he vinkkaavat mielestään uutisoiminnan arvoisista hankkeista ja tuloksista.

Henkilökohtaiset kontaktit ovat tärkeitä. Tunnen hyvin paljon väkeä tutkimuslaitoksista ja korkeakouluista. He ottavat yhteyttä ja kertovat, että nyt on tämmöistä meneillään.. He vinkkaavat, ja se on hirveän tärkeä kanava, koska aiheet ovat semmoisia, joita normaali rivitoimittaja ei kyllä ehdi millään seuraamaan. (Toimittaja1)

Kun aihe tulee henkilökohtaisia kanavia pitkin, toteuttaminen on helpompaa. Silloin tietää etukäteen, että tietynä ajankohtana voi tehdä tietyn jutun. Silloin ei tapahdu sellaista, että iltapäivällä tulee mielestäsi mielenkiintoinen tiedeaihe, mutta sinä päivänä ei mahdu mitään, etkä ehdi reagoimaan mitenkään, kun päällä painaa toinen työ. Silloin voi valmistautua ja miettiä etukäteen kuvitus- ja muita ongelmia. (Toimittaja2)

Kolmas mainintoja saanut lähde olivat muut, suppeamman levikin julkaisut, kuten paikallis-, ammatti- aikakaus- tai harrastelehdet, joista omien mielenkiinnonkohteiden mukaan nousee aiheita ja ideoita.

Aluetoimituksissa toimittajat harvemmin ovat varsinaisesti erikoistuneita, mutta heilläkin on omia kiinnostuksen kohteitaan, joista aiheita nousee. Itse tein tuossa kuukausi–kaksi takaperin jutun pienten lasten unitutkimuksesta. Aihe tuli vastaan niin, että satuin itse lueskelemaan kotona vauvalehteä ja siellä oli yhden jutun lopussa lyhyt yhden lauseen mittainen maininta, että ensi vuonna on alkamassa tällainen tutkimus. En ollut sellaista missään aikaisemmin huomannut, eikä sitä myöskään ollut uutisoitu. (Toimittaja3)

Tiedeaiheita itse aktiivisesti seuraava Peltoniemi mainitsi lisäksi tärkeimpänä lähteenä internetin sekä yliopistojen, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten julkaisut ja lehdet.

Haastattelemieni tutkijoiden edustamilla tutkimusorganisaatioilla on yhtä lukuun ottamatta käytettävissään vähintään tiedottaja tai lehdistövastaava, joillakin myös kokonainen tiedotusosasto. Yleinen näkemys kuitenkin on, että mahdollisten mediaa kiinnostavien aiheiden havaitseminen ja niistä eteenpäin kertominen, ainakin organisaation sisällä, on tutkijoiden itsensä vastuulla ja tiedottajat vain harvoin aktiivisesti etsivät mahdollisia tiedotettavia aiheita. Yleisimpiä tapoja viestiä medialle omasta tutkimuksesta on tiedotteen lähettäminen ja tiedotustilaisuuden järjestäminen. Tiedotteet kirjoitetaan yleensä yhteistyössä tiedottajan kanssa ja sama teksti lähetetään tiedotuksen kautta laajalle joukolle erilaisia medioita.

Olen havainnut, että tiedotustilaisuuden järjestäminen on monestakin syystä hyödyllistä. Siinä saa kompaktisti hoidettua kaikki yhteydenotot ja itse olen vielä saattanut toimia niin, että pyydän tilaisuuteen tiettyjä avaintoimijoita. Eli jos näkee toimittajan kiinnostuvan jostakin tietystä terästä, niin on tarjota hänelle muitakin asiantuntijoita. (Tutkija1)

Kolme seitsemästä tutkijasta kertoi lisäksi olevansa itse suoraan yhteydessä toimittajiin. Henkilökohtaiset suhteet toimittajiin ja asema esimerkiksi tutkimusryhmän johtajana näyttävät vaikuttavan yhteydenottoinnokkuuteen. Kokemukset ovat olleet hyviä, sillä vinkatut aiheet ovat useimmiten päätyneet julkaisuun. Merkille pantavaa kuitenkin on, että ilman henkilökohtaisia suhteita televisio ei ole tutkijoille luontaisin kanava omasta tutkimuksesta viestimiseen vaan yhteyttä otetaan ensisijaisesti lehtiin.

Kun me lähetämme lehdistötiedotteen, haluamme oikeasti julkisuutta ja pyrimme ottamaan myös itse kontakteja. [...] Itse tunnen joitakin toimittajia ja jos [heidän edustamastaan lehdestä] ei heti tiedotteen lähettämisen jälkeen osoiteta kiinnostusta, pistän viestiä toista kautta, että saisiko jonkun tänne paikalle. Joskus myös itse tarjoan aiheita johonkin, mutta harvemmin ehkä. (Tutkija2)

Kun he [media] ovat monta kertaa pyytäneet meiltä juttuja, niin sitten me myös tarjoamme, että meillä olisi tällaisia jutun aiheita. Niinpä yhdestä tutkimuksestamme tehtiinkin Hesarin terveysviuille iso juttu yhtenä torstaina. (Tutkija3)

Aamutelevision jutussa olin itse aktiivinen. Se oli vähän sattumaa. Olin törmännyt tähän yhteen toimittajaan pari vuotta ennen väitöstä. Olin silloin sanonut, että minulla saattaisi olla tällainen ja hän sanoi, että joo, sehän kiinnostaa. (Tutkija4)

Vastaukset vahvistavat taustaluvuissa käsiteltyä seikkaa, että tutkijoilla ja tiedottajilla itsellään on suuri vaikutus siihen, millaiset asiat nousevat median ja julkisen keskustelun aiheiksi. Tämä tapahtuu kuitenkin lähinnä tiedotteiden, tiedotustilaisuuksien sekä henkilökohtaisten yhteydenottojen kautta. Sen sijaan sekä Hansenin (2008, 110) että Greenbergin (1997, 97, lainattu Allan 2002, 83–84 mukaan) tärkeimpinä lähteinä mainitsevat erilaiset seminaarit ja konferenssit eivät saaneet toimittajilta lainkaan mainintoja, mikä kertonee televisiotoimitusten kiireisyydestä ja siitä, että aikaa erilaisissa taustatilaisuuksissa istumiselle on vain harvoin. Toisaalta tutkijatkaan eivät ehkä miellä seminaareja viestimisenä suoraan toimittajille, sillä ne eivät saaneet lainkaan mainintoja aiheiden tarjoamiskanavista kysyttäessä. Toisin kuin Greenberg (1997, 97, lainattu Allan

2002, 83 mukaan) väittää, myöskään tieteellisiä julkaisuja ei toimituksissa juuri seurata vaan todennäköisempää on, että tiedeaihe tulee toimittajaa vastaan populaarissa aikakauslehdessä.

6.6 Esimerkkijuttujen avulla syvemmälle

Valitsin kaikista 67 tiedejutusta lähempään tarkasteluun seitsemän juttua. Kiinnitin valinnassa ensisijaisesti huomiota aihealuokkaan ja tieteenalaan, jotta sain kokoon mahdollisimman edustavan joukon erityyppisiä tiedejuttuja. Juttumäärien ja aihekirjon perusteella päädyin jakoon, jossa Yleltä juttuja on 4, MTV3:lta 2 ja Neloselta yksi. Valituista jutuista kaksi kuuluu yleisimpään pääluokkaan ympäristö, alaluokkinaan niin ikään yleisimmät Itämeri ja ilmastonmuutos. Kaksi juttua kuuluu pääluokkaan yhteiskunta, alaluokkinaan nuorisotutkimus ja oikeustiede. Loput kolme juttua ovat pääluokista talous, teknologia ja terveys, alaluokkinaan bränditutkimus, terveysteknologia ja psykologia. Juttujen tarkemmat aiheet ovat tundralta löydetty uusi kasvihuonekaasujen lähde, Itämeren haitallisten aineiden tutkimisen aloittaminen, varusmiesten kokemusten ja Puolustusvoimien strategian ristiriitaisuus, poliisin puuttuminen huumeiden käyttöön useimmiten sakottamalla, brändien tärkeys nuorten itsetunnolle, nuorille kehitettävät terveyttä edistävät tietokonepelit ja äidin raskausajan stressin vaikutus lapsen temperamenttiin.

Jutuista kolmessa on haastateltu tutkijan lisäksi aiheeseen liittyviä tavallisia ihmisiä, kolmessa muita asiantuntijoita ja kahdessa useampia tutkijoita. Tutkimuksista neljä on tehty yliopistoissa, kaksi tutkimuslaitoksessa ja yksi tutkimusseurassa. Taustaorganisaatiot ovat Helsingin, Tampereen, Turun ja Kuopion yliopistot, Suomen ympäristökeskus, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos ja Nuorisotutkimusseura. Jutussa, jossa haastateltu tutkija on Tampereen yliopistosta, viitataan myös laajempaan yhteistyöhön muiden tamperelaisten korkeakoulujen, yritysten ja järjestöjen kanssa. Kolme jutuista on tehty aluetoimituksissa, loput neljä päätoimituksissa. Neljä jutuista käsittelee pääasiassa jo saatuja tutkimustuloksia ja kaksi näistä on valmiita väitöstutkimuksia. Kolmessa jutussa päähuomio on tutkimuksen tekemisessä, siinä, mitä tehdään, suunnitellaan tai on juuri aloitettu. Mukana ei ole yhtään varsinaista kannanottoa.

Selvitän nyt ensin lähemmin juttujen syntyprosessia, minkä jälkeen paneudun niiden sisältöön ja rakenteeseen. Aukaisemalla käsikirjoitustekstin ja käytetyt kuvat pyrin selvittämään näiden kahden erityyppisen tekstin vuoropuhelua ja rytmiä jutuissa, sitä kuinka kuvat sopivat tekstisisältöön ja millaista tarinaa ne kertovat. Selvitän myös, miten juttujen kärjet valitaan, kuinka itse juttu juonnon jälkeen aloitetaan, missä vaiheessa ja millä tavalla tutkimukseen viitataan, kuinka tutkimuksen

tieteelliset termit on selitetty tai kierretty, millaista kieltä haastateltavat puhuvat ja kuinka paljon puheaikaa kukin saa sekä millä tavalla niin sanottuja 'taviksia' on jutuissa käytetty.

6.6.1 Syntyprosessi

Vaikka haastattelemani toimittajat mainitsivat yhtenä tärkeänä tiedeaiheiden lähteenä vuosien varrella kehittyneet henkilökohtaiset suhteet ja tutkijoiden suorat yhteydenotot, yksikään esimerkkijuttu ei ole saanut alkuaan tällä tavoin. Siitä huolimatta aktiivisella tiedotuksella on ollut merkitystä. Seitsemästä juttuaiheesta viisi tuli toimituksen tietoon tutkimusorganisaation lähettämän tiedotteen kautta. Näistä kahdessa kyse oli väitöstiedotteesta ja kolmessa tiedotustilaisuuskutsusta. Loppujen kahden jutun aiheeseen toimittajat puolestaan törmäsivät nimenomaiseen aihealueeseen erikoistuneen aikakauslehden sivuilla. Näissäkin tapauksissa taustalla olivat kuitenkin tutkijoiden pyrkimykset tiedottaa tutkimusaiheestaan. Toisessa kyse oli tutkimushankkeen aloituksesta ja toisessa tutkimushankkeen mainostamisesta aineistonkeruun vauhdittamiseksi ja osallistujien rekrytoimiseksi.

Aiheiden poimimisessa toteutukseen korostuu toimittajien oman aktiivisuuden ja kiinnostuksen merkitys toimitusten ja uutissuunnittelun tekemän seurannan sijaan. Seitsemästä jutusta viidessä aloite jutun tekemiseen tuli toimittajalta itseltään, vain kahdessa aihe annettiin ylhäältäpäin. Yhtä vasta samana aamuna annettua tehtävänantoa lukuun ottamatta toimittajat tiesivät aiheesta vähintäänkin edellisenä päivänä, mikä lopulta on uutistoimituksissa melko harvinaista. Toimittajat myös saivat tätä yhtä poikkeusta lukuun ottamatta päättää jutun näkökulman itsenäisesti. Julkaisupäätöksissä korostuu jälleen erikoistuneiden toimittajien asema. Normaalikäytännön mukaan alueilla toimivat toimittajat tarjoavat aiheitaan päätoimituksiin. Peltoniemen ei kuitenkaan tarvinnut kuin ilmoittaa mielenkiintoisesta väitöksestä ja lupa jutun toteuttamiseen tuli heti. Mäki-Petäjä puolestaan saattoi lähteä tiedotustilaisuuteen tietämättä, onko aiheessa aineksia jutuksi ja päätös toteuttamisesta syntyi vasta tutkijan esitelmän aikana.

Suurimmassa osassa juttuja julkaisupäätös tehtiin hyvissä ajoin ja toimittajilla oli mahdollisuus tutustua aiheeseen etukäteen. Viidessä tapauksessa toimittaja soitti tutkijalle ennen tiedotustilaisuutta tai varsinaista haastattelutapaamista. Osassa puheluita keskusteltiin enemmänkin aiheesta, osassa vain lyhyesti sovittiin toteutukseen liittyvistä yksityiskohdista. Kallunki teki lisäksi pidemmän taustahaastattelun tutkimusryhmään kuuluneen toisen tutkijan kanssa. Pääasiassa perehtyminen kuitenkin tapahtui tiedotteiden ja tutkimustiivistelmien avulla ja kahdessa tapauksessa toimittaja päätti haastateltavan vasta tiedotustilaisuuden aikana.

Vaikka valta aiheen ja näkökulman valintaan on toimittajalla, voi tutkija pitkälti vaikuttaa jutun toteuttamisaikatauluun. Tämä tapahtuu tietenkin tiedotusajankohdan valinnalla, mutta muutkin keinot ovat mahdollisia. Esimerkkijuttujen tapauksessa aihetta lykättiin pisimmillään useita kuukausia. Kaikki seitsemän juttua toteutettiin lopulta yhden työpäivän aikana. Kahdessa tapauksessa toimittaja mainitsi aikataulun olleen tiukka ja jutun syntyneen kiireessä. Peruskaava tuntuu olevan, että tutkijan haastattelu haetaan tiedotustilaisuudesta tai työhuoneelta, samoin mahdollisen muun asiantuntijan. Lisäksi mahdollisia 'taviksia' ja kuvitusta etsitään jostakin aiheeseen liittyvästä paikasta, mikä ei poikkea muiden aihealueiden normaalikäytännöstä.⁹

6.6.2 Kesto ja näkökulmat

Esimerkkijuttujen perusteella vaikuttaa siltä, että tiedejutut ovat hieman pidempiä kuin kanavien uutisjutut keskimäärin. Ylen neljästä jutusta kaksi on lähes kaksiminuuttisia ja yksi jopa yli kaksiminuuttinen, MTV3:n jutuista toinen on pituudeltaan lähes 1'50, toinen 1'40. Myös Nelosen juttu ylittää kymmenellä sekunnilla myöhäislähetyksen formaatissa rajaksi asetetun 1'20:n, eli on pituudeltaan 1'30. Ylitykset eivät kuitenkaan ole suuria ja katsoja tuskin havaitsee pituuseroa lähetystä seuratessaan. Juttujen pituus kertonee toimittajien halusta ja tarpeesta saada juttuihin mukaan enemmän faktoja kuin normaalisti.

Tästä huolimatta suurin osa jutuista rakentuu pitkälti yhden pääväittämän eli kärjen varaan, joka esitetään jo juonnon ensimmäisessä lauseessa. Jutun lopussa käsittelyä usein laajennetaan ottamalla mukaan jokin uusi väittäjä, näkökulma tai haastateltava. Peltoniemen brändijutussa ja Shecterin ilmastonmuutosjutussa tutkijat kertovat loppupuolella jonkin uuden näkökulman aiheeseen. Brändijutun kärkilauseessa ankkuri kertoo, että brändit eli tuotemerkit ovat merkittäviä teini-ikäisten itsetunnolle. Tämän jälkeen juttu keskittyy kysymään brändien merkityksestä nuorilta itseltään ja antamaan esimerkkejä tärkeistä brändeistä ja niiden vaikutuksesta. Loppupuolella tutkija laajentaa näkökulmaa kertomalla, että brändikieli on globaalia. Ilmastonmuutos jutussa kärjessä sanotaan, että Venäjän tundralta on löytynyt uusi kasvihuonekaasujen lähde. Tämän jälkeen juttu kertoo kuinka yllättävä löydös on ja selittää tarkemmin, mistä ja miksi kaasua erittyy. Loppupuolella tutkija laajentaa näkökulmaa sanomalla, ettei ihminen omalla toiminnallaan voi suoraan vaikuttaa kaasun erittymiseen.

Partasen huumejutussa ja Tuohimaan armeijajutussa kuullaan lopussa tutkimuksessa arvosteltuja tahoja, poliisia ja puolustusvoimia. Huumejutun kärkilause kuuluu, että poliisi puuttuu

⁹ Tutkijoiden ja toimittajien tarkempiin kokemuksiin vuorovaikutuksesta palataan luvussa 7.4.

huumeidenkäyttöön tavallisimmin sakottamalla. Juonnossa kerrotaan myös, että tutkijan mukaan poliisi tulkitsee usein lakia liian tiukasti ja huomautus voisi usein olla tehokas tapa puuttua asiaan. Tämän jälkeen jutussa keskitytään vertailemaan sakottamisen ja huomauttamisen käyttöä rangaistuskäytäntöinä. Loppupuolella puheenvuoro annetaan Helsingin poliisin huumerikosyksikön johtajalle, joka toteaa, että käytäntö on hyvin liberaali, mutta sakottaminen tietyissä tilanteissa on kuitenkin perusteltua. Aivan jutun lopussa näkökulmaa vielä laajennetaan huomauttamalla, ettei huumeidenkäyttöä poisteta pelkillä rangaistuksilla vaan viranomaisten on ohjattava käyttäjiä hoitoon. Armeijajutun juonnossa kerrotaan, että puolustusvoimien virallinen strategia ja varusmiesten omat kokemukset ovat kaukana toisistaan. Juttu rakentuu tästä väittämästä ja tutkimuksen aikaansaamasta uudesta avoimuudesta puhumisen ympärille. Lopussa puheenvuoro annetaan Maanpuolustuskorkeakoulun rehtorille, joka kertoo, että tutkimus on avaus varusmieskoulutuksesta keskustelulle.

Kallungin stressijuttu, Mäki-Petäjän Itämerijuttu ja Kokkalan pelijuttu kertovat vasta aloitetuista tutkimushankkeista. Stressi- ja Itämerijutuissa esitetty faktatieto perustuu pitkälti tutkimushankkeiden pohjana olevaan aikaisempaan tutkimustietoon. Pelijuttu taas rakentuu pelien testaamisen ympärille. Stressijutun juonnon aluksi todetaan, että äidin raskausaikana kokema stressi voi vaikuttaa lapsen temperamenttiin. Juttu keskittyy kertomaan, miten vaikutus tapahtuu ja millaisia seurauksia sillä on lapsen kehitykselle. Loppupuolella kerrotaan tutkimuksen laajentamisesta ja luvataan tarkempaa tietoa.

Itämerijutun kärki kuuluu, että erilaisten haitallisten aineiden vaikutuksia Itämereen seurataan tällä hetkellä huonosti. Tämän jälkeen jutussa kerrotaan, että vaikutuksia aletaan nyt selvittää ja kerrotaan, millaisia vaikutuksia selvittämällä toivotaan olevan. Lopussa kerrotaan, että käsitelty tutkimus on osa laajempaa tutkimusohjelmaa, jota rahoitetaan merkittäväällä summalla seuraavien vuosien aikana. Haastateltavaksi tuodaan myös tutkimushanketta koordinoivan BONUS-etuyhtymän toimitusjohtaja, joka vakuuttaa, että näin laaja tutkimusohjelma takaa sen, että nyt tehdään jotakin, joka todella tukee Itämeren suojelua. Pelijutun kärjessä kerrotaan, että nuorille kehitetään terveyttä edistäviä tietokone- ja kännykkäpelejä. Jutussa selvitetään tutkimushankkeen ideaa ja nuorten ajatuksia peleistä positiivisessa hengessä. Lopussa kerrotaan, että pelin mobiiliosiot käyttävät kännyköiden ominaisuuksia monipuolisemmin kuin mikään tähänastinen peliympäristö. Samalla kuitenkin huomautetaan, että tarvittavia toimintoja on tällä hetkellä vain kalliimman hintaluokan puhelimissa ja tutkija joutuu puolustamaan hankkeen lähtökohtia.

6.6.3 Tutkimukseen viittaaminen

Itse tutkimuksista ja niiden toteutuksesta esitetään jutuissa vain hyvin rajallisesti tietoa. Tutkimukseen viitataan kuitenkin ensimmäisen kerran jo juonnossa, yleensä toisessa tai kolmannessa lauseessa. *Turussa tarkastetun väitöstutkimuksen mukaan... Aiheesta väitelleen tutkijan mukaan... Helsingin yliopistossa kerätään kansainvälisestikin laajaa aineistoa, jolla tutkitaan... Tampereen yliopiston vetämässä laajassa hankkeessa uskotaan... Nyt asiaa aletaan selvittää suomalaisten johtamassa tutkimushankkeessa... Kuopiolaistutkijat havaitsivat, että... Vain Tuohiniemen armeijajutussa mainitaan tutkimuksen nimi. Jutun juonto on myös siitä poikkeuksellinen, että siinä viitataan tutkimusmenetelmiin. Kokonaisuudessaan juonto kuuluu: Puolustusvoimien virallinen strategia ja varusmiesten omat kokemukset ovat kaukana toisistaan. Näin arvioi tänään julkaistettu Tunnetut sotilaat tutkimus. Yhtenä tutkimusmenetelmänä kolme tutkijaa tutustui varusmiesten arkeen astumalla itse mukaan palvelukseen. Sosiaalireportaasina toteutettu tutkimus on Puolustusvoimissa ensimmäinen laatuaan.*

Muissa jutuissa tutkimuksissa käytetyistä menetelmistä ei kerrota. Stressijutussa kerrotaan tutkimusotoksen laajuus: *Lähes viiden tuhannen naisen stressituntemuksia on seurattu raskauden ajan. Tutkimuksen tarkempaan toteutuspaikkaan viitataan kolmessa jutussa: Tutkimus selvitteli brändien merkitystä Suomessa ja Iso-Britanniassa. Tutkijoiden Luoteis-Venäjältä Komin alueen tundralta tuomat kaasunäytteet osoittavat... Kainuun lisäksi Parolan prikaatissa tehty sosiaalireportaasi... Suurimmassa osassa juttuja tutkijoiden edustamat tutkimusorganisaatiot käyvät ilmi vain haastattelukuvan päälle ilmestyvästä nimittekstistä. Lisäksi laajempaan yhteistyöhön viitataan kahdessa tutkimuksessa. Terveyspelihankkeessa ovat mukana kaikki tamperelaiset korkeakoulut sekä joukko yrityksiä ja terveysalan järjestöjä. Nyt asiaa aletaan selvittää suomalaisten johtamassa tutkimushankkeessa, jossa on mukana tutkimuslaitoksia kaikista Itämeren rantavaltioista.*

Stressijutussa korostetaan kahteen kertaan aineiston laajuutta. Helsingin yliopiston psykologian laitoksella kerätään nyt kansainvälisessäkin mitassa laajaa aineistoa. Ilmastonmuutosjutussa puolestaan kerrotaan jo juonnossa, että uusi löydös on julkaistu arvovaltaisessa Nature Geoscience -lehdessä. Molempien virkkeiden tarkoituksena lienee käsitellyn tutkimuksen merkityksen, arvostuksen ja luotettavuuden korostaminen. Samaan pyritään luultavasti myös laajempaan tutkimusyhteistyöhön viittaamisella. Siksi mielenkiintoista onkin, että Shecterin ilmastonmuutosjutussa puhutaan vain kuopiolaistutkijoiden löydöksestä. Samasta aiheesta toisella kanavalla tehdyssä jutussa nimittäin viitataan kansainväliseen tutkijaryhmään, jossa ovat mukana

Kuopion yliopiston biokemian tutkijoiden lisäksi myös Helsingin yliopisto ja Komin tiedekeskus. Totta varmasti on, että varsinainen löytö on tehty Kuopiossa, mutta yhteistyön jättäminen jutun ulkopuolelle kertonee myös toimittajan halusta korostaa edustamansa alueen yliopiston merkittävyyttä. Kaikkiaan jutut siis sisältävät kyllä tarpeeksi tietoa, jotta kiinnostunut katselija pääsee alkuperäisen tutkimuksen jäljille, mutta esimerkiksi tulosten luotettavuuden arviointiin ne eivät juurikaan tarjoa eväitä.

6.6.4 Käytetty kieli

Jutuissa käytetään myös hyvin vähän tieteellisiä termejä. Tutkimusten kielen ja termien helppous on saattanut vaikuttaa jo aiheen valikoitumiseen televisiouutisiin. Silloinkin kun termejä on käytetty, ne ovat jo lähes yleiskielistyneitä sanoja. Esimerkiksi brändi on lähes kaikkien tuntema termi, joka kuitenkin selitetään juonnon ensimmäisessä lauseessa tuotemerkiksi. Myöskään temperamenttia tai sellaisia teknisiä termejä kuin gps-satelliittipaikannus tai mobiiliosiot tuskin tarvitsee enää selittää katsojalle. Kampamaneettien saaman runsaan julkisuuden vuoksi suurimmalla osalla katsojista lienee myös käsitys siitä, minkä tyyppisiin eliöihin vieraslajeilla ja tulokaslajeilla viitataan. Stressijutussa kognitiivinen kehitys on kierretty puhumalla oppimisesta. Eniten termien selityksiä on ilmastonmuutosjutussa, vaikka nekin ovat jo lähes yleiskielisiä. Di-tyyppioksidin eli ilokaasun selitetään olevan hiilidioksidin ja metaanin ohella pahin ilmastoa lämmittävä kasvihuonekaasu. Lisäksi tundra selitetään ikiroudan alueeksi ja turvekehät kasvittomiksi turvealueiksi. Toimittajien tekemissä selityksissä termien sisällöt väkisinkin yksinkertaistuvat, mutta mikään selitys ei varsinaisesti johda katsojaa harhaan.

Myöskään tutkijat eivät puheessaan juuri käytä tieteellisiä termejä tai ainakin ne on siivottu käytetyistä haastatteluosuuksista tehokkaasti pois. Stressijutussa tutkija puhuu sikiön säätelyjärjestelmistä, Itämerijutussa tutkija mainitsee TBT:n ilman, että sitä selitetään erikseen ympäristömyrkyksi ja ilmastonmuutosjutussa tutkija puhuu arktisten ekosysteemien vasteesta ilmastomuutokseen, mikä saattaa katsojasta tuntua monimutkaiselta. Mitään todella vaikeasti ymmärrettävää haastatteluissa ei kuitenkaan ole.

Tutkijoiden jutuissa saama puheaika vaihtelee kuudesta sekunnista 52:een. Lyhyimmät puheajat ovat armeijajutussa, jossa samaan inserttiin on otettu kaikkien kolmen tutkimukseen osallistuneen tutkijan kommentit. Pisimpään pääsee puhumaan stressijutun tutkija, jonka lisäksi juttuun on haastateltu vain lyhyesti yhtä odottavaa äitiä. Tavallisimmin tutkija on äänessä yhteensä noin puoli minuuttia ja yksittäiset haastatteluosuudet kestävät hieman alle kymmenestä sekunnista vähän yli

kahteenkymmeneen sekuntiin, mikä on hyvin tyypillistä myös muiden aihealueiden jutuille. Brändijutussa on myös kaksi poikkeuksellisen lyhyttä haastatteluosiota, jotka ovat pituudeltaan neljä ja viisi sekuntia.

Esimerkkijutut eivät siis tue taustaluvuissa esiinnoussutta käsitystä, että tutkijat puhuisivat liian monimutkaisesti tai pitkästi. Toki osuutensa on myös toimittajien tekemällä valinnalla ja mahdollisesti myös haastatteluosioiden jonkinasteisella editoinnilla. Lisäksi on otettava huomioon, että jutut ovat jo lähtökohtaisesti poikkeuksellisia sen vuoksi, että ne ylipäänsä on valittu toteutettaviksi. Mikäli joku tutkijoista olisi ennen haastattelua tehdyssä puhelinkeskustelussa tai tiedotustilaisuudessa osoittautunut hyvin huonoksi puhujaksi ei häntä mahdollisesti olisi haastateltu lainkaan tai koko juttu olisi saatettu jättää tekemättä.

6.6.5 Eri toimijoiden roolit jutussa

Haastatteluosioissa tutkijoiden tehtävänä on tavallisimmin kertoa tutkimukseen liittyviä faktoja ja selittää tutkimusta tarkemmin. Tälle tasolle jäädään kuitenkin vain kahdessa jutussa. Muissa tutkija antaa esimerkkejä, vaikkapa kuvailemalla nuorten ajattelua *”Jos on hirveän huono päivä ja huono olo, niin se lohduttaa jos minulla on edes Louis Vuittonin lompakko”*, tai kertomalla miten tutkimuksen on tarkoitus vaikuttaa käytännössä *”Ei pääse tulemaan tällaista, kuten tbt:n kanssa kävi muutama vuosi sitten, että tajuttiin, että sitähan on ihan kaikkialla”*. Armeijajutussa yhdelle tutkijoista on annettu tehtäväksi tuoda juttuun tunnetta. Toimittaja kertoo ensin spiikissä, että *56-vuotiaalle siviilipalvelusmiehelle astuminen armeijan harmaisiin kaksi vuotta sitten Kainuun prikaatissa ei kuitenkaan ollut helppo juttu, minkä jälkeen leikataan tutkijan haastatteluun, jossa hän tunnustaa, että ”Kyllä mua pelotti. Mua pelotti se, että miten mä pärjään, tuunks mä toimeen näitten kavereitten kanssa, miten mä nukun öitä, ymmärtääks nää kaverit millään tavalla, että mitä me ollaan täällä oikeen tekemässä?”*

Pelijutussa tutkija lopussa myös puolustaa hankkeen lähtökohtia sanomalla *”Oletus meillä on se, että tässä, kun oikeasti peli tulee tuonne jakeluun, niin kännykät on parantuneet siihen mennessä jo sen verran, että ne perusmallitkin osaavat nämä asiat, joita meillä tarvitaan.”* Kahdessa jutussa tutkijat myös esittävät mielipiteitä. Brändijutussa mielipide on melko verhottu ja tulee ilmi lähinnä vain yhdestä sanasta tutkijan todetessa *”Brändikieli on globaalia ja ikävä kyllä eroja on vaikea löytää.”* Huumejutussa kannanottaminen on selkeämpää ja siihen viitataan jo juonnossa: Aiheesta väitelleen tutkijan mukaan poliisi tulkitsee lakia usein liian tiukasti, ja huomautus voisi monesti olla tehokas tapa puuttua asiaan. Haastattelussa tutkija toistaa toivomuksen: *”Poliisi on 1960-luvulta*

lähtien tulkinnut tätä lakia hyvin tiukasti ja itse toivoisin, että tässä asiassa tapahtuisi pikkusen lievenemistä vähitellen eli nähtäisiin, että poliisin antama huomautus voi joissakin tapauksissa olla ihan riittävä seuraamus.” Tutkija esittää mielipiteen myös jutun lopussa: ”Me eletään aika huumekielteisessä yhteiskunnassa, mutta se, mikä on kuitenkin myönteistä on se, että me ymmärretään, että meidän täytyy elää näiden huumeiden kanssa ja meidän täytyy elää varsinkin näiden huumeiden ongelmakäyttäjien kanssa.” Liian suuria yleistyksiä ei tietenkään voi tehdä, mutta näyttäisi myös siltä, että toisin kuin kirjallisuudessa usein toistetaan, osa tutkijoista on hyvinkin halukkaita jakamaan mielipiteensä, ottamaan kantaa ja kertomaan myös tunteistaan.

Toimittajat ottavat suureksi osaksi faktat omaan suuhunsa eivätkä enää alun jälkeen viittaa tutkimukseen tai lainaa tutkijaa. Poikkeuksena ovat huumejuttu ja armeijajuttu, joissa molemmissa arvostellaan tutkimuksen kohteena ollutta tahoja. Tällöin toimittajat välttävät esittämästä tutkimuksen kannanottoja ominaan ja käyttävä sellaisia fraaseja kuin, *Sosiaalireportaasi paljastaa tutkijoiden mukaan sen, minkä... Tutkijat pitävät selvänä, että... Tutkijan mukaan... Helsingin huumerikospoliisin mukaan...* Toimittajan roolina on siis esimerkkijuttujen valossa valita näkökulma, kertoa faktoja, selittää tutkimusta, yksinkertaistaa ja havainnollistaa, tuoda esille eri osapuolien näkemykset, värittää tutkimusaihetta ja tuoda siihen tunnetta, tehdä aiheetta mielenkiintoiseksi ja tuoda lähelle katsojaa, mutta toisaalta myös kyseenalaistaa tutkimuksen lähtökohtia tai tuloksia ja niiden mahdollisia vaikutuksia.

Jutuissa on haastatteluosuuksia suunnilleen yhtä paljon kuin toimittajan spiikkiä. Silloin, kun tutkijan lisäksi ei ole haastateltu muita tutkijoita tai tutkimukseen osallistuvia tai siinä arvosteltavia tahoja, ovat muut haastateltavat tavallisia ihmisiä, jotka tavalla tai toisella liittyvät jutun aiheeseen. Näitä ’taviksia’ on käytetty esimerkkijutuista kolmessa. Heidän tärkeimpänä roolinaan on tavallisesti värittää ja elävöittää juttua sekä tuoda se lähemmäs katsojaa ja usein myös kommentoida tutkimusta tavallisen ihmisen näkökulmasta. Kaikissa kolmessa esimerkkijutussa ’tavikset’ myös tarjoavat muuten vaikeasti toteutettavalle jutulle kuvitusratkaisun ja heidät otetaan juttuun mukaan heti alussa.

Poikkeuksellisen runsaasti tilaa ’tavikset’ saavat brändijutussa, jossa on tutkijan lisäksi haastateltu teini-ikäistä poikaa ja tyttöä. Heidän haastatteluosuutensa kattavat jutusta toimittajan välilyksymykset mukaan luettuina peräti 59 sekuntia. He kertovat tutkimuksen aiheesta omalta kannaltaan ja tavallaan todistavat tulosten paikkansapitävyyttä. Juttu alkaa suoraan kauppakeskuksessa tehdyllä pojan haastattelulla, jossa hän kertoo vaatteistaan: ”*Mulla on Adidaksen superstarit ja Atlantiksen lippis ja Wescin huppari.*” Toimittaja esittää

väläkysymyksen: ”Kuinka tärkeitä merkit on sulle?” ja poika vastaa: ”Kyllä ne silleen, etten mitään piraatteja rupeis käyttään, kyl mä aitoja käytän.” Myöhemmin jutussa koulun pihalla tavattu tyttö kertoo: ”Mulle on tärkeää seurata muotia ja käyttää brändivaatteita.” Juttu myös päättyy pojan kommenttiin.

Pelijutussakin ’tavikset’ ovat tärkeässä roolissa. Juttu alkaa teholla eli aidolla tilanteella, jossa lapset tutkivat hiekkakentällä kännykän ruutua ja kuvissa oleva tyttö ehdottaa, että tehdään sitten joku tommonen kiemura ja piirtää kädellään kuvion ilmaan. Lapset lähtevät kävelemään kentälle ja alla alkaa toimittajan spiikki: *Näitä pelitestaajia eivät uhkaa hiirikäden rasisvammot tai lässähtäminen pehmustetun työtuolin syvyysiin. Tampereen Sorsapuiston kentällä kokeillaan sydämenmuotoisen kuvion piirtämistä kännykän gps-satelliittipaikannuksen avulla. Kehitteillä oleva Tamhattan-peli ajaa pelaajan liikkeelle kohti terveitä elämäntapoja.* Välissä on tutkijan haastatteluosuus, jonka jälkeen jälleen siirrytään hiekkakentälle. Toimittaja kertoo spiikissä, että *pelin varsinainen kohderyhmä ovat 13–18-vuotiaat nuoret. Tänäpä testaaajina toimivat Tammelan ala-asteen oppilaat, joista heistäkin moni käyttää kotona video- ja tietokonepeleihin vähintään pari tuntia päivässä. Ulkoilmakin kuitenkin kiinnostaa, joten kaksi maailmaa yhdistyy pelihankkeessa kuin tilauksesta.* Spiikistä leikataan kahden pojan haastattelukuvaan, jossa he seisovat rinnakkain. Pojat kommentoivat lyhyesti tutkimushankkeen ideaa: *”Ois se varmaan ihan kiva, ku sitten vois olla samalla ulkona ja olla kavereiden kaa ja pelata. Se hyvältä kuulostaa, että vois pelata ulkona, niin ei tarviis olla sisällä niin paljon.”*

Stressijutussa ’tavis’ on otettu mukaan lähinnä kuvitusongelman vuoksi. Juttu alkaa toimittajan spiikillä, jossa hän kertoo, että *raskausaikana rentoutuminen on tavallistakin tarpeellisempaa. Vaikkapa joogasalilla mieli ja keho rauhoittuvat.* Kuvissa ollaan äitiysjoogatunnilla. Tästä leikataan kuvituskuvassa taaempänä näkyneen naisen haastatteluun samassa salissa, jossa hän kertoo: *”Mun päivätyöni on sellaista, jossa stressiä tulee enemmän tai vähemmän, ja jooga on tehnyt siihen erittäin hyvän vaikutuksen.”* Nainen ei sen enempää kommentoi itse tutkimusaihetta eikä häneen enää jutun aikana palata. Joogasalikuvia sen sijaan käytetään vielä jutun lopussakin. Yksi selittävä tekijä tiedejuttujen hieman normaalia pidempään kestoon saattaakin olla tarve liittää käytetyt kuvat jutun aiheeseen, jolloin aasinsillan rakentaminen vie muutamia ylimääräisiä sekunteja.

’Taviksien’ käyttäminen saattaa myös tuoda juttuun sellaisia ulottuvuuksia, joita itse tutkimuksessa ei välttämättä lainkaan olisi. Joogateema ei varsinaisesti liity millään tavalla stressitutkimukseen. Brändijuttuun puolestaan tulee ulottuvuus, joka antaa ymmärtää, että brändien merkittävyys nuorille aiheuttaa kiistaa heidän ja heidän vanhempiensa välille. Jutusta on mahdotonta päätellä, saako tämä

tulkinta tukea itse tutkimuksesta. Toimittaja kysyy lopussa jutussa haastattelulta teinipojalta: ”*Tuleeko kränää vanhempien kanssa merkkivaatteiden valinnasta?*” ja poika vastaa: ”*Tulee mutta minä kyllä käytän näitä merkkivaatteita.*” Toimittaja jatkaa: ”*Millaisia vaatteita äitisi haluaisi sinulle?*” Mihin poika sanoo: ”*Hän haluaisi että mulla olisi farkut ja neulepusero.*” Nuoret ovat kuitenkin edellytyksensä koko jutun onnistumiselle. Jos insertti olisi rakennettu pelkästään tutkijan haastattelun ja toimittajan spiikin varaan, se olisi jäänyt hyvin ulkokohtaiseksi ja uskottavuus olisi kärsinyt. Myös pelijutuissa peliä testaavat lapset mahdollistavat koko jutun tekemisen ja luovat sille kuvallisen rakenteen.

6.6.6 Kuvitus

Pelijuttu myös on ilmeisesti ainoa, jossa koko kuvitus suoraan liittyy tutkimuksen tekemiseen ja lopussa jopa näytetään joitakin mallikuvia tulevasta peliympäristöstä. Ilmastonmuutosjutussa on käytetty hyväksi tutkijoiden tutkimusmatkalla ottamia still-kuvia tundrasta. Ne erottuvat staattisuutensa vuoksi videomateriaalin keskellä, mutta ne tuovat jutulle uskottavuutta ja ovat lisäksi tarpeellisia, jotta tutkimuksen olosuhteista saataisiin edes jonkinlainen vaikutelma. Still-kuvien lisäksi on käytetty lavastettua kuvaa laboratorion ja talvisten peltomaisemaa, jonka merkityksen toimittaja avaa jutun alussa kertomalla, että *kasvihuonekaasuista pahimpiin kuuluvaa di-typiksiä eli tutummin ilokaasua pääsee ilmakehään trooppisten metsien lisäksi myös meikäläisestä maatalousmaasta, näin talvella jopa vielä kesää runsaammin.*

Myös Itämerijutussa on osaksi käytetty Merentutkimuslaitokselta saatua kuvaa. Tästä kertoo kuvien kohdalla ruudun ylälaitaan ilmestyvä teksti. Kuvissa kaksi naistutkijaa on kumartunut metallisen kaukalon ylle ja nostaa kaukalon pohjalla olevasta vedestä pinseteillä jotain lasiseen purkkiin. Kun tutkijat on nopeasti näytetty, leikataan suurennettuihin kuviin vedessä liikkuvista pieneliöistä. Kuva tukee toimittajan spiikkiä, jossa hän kertoo, että *tutkimuksessa on tarkoitus mitata haitallisten aineiden aiheuttamia muutoksia kaloissa, äyriäisissä ja simpukoissa.* Kuvista on kuitenkin mahdotonta päätellä, onko ne itse asiassa kuvattu tutkimushankkeeseen liittyvässä tilanteessa. Muuten juttu on kuvitettu arkistokuvilla, joissa on ihmisiä merenrannalla ja levää meren pohjassa.

Myös brändijutussa haasteltuja nuoria hyödynnetään kuvituksessa, kun heidän vaatteitaan kuvataan haastattelujen aikana. Muuten kuvitus on kasattu varsinaisesti tutkimukseen liittymättömästä materiaalista, joka on kuvattu yhdellä kertaa kauppakeskuksessa. Kuvissa ei näytetä tuotemerkkejä vaan näyteikkunat, liikkeet, mallinuket ja vaatteet ovat tunnistamattomia. Tämä johtuu kenties Ylen linjauksesta välttää kaikkien tuotemerkkien näkymistä kuvituksessa, mutta on ristiriidassa jutun

aiheen ja haastateltavien kommentteissa toistuvien runsaiden tuotemerkkien kanssa. Kuvat luovat kuitenkin vaikutelmaa, että brändit ja muoti ovat kaikkialla ympärillämme ja osa arkipäivää. Vaikka kuvat eivät suoraan liity tekstiin, ne eivät kuitenkaan häiritse vaan tukevat toimittajan spiikin ymmärtämistä. Stressijutussa on joogasalin lisäksi kuvituksessa hyödynnetty hiekkalaatikolla leikkiviä lapsia, jotka eivät varsinaisesti liity tutkimukseen. Ne kuitenkin sopivat jutun teemaan hyvin ja luovat toteutukseen eloa.

Armeijajutussa kuvituksessa on huumejutun tavoin käytetty hyväksi tiedotustilaisuuskuvaa. Muu kuvitus rakentuu alokkaiden saapumista ja varusteiden keräämistä seuraavan arkistokuvan ja ilmeisesti samana aamuna Santahaminassa kuvatusta urheilutilanteesta, jossa varusmiehet pelaavat salibandyä. Jutun lopussa on joukon ainoa varsinainen kuvallinen oivallus, kun Maanpuolustuskorkeakoulun rehtori sanoo: *"Tää on määräytyntyyppinen päänavaus laajemmalle avautumiselle ja varusmieskoulutuksesta keskustelulle, et mää toivoisin, et tää enempi niinku ääripäitä lähentää, ja tuo asiat keskustelufoorumille, eikä eräällä tavalla luo uutta niinku voisko sanoa kenttää, missä vaan nokitellaan toisiaan"* ja samalla viimeisessä kuvassa salibandymaalivahti heittää pallon kentälle avatakseen pelin.

Vaikeimpia kuvituksen kannalta on ehdottomasti huumejuttu, jossa kuvitus on rakennettu tiedotustilaisuuskuvan, hamppukuvioituja tavaroita myyvien liikkeiden ja arkistosta kaivettujen nuorten reppuja ratsaavien poliisien kuvien varaan. Tiedotustilaisuuskuvaa lukuunottamatta kuvissa ei näy tunnistettavia ihmisiä, vain anonyymejä selkiä ja jalkoja. Esimerkijuttujen valossa vaikuttaakin siltä, että suoraan käsiteltävään tutkimukseen liittyvät kuvat ovat tiedeuutisissa harvassa ja hyvin usein kuvitus joudutaan rakentamaan arkistosta hankitun tai varta vasten kuvatun niin sanotun aihekuvan varaan. Kuvat eivät niinkään kerro omaa tarinaansa vaan toimivat mustan peittona vailla sen suurempaa merkitystä. Tarkemmin toimittajien ja tutkijoiden ajatuksiin muun muassa 'tavisten' käytöstä ja kuvituksen merkityksestä palataan luvussa 7.

6.7 Yhteenveto

Suomalaisten televisiokanavien uutistoimituksilla ei ole erikseen tiedetoimituksia ja aiheiden seuranta on pitkälti oma-aloitteisesti erikoistuneiden ja tieteestä kiinnostuneiden toimittajien kontolla. Käsikirjoitusaineiston perusteella Suomen kolmen suurimman omia uutisia tuottavan televisiokanavan pääuutislähetyksissä ajetaan viikoittain ulos yhteensä keskimäärin 1,5 tutkimuksen määritelmän täyttävää tiedejuttua. Yhteiskunnallisista ilmiöistä nousseiden aiheiden ja niihin haettujen tutkijakommenttien karsiminen aineistosta, pudotti käsikirjoitusten määrää noin puolella.

Jos nämä tutkijoiden erilaiset asiantuntijaroolit olisi otettu mukaan tarkasteluun, olisi tiedettä sivuavien juttujen määrä noin kaksinkertaistunut.

Tiedeaiheiset jutut jakautuvat lähetyksiin melko tasaisesti ympäri vuoden, mikä ei tue yleistä käsitystä, että tiedeaiheita toteutettaisiin helpommin hiljaisina kesäkuukausina. Tiedejuttuja tehdään aluetoimituksissa selkeästi enemmän kuin Helsingin päätoimituksissa suhteutettuna maakunnissa tehtävän tutkimuksen määrään. Suurimpia tiedejuttujen lähteitä ovat yliopistot ja korkeakoulut, joista on peräisin yli puolet juttuaiheista. Tutkimuslaitoksista lähtöisin on vajaa kolmannes aiheista. Selkeä enemmistö tiedejutuista käsittelee valmistuneita tutkimuksia ja niistä saatuja tuloksia.

Tutkijoilla itsellään on suuri vaikutus siihen, mitkä aiheet nousevat median käsittelyyn. Toimittajien yleisimmin käyttämiä lähteitä ovat yliopistojen ja tutkimuslaitosten tiedotteet ja tiedotustilaisuudet, jotka ovat myös tutkijoiden useimmin käyttämiä tapoja viestiä omasta tutkimuksestaan medialle. Muita toimittajien suosimia lähteitä ovat internet, tutkimusorganisaatioiden omat julkaisut ja lehdet sekä muut suppeamman levikin julkaisut, kuten paikallis-, ammatti- aikakaus- tai harrastelehdet. Pidempään alalla olleet toimittajat mainitsivat lisäksi tärkeänä lähteenä vuosien varrella kehittyneet henkilökohtaiset suhteet ja niiden kautta tulevat tutkijoiden suorat yhteydenotot. Tutkijoista vajaa puolet kertoi olevansa itse suoraan yhteydessä toimittajiin. Merkille pantavaa kuitenkin on, että ilman henkilökohtaisia suhteita televisio ei ole tutkijoille luontaisin kanava omasta tutkimuksesta viestimiseen vaan yhteyttä otetaan ensisijaisesti lehtiin.

Aiheiltaan tiedejutut voidaan jakaa kahdeksaan pääluokkaan, jotka ovat ympäristö, terveys, yhteiskunta, teknologia, historia, kulttuuri, talous ja uskonto. Eniten juttuja, yhteensä 20, tehtiin vuonna 2009 ympäristöstä, jonka alla suurimmiksi ryhmiksi nousivat itämerta ja ilmastonmuutosta käsittelevät jutut. Seuraavaksi eniten juttuja, 13, tehtiin terveydestä, yhteiskunnasta, 12, ja teknologiasta, 8. Erikoistuneilla toimittajilla on aineiston valossa suuri vaikutus tiedeuutisten määrään ja tietyn aihealueen tiuhaan esiintymiseen uutisissa. Eri kanavien toimitukset puuttuvat samoihin aiheisiin vain harvoin. Yksikään aihe ei kymmenen kuukauden aikana ylittänyt kaikkien kolmen kanavan uutiskynnystä.

Uutisoinnissa ei ollut vuonna 2009 yhtään suurta kantavaa teemaa. Eniten televisiouutisissa käsitellyt tiedeaiheet noudattelevat huomionarvoisella tavalla tiede- ja eurobarometreissä selvitettyjä ihmisten kiinnostuksenkohteita. Ympäristön nouseminen suurimmaksi aihealueeksi poikkeaa monien aikaisempien tiedeuutisoinnin määrää ja luonnetta selvittäneiden tutkimusten tuloksista, joissa terveys ja lääketiede ovat nousseet eniten käsitellyiksi aiheiksi.

Käsikirjoitusten perusteella taustaluvuissa esitetty väite toimittajien taipumuksesta vastakkainasetteluihin ei juttujen tasolla näyttäisi pitävän paikkaansa. Käytännössä erilaisten tulkintojen ja vastakkaisten näkemysten esille nostamista ei tapahdu ainakaan yksittäisten juttujen sisällä, sillä yhdessäkään aineiston insertissä ei haastateltu erimielisiä tutkijoita. Yleisempää kuin useamman tutkijan haastattelemineen, on hakea toiseksi kommentoijaksi jokin muu asiantuntija, kuten tutkimusta rahoittaneen tai tutkimuksessa käsitellyn tahon edustaja. Hyvin tavallista on myös niin sanottujen 'tavisten' käyttäminen. Heidän roolinaan on elävöittää juttua ja tuoda sen aihe lähemmäksi katsojia. Toisinaan 'tavisten' käyttäminen saattaa tuoda juttuun myös ulottuvuuksia, joita itse tutkimuksesta ei ole löydettävissä. Tästäkään huolimatta he eivät jutuissa väitä tutkijoille vastaan vaan tukevat tutkimuksen sanomaa.

Esimerkkijuttujen perusteella tiedejutut ovat hieman pidempiä kuin kanavien uutisjutut keskimäärin. Tästä huolimatta suurin osa jutuista rakentuu pitkälti yhden pääväittämän eli kärjen varaan, joka esitetään jo juonnon ensimmäisessä lauseessa. Jutun lopussa käsittelyä usein laajennetaan ottamalla mukaan jokin uusi väittämä, näkökulma tai haastateltava. Itse tutkimuksista ja niiden toteutuksesta esitetään jutuissa vain hyvin rajallisesti tietoa. Käsikirjoitukset eivät juurikaan sisällä tieteellisiä termejä eikä niitä ole tutkijoiden puheessakaan. Esimerkkijutut eivät siis tue taustaluvuissa esiinnoussutta käsitystä, että tutkijat puhuisivat liian monimutkaisesti tai pitkästi.

Haastatteluosuuksissa tutkijoiden tehtävänä on tavallisimmin kertoa tutkimukseen liittyviä faktoja ja selittää tutkimusta tarkemmin. Lisäksi he voivat antaa esimerkkejä, tuoda juttuun tunnetta, puolustaa hankkeen lähtökohtia sekä esittää mielipiteitä. Esimerkkijuttujen valossa näyttäisi siis siltä, että toisin kuin kirjallisuudessa usein toistetaan, osa tutkijoista on hyvinkin halukkaita jakamaan mielipiteensä, ottamaan kantaa ja kertomaan myös tunteistaan. Toimittajan tehtäviä puolestaan ovat näkökulman valinta, faktojen kertominen, tutkimuksen selittäminen, yksinkertaistaminen, havainnollistaminen, eri osapuolten näkemysten esilletuominen, tutkimuaiheen värittäminen ja tuominen lähelle katsojaa, mutta toisaalta myös tutkimuksen lähtökohtin ja tulosten kyseenalaistaminen sekä mahdollisten vaikutusten arviointi.

Suoraan käsiteltävään tutkimukseen liittyvät kuvat ovat tiedeuutisissa harvassa ja hyvin usein kuvitus joudutaan rakentamaan arkistosta hankitun tai varta vasten tehdyn niin sanotun aihekuvan varaan. Kuvat eivät jutuissa kerro omaa tarinaansa vaan toimivat mustan peittona vailla suurempaa merkitystä.

7 TEKIJÖIDEN AJATUKSIA TIETEEN JA TELEVISIOUUTISTEN SUHTEESTA

Tässä luvussa pyrin vastaamaan toiseen päätutkimuskysymykseeni eli selvitän, millaisena toimittajat ja tutkijat kokevat välisensä vuorovaikutuksen sekä tieteen ja televisiouutisten suhteen. Tarkoitusta varten haastattelin neljäätoista television tiedeuutisten teossa mukana ollutta ammattilaista, seitsemää toimittajaa ja seitsemää tutkijaa. Haastatteluissa esiin nousseet ajatukset jaoin sisällönanalyysin, eli merkitysten tiivistämisen, teemoittelun ja luokittelun, jälkeen neljään pääluokkaan, jotka ovat televisio, motivaatio, odotukset ja suhtautuminen.

Televisio-luokan teemoja ovat muun muassa televisiouutisten erityispiirteiden mukanaan tuomat vahvuudet ja haasteet, television soveltuvuus tiedeuutisointiin sekä tiedejuttujen arvostus ja uutiskriteerit. Motivaatio-luokkaan kuuluvat tutkijoiden ja toimittajien esittämät ajatukset siitä, mikä heitä motivoi vuorovaikutukseen toisen osapuolen kanssa ja mikä puolestaan jarruttaa yhteistyöintoa. Odotukset-luokassa puhutaan laajasti molemmille osapuolilla asetetuista odotuksista, vuorovaikutustilanteen vastuista ja roolijaosta sekä hyvän tiedejutun ominaisuuksista. Suhtautuminen-luokassa käsitellään tutkijoiden ja toimittajien vuorovaikutuksesta saamia kokemuksia ja niiden vaikutusta yhteistyöhön asennoitumiseen. Lisäksi puhutaan koulutuksen ja suhdeverkoston merkityksestä, vallan ja luottamuksen kysymyksistä sekä pohditaan yhteistyön kehittämismahdollisuuksia.

Olen koonnut seuraavat alaluvut näiden neljän pääluokan mukaan. Television erityisluonteen käsittelemisen jälkeen etenen kronologisesti vuorovaikutustilanteen lähtökohdista eli motivaatiokysymyksistä yhteistyölle asetettujen odotusten kautta todellisiin kokemuksiin ja tiedeuutisointia koskeviin yleisempiin ajatuksiin. Käytän tekstissä runsaasti suoria lainauksia haastatteluista, sillä uskon autenttisten ilmaisujen tuovan merkityksen esiin parhaalla mahdollisella tavalla. Peilaan aineistosta nousseita havaintoja myös taustaluvuissa käsiteltyihin teemoihin ja aikaisempiin tutkimustuloksiin.

7.1 Tiede ja televisio

Toimittajien haastatteluissa ajatukset televisiouutisten erityispiirteistä ja niiden aiheuttamista haasteista nousivat esiin heti esimerkkijuttujen katselun yhteydessä. Tutkijoiden ensimmäiset vaikutelmat puolestaan painottuivat kokemuksellisiin seikkoihin ja jutun lopputuloksen arviointiin. Televisiouutisten käsitteleminen erillisenä välineenä ja televisiotoimittajien erottaminen kirjoittavista toimittajista oli monille tutkijoille vaikeaa. Vaikuttaakin siltä, että media näyttäytyy tutkijoille pitkälti yhtenäisenä massana, eikä television erityispiirteitä juuri huomioida.

Tässä alaluvussa puhun televisio-luokan teemoista. Selvitän tutkijoiden ja toimittajien ajatuksia television soveltuvuudesta tiedeuutisointiin ja perehdyn välineen erityisluonteen mukanaan tuomiin vahvuuksiin ja haasteisiin. Lopuksi käsittelen haasteltavien käsityksiä televisiotoimitusten tiedeaiheisiin soveltamista uutiskriteereistä ja tiedejuttujen asemasta lähetysten sisäisessä hierarkiassa.

7.1.1 Kuvan voima ja vaikeus

Niin television vahvuutena kuin haasteenakin ylivoimaisesti eniten mainintoja sai kuvitus. Toimittajat puhuivat siitä eri yhteyksissä yhteensä 28 kertaa. Vaikka maininnoista vain viisi keskittyi vahvuuksiin, pidetään elävää kuvaa ja mahdollisuutta liikkuvien grafiikoiden käyttöön television tiedeuutisoinnin ehdottomana etuna muihin uutismedioihin verrattuna. Parhaimmillaan kuvat tukevat jutun tekstisisältöä, sisältävät toiminnallisuutta sekä ovat kiinnostavia ja ajankohtaisia. Onnistuessaan visuaaliset kerrontatekniikat ovat toimittajien mukaan vahva valtti ja kuvituksella voidaan jopa kompensoida inserttien lyhyttä kestoja.

Kun [juttuun]ei saada kaikkea yksityiskohtaista nippelitietoa mukaan, niin kyllä se sitten jotakin tuo lisää, että ollaan esimerkiksi rokotetutkijoita kuvaamassa ja näytetään heidän päivittäistä työtään käytännössä. (Toimittaja3)

Tutkijoiden haastatteluissa kuvitus nousi esiin vain muutamia kertoja, lähinnä television vahvuuksia pohdittaessa. Tutkijoiden mukaan kuvilla voidaan selkeyttää ja tehdä helpommin ymmärrettäväksi vaikeita asioita. Onnistunut visualisointi myös tekee jutusta tehokkaamman. Televisioutisoinnin ajatellaankin sopivan erityisesti aloille, joilla jo itsessään on jotain konkreettista näytettävää. Toimittajien kannalta tiedeuutisten ongelmana usein onkin, että tutkimuksessa itsessään ei ole mitään kuvallista, tutkimushanke on vasta aivan aluillaan tai kuvallinen aineistonhankinta on tehty jo paljon aikaisemmin. Mahdollisuuksia kuvaamiseen tutkimuksen toteutusvaiheessa tarjoutuu aniharvoin, minkä vuoksi kuvituksen keksiminen ja hankkiminen tuottaa päänvaivaa.

Jos joku tutkimushanke on vasta alkamassa, niin eihän siitä periaatteessa voi edes olla olemassa kuvaa. Jos tutkimus tehdään tänä kesänä ja sen tulokset julkaistaan kolmen vuoden päästä, niin periaatteessa minun pitäisi käydä hakemassa kuvat tänä kesänä ja tehdä juttu kolmen vuoden päästä. Mutta sellaisen organisoiminen ei onnistu, koska aivan niin pitkän ajan suunnittelua meillä ei tosiaan yleensä ole, ja kuva pitää löytää samana päivänä. (Toimittaja2)

Hyvä kuvaaja mainittiinkin useamman kerran toimittajan korvaamattomana apuna kuvituksen ideoinnissa ja kehittämisessä. Vaikeuksien vuoksi tiedeuutisissa päädytään usein käyttämään symbolikuvia, arkistomateriaalia tai lavastamaan esimerkiksi laboratoriotilanteita. Varsinkaan herkissä aiheissa kuvat eivät saisi syyllistää tai leimata niissä esiintyviä henkilöitä. Jos kuvitus haetaan kovin kaukaa aiheesta, sen kytkeminen tekstiin vie aikaa muutenkin lyhyeltä jutulta.

Kuvitusongelmat ja visuaalisten elementtien puute saattavat jopa rajata toteutusta tai johtaa juttuaiheen hylkäämiseen.

En ymmärrä, miksi television pitäisi tehdä sellainen juttu, jonka printti tekee kirjoittamalla aivan yhtä hyvin. Televisioaihetta valittaessa pitäisi huomioida, miten voidaan korostaa välinettä ja mahdollisuutta näyttää asioita. (Toimittaja4)

Toisaalta tapauksissa, joissa jutun toteuttaminen on vaakalaudalla, voi hyvän kuvan mahdollisuus ratkaista tilanteen aiheen hyväksi. Mikäli tutkimuslaitoksilla olisi mahdollisuus tarjota toimittajien käyttöön valmista kuvaa, saattaisi sillä olla uutisoimispäätöksiin merkittäviäkin vaikutuksia. Toimittajat mainitsivat ulkomaisten tiedeaiheiden nousevan lähetyksiin usein juuri sen perusteella, että niistä on tullut uutistoimistojen kuvavaihdon kautta mielenkiintoista ja laadukasta kuvaa. Esimerkiksi Nasa tuottaa erilaisia animaatioita ja avaruuskuvia toimitusten käytettäväksi. Suomessa vastaavaa palvelua on tarjonnut ainakin Suomen ympäristökeskuksen SYKE:n Merikeskus.

Heiltä usein saa, kun Aranda on palannut tutkimusmatkalta, kolmen minuutin editoidun pätkän, jossa on tutkimusmatkalta otettuja kuvia. Sellaista kyllä toivoisin lisää, sille olisi käyttöä. Mutta ymmärrän kyllä hyvin, ettei siihen ole kaikilla tutkimuslaitoksilla yksinkertaisesti varaa. Kunnan kamerat ovat kalliita ja niitä pitäisi vielä osata käyttääkin. Mutta meitähän se palvelisi ilman muuta. (Toimittaja2)

Toimittajien kommentit vahvistavat Salsteen (2000, 35) esille tuoman havainnon, että käytettävissä olevalla kuvamateriaalilla on suuri vaikutus uutisvalintoihin. Vaikka tutkimusorganisaatioilla täten olisi selkeä tilaisuus vaikuttaa julkaisupäätöksiin, ei mahdollisuutta ainakaan haastatteluiden perusteella käytetä. Toimittajien kokemusten mukaan kuvituskysymys tulee tutkijoille useimmiten yllätyksenä. Esimerkiksi väitöstilaisuuksissa on yleensä ajateltu vain lehdistön tarpeita ja varauduttu ottamalla väittelijästä still-kuva. Hyvin paljon median kanssa tekemisissä olleet tutkijat puolestaan osaavat kyllä varautua mahdollisiin tutkimustilanteiden lavastuksiin, mutta oma-aloitteisesti kuvitusideoita harvoin tarjotaan.

7.1.2 Haasteina aika, yksinkertaistaminen ja kieli

Lähes yhtä paljon mainintoja kuin kuvitus saivat kiireellisen toteutusaikataulun ja juttujen lyhyen keston aiheuttamat ongelmat. Samoin kuin suurin osa televisiouutisten inserteistä, myös tiedejutut tehdään yleensä yhden päivän aikana. Varsinkin, jos juttu tehdään tiedotustilaisuudesta, joka järjestetään vasta iltapäivällä, tietää se toimittajalle automaattisesti kiirettä. Usein tutkijat pyritään tällaisissa tapauksissa haastattelemaan etukäteen, mutta silloin tärkeimmät tulokset ja jutun näkökulma olisi tiedettävä jo ennen tiedotustilaisuutta. Työpäivien kiireisyys ja rajallinen aika vaikeuttavat aiheisiin perehtymistä ja toimittajat esittävät sitä yhdeksi syyksi tiede uutisten vähäiseen määrään lähetyksissä.

Usein ongelma on, että päivittäistä uutista on niin paljon ja tällöinen vaatisi, että ehtisi vähän perehtyä johonkin ja selvittää aiheita ja tietäisi, mitä on meneillään. Monesti se on sitä uutisten tykittämistä se arkipäivä ja [tiedejuttuja] voisi olla enemmänkin. (Toimittaja5)

TV-uutisissa tiukka päiväaika-taulu rajoittaa aika paljon. Monesti ideaalitiedejutut ovat sellaisia, joita on voinut tehdä vähän pidempään kuin yhden päivän, mikä meillä on tässä perinteisesti ollut aikaa tehdä yhtä juttua. Niin ehkä senkin takia tiedejuttuja on hieman vähemmän. Ne kaipaavat taustoitusta. (Toimittaja3)

Ajan rajallisuuteen liittyy sekin, että aiheen helppo toteutettavuus nousi toimittajien puheessa esille huomattavan monta kertaa positiivisena ja toivottavana asiana. Mahdollisuudet helppoon ja nopeaan toteutukseen vaikuttavat ilmeisen paljon toimitusten uutisvalintoihin. Helposti hahmotettavissa olevan mielenkiintoisen näkökulman tarjoaminen tiedotteessa tai tutkimuksen tiivistelmässä edistää toimittajien mukaan tiedeaiheen päättymistä uutiseksi. Mitä enemmän toimittajan työtä on tehty valmiiksi, sitä helpompaa aiheeseen tarttuminen on. Tästä syystä esimerkiksi tiedotustilaisuudet ovat suosittuja, sillä niissä tieto on helposti saatavilla ja paikalla ovat yleensä kaikki tarvittavat asiantuntijat lähtökohtaisesti yhteistyöhaluisina.

Jos aihe alkaa mennä liian monimutkaiseksi, niin se mieluummin hylätään kuin tehdään. [Toimituksessa] ei haluta ottaa sellaista riskiä, että ei tiedetä, saako aiheesta lopulta juttua.[...]Tämmöisihän me toimittajat olemme; mitä helpommin me asiat saamme, sitä helpommin me niihin tartumme. (Toimittaja2)

Haastatteluissa esiin nousseet ajatukset tukevat Hansenin (1994, 115, lainattu Allan 2002, 79 mukaan) havaintoa, jonka mukaan uutisaiheen tekeminen helposti lähestyttäväksi on ensiarvoisen tärkeää sen läpimenon kannalta. Mitä vähemmän aihe vaatii toimittajalta käännoistyötä, sitä todennäköisemmin kiireen ja määräaikojen kanssa ponnisteleva journalisti poimii sen uutisoitavaksi.

Kiireen lisäksi omat haasteensa asettaa televisiouutisjuttujen lyhyt kesto, mikä nousi esille sekä toimittajien että tutkijoiden haastatteluissa pitkälti toistakymmentä kertaa. Hyvin harva tiedeaihe kääntyy helposti television uutisformaattiin, joten lyhyt kesto rajaa toteutettavia aiheita. Kun laaja tutkimus on tiivistettävä pisimmilläänkin alle kahteen minuuttiin, ei syvälinen käsittely ole mahdollista. Tämän vuoksi tiedejutuista tulee joidenkin toimittajien mielestä väkisinkin pintaraapaisuja. Yleinen näkemys on, että televisiojuttuun mahtuu korkeintaan yksi teema, yksi pääväite tai -näkökulma ja sille kaksi perustelua. Toimittajat kokevatkin erityisen haasteellisenä ydinkohtien löytämisen laajasta materiaalista ja tiiviiden kommenttien saamisen tutkijoilta. Erityisen vaikeana tiivistämistä pidetään väitöskirjoissa, jotka voivat olla monisatasivuisia.

Asia pitää ymmärtää juurta jaksain ja uskaltaa yksinkertaistaa ja lyhentää. Kun se on alle kahden minuutin juttu, niin kaikkea ei voi selittää, että oikeissa kohdissa pitää kuitenkin vetää joku mutka vähän suoraksi ja jättää jotain pois välistä. Se on näissä jutuissa aina erityisen haastavaa. (Toimittaja6)

Vastaavasti tutkijoiden näkökulmasta haastavaksi koetaan omien tärkeimpien tulosten ja väitteiden tiivistäminen haastatteluissa muutamiksi kahden lauseen kokonaisuuksiksi.¹⁰ Nopeassa uutisoinnissa ei ole tilaa runsaille selityksille eikä taustoittamiselle ja usein myös viittaukset tutkimuksen taustoihin jäävät puutteellisiksi. Tiivistäminen ja yksinkertaistaminen aiheuttavat tutkijoiden mukaan juttuihin helposti sisällöllisiä ongelmia.

Harvat asiat ovat niin yksinkertaisia, että ne pystyy tiivistämään kauhean simppelille tasolle. Kyllä siinä aina vääjäämättä jää joitakin tärkeitäkin kohtia puuttumaan. (Tutkija1)

Jos poimitaan tutkimustuloksesta jokin yksi asia ja sitä hehkutetaan hirveästi eikä ollenkaan liitetä kontekstiin, niin siinä on myös vaara, että ihmiset saavat aivan väärän käsityksen.[...] Jos halutaan käyttää todella tehokkaasti se aika, on vaarana liiallisten johtopäätösten vetäminen. (Tutkija5)

Suurin osa toimittajista ymmärtää, että oikeinkin tehtynä tiivistäminen ja yksinkertaistaminen voi tutkijoista tuntua raa'alta.

Kun tekee vuosien tutkimuksesta minuutin jutun, niin varmaan tutkijan mieleen tulee, että eihän tämä nyt ollut ollenkaan sitä, mitä minä varsinaisesti olen tutkinut tai miten se [toimittaja] nyt tämmöisen jutun on tehnyt. Koska juttu kuitenkin on pintaraapaisu siitä koko asiasta. Tiede ja uutisten tekeminen ovat aivan erilaisia ja tavallaan aivan eri maailmasta. (Toimittaja2)

Tavallaan myös ymmärrän sen näkökulman, että voi tuntua kauhean raa'alta, kun oma tutkimus puristetaan lyhyeen muottiin. Jotkut tutkijat kokevat, että silloin jätetään ihan hirveän paljon sanomatta ja vedetään liian nopeita syy-seuraus-suhteita. (Toimittaja7)

Yksinkertaistamiseen liittyy myös jutussa käytetty kieli. Sanasto- ja kielikysymys nousi monilla toimittajilla esille jo ensimmäisiä ajatuksia esimerkkijutuista kysyttäessä. Yleinen näkemys on, että kovin tieteellisiä termejä ei televisiouutisissa voi käyttää lainkaan, vaan ne tulee korvata, jos suinkin mahdollista, suomalaisilla vastineilla tai ainakin selittää. Asia pitää sanoa niin yksinkertaisesti, että se tulee kerralla ymmärretyksi.

Monta kertaa tiedejutussa on niin, että väitöskirjassa olevia termejä ei voi käyttää, koska ne eivät ole yleiskielenomaisia ilmaisuja. En mielelläni käytä sitä, että Pihtiputaan mummonkin pitää se ymmärtää, mutta keskiverto suomalaisen pitää kuitenkin ymmärtää, mistä toimittaja puhuu. (Toimittaja1)

Vaikka vastaukset vahvistavatkin Salisburyn (1997, 222, lainattu Allan 2002, 86 mukaan) näkemystä, jonka mukaan toimittajat pitävät tieteen ammattisanastoa lähinnä jargonina eivätkä tutkijoiden tapaan ajattele sen lisäävän selvyyttä, he kuitenkin suhtautuvat tieteellisten termien muuttamiseen varovasti. Tiivistämistä ja yksinkertaistamista pidetään välttämättöminä, mutta tieteellisen kielen ja yleiskielen suhdetta pohditaan prosessissa tarkkaan ja rajanvetoa käydään riittävän ja liiallisen popularisoinnin välillä. Totuus ei yksinkertaistamisessa saisi myöskään toimittajien mielestä kärsiä eivätkä tutkimuksen tärkeimmät väitteet muuttua.

¹⁰ Aiheeseen palataan tarkemmin luvussa 7.3

Tiedejutussahan pitää olla aina kauhean varovainen, ettei kompuroi sanoissaan, että ei tule oikoneeksi mutkia liikaa. Siinä on aina tietty haaste. Pitää tarkistaa ja olla varma, että sanoo oikein. (Toimittaja6)

Television uutiset asettavat suuria vaatimuksia myös tutkijan puheelle ja sanavalinnoille, sillä vaikka vaikeimmat kohdat onkin mahdollista ottaa toimittajan spikkeihin ja tulkita, tulisi myös tutkijan haastatteluosuuksien olla selkeitä ja ymmärrettäviä.¹¹ Haastatteluiden lopuksi esitettyjen asenneväittämien yhteydessä vain kaksi seitsemästä toimittajasta yhtyi väittämään, että tutkijat puhuvat liian monimutkaisilla ammattitermeillä eivätkä osaa tiivistää. Loput olivat sitä mieltä, että väittäjä pätee vain osaan tutkijoista ja parempaan suuntaan ollaan koko ajan menossa. Radfordin (2007, 96) näkemys tutkijoiden taipumuksesta käyttää puheessaan monimutkaisia sivistyssanoja silloinkin, kun niille olisi yksinkertaiset yleiskieliset vastineet, ei siis saanut toimittajilta kannatusta. Tutkijoista itsestään neljä puolestaan yhtyi väittämään, yksi kielsi paikkansapitävyyden omalta kohdaltaan, mutta sanoi väitteen pätevän yleisellä tasolla ja vain kaksi oli asiasta täysin eri mieltä.

Joskus kun itse kuuntelee, niin huomaa, että joku asia voitaisiin sanoa ihan selkeästi suomeksi, mutta sen sijaan käytetään jotain ihan muuta, sanotaan hienosti ja ollaan sofistikoituneita. Joillekin se on tärkeä osa ammatti-identiteetin viestimistä. Omasta mielestäni se on turha. (Tutkija4)

Itsekritiikki oman kielenkäytön suhteen olikin tutkijoiden keskuudessa suurta. Selvää on, että he tiedostavat paremmin kielen kuin kuvan vaatimukset. Aina suomenkielistä vastinetta ei kuitenkaan ole mahdollista löytää. Turusen (2009, 7) huoli kotimaisen popularisoinnin vaikeutumisesta tutkimus- ja kirjoituskielen vaihtuessa yhä useammin englantiin, nousi esille myös tutkijoiden haastatteluissa. Tietyillä aloilla suomenkielisen sanaston puute mietityttää tutkijoita ja sen kehittämistä pidettäisiin tärkeänä.

Monet ovat opiskelleet kaikki asiat englanniksi kirjoista ja on hyvin paljon kansainvälistä yhteistyötä, jossa puhutaan koko ajan englantilaisilla termeillä asioista. Sitten kun tulee tilanne, jossa pitäisi kertoa suomeksi, niin on paljon sellaisia termejä ja sanoja, joita ei edes tiedä suomeksi.[...] Termijargonin viljely voi johtua kahdesta syystä. Joko halutaan olla tärkeileviä tai sitten ei vain osata. Tietysti ensimmäinen on tuomittavaa, mutta tämä jälkimmäinen taas on sääliä. (Tutkija6)

Me yleensä keksimme suomenkielisiä vastineita, jos on vain englanninkielinen termi, ja alamme käyttää sitä. [...] Eli yritämme parantaa. (Tutkija2)

Monista tiivistämisen ja yksinkertaistamisen aiheuttamista haasteista huolimatta toimittajat eivät suostu näkemään lyhyttä kestoja yksinomaan ongelmana, vaan television uutisinserttejä on heidän mukaansa katsottava ja arvioitava oman genrensä edustajina.

Aika usein kuulee, että TV:n tiedejutut herättävät alaa tuntevissa kritiikkiä juuri sen suhteen, että ne ovat raapaisuja ja usein vielä väärästä näkökulmasta. [...] Näitä juttuja pitäisi mielestäni katsoa median tuntien. Ihmisten pitäisi muistaa, että nämä ovat kuitenkin pieneen tilaan ahdettuja ja

¹¹ Tarkemmin toimittajien toiveista tutkijoille luvussa 7.3.1

kaikkia näkökulmia ei voi ottaa esiin aina. (Toimittaja3)

Lyhyt kesto myös selkeyttää. Se pakottaa miettimään aihetta eri tavalla. Kun on vähän aikaa, joutuu miettimään, mikä on oikeasti olennaista siinä tutkimuksessa ja se ei välttämättä ole lainkaan huono asia. (Toimittaja7)

Myös tutkijat tiedostavat hyvin, että kovin syvälle ei television uutisjutuissa ole mahdollista mennä. Tämä vaikuttaa jutuille asetettuihin odotuksiin ja siihen, kuinka televisioon tieteen viestinnän välineenä suhtaudutaan.

7.1.3 Television soveltuvuus tiedeuutisointiin

Moni televisiotoimittaja näkee printin soveltuvan tiedeuutisointiin televisiota paremmin. Jutuista voidaan heidän mukaansa lehdissä tehdä syvällisempiä ja mukaan ottaa erilaisia näkökulmia. Lisäksi kirjoitetussa tekstissä voi palata jo lukemaansa eikä yksinkertaisuus ole aivan yhtä tärkeää kuin televisiossa. Näin sanoo peräti neljä seitsemästä haastatellusta toimittajasta. Niin ikään tutkijoista neljä huomauttaa lehtien sopivan tiedeuutisointiin paremmin juuri syventämismahdollisuuden vuoksi. Kirjoitettu viestintä nähdään tiedemaailmalle luontaisempana ja tutkijat itse seuraavat lehtiä aktiivisemmin kuin televisiouutisia. Television puolella taas dokumentteja sekä ajankohtais- ja keskusteluohjelmia pidetään luontevampina foorumeina tieteelle kuin lyhyitä uutisia.

Liikkuva kuva on joissain aiheissa tärkeää, mutta muuten voisi sanoa, että kaikki muut asiat ovat muiden medioiden puolella tiedeuutisoinnissa. (Toimittaja3)

Televisiolla on kuitenkin sekä toimittajien että tutkijoiden mielestä oma ainutlaatuinen roolinsa tieteen tuomisessa laajojen yleisöjen tietoisuuteen. Tutkijat pitävät televisiouutisten parhaana puolena suuria katsojalukuja ja huomioarvoa eli kykyä herättää ihmisten tietoisuus ja saada aikaan yhteiskunnallista keskustelua.

Ihmisillä on aika paljon sellaisia käytäntöjä, että tietyt uutiset katsotaan. Siinä saa viestin perille ja ihmiset tulevat siitä tietoisiksi. (Tutkija4)

Parhaimmillaan [televisiojuttu] voi johtaa siihen, että ihmiset lähtevät hakemaan tietoa siinä esitetystä kysymyksestä tai keskustelevat siitä työpaikkansa kahvipöydässä. Ja totta kai sitä kautta asialla on vaikutusta poliitikkoihin, että he alkavat touhuta niiden asioiden kimpussa, joita media esittää. (Tutkija1)

Televisiouutiset ovat osa arkipäivää ja niitä seuraavat myös ihmiset, jotka eivät lähtökohtaisesti ole kiinnostuneita tieteestä. Lehdessä tiedeuutisten lukijaryhmä valikoituu, sillä lukija päättää itse, mihin juttuihin hän syventyy ja mitkä sivuuttaa. Televisiouutisissa vastaavaa valikointia ei tehdä. Ihmiset saattavat siten kiinnostua myös aiheesta, josta eivät ryhtyisi lukemaan lehtijuttua.

Varsinkin sellaiset katsojat tai lukijat, jotka eivät ole kauhean sisällä akateemisessa maailmassa, saattavat tippua rönsyilevässä ja pitkässä tiedejutussa. Kun TV-formaatti suosii yksinkertaistusta ja

selkeyttä, se antaa myös selkeämmän kuvan tuloksista. (Toimittaja7)

Televiisioutinen on niin tiivis paketti, että se kelpaa kyllä kelle tahansa. Siihen ei tarvitse kauheasti käyttää aikaa, eikä tarvitse lukea taustoja. Sellaisetkin ihmiset, jotka eivät muuten tiedeasioita seuraa, voivat saada TV:n kautta tietoa vähän niin kuin pakkosyötöllä. (Tutkija5)

Vaikka aiheen saama näkyvyys on suurimmalle osalle tutkijoista tärkeintä, mainitsee kolme television vahvuudeksi lisäksi sen, että tutkijat pääsevät esille omien kasvojensa ja äänensä kanssa ja ihmisillä on mahdollisuus konkreettisesti nähdä, kuka mitäkin aihetta tutkii.

7.1.4 Uutiskriteerit ja kilpailu

Toimittajat soveltavat tiedejuttuihin pitkälti samoja uutiskriteereitä kuin muihinkin aiheisiin. Tiedeaiheissa korostuvat uutuus, tuloksen yllättyvyys ja ristiriistaisuus oletetun kanssa, yhteiskunnallinen merkittävyys, laaja kiinnostavuus, ihmisläheisyys ja tietenkin visuaalisuus. Lisäksi etua on siitä, jos tutkimus on ensimmäinen laatuaan tai tutkimustapa poikkeuksellinen. Päivän uutisvalikoima vaikuttaa tiedejutun lähetyspaikkaan paljon. Hiljaisina uutispäivinä tiedeaiheet menevät herkemmin läpi.

Jonkin asian varmistaminen voi olla tieteellinen uutinen, mutta jos tulos ei ole mitenkään yllättävä, jos se vastaa suurimman osan kansan mutu-mielipidettä, niin silloin se ei ole uutinen. (Toimittaja4)

Vaikka tulos tutkimuksen kannalta saattaisi olla todella tärkeä, mutta se on vain pieni siivu jostakin asiasta, niin ei se ehkä kuitenkaan mökin mummoa jaksa kiinnostaa. Aiheessa pitää olla laajempaa yhteiskunnallista merkitystä. Pitää pystyä perustelevaan, miksi kaikkien Suomen kansalaisten pitäisi tietää, että tällaista tutkimusta tehdään. (Toimittaja2)

Yleiset yhteiskunnalliset trendit näkyvät myös tiedeuutisoinnissa lisäten toimitusten herkkyyttä tietyn aihealueen tutkimuksille. Ajankohtaisuus takaa sen, että tavallisella katsojalla on jo valmiiksi jonkinlainen käsitys aiheesta ja helpottaa siten toimittajan taustoitustyötä. Tieteen sisäiset löydökset ovat siis harvoin uutisia, ellei niitä jotenkin linkitetä ajankohtaiseen aiheeseen tai tavallisten ihmisten elämään. Erityisinä kiinnostuksen kohteina, osaksi esimerkkijuttujen vaikutuksesta, mainittiin lapset ja nuoret, uusi teknologia, terveys ja lääketiede, avioeroihin, perintö- ja asuntoasioihin liittyvät oikeusaiheet sekä rikokset ja huumeet. Esimerkiksi huumeita on uutisissa vaikea käsitellä, mutta kun aiheesta julkaistaan mielenkiintoinen väitös, siihen on helppo tarttua.

Televiisioimittajien aiheisiin soveltamat uutiskriteerit eroavat siis tieteellisen lehdistön kriteereistä, mutta toisin kuin tieteen ja yhteiskunnan suhteita Britanniassa selvittänyt komitea (Allan 2002, 71) totesi, erikoistuneiden ja satunnaisesti tieteestä kirjoittavien yleistoimittajien käyttämät kriteerit vaikuttavat oman tutkimukseni perusteella olevan hyvin samankaltaiset.

Myös tutkijat vaikuttavat haastatteluiden perusteella sisäistäneen uutiskriteerit hyvin. Esimerkkijuttujen kohdalla esitetyt syyt aiheiden uutisoinnille olivat molemmilla puolilla pitkälti samat. Tärkeimmäksi uutiskriteeriksi tutkijoiden näkökulmasta nousi päivän muu uutistarjonta. Toimittajien jo mainitsemien suuren kohderyhmän, yleisen merkittävyyden, ajankohtaisuuden ja poikkeuksellisen lähestymistavan lisäksi esiin nousi aiheen negatiivisuus. Mahdollisten kauhuskenaarioiden ja shokkiuutisten uskotaan kiinnostavan mediaa aina.

Mitä negatiivisempia ja raflavampia tulokset olivat, niin sitä todennäköisemmin ne menivät läpi. Siinä tuli vähän kynninen asenne, kun katsoi sitä monta vuotta ja näki, että ainoastaan negatiiviset asiat menevät läpi. (Tutkija7)

Aihe ei tutkijoiden käsityksen mukaan saisi myöskään olla kulunut tai muissa välineissä hiljan käsitelty. Myös tarinallisuuden sekä vaikeiden lukujen ja termien vähäisyyden arveltiin olevan aiheelle eduksi. Vaikka tutkijat saattavat kritisoida toimittajien näkökulmavalintoja, ymmärtävät he niiden taustalla vaikuttavat syyt yleensä hyvin.

Yksikään tutkija ei suoraan sanonut, että tiedejuttuja on televisiouutisissa aivan liian vähän tai voimakkaasti vaatinut niitä lisää. Ennemminkin heidän keskuudessaan vallitsi yhteisymmärrys siitä, että tiedeaiheet eivät useinkaan kuulu kovimpien uutisaiheiden joukkoon, vaan tehdyt jutut ajetaan ulos silloin, kun muuta tärkeämpää uutisoitavaa ei ole. Jos juttu jää hyllylle odottamaan sopivaa ulosajopäivää, se ymmärretään hyvin. Tiedeaiheita nähtäisiin lähetyksissä mieluusti enemmän, mutta tutkijat ymmärtävät, että niiden tieltä pois pudotettavien aiheiden valitseminen olisi vaikeaa. Sopivaksi paikaksi tiedejutuille ehdotetaan pitkien lähetysten loppupäätä, missä yleensäkin käsitellään vähemmän päivän polttavia aiheita.

Tiedeuutinen ei ole ihan ykkönen useinkaan. Se sinnittelee loppusijoilla ja pääsee [lähetykseen], jos mahtuu. Harvemmin se kuitenkaan on niin urauurtava, että sen on pakko päästä uutisiin. (Tutkija7)

Tietenkin tutkijan näkökulmasta tiedejuttuja on liian vähän, ja mielestäni niitä pitäisi olla enemmän, mutta toki ymmärrän, että siellä on oltava jonkinlainen balanssi asioilla ja asioilla. (Tutkija3)

Olen huomannut, että politiikan ja terveyden aiheet nousevat hyvin helposti, koska niitä pidetään lähetyksissä aina. Tai sitten joku aivan uusi fysiikan keksintö. Mutta näiltä muilta aloilta ei välttämättä nouse mitään, kun ei ymmärretä tai osata hakea, vaikka nekin voisivat kiinnostaa laajaa joukkoa. Eli hieman laajemmin voisi valikoimaa ajatella. (Tutkija2)

Yleinen käsitys tutkijoiden keskuudessa kuitenkin on, että epäsuorasti tiede on uutislähetyksissä vahvasti läsnä ja vaikuttaa monien juttujen taustalla. Tutkijat katsovat tieteen medianäkyvyyttä laaja-alaisesti ja Väliiverrosen (1993a, 51) erottelema tieteen ja journalismin suhteen kolmas näkökulma, eli tutkijoiden käyttäminen asiantuntijalähteinä, mainittiin varsinaista tiedeuutisointia täydentävänä tekijänä. Tutkijat uskovat toimittajien arvostavan ammattikuntaansa, sillä

asiantuntijoiden tarjoamaa tietoa ja tulkkausta tarvitaan usein. Lisäksi tutkimukseen viittaaminen antaa jutulle pontta.

Myös suurin osa toimittajista pitää tiedejuttuja tärkeinä. Erityisesti niitä ajatellaan tarvittavan vastapainoksi alituisesti lisääntyvälle viihteelle. Varsinkin ne toimittajat, jotka itse jo nyt tekevät paljon tiedejuttuja, näkisivät niitä mielellään lähetyksissä yhä enemmän. Tiedettä ei heidän mukaansa voi lokeroida yksinomaan tiettyihin ohjelmiin tai omille kanavilleen, sillä tärkeiden tutkimusuutisten pitää tavoittaa myös laaja yleisö. Lisäksi tiedejuttujen mainitaan saavan hyvää palautetta sekä katsojilta että toimituksen sisältä silloin, kun niitä tehdään.

Luulisin, että jos toimittaja missä tahansa toimituksessa esittää vähänkin mielenkiintoisen uutisaiheen, joka tarttuu jollakin tavalla siihen katsoja- tai lukijakuntaan, niin varmasti se otetaan ihan riemusta kiljuen vastaan. Kyllä täällä meilläkin on ihan tasaisella viivalla kaikki tiedejutut muiden aiheiden kanssa. Ei niitä joudu mitenkään erikseen taistelemaan läpi. (Toimittaja3)

Kaikki toimittajat eivät pidä tiedejuttujen asemaa aivan yhtä ongelmattomana. Vaikka erikoistoimittajien arvioihin julkaisemisen arvoisista aiheista luotetaan, on monen tuntuma, että tiedejuttuja joutuu puolustamaan ja myymään toimituksissa muita aiheita kovemmin. Kilpailu muutamista kotimaan juttupaikoista on kovaa ja tiedejutun pitää olla joko todella merkittävä tai kaikkien olosuhteiden osua kohdalleen, jotta se voi päätyä pääuutislähetysiin.

Jos ajattelee, että siellä on politiikka, talous ja ulkomaat, jotka aina rullaavat, niin tiedejutut ovat vähän sellaista ylimääräistä. Mutta kyllä niistä monesti positiivista palautetta saattaa saada, että juttu oli kiinnostava. (Toimittaja5)

Ehkä on vähän semmoista asennetta kuitenkin, että ne eivät ole ihan oikeita uutisia, että ne ovat jotain muuta, jossain muussa kategoriassa. Ne ovat vähän tämmöisen reaali maailman ulkopuolella, joissain muissa sfääreissä.[...]Jos ajatellaan, että muut uutiset ovat leipää, niin tiedejutut ovat maustetta, jota voi olla ripaus siellä ja täällä, jos on aikaa ja jos on tilaa. Kyllähän ne aika kovasti joutuvat kilpailemaan ja ovat aika heikoilla taistelussa julkaisusta. (Toimittaja6)

Tutkijat ajattelevat kanavapolitiikan vaikuttavan tiettyjen aihealueiden painottamiseen eri lähetyksissä. Toimittajien lausunnoista puolestaan nousee esiin yksittäisten uutispäälliköiden tai -tuottajien omien kiinnostusten ja arvostusten vaikutus. Muun muassa mainittiin, että naisille on helpompi myydä humanistista tutkimusta, miehille teknologiaa. Tutkimukseen kohdistuvat ennakkoluulot ja asenteet tulevatkin joidenkin toimittajien mukaan useammin esiin toimittajien ja uutispäälliköiden välisessä vuorovaikutuksessa kuin toimittajien ja tutkijoiden kohdatessa.

Taustaluvussa 3 mainittu tiedetoimittajien ristiriitainen asema tiedemaailman ja journalismin välissä ei siis ole täysin vieras aihe television yleistoimittajillekaan. Treisen ja Weigoldin (2002, 31) mukaan tiedetoimittajien keskuudessa yleistä tyytymättömyyttä esimiesten arvotuksiin ja tyyllisiin toiveisiin haastattelemani toimittajat eivät ilmaisseet. Selvää kuitenkin on, kuten jo aikaisemmin

todettiin, että toimittajat joutuvat tekemään rajanvetoa yksinkertaistamisen ja tarkkuuden säilyttämisen välillä, mikä tuntuu heistä monesti vaikealta. Tiedeihteitä myös joudutaan usein myymään muita aiheita voimakkaammin. Siten Lynchin ja Conditin (2006, lainattu Allan 2009, 23–24 mukaan) havainto toimittajien kokemasta dilemmasta, heidän yrittäessään samanaikaisesti säilyttää ammatilliset ideaalinsa ja tehdä tiedejutun kiinnostavaksi, vaikuttaakin relevantilta myös televisiotoimittajien kokemusten yhteydessä.

Sekä tutkijoiden että toimittajien suhtautuminen tiedejuttujen mahdollisuuteen parantaa lähetyksen kilpailukykyä on varsin laimeaa. Toimittajien mukaan tiedeihteet voivat parhaimmillaan houkutella yleisöä, mikäli ne tehdään hyvin. Koska julkaistut tutkimukset ovat yleensä samanaikaisesti kaikkien käytettävissä, eivät tiedejutut useinkaan voi olla varsinaisia skuppeja. Toimittajien onkin vaikea kuvitella, että joku kanava haluaisi profiloitua tiedeuutisiin. Tutkijatkaan eivät ole asiasta vakuuttuneita. Heidänkin arvionsa mukaan useimmat tiedeihteet kiinnostavat lopulta varsin kapeaa ihmisryhmää.

7.2 Vuorovaikutuksen lähtökohtia

Omien arvioidensa mukaan toimittajat tekevät tutkimusaiheisia uutisia noin kerran kuussa, riippuen tietenkin itse kunkin omasta aktiivisuudesta tiedemaailman seuraamisessa. Tutkijoiden kohdalla mediajulkisuus on luonnollisesti periodimaista niin, että tutkimuksen julkistamisen aikoihin mediakontakteja voi olla hyvinkin paljon, ja muina aikoina satunnaisemmin. Kriminologian ja psykologian tutkijoille yhteydenottoja kommenttia tai taustatietoja hakevilta toimittajilta tulee kuitenkin tasaiseen tahtiin, tutkijoiden omien arvioiden mukaan vähintään kerran viikossa.

Tutkijat pitävät lähes poikkeuksetta julkisuutta ja huomiota myönteisinä asioina sekä median kiinnostusta omaan aiheeseen imartelevana. Median kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyy kuitenkin myös pelottavia ja ahdistusta herättäviä seikkoja. Tässä alaluvussa tarkastelen motivaatio-luokan teemoja eli lähestyn tutkijoiden ja toimittajien vuorovaikutuksen lähtökohtia motivaatiosta käsin. Selvitän, mikä kannustaa tutkijoita viestimään omasta tutkimuksestaan medialle ja toimittajia tarttumaan tiedeihteisiin juttumielessä – ja mitkä seikat puolestaan jarruttavat tuota intoa.

7.2.1 Motivoivat tekijät

Kaikki haastatellut tutkijat mainitsivat mahdollisuuden yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen motivoivan yhteistyöhön median kanssa. Oma työ halutaan kokea tärkeäksi, sen toivotaan olevan yleisesti merkityksellistä ja mahdollisesti myös hyödyttävän yhteiskuntaa. Tutkijat haluavat jakaa

tietoa ja nostaa esiin epäkohtia, jotta niihin voidaan vaikuttaa. Televisiouutisissa esiintyminen on yksi keino osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ja tuoda asioita hallintokoneistoissa työskentelevien tietoisuuteen. Vastaukset osoittavat, että tutkijat eivät pidä yliopiston kolmatta tehtävää, eli yhteiskunnallista vuorovaikutusta ja vaikuttavuutta, rasitteena vaan se on linjassa heidän omien tavoitteidensa kanssa.

Itse uskon, että yhteiskunnallinen päätöksenteko on sitä parempaa mitä läpinäkyvämpää se on ja mitä suurempi joukko ihmisiä siihen pääsee osallistumaan ja sitä kautta muodostamaan mielipidettään. Se, että yhteiskunnallinen keskustelu olisi monipuolista ja siihen osallistuisi eri toimijoita, motivoi itseäkin siihen, että on valmis käyttämään aikaa toimittajien kanssa. (Tutkija1)

Julkisuus helpottaa myös tulevien yhteistyökuvioiden luomista. Tutkimuslaitosten tulee näkyä mediassa, jotta mahdolliset yhteistyökumppanit niin tiede- kuin yritysmaailmassa tuntisivat niiden toimintaa. Niin ikään rahoituksen hankkiminen nousi esiin monien kommentteissa ja korostui varsinkin vanhemmilla tutkijoilla, joilla on vastuuta koko yksikön viestinnästä. Kaikkiaan viisi tutkijaa mainitsi rahoituksen hankkimisen motivoivan omaa viestintäänsä. Viestinnällä pyritään Rydmanin (2002) havainnon tavoin vakuuttamaan rahoittajat ja poliittiset päättäjät oman työn tärkeydestä ja luomaan kuvaa huipputason tutkimusryhmästä. Tutkijat pitivät luonnollisena sitä, että tutkimuksen merkityksestä on kerrottava laajasti, jotta sille voi odottaa saavansa rahoitusta. Medianäkyvyys voi olla myös keino edistää tutkimusta käytännössä, esimerkiksi houkutellessa mukaan koehenkilöitä ja siten vauhdittaa aineistonkeruuta.

Viimeisenä merkittävänä motivaattorina esiin nousi tutkijoiden omien ammatillisten intressien ja uran edistäminen. Oma asiantuntijaidentiteettiä ja -asemaa rakennetaan myös mediassa.

Haluan rakentaa tietynlaista asiantuntijaidentiteettiä. Olisi hienoa, jos ihmiset osaisivat ottaa yhteyttä, kun tehdään juttu, joka liippaa läheltä omaa aiheitani. Mielelläni puhun aiheesta, koska se kiinnostaa itseäni ja siitä on omia ajatuksia. (Tutkija4)

Tutkijoiden vastaukset vahvistavat Väliverrosen (2007b, 6–9) havaintoa, että viimeaikaisessa tiedeviestinässä ovat korostuneet erityisesti tieteen markkinointi ja vuoropuhelu muun yhteiskunnan kanssa. Mielenkiintoista kuitenkin on, että tutkijat eivät mainitse tavallisia kansalaisia vuoropuhelun osapuolena vaan heidän pyrkimyksensä on mediankin kautta vaikuttaa suoraan päättäjiin tai korkeintaan saada kansalaisissa aikaan reaktioita, jotta he alkaisivat vaatia päättäjiltä toimia asian käsittelemiseksi. Petersin (1999, 253) ajatus siitä, että tutkijat suhtautuvat mediaan positiivisesti, koska he pitävät sitä osana opettajarooliaan ja haluavat kouluttaa laajaa yleisöä, ei siis juurikaan saa omasta tutkimuksestani tukea. Ihmisten oppimishalu ja heidän tietojensa kartuttaminen nousi tutkijoiden haastatteluissa esiin vain ajatuksena lisääntyvästä kiinnostuksesta teknisiin innovaatioihin ja tieteelliseen tietoon.

Toimittajien vastauksissa halu yleisön kouluttamiseen puolestaan korostui. Toimittajat pitivät tiedejuttujen tekemistä parhaimmillaan eettisesti palkitsevana. Oikean tiedon välittäminen ihmisille ja mahdollisuus ennakkoluulojen poistamiseen motivoivat. Tiedejuttujen ajatellaan luovan toivoa muun negatiivisiin tapahtumiin keskittyvän uutisoinnin keskellä.

Uutiset ovat usein negatiivisia ja kertovat, kuinka asiat ovat huonosti ja vielä huonompaa on odotettavissa. Mielestäni tiedejutut ovat sellaisia, että niiden avulla voi antaa toivoa. Vaikka nyt menee huonosti, niin tutkijat ovatkin keksineet, että ongelma voidaan ratkaista tällä tavalla. Näkisin tiedejutut siltana tulevaisuuteen.(Toimittaja2)

Lisäksi suomalaisen huippututkimuksen on monen mielestä näyttävä myös televisiouutisissa, ettei maailmasta välittyvä kuva vääristyisi.

Minusta on järkyttävää, että joku iskelmälaulaja esiintyy ajankohtaisohjelmissa viisi kertaa viikossa, ja Suomen huippututkijat tekevät töitä yötä päivää viisi tai kymmenen vuotta, ja se ei näy missään. Silloinhan koko maailmankuva vääristyy televisiouutisissa, jos sitä työtä ei osata popularisoida näyttille. (Toimittaja1)

Tutkimus ja tiedemaailma kiinnostavat monia toimittajia henkilökohtaisesti, jolloin he kertovat niiden tuloksista mielellään muillekin. Uutuus kiehtoo ja siinä on vetovoimaa. Tiedejuttuja tehdessä pääsee myös usein tapaamaan aiheestaan innostuneita ihmisiä. Toimittajien toiveena on tehdä populaareja ja mukaansatempaavia juttuja, joista mahdollisimman moni katsoja kiinnostuu ja kokee saavansa jotakin.

Minusta on aina ollut hauskaa yrittää tehdä juttuja aiheista, jotka saattavat ensi kuulemalta vaikuttaa vähän kuivilta, vaikeilta ja isoilta kokonaisuuksilta. Otan sen ihan urheilun kannalta ja yritän tehdä niistä tiiviitä, helposti ymmärrettäviä ja käyttää sellaista kieltä, jota on mukava kuunnella ja joka selittää vaikeatajuisia asioita. On ammatillinen haaste mielestäni tehdä tiedejuttuja. (Toimittaja3)

Lisäksi motivoivana tekijänä mainitaan kansalaisten oikeus tietää verorahojensa käytöstä ja aluetoimituksissa halu nostaa esille oman alueen huippututkimusta.

7.2.2 Jarruttavat tekijät

Kiire ja ajanpuute eivät ole yksin toimittajien ongelmia, vaan asettavat merkittävän haasteen myös tutkijoille, mikä saattaa vaikuttaa jopa halukkuuteen viestiä omasta tutkimuksesta. Kun aika muidenkin tehtävien hoitamiseen on kortilla, saattaa median kanssa toimiminen tuntua toissijaiselta ja aikataulujen järjestäminen toimittajien kanssa vaikealta.

Siinä oli paniikkimomentti ja tavallaan negatiivinen kokemus, kun mietin, miksi menin lupaamaan tämän, koska nyt tämä tarkoittaa, että aikaani menee ei vain siihen haastatteluun vaan myös siihen, että pitää muistuttaa itselleen mieleen, mitä kaikkea on tehty. (Tutkija3)

Toinen merkittävä tutkijoiden viestintäintoa vähentävä tekijä on tiedemaailman ristiriitainen suhtautuminen mielipiteiden esittämiseen. Myös aiemmat tutkimukset paljastavat, että

popularisoinnin tiellä on monia raja-aitoja. Tieteelliset yhteisöt eivät useinkaan rohkaise popularisointiin ja usein jopa rankaisevat jäseniään siitä. (Peters 1999, 254.) Kantaaottavuus on tutkijoille vaikeaa ja usein median kanssa toimiminen on tietynlaista tasapainottelua näkyvyyden tavoittelun ja liiallisesta julkisuudesta pidättäytymisen välillä.

Näin nuorena tutkijana, kun yrittää hahmottaa tätä kenttää, niin kun tulee sellaisia naljailuja, että median kuluttama kasvo tai lausuntoautomaatti, niin siitä tulee hämäävä fiilis, että ei sitten kuitenkaan saisi. Toive on aika ristiriitainen. Tavallaan painostetaan, mutta jos teet sellaista, niin tutkijamaailma on vähän jaa jaa. Tuntuu, että suhde mediaan ei ole tutkijamaailmasta katsottuna hirveän yksioikoinen vaan ristiriitainen. Rajanvetoa käydään sen välillä, mikä on hyväksyttävää ja missä menee liiallisuuden raja. (Tutkija7)

Ristiriitainen suhtautuminen mielipiteiden esittämiseen tuli hyvin esiin asenneväittämien 'Tutkija haluaa pysyä arvokkaana ja kertoa faktoja, toimittaja haluaa tunnetta ja mielipiteitä' sekä 'Tutkijat ovat varovaisia eivätkä uskalla sanoa omaa mielipidettä' yhteydessä. Kolme haastelluista tutkijoista oli sitä mieltä, että mielipiteitä saa ja jopa tulisi kertoa, kolme puolestaan totesi, ettei mielipiteitä saa sotkea tieteelliseen ajatteluun ja tutkimustulosten pohjalta annettaviin asiantuntijalausuntoihin.

Samaan teemaan liittyy haluttomuus kommentoida aiheita, joihin oma tutkimus ei suoraan liity. Varsinkin aloilla, joilta toimittajat usein hakevat kommentteja ajankohtaisiin keskusteluihin, tutkijoiden kieltäytyminen yhteistyöstä on yleistä. Mikäli tutkimusaiheen ohittavat kysymykset tulevat tutkijalle haastattelun aikana yllätyksenä, voi tuloksena olla hämmentävä tilanne, jossa tutkija väistelee yksinkertaiselta kuulostavaa kysymystä. Muita mainintoja saaneita viestintäintoa rajoittavia tekijöitä ovat pelko harhaanjohtavasta tai virheellisestä uutisoinnista sekä aikaisemmat huonot kokemukset.¹²

Väliverrosen (1996, 156, 158) erottelemista tutkijan julkisuusrooleista popularisoijan, tulkitsijan ja managerin tehtävät vaikuttavat olevan haastattelimilleni tutkijoille luontaisimpia ja helpoimpia.¹³ Suhtautuminen osallistuvaan ja laajennettuun asiantuntijan rooliin, jossa tutkija ottaa kantaa oman erityisalansa ulkopuolella oleviin kysymyksiin, arvostelee vallitsevaa tilannetta, tekee ehdotuksia ja esittää vaatimuksia, on selkeästi ristiriitaisempaa. Vaikka kaikkien tutkijoiden tavoitteena on yhteiskunnallinen vaikuttaminen, haluaa osa pyrkiä tähän yksinomaan faktoihin nojautumalla, ottamatta aiheeseen itse kantaa.

Toimittajien puolella varsinaisia tiedejuttujen tekemistä jarruttavia seikkoja on vain vähän. Yhtenä voidaan pitää jo käsiteltyä ajan puutetta. Tiedemaailman kokonaisuutena ajatellaan olevan niin laaja kenttä, ettei sen seuraamiseen riitä arkipäivässä energiaa eikä resursseja. Toimittajien keskuudessa

¹² Vuorovaikutustilanteissa saatiin kokemuksiin palataan tarkemmin luvussa 7.4

¹³ Tarkemmin eri julkisuusroolit eriteltiin luvussa 2.4.1

vallitsee melko yleisesti myös käsitys, että tiedeaiheet ovat vaikeasti lähestyttävää. Tutkijaa joutuu usein haastattelemaan pitkään ennen kuin itsekään ymmärtää, mistä todella on kysymys, eivätkä toimittajat halua ottaa riskiä, että lopputuloksesta tulee kiireen vuoksi huono. Jostain syystä ajatellaan myös, että mielenkiintoisia tutkimushankkeita jää runsaasti piiloon sen vuoksi, etteivät tutkijat ole halukkaita kertomaan niistä suurelle yleisölle. Tämän uskotaan useimmiten johtuvan siitä, että yksinkertaistamisesta seuraava tieteellisen tarkkuuden kärsiminen on monelle tutkijalle este julkisuuteen astumiselle.

Tiedeväessä on paljon asenteita, että asiat ovat niin työläisiä ja syvällisiä, että ei haluta lainkaan lähteä siihen, että popularisoidaan ja ikään kuin tehdään pintapuolisesti. Kaikkea ei kuitenkaan tarvitse perustella vaan riittää, että kerrotaan, että näin on. (Toimittaja4)

Tutkijat eivät välttämättä ole kauhean innokkaita edustamaan omaa alaansa. Julkisuutta halutaan, mutta usein hankkeissa on aika paljon ihmisiä mukana, joskus useistakin instituutioista, esimerkiksi yliopistoista ja sairaaloista. Välillä se aiheuttaa epäröintiä, että kun pitäisi esiintyä alan edustajana, niin se onkin hankalaa. (Toimittaja3)

Myös aikataulujen yhteensovittamisen vaikeus lannistaa. Kun toimittaja kuulee mielenkiintoisesta hankkeesta, hän toivoo voivansa tehdä siitä jutun mahdollisimman nopeasti. Mielenkiinto hupenee, kun tutkija sanoo, että kerrottavaa on kenties vasta runsaan vuoden päästä.

7.3 Vuorovaikutukselle asetetut odotukset

Tässä luvussa käsittelen odotukset-luokan teemoja eli kummankin ammattiryhmän vuorovaikutukselle ja sen lopputuloksena syntyneelle uutisinsertille asettamia odotuksia. Luokka pitää sisällään toimittajien ja tutkijoiden toisilleen ja itselleen asettamat odotukset sekä käsitykset toisen osapuolen odotuksista ja niiden realistisuudesta. Lisäksi pohdin vuorovaikutustilanteen roolijakoa ja selvitän haasteltujen ajatuksia siitä, mitkä seikat jutuntekoprosessissa kuuluvat kenenkin vastuulle. Tässä yhteydessä esiin nousevat myös tiedottajille ja viestintäyksiköille asetetut odotukset. Lopuksi perehdyn kummankin osapuolen käsityksiin onnistuneen jutun ominaisuuksista.

7.3.1 Tutkijoiden odotukset toimittajille

Tutkijat odottavat toimittajilta oman aikansa ja panostuksensa vastineeksi ennen kaikkea vilpittömää mielenkiintoa sekä perehtymistä aiheeseen. Toimittajalla toivotaan olevan jonkinlainen käsitys tutkimusalasta ja jutun toteuttamisesta jo ennen haastattelutilannetta. Lisäksi osa tutkijoista odottaa toimittajan mieltävän kysymyksiä etukäteen ja jos vain mahdollista, lähettävän ne tutkijalla valmistautumista varten. Asioiden selittäminen perehtymättömälle toimittajalle alusta pitäen tuntuu tutkijasta helposti turhauttavalta.

Joskus on tullut vastaan sellainenkin toimittaja, joka ei ollut lainkaan perehtynyt meidän alaamme, ja joka välissä sai olla selittämässä asioita. Sitten tarkastin juttua pariinkin kertaan ennen kuin se alkoi olla suunnilleen oikein. Kyllä toimittajan omakin tausta on tärkeä. (Tutkija2)

Yhdessä tapauksessa toimitin hyvissä ajoin väitöskirjan kappaleen, kun toimittaja sitä itse pyysi. Sitten kun tapasimme, huomasin, ettei hän ollut ehtinyt tutustua siihen yhtään. Se on heti ensimmäinen huono signaali. Tietenkään ei tarvitse olla herkkänahka. Mutta kun yrität antaa oman panoksesi keskusteluun, niin kyllä toiselta puolelta lähtee pohja, kun huomaat, ettei hän ole lukenut muuta kuin aiheen nimen kirjan päältä. (Tutkija4)

Perehtymisen ja mielenkiinnon lisäksi toimittajalta odotetaan ammattitaitoa, kykyä jäsenellä esitetty asia selkeästi, taitoa tarttua oleellisiin kohtiin ja kirjoittaa vetävästi. Tärkeää on myös, että juttu lähetetään tutkijalle tarkastettavaksi ja esitetyt muutokset tehdään. Tarkastaminen koskee kuitenkin vain printtimediaa, televisiolle tutkijat antavat erityisvapautuksen nopean toteutusaikataulun vuoksi. Yksikään tutkija ei vaatinut oikeutta tarkastaa televisiojuttuja tai edes ihmetellyt, miksi tarkastusmahdollisuutta ei ole.¹⁴

Telkkarijutun harvemmin näkee [etukätehen], kun prosessi on yleensä niin valtavan nopea. Silloin ei auta muu kuin olla sormet ristissä, kun televisiosta tulee uutiset, että mitähän sieltä tulee. (Tutkija6)

Radio ja TV, ne tulevat ulos vain. Mutta itse olen luottanut toimittajan ja leikkaajan osaamiseen. Ja kyllä nyt suunnilleen tiedän, kun se on kuvattu, että kuinka on mennyt ja minkälaisia asioita sinne on tulossa. (Tutkija2)

Toimittajat ymmärtävät hyvin, että tutkijat odottavat heiltä perehtymistä, sillä se helpottaa vuorovaikutustilannetta. Syvällistä erityisalan osaamista ei yleistoittoimittajalla voida olettaa olevan, mutta perusvalmiutta tutkimuksen ymmärtämiseen ja jonkin verran aikaa käsillä olevaan asiaan paneutumiseen vaativat myös toimittajat itseltään.

Varmaan ikävintä tutkijalle, voisinkin kuvitella, on että toimittaja tulee ja hänellä ei ole mitään käsitystä siitä, mistä nyt puhutaan. Jos itse olisin tutkija, niin toivoisin, että toimittaja sen verran kunnioittaa työtäni, että perehtyy edes jollain tasolla siihen tutkimukseen [...] Vaikka tutkijoille asetetaan kauheita vaatimuksia, niin kyllä myös toimittajalla pitää mielestäni olla vastuuta siitä, että he perehtyvät aiheeseen ja tietävät jo vähän etukäteen, mitä ovat hakemassa. (Toimittaja7)

Toimittajan pitäisi, jo ennen kuin lähtee tekemään juttua, käydä kunnolla aiheeseen käsiksi ja ottaa selvää, että puhuu tutkijan kanssa samaa kieltä. Tutkijat tykkäävät ja arvostavatkin sitä, että joku on käynyt läpi, mistä on kysymys. Tiedän, että moni toimittaja luottaa alusta asti siihen, että esittää tyhmit kysymykset ja saa sillä lailla selville, mutta se on vähän ajan tuhlauksia. Ei tutkijakaan ihan mielellään roiku puhelimesta itselleen itsestäänselvyyksiä kertomassa. (Toimittaja3)

Toimittajat eivät suhtaudu tarkastamiseen täysin poissuljettuna asiana. Jatkuvana käytäntönä sen ei ajatella toimivan, mutta erityisen haastavissa aiheissa tietyt kohdat on toimittajienkin mukaan hyvä käydä läpi tutkijan kanssa, jotta voidaan varmistaa faktojen paikkansapitävyys.

¹⁴ Luottamuksen kysymyksiin palataan tarkemmin luvussa 7.4; samoin vuorovaikutustilannetta koskeviin toivomuksiin ja parannusehdotuksiin.

Joskus harrastin innoissani sitä, että tutkija sai lukea tekstin sen jälkeen, kun spiikit olivat valmiit, mutta se loppui kyllä lyhyeen, koska siitä ei tullut loppua niin ikinä. Eivät ne ikinä ole sellaisia kuin tutkijat haluavat. Oli tutkijoita, jotka halusivat 3–4 viikkoa aikaa miettiä sitä ja sen jälkeen voitaisiin tavata pari kolme kertaa ja sen jälkeen miettiä, mikä olisi se lopullinen tulos. Televisioutisissa se olisi mennyt ohi jo sataan kertaan se aihe, että ei. Ei onnistu. (Toimittaja1)

Monesti, kun teen tiedejuttua, niin saatan kyllä lähettää sen tutkijalle, että katso tämä, onko tässä pahoja virheitä ja joskus saattaa ollakin. Sellaisissa, joissa tuntuu, etten ole ihan varmalla pohjalla, yritän kyllä tarkastaa niitä asioita, että vaikka olen oikonut, niin en nyt aivan päinvastaiseksi kääntänyt kuitenkaan. (Toimittaja2)

7.3.2 Toimittajien odotukset tutkijoille

Toimittajat odottavat tutkijoilta ennen kaikkea lyhyitä, ytimekkäitä ja selkeitä lausuntoja, joissa ei käytetä liian monimutkaista kieltä. Tutkijan odotetaan kykenevän kertomaan kameralle tiivistetysti tärkeimmän tuloksensa, miksi se on merkittävä ja miten sitä voidaan käyttää hyväksi. Lisäksi tutkijan tulisi toimittajien mielestä uskaltaa miettiä oma sanomansa.

Tutkijan pitäisi aina miettiä se merkitys, että kun tutkimukseni nyt valmistuu, kun teen tällaista tiedettä, niin mitä tämä merkitsee. Tutkijan pitäisi itse miettiä se ja siten myydä aihe. Mitä nyt, kun tällainen tutkimus tuli, miten tämä mullistaa maailmaa? Siinä on se kärki heti. (Toimittaja4)

Tutkijan odotetaan myös konkretisoivan tutkimustaan ja tuovan esiin sen kytköksiä tavalliseen elämään. Toiveena on, että tutkijat näkisivät tutkimuksen yhteyden suurempiin kokonaisuuksiin ja meneillään oleviin ajankohtaisiin ilmiöihin ja olisivat valmiita vastaamaan tutkimukseen liittyvien kysymysten lisäksi laajempiin teemoihin. Tutkijoilta odotetaan myös aikaa paneutua asiaan ja selittää toimittajalle tutkimuksen taustoja riittävän laajasti ja yksinkertaisesti. Lisäksi toivotaan kärsivällisyyttä vastata toimittajien pyyntöihin ja tyhmiinkin kysymyksiin. Haastatteluiden valossa Petersin (2008, 138) havainto, että toimittajat suosivat eloisesti ja lyhyesti puhuvia tutkijoita, jotka vastaavat kysymykseen kuin kysymykseen, tekevät rohkeita johtopäätöksiä ja selittävät asiat käyttäen vertauksia ja metaforia, vaikuttaa täysin paikkansapitävältä.

Kaikki haastatellut tutkijat myös tunsivat toimittajien toiveen lyhyistä, selkeistä vastauksista ja lähes kaikkien mielestä juuri tämä toive on vaikeimmin toteutettavissa. Laajan tutkimuksen tiivistäminen yhteen tai kahteen pääväittämään koetaan haasteelliseksi, samoin tieteestä ymmärrettävästi ja lyhyesti puhuminen asiaan perehtymättömille ihmisille.

Me puhumme tuloksista enimmäkseen toisten tutkijoiden kanssa. Siihen me olemme saaneet koulutusta, miten esiinnyttään kansainvälisissä konferensseissa, kun pidämme tieteellisiä esityksiä ja tieteelliseen kirjoittamiseen. Mutta popularisointi on asia erikseen ja sen on aika haastavaa, vaikeaa. (Tutkija5)

Kuten todettu, tutkijoiden kyvyissä nähdään kuitenkin suuria yksilöllisiä vaihteluja. Tutkijoiden kommentoissa korostuu hyvin usein voimakas itsekritiikki. Syitä virheisiin tai vuorovaikutuksen

ongelmiin etsitään itsestä. Suurimmaksi osaksi kritiikki kohdistuu juuri omaan esiintymiseen ja puheeseen, sujuvuuteen ja kykyyn tiivistää sekä valmistautumattomuuteen toimittajien kohtaamisessa. Monet myöntävät, että oma viesti pitäisi miettiä tarkemmin. Tutkijat ymmärtävät myös sen, että he saattavat olla toimittajille erityisen haasteellisia haastateltavia, koska eivät välttämättä halua esittää mielipiteitä ja kommentoida laajempia teemoja tai jättävät asiat auki selkeiden vastausten puutteessa.

7.3.3 Yhteistyön roolijako

Vuorovaikutustilanteeseen liittyy joukko seikkoja, joiden vastuunjaosta tutkijat ja toimittajat eivät ole yksimielisiä – eikä yhtenäistä näkemystä välttämättä ole ammattikuntien sisälläkään. Epäselvyyttä on siitä, kuuluuko ydinkohtien poimiminen tutkimuksesta toimittajien vai tutkijoiden tehtäviin, kumman vastuulla on, että toimittaja ymmärtää aiheen, kenen kuuluu nostaa tärkeät tutkimusaiheet julkisuuteen ja tehdä niistä kiinnostavia sekä kenen kontolle sysätään tarvittava yksinkertaistaminen ja kärjistäminen.

Kuten edellisessä luvussa todettiin, toimittajat odottavat tutkijan osaavan tiivistää sanomansa ja tarjoavan tutkimuksen tärkeimmät tulokset lyhyinä ja ytimekkäinä vastauksina haastattelun aikana. Tutkijat puolestaan mainitsevat useaan kertaan, että kärjen löytäminen laajasta tutkimuksesta on toimittajalle haasteellinen tehtävä, mikä antaa ymmärtää, että ydinkohtien poimiminen materiaalista jätetään kuitenkin toimittajan harteille. Osa tutkijoista ajattelee, että tiettyjä tärkeitä kohtia voi itse yrittää nostaa esille, mutta fokuksen valinta jää toimittajalle. Toiset taas ovat sitä mieltä, että toimittajan päättelykyvyn varaan ei kannata jättää liikaa, vaan aiheesta on oltava valmis jankuttamaan niin kauan, että oikea kärki muodostuu. Usein kärki on tutkijoiden mukaan jopa keksittävä itse, jotta aiheella on minkäänlaisia mahdollisuuksia tulla julkaistuksi.

[Liittyen julkaisemattomaan lehtijuttuun] jälkikäteen mietin, että olisi pitänyt itse enemmän valmiiksi pureksia ja antaa toimittajalle näkökulma. Tietysti toivoisi, että toimittaja olisi tutustunut työhön ja hänellä olisi ollut joku ajatus näkökulmasta tai siitä, miten aikoo aiheita lähestyä. Sen kuitenkin opin kokemuksesta, että seuraavalla kerralla, kun yhteydenotto tulee, alan pureksella asiaa valmiiksi. (Tutkija4)

Näkemykset siitä, onko toimittajan ymmärtäminen tutkijan vai toimittajan vastuulla vaihtelevat tutkijoiden keskuudessa. Osa tutkijoista on valmis ottamaan vastuun toimittajan perehdyttämisestä itselleen, osa ei.

Vaikeat aiheet vaativat toimittajalta enemmän. Hänen täytyy pystyä ottamaan ilmiö haltuun, jotta hän pystyy tiivistämään sen uutislähettykseen. Se ei sinänsä ole tutkijan ongelma. Paitsi sitä kautta, että täytyy olla valmis käyttämään aikaa siihen, että selittää perusasioita toimittajalle. (Tutkija1)

Toimittajien mielestä tutkijan on osattava selittää asia niin yksinkertaisesti, että toimittajakin sen ymmärtää, ja toimittajan puolestaan on kaikin tavoin pyrittävä sisäistämään ainakin keskeiset seikat. Yleinen näkemys on, että juttua ei voi lainkaan tehdä, ellei asiaa koe ymmärtävänsä.

On tutkijan tehtävä osata kertoa asia toimittajalle niin, että toimittaja ymmärtää ja sitä kautta myös yleisölle, että yleisökin ymmärtää. Näkisin, että kuuluu myös tieteen tekemiseen osata selittää oma tutkimuksensa ulkopuolisille sillä tavalla, että he sen pystyvät ymmärtämään. (Toimittaja7)

Monesti, kun kuuntelee jonkun tutkijan selostusta, niin hävettää itsekkin oikein, että nyt en kyllä ymmärrä tästä mitään. Mutta sitten lohduttaudun sillä, jos tutkija ei saa minua ymmärtämään, niin sitten en pysty tekemään juttua. Tietysti kaikkia yksityiskohtia ei tarvitsekaan tajuta, mutta se yleinen linja kyllä. (Toimittaja2)

Blumin ja Knudsonin (1997, 76, lainattu Allan 2002, 88 mukaan) väite, että tutkijoiden ja toimittajien yhteinen tavoite on tehdä tieteestä elävää, todellista, kiinnostavaa ja tärkeää, pitää haastatteluiden perusteella selkeästi paikkansa. Siitä, kenen vastuulla aiheen tekeminen kiinnostavaksi lopulta on, ei kuitenkaan ole yksimielisyyttä. Osa tutkijoista ja toimittajista haluaa sysätä tehtävän toisillensa, osa on valmis kantamaan sen itse.

Mielestäni on tärkeä oivallus tutkijoille, kuinka tehdä aiheista, jotka eivät välttämättä kiinnosta heti, kiinnostavia. Kommunikaatiotaitoa vain pitäisi kehittää. (Tutkija6)

Toimittajan haasteena on osoittaa, että tämä [tiedeaihe] liittyy johonkin ja koskettaa meitä jollakin tavalla eikä ole vain jotain sellaista, mitä tutkijat pähkäilevät ja kirjoittavat raporteihinsa ja julkaisevat jossain, eikä kukaan koskaan kuule siitä mitään. (Toimittaja6)

Tulosten merkityksellisyyden korostaminen on erityisen vaikeaa tutkijoille. Heidän olisi omasta mielestään osattava asettaa sanansa niin, ettei niistä seuraa ylitulkintaa löydöksille ja sanoma vääristy. Vaikka kärjistäminen toimittajien tekemänä ärsyttää, sysätään vastuu siitä mieluummin vastapuolelle. Toisaalta toimittajilta odotetaan myös vakuuttelua ja kykyä rohkaista tutkijaa ilmaisemaan sanomansa ponnekkaammin. Oman asenteen merkitys aiheen päätymisessä median käsittelyyn ymmärretään.

Meillä oli aluksi tiedotteessa vähän provosoivampi otsikko, mutta me poistimme sen ja laitoimme tilalle todella tylsän. Ihan vain sen takia, että sitten toimittajat tekevät siitä millaisen tekevät, mutta meitä ei voida syyttää. Me joka tapauksessa tiesimme siinä vaiheessa, että se saa todella paljon julkisuutta, niin oli helppoa olla todella rakentavan tylsä. (Tutkija7)

Ei saa olla liian vaatimaton myöskään. Jos tulokset ovat merkittäviä, se pitää sanoa, eikä käyttää tieteessä normaalia retoriikkaa, että tämä on nyt vain tällä alueella saavutettu tulos ja tätä pitää tutkia edelleen ja mitä kaikkia epävarmuuksia tutkimukseen liittyy. Sitä ei saa viedä liian pitkälle, jos haluaa, että aihe uutisoidaan. (Tutkija5)

Tutkijoilla on se paha puoli, että he jättävät usein asiat aivan liian auki. Moni pelkää sanoa yhtään mitään, mistä voi jälkeinpäin jäädä kiinni. Toimittajan pitäisi pystyä vähän enemmän houkuttelemaan kertomaan, että et sinä vankilaan joudu vaikka kertoisit vähän enemmänkin. Jos kymmenen vuoden kuluttua paljastuu, ettei se mennytkään ihan kuten sanoit, niin ei sinua hirtetä siitä kuitenkaan. (Tutkija6)

Joissain tilanteissa tutkijat voisivat olla rohkeampia ja sopia vaikka sen toimittajan kanssa, että tätä ei nyt sitten pidetä faktana vaan annetaan ilmi, että tämä on mielipide. Voihan faktajutussakin olla silti mielipiteitäkin mukana. (Toimittaja6)

Suurimmat ja selkeimmät ristiriidat liittyvät siihen, kumman osapuolen tehtävänä tiedemaailmassa tapahtuvien tärkeiden asioiden esille nostamista pidetään. Toimittajat odottavat tutkijoilta tehokasta tiedottamista, tutkijat puolestaan haluaisivat toimittajien kyselevän aiheiden perään aktiivisemmin.

Mieluummin ehkä menisi sillä tavalla, että toimittajat olisivat enemmän antennit pystyssä ja kyselisivät, että onko teillä mitään sellaista nyt, mikä voisi kiinnostaa ihmisiä. Koska omasta työstä tiedottaminen unohtuu niin helposti. (Tutkija6)

Julkaisuja ja väitöskirjoja tulee Suomessa satoja, niin toimittajilla ei vain ole aikaa niitä selata ja etsiskellä. Se olisi mukavaa jos näin olisi, mutta käytännössä se ei ole mahdollista. Sen takia ihan hirveän paljon vastuuta on yliopistoilla ja tutkijoilla itsellään, että kuinka hyvin he pystyvät kaivamaan sieltä esille mediaa kiinnostavia aiheita. (Toimittaja7)

Sekä toimittajat että tutkijat haluaisivatkin antaa tiedottajille suuremman roolin kiinnostavien aiheiden kaivelussa ja esille nostamisessa. Toimittajat näkevät tiedottajan eräänlaisena suodattimena, jonka tehtävänä olisi tuntea oman laitoksensa asiantuntijat ja tehdä alustavia tunnusteluja aiheista, jotka saattaisivat kiinnostaa myös tiedotusvälineitä. Lisäksi tiedottajan odotetaan palvelevan toimittajien tarpeita, olevan tavoitettavissa ja järjestävän halutut materiaalit käytettäväksi. Tiedottajat voivat vaikuttaa julkaisupäätöksiin myös luomalla suhteita toimittajiin.

On joitakin tiedottajia, joihin luotan täydellisesti. Jos he sanovat minulle, että tämä on hyvä tyyppi, hän puhuu hyvin ja tutkimusaihe on mielenkiintoinen, niin itekin kyllä kiinnostun siitä. Mutta toisaalta on myös tiedottajia, jotka markkinoivat ihan mitä tahansa fuulaa, josta selviää, ettei siitä todellakaan voi tehdä juttua. Tiedottajan on siis tunnettava sekä tiedemaailman että toimittajien toimintatavat. Se vaatii aikamoista ammattitaitoa. (Toimittaja2)

Ulkoinen paine on hyväksi. Kun meitä vähän painostetaan ja otetaan yhteyttä, niin juttuja saadaan aikaiseksi. (Tutkija2)

Kuten jo luvussa 6 todettiin, monien tutkijoiden kokemus kuitenkin on, että tiedottajat eivät aktiivisesti ole heihin yhteydessä, vaan kiinnostavista aiheista on itse ilmoitettava tiedotukseen. Talon sisäistä tiedonkulkua pidettiin usein suurempana ongelmana kuin aiheiden tiedottamista tutkimuslaitoksesta ulospäin. Lopputuloksen nähtiin usein riippuvan liiankin paljon yksittäisen tutkijan aktiivisuudesta. Vaikka suurimmassa osassa haastateltujen tutkijoiden edustamia organisaatioita tiedotus hoidetaan keskitetysti ja ohjeena on, ettei tiedotusvälineisiin tulisi olla suoraan yhteydessä konsultoimatta viestintäosastoa, eivät kaikki tunteneet tiedotuksen käytäntöjä.

Erityisen paljon parannettavaa toimittajat näkivät tiedotteissa. Tiedotteen sisällön ja muotoilun merkitys on suuri niin toimittajan kiinnostuksen heräämisen kuin aiheen läpimenonkin kannalta. Tiedotteen tulisi olla tarpeeksi lyhyt, selkeä, kerralla ymmärrettävä ja sen tulisi kiteyttää

tutkimuksen perusviesti muutamassa lauseessa. Toimittajien mukaan viimeistään tiedottajan tehtävänä olisi kertoa asia kansantajuisesti, mikäli tutkija itse ei uskalla sitä tehdä. Erityisesti turhat tieteelliset termit tulisi tiedotteista karsia. Vaikka tiedote onkin markkinointitekstiä, on siinä kuitenkin tärkeää pysyä totuudessa.

Tutkijat ymmärtävät selkeän jäsentelyn, lyhyen pääväittämän, värikkäiden esimerkkien ja houkuttelevien elementtien merkityksen tiedotteessa. Ammattitiedottajan apua muotoilussa pidetäänkin tärkeänä. Tutkijat toivovat tiedotusosastolta aktiivisuutta myös tiedottamisen muokkaamisessa kohdemediaan sopivaksi. Kaikki myöntävät, että televisiota ei tiedotuksessa oteta erikseen huomioon, vaikka ajatellaankin, että räätälöinti voisi auttaa nostamaan aiheita lähetyksiin.

Tiedottamisen pitäisi olla jollain tapaa räätälöidämpää, mietitympää. Ei toimi, että kaikille kirjoitetaan se sama A4, koska mediat ovat kiinnostuksenkohteiltaan ja muutenkin hyvin erilaisia. Näkisin, että siinä olisi paljon petrattavaa. Korkeakoulun viestintäosasto voisi tehdä siinä suhteessa enemmän duunia. Myös Suomen ulkopuoliset mediat pitäisi ottaa huomioon. Jos nyt ei ihan joka tutkimuksella tavoitella Manner-Eurooppaa ja USA:ta, niin ainakin kunnan tiedotus pitäisi laittaa Pohjoismaihin. (Tutkija4)

7.3.4 Hyvän jutun ominaisuudet

Tutkijoiden ja toimittajien kriteerit onnistuneelle tiedejutulle eroavat toisistaan, mutta eivät varsinaisesti missään kohdin ole suuressa ristiriidassa tai sulje toisiaan pois. Kuten haastatteluissa esille nousseita kriteereitä kokoava taulukko 14 osoittaa, tutkijoiden toiveet painottavat asiasisältöä, toimittajien kohdalla korostuvat jutun katsojalle tarjoamat elämykset.

TAULUKKO 14. Hyvän tiedejutun ominaisuuksia.

Tutkijan näkökulmasta	Toimittajan näkökulmasta
Tärkeintä tarkkuus	Tärkeintä kiinnostavuus
Perustuu faktoihin, ei asiavirheitä	Perustuu faktoihin, ei asiavirheitä
Tuo esille olennaiset tulokset	Tarjoaa uutta tietoa
Uutiskärki tutkimuksen tärkein tulos	Uutiskärki selkeä ja vetävä
Keskittyy tutkimukseen	Kytkeytyy ajankohtaiseen aiheeseen
Käsittelee asiaa monipuolisesti eri näkökulmista	Keskittyy oleelliseen
Kompakti, terävä ja ponnekas	Selkeä, napakka ja ytimekäs, helppo seurata
Positiivinen ja puolueeton	Tuo esiin ristiriitaisuudet
Ei suuretele eikä pelottele	Kärjistää tarvittaessa, on yllätyksellinen
Kuvitus liittyy tekstisisältöön	Kuvitus tukee tekstisisältöä, visuaalisesti kutkuttava
Herättää katsojan kiinnostuksen	Tulee lähelle katsojaa, on koskettava ja elävä
Taustoja on valotettu tarpeeksi	Jutun kieli hyvää yleiskieltä
Sisältää linkin lisätietoon	

Tutkijan näkökulmasta hyvä juttu perustuu faktoihin, tuo selkeästi esille tutkimuksen olennaiset tulokset ja ydinkohdat eikä sisällä asiavirheitä. Tutkimuksen tärkeimmän tuloksen toivotaan

päätyvän myös uutiskärjeksi. Juttu ei myöskään saisi olla liian yleinen, vaan sen haluttaisiin keskittyvän tutkimuksen ympärille. Hyvässä jutussa ei pelotella katsojia, käytetä ylisanoja tai suurennella asioita, vaikka esitystapa saakin olla terävä ja ponnekas. Muodoltaan juttu voi televisiouutisissa tutkijoidenkin mielestä olla kompakti, kunhan tutkimuksen taustoja on valotettu tarpeeksi. Toivottavaa on, että käsitelty ilmiö otettaisiin jutussa monipuolisesti haltuun ja sitä valotettaisiin eri näkökulmista. Onnistunut juttu on positiivinen ja puolueeton. Parhaimmillaan juttu herättää katsojan lisäksi kiinnostuksen aiheeseen ja siksi sen olisi hyvä sisältää linkki lisätietoon. Kuvituksen toivotaan liittyvän suoraan tekstisisältöön.

Toimittajan näkökulmasta onnistunut tiedejuttu sisältää selkeän ja vetävän uutiskärjen. Juttu ei yritä kertoa kaikkea vaan keskittyy oleelliseen. Se avaa jonkin uuden asian, tarjoaa oikeasti uutta tietoa, mutta kytkeytyy samalla johonkin ajankohtaiseen aiheeseen houkutelukseen mahdollisimman laajaa ihmisjoukkoa. Muodoltaan juttu on selkeä, napakka ja ytimekäs, jotta sitä on helppo seurata. Se tulee lähelle tavallista katsojaa ollen kiinnostava, koskettava ja elävä. Parhaimmillaan juttu tarjoaa jonkin uuden tai yllätyksellisen elementin ja katsojalle hoksaamisen iloa. Se myös tuo esille aiheen taakse mahdollisesti piiloutuvat ristiriitaisuudet ja hyödyntää aiheesta luonnostaan löytyvää konfliktia. Jutussa käytetty kieli on hyvää yleiskieltä ja kuva tukee tekstisisältöä ollen samalla visuaalisesti kutkuttava.

Kummankin ammattiryhmän hyvälle jutulle asettamista kriteereistä voi päätellä, että asenneväittäjä *'tutkijalle tärkeintä on tarkkuus, toimittajalle kiinnostavuus'* pitää pitkälti paikkansa. Kuusi seitsemästä toimittajasta yhtyikin väittämään lähinnä sillä perusteella, että aiheen kiinnostavuus on jo alkukriteeri sen toteuttamiselle. Tästä huolimatta tarkkuutta pidetään tärkeänä, ja yksi toimittaja kielsikin väittämän paikkansapitävyyden juuri sillä perusteella, että faktojen tarkkuus on toimittajallekin oleellista. Myös kaikki seitsemän tutkijaa allekirjoittivat väittämän, mutta huomauttivat, että kiinnostavuuden pitäisi olla tutkijallekin tärkeää tarkkuuden ohella. Vaikuttaakin siltä, että näiden kahden ammattikulttuurin määreet laadukkaalle viestille eivät ole aivan yhtä kaukana toisistaan kuin taustalukujen valossa olisi voinut olettaa. Fjaestadin (2007, 128) näkemys, että tutkijoille tarkkuus ja toimittajille kiinnostavuus on laadukkaassa viestissä huomattavasti tärkeämpää, ei olekaan niin yksiselitteinen. Painotus saattaa edelleen olla tämä, mutta rajat eivät ole yhtä selkeitä. Suurimmaksi osaksi tämä näyttäisi johtuvan siitä, että tutkijat ovat sisäistäneet journalismin toimintaehdot ja sopeutuneet niihin.

Sellaisiin stereotyyppisiin roolijakoihin kuin asenneväittäjien *'tutkijan tavoitteena on sivistää, toimittajan viihdyttää'*, *'tutkijat ovat kiinnostuneita yksityiskohdista, toimittajat kokonaiskuvasta'*

sekä 'tutkijat pyrkivät konsensukseen, toimittajat haluavat puolesta–vastaan-asetelmia' haastatellut suhtautuvat varovasti. Vaikka sivistää-sana herättää hieman vastustusta, ovat tutkijat kuitenkin sitä mieltä, että heidän tärkein tavoitteensa on välittää tietoa ja kertoa faktoja. He myös ymmärtävät hyvin, että toimittajan pitää jutullaan jossain määrin viihdyttää, saadakseen lukijoita tai katsojia. Toisaalta tutkijat ovat sitä mieltä, että tiedon välittäminen on myös toimittajien tavoitelistalla korkealla. Toimittajat kiistävätkin väitteen viihdyttämisen ensisijaisuudesta ja sanovat, että myös toimittajien tavoitteena on sivistää, mutta tehdä se helposti omaksuttavalla tavalla. Tutkijakaan eivät suhtaudu viihdyttävyyteen kielteisesti, vaan jutun värikkyyttä pidetään jopa myönteisenä asiana, mikäli faktat samaan aikaan ovat kohdallaan. Tutkijoiden ja toimittajien tyylilliset odotukset eivät siis vastoin Petersin (1999, 260) aikaisempaa havaintoa vaikuta olevan kovin kaukana toisistaan. Tutkijatkin pitävät hyvänä, jos juttu järjen ohella puhuttelee myös aisteja ja tunteita.

Väite, että tutkijat olisivat kiinnostuneita yksinomaan yksityiskohdista ja toimittajat kiinnittäisivät enemmän huomiota kokonaiskuvaan, sai niin ikään lähes täystyrmäyksen. Molempien ammattiryhmien uskotaan olevan tasapuolisen kiinnostuneita sekä yksityiskohtaisista esimerkeistä että laajemmasta merkityksestä. Asian todettiin usein olevan jopa täysin päinvastoin, kun toimittajat etsivät juttuunsa yhtä näkökulmaa sekä konkreettisia esimerkkejä.

Toimittajat myöntävät, että puolesta–vastaan-asetelmat ja konflikti tekevät jutusta mielenkiintoisemman, jos niitä on aiheessa luonnostaan löydettävissä. Samaan aikaan kuitenkin ajatellaan, että rajut vastakkainasettelut ovat enemmänkin poliittisen journalismin ilmiö, eikä niitä tiedejutuissa juurikaan ole. Kumpikaan ammattiryhmä ei myöskään miellä tutkijoiden erityisesti pyrkivän konsensukseen. Myös tässä asiassa tutkijoiden ja toimittajien näkemykset siis eroavat voimakkaasti taustaluvuissa esitetystä. Esimerkiksi Dunwoody (2008, 21) ja Burton (2000, 130) esittävät, että toimittajien pyrkimys tasapuolisuuteen tekee konfliktista helposti tarinoiden rakentamisen peruselementin. Toteutetuissa tiedejutuissa tätä objektiivisuusstrategiaa kuitenkin tekijöiden näkemyksen mukaan käytetään vain harvoin. Näkemystä tukee myös käsikirjoitusaineisto, jonka jutuissa yhdessäkään ei haastateltu sen paremmin erimielisiä tutkijoita kuin muitakaan vastakkaisia mielipiteitä edustavia henkilöitä.

7.4 Vuorovaikutuksen dynamiikka

Toimittajien ja tutkijoiden haastatteluista kävi selkeästi ilmi se oletettavissa oleva seikka, että vuorovaikutustilanne on lähes aina tutkijalle erityislaatuisempi kokemus kuin toimittajalle. Toimittajista kolme huomautti välittömästi haastattelun alettua, etteivät muistot esimerkkijutun

tekotilanteesta ole kovin tarkkoja ja toimittajat myös joutuivat muistelemaan toteutuksen yksityiskohtia enemmän kuin tutkijat. Tutkijoista vain yksi oli tutkimuksensa julkaisemisen aikoihin ollut niin suuressa mediapyörityksessä, ettei yksittäinen toimittaja ollut jäänyt vahvasti mieleen.

Tässä alaluvussa käsittelem suhtautuminen-luokkaan kuuluvia teemoja. Tämän suurimman luokan alle olen koonnut toteutuneista vuorovaikutustilanteista saadut kokemukset ja ajatukset siitä, kuinka ne vaikuttavat tiedeuutisointiin ja toiseen osapuoleen suhtautumiseen. Lisäksi selvitän koulutuksen ja suhdeverkostojen merkitystä kummallekin ammattiryhmälle sekä pureudun kootusti haastatteluiden aikana esiin nousseisiin vallan ja luottamuksen kysymyksiin. Lopuksi käsittelem vuorovaikutustilanteen henkilödynamiikkaa ja ajatuksia yhteistyön kehittämismahdollisuuksista.

7.4.1 Positiivisia yllätyksiä

Vuorovaikutukselle ja julkaistulle jutulle asetettujen odotusten ja todellisten kokemusten välillä on mielenkiintoinen ristiriita. Vaikka odotuksista yleisesti kysyttäessä sekä toimittajat että tutkijat luettelivat niitä runsaasti, olivat odotukset esimerkkijuttujen kohdalla käytännössä hyvin vähäiset. Tutkijoista yksi mainitsi suhtautuneensa epäilevästi toimittajan kykyihin nostaa tutkimuksen oleelliset asiat esiin, kaksi oli kuvitellut lopputuloksen olevan vähintään oman suorituksensa osalta huono, kahdella ei ollut minkäänlaisia odotuksia eivätkä lopputulokseen odottaneet ihmeitä. Neljä toimittajaa kertoi suhtautuneensa alun perin johonkin jutunteon osa-alueeseen skeptisesti. Mainintoja saivat muun muassa epäily siitä, voiko aiheesta enää nousta mitään uutta ja kiinnostavaa, sekä kuvituksen toimivuus. Käytännössä toimittajatkään eivät siis odota lopputulokselta suuria.

Tässä hommassa saa olla tyytyväinen, jos juttu on loppujen lopuksi katsottava ja paikkansa täyttävä ja sisäisesti looginen. Ei sen enempää voi päivittäisessä toiminnassa hirveästi odottaa. (Toimittaja3)

Kenties juuri olemattomista odotuksista osaltaan johtuen, lopulliseen julkaistuun inserttiin olivat tyytyväisiä kaikki. Kaksi toimittajaa mainitsi, että juttu kärkineen syntyi poikkeuksellisen helposti. Tutkijoista viisi piti omasta tutkimuksestaan tehtyä juttua jopa erityisen kiitettävänä. Kaikkien mielestä jutun kärki oli onnistuneesti valittu ja sisältö toimiva. Kaksi tutkijaa mainitsi jostakin pienestä virheestä tai yksinkertaistuksesta, joka jutussa särähti korvaan, mutta ne eivät ratkaisevasti vaikuttaneet jutun saamaan yleisarvioon. Sekä tutkijoiden että toimittajien kommentoissa toistuivat sellaiset ilmaisuksut kuin *positiivinen yllätys, hämmästyttävä ja poikkeuksellisen hyvä*.

Yllätystä tutkijoiden keskuudessa herätti myös television huomio. Kun tiedote ja kutsu tiedotustilaisuuteen on lähetetty, ei asian edistymistä tutkijapuolella juurikaan seurata. Neljä tutkijaa mainitsi erikseen hämmästyneensä sitä, että aihe herätti televisiotoimittajan kiinnostuksen.

Tilaisuuden jälkeen kimppuuni hyökkäsi toimittajat kolmesta lehdestä, kolmelta radiokanavalta ja yhdeltä TV-kanavalta. Yllätyin, että tämä nimenomainen hanke näistä neljästä sai niin paljon huomiota. Olin vähän yllättynyt ja pikkaisen kehnosti valmistautunutkin. (Tutkija6)

Valtakunnan televisiuutisiin päätyminen on monelle tutkijalla erityisen odottamaton ja hieno tilanne.

Itselleni oli tietysti hirveän tärkeätä, että tutkimus sai huomiota ja nyt se tietysti sai hirveän paljon enemmän kuin mitä odotinkaan, ja hyvä homma niin.[...] Harvemmin alani väitöskirja päätyy pääuutislähettykseen, että olihan se ihan semmoinen megawau-juttu. (Tutkija4)

Huomio, jota meidän tutkimuksemme sai, oli tietysti positiivista. Näitä ei hirveän usein tule ja kun on itse niin alkuvaiheessa omassa tutkimuksessa, niin pääseminen mukaan tuollaiseen on hienoa. Onhan se tosi hienoa, että valtakunnan tasolla näytetään televisiossa. Se oli semmoinen kohokohta kyllä. (Tutkija5)

Odotusten vähäisyyden voisi ajatella kertovan siitä, että suurinta osaa tehdyistä tiedejutuista pidetään jollakin tavoin huonoina tai epäonnistuneina, kuten Allan (2002, 69) ehdottaa. Yksikään haastateltava ei kuitenkaan yhtynyt asenneväittämään, jonka mukaan tiedejournalismi televisiossa olisi tieteen näkökulmasta huonoa, vaan kaikki kielsivät sen yksiselitteisesti. Mediajulkisuutta sinänsä pidetään molemmilla puolilla arvokkaana asiana, mutta myös juttujen yleinen taso saa kohtuullisen hyvän arvosanan. Toimittajien mukaan lähettykseen asti pääsevät jutut ovat ainakin kohtuullisia. Ihmiset, jotka tekevät tiedejuttuja enemmän kuin toimittajat keskimäärin, ovat haastateltavien mukaan yleensä innostuneita ja taitavia, joten myös jutut ovat laadukkaita. Toisinaan jutuista yritetään kenties tehdä hieman myyvämpiä kuin olisi aiheita, mutta Suomessa ei kuitenkaan haeta skandaaleja vaan tehdään maltillisia ja taustoittavia juttuja myös televisiossa. Tämän ajatellaan johtuvan muuhun maailmaan verrattuna maltillisesta mediaympäristöstä.

Kysymys tiedejuttujen yleisestä tasosta oli monelle tutkijalle vaikea, sillä he seuraavat itse televisiuutisia vain vähän. Vallitseva käsitys on, samoin kuin toimittajilla, että valtakunnallisiin uutisiin päätyneet jutut ovat laadukkaita, ja sanomalehdissä esiintyy useammin virheellisiä tietoja. Tiedejuttujen ei katsota eroavan muusta materiaalista kielteisesti mutta ei myöskään myönteisesti. Varsinkin ulkopuolisen silmin jutut vaikuttavat onnistuneilta, mutta jos tutkija itse tuntee aiheita tarkemmin, kiinnittyy huomio helposti puutteisiin. Suurimmiksi ongelmiksi mainitaan yksioikoisuus ja näköalattomuus sekä samojen tutkijoiden runsas käyttö kommentoinnissa. Mielenkiintoinen näkemys on, että toimittajien koetaan kontroversaaleissa tilanteissa ottavan

helposti jonkin tietyn kannan. Tämäkin kertonee siitä, että puolesta–vastaan-asetelmia ei jutuissa juurikaan käytetä vaan yksittäinen juttu sisältää useimmiten yhden näkökulman aiheeseen.

7.4.2 Saatujen kokemusten merkitys

Esimerkkijuttujen yhteydessä neljä toimittajaa mainitsi, että tutkija oli erityisen hyvä haastateltava, selkeäpuheinen, konkreettinen, kansantajuinen tai hyvä analysoimaan aihettaan. Tutkijoista viisi kiitti erikseen toimittajan ammattitaitoa. Erityisen positiivisena kokemuksena jutuntekoa piti yksi toimittaja ja kolme tutkijaa. Onnistuneesta insertistä huolimatta yhdelle tutkijalle sen sijaan jäi hyvin huono vaikutelma itse vuorovaikutustilanteesta. Toimittaja oli tutkijan mukaan vaikuttanut haastattelutilanteessa ärtyneeltä, kärsimättömältä ja toiminut tutkijan mielestä oudosti. Lopulta tutkija oli saanut toimittajalta heti haastattelun jälkeen myös mielestään huonoa palautetta omasta suorituksestaan.

Mahdolliset huonot kokemukset ja asiavirheet nousivat niitä kohdanneiden haastatteluissa ensimmäisinä esille. Vaikka julkaistu juttu olisi ollut onnistunut, koko tilanteesta jää epämiellyttävä vaikutelma, jos vuorovaikutuksessa jokin ei toimi. Haastatteluissa nousi esille myös aikaisemmissa toimittajakontakteissa koettuja negatiivisia puolia ja ne toistuivat tutkijoiden puheessa useita kertoja. Huonoina kokemuksina mainittiin erityisesti aggressiiviset toimittajat, toimittajat, jotka käyttävät runsaasti aikaa taustahaastatteluihin, mutta eivät kirjoitakaan niiden pohjalta juttua, sekä jutut, joissa tutkija joutuu tarkastusvaiheessa puuttumaan lähes jokaiseen lauseeseen. Asiavirheet ja harhaanjohtavat otsikot ovat tutkijoille suuria pettymyksiä. Kun ei haluta, että asetelma toistuu, varovaisuus kasvaa ja tarkastamisoikeudesta pidetään yhä tiukemmin kiinni.

Jos tulee joistain asioista puhumaan ja varaa siihen puolitoista tuntia aikaa ja toimittaja sanoo, että joo, tämä on mielenkiintoinen, haluan tehdä tästä jutun ja sitten sitä juttua ei kuitenkaan tule. Se oli tietysti yksittäistapaus, mutta ei se kovin hyvältä tuntunut. (Tutkija4)

Itselläni on pari semmoista kokemusta, että toimittaja on sanonut lähettävänsä jutun luettavaksi, mutta ei olekaan lähettänyt ja sitten kuukauden päästä olen lukenut jutun lehdestä. Mitä enemmän sellaisia on, sitä enemmän, kun tutkijoiden kanssa puhuu, huomaa että heille tulee pessimistinen suhtautuminen ja he haluavat olla vähemmän julkisuudessa. (Tutkija7)

Huonot kokemukset vaikuttavat tutkijoiden mediayhteistyöhön suhtautumiseen nopeasti. Yhden kohtaamisen perusteella ei vielä tehdä yleistyksiä, mutta jo toinen epämiellyttävä kokemus toimittajasta voi iskostaa negatiivisen asenteen tutkijaan. Yksittäiset huonot kokemukset saattavat siis pahimmillaan leimata koko toimittajien ammattikunnan. Sekä tutkijat että toimittajat ajattelevat, että yleisillä asenteilla ja ennakkoluuloilla saattaa olla vaikutusta vuorovaikutuksen sujumiseen, mutta merkityksellisempiä ovat kuitenkin omat kokemukset. Ennakkoluulot eivät siis ole tärkein yhteistyötä määrittävä tekijä. Hyvät kokemukset myös rohkaisevat tutkijoita jatkamaan yhteistyötä.

Mielenkiintoinen piirre on tutkijoiden haastatteluissa toistunut ajatus, ettei tutkija saa olla liian herkkänahkainen. Toimittajan tyyliä käytöstä tai epäonnistunutta juttua ei saisi ottaa liian vakavasti.

Kyllähän monta kertaa mediassa on tutkija tehty aivan hölmöksi ja pantu tyhmiä lauseita suuhun, mutta kyllä hyvän tutkijan itsetunto sen kestää. Ne ovat semmoisia juttuja, joille voi sitten nauraa yhdessä muiden tutkijoiden kanssa. (Tutkija1)

Yli puolet tutkijoista koki esimerkkijuttuun liittyneen haastattelutilanteen hermostuttavaksi. Televisio nähdään erityisen vaikeana mediana ja kynnyks haastateltavaksi suostumiselle saattaa olla suuri. Omien juttujen katsomista myös usein vältetään, koska se tuntuu ahdistavalta ja nololta. Vaikka huonoilla kokemuksilla on suuri vaikutus tutkijoiden asennoitumiseen, ajattelevat sekä toimittajat että tutkijat, että median kanssa työskentelemisestä saatu kokemus helpottaa yhteistyötä ja esiintymistä. Vain vähän median kanssa tekemisissä olleet tutkijat luottavat kokemuksen karttumisen parantavan omaa suoritustaan.

Kaikki eivät halua tulla haastatelluiksi televisiossa, sellaisiakin vielä löytyy. Tai ainakin se on kovin jännittävä tilanne, niin kuin itsellenikin varmaan pienempänä oli. (Tutkija2)

Semmoinen pieni änkytys ja jännitysmomentti ihan selkeästi tuossa esiintymisessäni näkyy. Mutta uskon, että kokemus tulee hieman poistamaan sitä leimaa. (Tutkija3)

Tänä päivänä kuitenkin yksi tärkeä tutkijan taito on osata kiteyttää ja toimia median kanssa. Jos joku tulee kysymään, ei saa mennä lukkoon. Kyllä ne taidot siinä karttavat. En tiedä, miten muuten voisi oppia kuin sillä, että niitä tekee pikkuhiljaa. (Tutkija7)

Toisaalta esiintymisvarmuus ja luontevuus nähdään myös sukupolvikysymyksenä. Kameran edessä toimimisen ajatellaan olevan nuoremman sukupolven tutkijoille mahdollisesti tutumpaa ja helpompaa kuin vanhemmille kollegoille.

Toimittajien kohdalla vuorovaikutustilanteissa saadut kokemukset eivät nouse yhtä merkittävään asemaan vaan asennoitumiseen vaikuttavat jo ennen varsinaista haastattelukontaktia kohdatut vaikeudet. Tutkijoiden koetaan toisinaan olevan haluttomia antamaan haastatteluita ja kertomaan omasta tutkimuksestaan julkisuudessa, ulosanti voi olla liian huonoa tai aihe turhan monimutkainen. Nämä seikat paljastuvat kuitenkin toimittajille yleensä jo ennen julkaisupäätöstä eikä negatiivisia kokemuksia varsinaisissa yhteistyötilanteissa juurikaan tullut esille. Toimittajan karttuvan kokemuksen merkitys nähtiin lähinnä siinä, että oma erityisosaaminen ja kiinnostus tietyltä alalta helpottaa näkökulmien löytämistä myös tiedeaiheisiin. Toisaalta tutkijoiden mukaan on eroa sillä, onko toimittaja kokenut vai ei. Kokeneelle journalistille ei tarvitse selittää asioita yhtä perinpohjaisesti, mutta he voivat toisaalta olla leipiintyneitä työhönsä. Kokemattomien toimittajien ajatellaankin usein tekevän hyviä juttuja, sillä heillä on tarve näyttää oma osaamisensa.

7.4.3 Suhteet ja koulutus

Kaikkien seitsemän tutkijan mielestä tieteen tekijöille pitäisi järjestää enemmän viestintäkursseja. Vaikka stereotypiat kammioihinsa linnoittautuneista, tiedejargonia viljelevistä tutkijoista eivät enää suurimmaksi osaksi pidäkään paikkaansa, voisi koulutus silti helpottaa televisiossa esiintymistä ja tuoda lisää varmuutta. Koska tutkimusorganisaatiot haluavat panostaa mediasuhteisiin ja vaikuttaa yhteiskuntaan tehokkaammin, olisi kurssien järjestäminen tutkijoiden mukaan myös työnantajan etu. Kurssit ovat suosittuja, mutta yksikään haastatelluista tutkijoista ei itse ollut sellaiselle osallistunut.

Hyvät tutkijat eivät introvertin persoonansa takia jäisi taustalle, vaan saisivat tutkimustaan esille. Samaan tapaan kuin Taideteollisesta korkeakoulusta valmistuville taiteilijoille opetetaan markkinointia, koska he eivät osaa myydä töitään. Tämä voisi olla samantyyppinen apuväline. (Tutkija4)

Osa toimittajista on työssään jo tunnistanut tutkijoille annetun koulutuksen vaikutukset. Tutkijoiden yleisasenteen toimittajia kohtaan arvioidaan parantuneen ja osa tiedostaa median vaatimukset hyvin tarkasti. Varsinkin nuoremman tutkijapolven ajatellaan ymmärtävän julkisuuden arvon ja olevan myös valmiimpia tinkimään tieteellisistä periaatteista toimittajien hyväksi. Tutkijoiden koulutuksella voi kuitenkin olla toimittajien kannalta myös kielteiset puolensa, mikäli tutkijan luonnollinen ilmaisu siitä kärsii.

Kyllä tutkijat nyt jo ymmärtävät, että toimittaja haluaa vähän simppelempää kieltä ja itse asiassa joskus on käynyt niinkin, että TV-haastattelussa varsinkin tutkija on selvästi saanut jotain tällaista PR-koulutusta ja vaikka olen sanonut ennen haastattelua, että kerro vain ihan omin sanoin, että ei tarvitse typistää, niin sitten ne vastaukset ovat lauseen tai kaksi, eikä siitä välttämättä saa kovin hyvää juttua aikaiseksi. (Toimittaja3)

Kaikki haastatellut toimittajat ajattelevat oman asiantuntemuksensa riittävän tiedejuttujen tekemiseen. Tiedon hankkiminen uudesta ja ennestään tuntemattomasta aiheesta nähdään toimittajan perusominaisuutena. Varsinkin yleistoimittajat joutuvat työssään hyväksymään sen, että vastaan tulee jatkuvasti aiheita, joista itsellä ei ole valmiiksi kovin hyviä pohjatietoja. Opiskelu antaa tiedejuttujen tekemiselle peruslähtökohdat. Tämän vuoksi esimerkiksi luonnontieteet mainitaan alana, joka tuottaa vaikeuksia, sillä toimittajien koulutus yleensä on yhteiskuntatieteellinen tai humanistinen. Yleinen käsitys kuitenkin on, että hyvä toimittaja tekee jutun aiheesta kuin aiheesta. Asennoitumisessa onkin kaikuja Kauhasen (1998, 305) uutishybriseksi nimittämästä tilasta, jossa tiedetoimittajien erityisosaamista ja asiantuntemusta helposti aliarvioidaan. Vaikka toimittajat myöntävätkin, että useat tiedeaiheet vaativat normaalia enemmän taustatyötä ja perehtymistä, he eivät kuitenkaan yhdy Kauhasen näkemykseen, ettei edes asioiden perusteita ehtisi hahmottaa yhden uutisvuoron aikana.

Tiedeutisoinnin tasoa ei pidetä niin ongelmallisena, että sitä olisi välttämätöntä erityisesti parantaa. Koulutusta aiheesta voisi kaikkien mielestä toimittajille olla, mutta sen sisältöihin ja realistisiin toteutusmahdollisuuksiin suhtaudutaan epäilevästi. Tiedetoimittaminen nähdään liian laajana alueena, jotta siihen voitaisiin tehokkaasti kouluttaa. Arkipäivissä ei myöskään uskota olevan koulutukselle aikaa.

Tässä maassa monet tahot kouluttavat kaiken maailmaan juttuihin ymmärtämättä, että arkipäivä on paljon kiireisempää ja asiat tehdään kuitenkin ammattitaidolla. En tiedä, onko meillä edes aikaa olla seminaaripäivillä istumassa työajalla, meitä on sen verran vähän. Ja taitaa olla aika monissa muissakin toimituksissa. (Toimittaja4)

En ihan heti keksi, mihin se koulutus paneutuisi. Vaikkapa lakijournalismissa tai talousjournalismissa saattaa olla helpompi kouluttaa toimittajia, kun tiedetään, että siinä on tietty setti asioita, joista pitää perustiedot olla hallussa, mutta tiedeutisoinnissa – vaikea sanoa. (Toimittaja3)

Toimittajat ehdottivatkin laaja-alaisten koulutusten sijaan yleisempää ajatustenvaihtoa ja tietyn aihepiirin koulutuksia. Tapaamisia tutkijoiden kanssa voitaisiin järjestää muuallakin kuin haastattelutilanteessa, jolloin toimittajalla usein on liian kiire syvälliseen keskusteluun. Treisen ja Weigoldin (2002, 319) kyselytutkimuksessa tutkijat vaativat journalisteille koulutusta muun muassa tilastojen lukemiseen ja tutkimuksen luonteen ymmärtämiseen. Haastattelemani tutkijat sen sijaan eivät vaadi toimittajille yleisluontoista tiedetoimittamisen koulutusta, mutta osa heistä toivoo, että jo toimittajakoulutuksessa järjestettäisiin eri tieteenaloihin perehtyviä kursseja.

Merkillepantavaa on, että osa haastatteleistani tutkijoista ja toimittajista onkin kouluttanut toisiaan. Pyynnöt kurssien vetämiseksi ovat erikoistuneille asiantuntijoille ilmeisen yleisiä. Molemmissa ammattiryhmissä suhteiden toiseen osapuoleen nähdään kuitenkin syntyvän parhaiten aidoissa vuorovaikutustilanteissa ja juttujen tekemisen yhteydessä. Yksikään haastatelluista ei kertonut tekevänsä aktiivista työtä suhteiden luomiseksi. Toimittajista vain yksi sanoi, että hänellä on vahvat verkostot tiedemaailmaan. Eri aloille erikoistuneiden toimittajien kaikki liikenevä aika menee muiden suhteiden ylläpitämiseen. Verkostoitumisen yhteydessä korostuukin jälleen erikoistumisen merkitys. Jos kunkin toimittajan seurattavana olisi jokin tietty tieteenala, suhteiden luomista ja ylläpitämistä pidettäisiin tärkeämpänä. Oma verkosto auttaa toimittajien mukaan haastateltavien etsimisessä ja uusien asiantuntijoiden löytämisessä. Omista verkostoista kuulee, mitä tiedemaailmassa on tekeillä ja mikä voisi olla kiinnostavaa. Luottotutkijat ovat hyödyllisiä myös silloin, kun asioita on tarpeen tarkastaa.

Saatan melkein päivittäinkin soittaa ja kysyä ja tsekata jonkun asian. Jos tulee joku uusi tutkimus, josta en tiedä, mitä se on, niin soitan luottotutkijalle, että tällainen on tullut, onko tässä järkeä vai onko tämä ihan fuulaa. (Toimittaja2)

Senkin takia olisi hyvä, että olisi luottamukselliset suhteet, etteivät tutkijat liikaa varoisi, mitä sanovat. Usein kaikista mielenkiintoisimmat asiat ovat semmoisia pieniä juttuja, jotka tulevat esiin

haastattelussa ihan siinä jutustellessa, ei niinkään ensin kerrottavina isoimpina juttuina. (Toimittaja3)

Mahdollisuus erikoistumiseen toisi asiantuntemusta. Uskoisin, että se parantaisi juttujen tasoa ja kiinnostavuutta. Silloin pystyy nopealla aikataululla tekemään asioita, kun on jo valmiina patteristossa omaa tietämystä. Sekin on varmaan toimittajan ammattitaitoa, että heti tietää, minne kannattaa soittaa. (Tutkija1)

Haastattelemieni tutkijoiden suhtautuminen suhteiden luomiseen ei myöskään ollut kovin aktiivinen. Lehdistön puolella tuttuja toimittajia on useammallakin, mutta televisiossa varsinaisia luottotoimittajia ei ole kenelläkään. Toimittajien huomion hakemiseen suhtauduttiin jopa epäilevästi.

En hirveästi kannata kuitenkaan semmoista kauhean promootiohenkistä tai liiallista myyntiä, vaikka se saattaa olla vähän vanhanaikaista ajattelua. (Tutkija5)

Tutkijoiden näkökulmasta suhteilla on merkitystä lähinnä siten, että omien verkostojen kautta voi etukäteen tunnustella, herättääkö oma aihe mediassa kiinnostusta. Suhteilla nähdään kuitenkin olevan jonkin verran vaikutusta myös aiheiden läpikäymiseen.

Väliverroksen (2001, 162) havainto, että viime vuosina popularisoinnin sijaan on osin alettu miettiä tieteen myymistä, on paikkansapitävä siinä mielessä, että tutkijoiden puheessa nousivat usein esiin sellaiset sanat kuin PR ja myyminen. PR:ään terminä suhtauduttiin kuitenkin enimmäkseen vieroksuvasti ja aiheiden myyminenkin nähtiin lähinnä asiana, jota tulisi kehittää. Sekä tutkijat että toimittajat uskovat, että viestintä on yrityksissä edelleen huomattavasti tehokkaampaa ja ammattimaisempaa kuin tutkimusorganisaatioissa. Tutkijat eivät kuitenkaan näe tutkimusaiheita viestimään pyrkiviä yrityksiä Millerin (1999, 214) tavoin kilpailijoina, vaan kommentoissa korostuivat mahdollisuudet yhteistyöhön.

Kaiken kaikkiaan niin tutkijat kuin toimittajatkin uskovat suomalaisen tieteen PR-pyrkimysten olevan vielä sängen vähäisiä. Tutkijat eivät Dollin (1997, 10, lainattu Miller 1999, 207 mukaan) tavoin nostaneet esiin huolta, että paine julkaisuihin olisi rahoituksen turvaamisen vuoksi noussut niin korkeaksi, että epävarmoista tuloksista tiedotettaisiin ennaikaisesti. Ennemmin kommentoissa nousi esiin varovaisuus tiedotusajankohdan valinnassa. Myös toimittajat tuntuvat edelleen uskovan, etteivät tutkimusorganisaatioiden pyrkimykset aiheidensa myymiseen ylitä totuuden rajoja, ja itsekkäät taustavaikuttimet nähtiin enemmän yritysten tutkimusuutisoinnin ongelmana.

Mielenkiintoinen kysymys onkin, kuinka tilanne muuttuu suomalaisten tutkimusorganisaatioiden kehittäessä viestintäänsä. Esimerkiksi Göpfert (2007, 215) on ollut huolissaan siitä, kuinka

resurssipulan kanssa kamppaileva journalismi kykenee käsittelemään yhä lisääntyvää tieteestä tiedottavaa materiaalia ja tunnistamaan PR-pyrkimykset. Toimittajien omien sanojen mukaan yritysten kasvaneet vaikutuspyrkimykset ovat saaneet toimitukset terästäytymään tiedottamisen taustavaikuttimien pohtimisessa. Samaan aikaan he kuitenkin peräänkuuluttavat tutkijoiden taitoa myydä omaa tutkimustaan ja tehdä siitä medialle houkuttelevaa. Weitkampin (2010, 79) mukaan toimittajien pitäisikin erikoistua, jotta he tuntisivat tieteen yhteiskunnalliset ja poliittiset taustat ja osaisivat tunnistaa niissä piilevät vaikutuspyrkimykset ja sekä tulosten tulkintaa suuntaavat vaikutukset.

7.4.4 Valta ja luottamus

Vallan ja luottamuksen kysymykset nousivat haastatteluissa esiin useiden eri teemojen yhteydessä. Asenneväittämään, jonka mukaan journalismilla on tieteen ja journalismin suhteessa määräävämpi asema, yhtyvät kaikki haastatellut tutkijat ja lähes kaikki toimittajat. Tutkijoiden mukaan valta-asetelma johtuu siitä, että median kiinnostusta on hyvin vaikea ennakoida etukäteen, julkaisupäätökset tehdään toimituksissa, toimittajalla on vapaus valita näkökulma ja tehdä jutusta hyvin omannäköisensä eikä tarkastaminen televisiossa ole mahdollista. Jonkinlainen vaikutusmahdollisuus nähdään kuitenkin siinä, että loppujen lopuksi jutun sisältö tulee pitkälti tutkijalta. Tutkijat voivat vaikuttaa julkisuuteen päätyvän tiedon määrään sillä, että valikoivat, mitä kertovat medialle ja mistä jättävät kokonaan tiedottamatta. He voivat myös pitkälti määritellä jutun toteutusajankohdan.

Toimittajien mukaan journalismin määräävämpi asema syntyy televisiossa jo välineen rajoitusten vuoksi. Lisäksi toimittajilla on portinvartijarooli ja valta valikoida juttuun päätyvät asiat. Selkeää onkin, että Friedmanin (1986, 17–18) havainnon mukaisesti myös tiedejournalismi on ennen kaikkea median tuote ja journalistinen maailma on muokannut tieteellistä kirjoittamista omien tarpeidensa mukaan. Tieteen ja journalismin valtakysymyksiä paljon pohtineen Petersin (2008, 138–139) väite, että toimittajat näkevät tutkijat lähteenä ja jutun kirjoittamisessa auttavana resurssina, pitänee myös pitkälti paikkansa. Sen sijaan tutkijoiden ajatus itsestään jutun todellisina tekijöinä ei saa haastatteluista tukea. Tutkijat toivovat keskustelua aiheesta ja näkökulmista, mutta eivät edes yritä saada toimittajia toimimaan yksinomaan oman viestinsä välittäjinä. Myös tutkijat ovat sitä mieltä, että journalismia kuuluukin tehdä journalismin ehdoilla. Käytännössä tutkijoiden ainoaksi vaihtoehdoksi jää siis täydellinen kieltäytyminen yhteistyöstä tai median säännöillä pelaaminen. Usein tämä tarkoittaa, että tutkijan on yksinkertaisesti luotettava toimittajan ammattitaitoon ja toivottava parasta.

Kauhasen (1998, 312–313) huomion tavoin toimittajien valta tutkijan julkisuuskuvan muokkaamisessa tekee kohtaamisesta aina jännitteisen ja epäsymmetrisen. Kokemus voikin olla tutkijalle ahdistava. Jutun julkaisua odotellessa pintaan nousevat helposti pelon ja kauhun tunteet. Tutkijoiden kommentteista kävi hyvin ilmi, että television uutisjutun tekoon osallistuminen ja mediassa esiintyminen on tutkijalle aina jonkinasteinen riski.

Jutun tekeminen on jännittävää ja pelottavaa ja kaikkea siltä väliltä. Varsinkin silloin, kun niitä oli enemmän, niin oli vain sellainen hirveä toive, että mokia ei tulisi. (Tutkija7)

Joitakin tutkijoita pelottaa joutua toimittajan armoille. Joillekin professoreille esimerkiksi, jotka kuvittelevat olevansa jumalasta seuraavia ja ovat tottuneet siihen, että he pitävät luentoja ja muut pitävät suunsa kiinni, voi olla epämiellyttävä kokemus joutua tekemisiin toimittajan kanssa, joka ei toimikaan kuten he olettavat. Se voi aiheuttaa närää tai kitkaa. (Tutkija1)

Pelon ja positiivisten yllätysten yhdistelmä on toimittajille tuttu.

Joskus tutkija lähettää meilin, että ihan hyvänhän sinä siitä sait, vaikka olin kolme päivää valvonut kaikki yöt ennen kuin tulit tapaamaan, enkä ole pystynyt katsomaan sitä lähetyksestä, mutta äitini katsoi tai setä ja se on otettu nauhalle. Ja otin pullon viiniä ja kaksi tablettia rauhoittavaa ennen kuin uskalsin katsoa itseäni televisiosta. Ja se juttuhan oli ihan hyvä, ja kuinka olitkin saanut siihen juuri ne kaikki pääasiat väitöskirjasta. (Toimittaja1)

Kirjoitetussa tekstissä tutkijalla on suurempi mahdollisuus ohjata tilannetta, kuin suorassa haastattelussa. Koska tarkastaminen ei televisiossa useinkaan ole mahdollista, vaatii väline erityistä luottamusta.

Tutkijan täytyy luottaa toimittajaan ja toimittajan taas siihen tutkijaan ja luottaa myös katsojaan, että se jonkin verran antaa periksi vaikka ei ihan kaikkea ymmärtäisikään, niin ei silti hyppää ruudun läpi ihan heti. (Toimittaja1)

Käytössä olevan ajan niukkuudella on toisaalta tutkijoiden kannalta myös positiivisia vaikutuksia siihen, kuinka paljon heillä itsellään on mahdollisuus vaikuttaa jutun sisältöihin. Jos tiedeutinen halutaan ulos saman päivän aikana, on toimittajan otettava sen sisältö jotakuinkin annettuna, sillä aikaa syvälliseen paneutumiseen ja omien näkökulmien etsimiseen ei ole. Tiedotustilaisuuksissa toimittajat siis toimivat pitkälti lehdistötiedotteen pohjalta, jolloin tutkijan omat painotukset pääsevät helpommin läpi. Kun toimittaja taas itse ottaa tutkijaan yhteyttä, on jutun kontekstia vaikeampi tietää. Tällöin toimittaja on jutun muovaamisessa aktiivisempi. Kun tutkija antaa kommenttinsa toimittajan suunnittelemaan kokonaisuuteen, hän ei itse pysty määrittelemään aihetta ja ympäristöä, missä lainaus esiintyy.

Vallankäyttöön liittyen haastatteluissa voimakkaimmin korostunut teema olikin toimittajan mahdollinen asenteellisuus, joka nousi spontaanisti esille neljän tutkijan puheessa. Erityisen ongelmalliseksi koettiin tilanne, jossa toimittajalla on vahva ennakkokäsitys asiasta. Silloin hän on valinnut näkökulmansa eikä ole siitä valmis luopumaan, vaikkei se tutkijan mielestä vastaisi

todellisuutta. Asenneväittämän 'toimittajalla on ennakkokäsitys aiheesta ja hän vain hakee sille vahvistusta' yhteydessä kaikki tutkijat sanoivat, että ovat kohdanneet tällaisiakin tapauksia.

Jotkut toimittajat ovat sellaisia, että he vain haluavat ajaa omaa juttuaan ja sitä, mitä haluavat juttuun kirjoittaa. Vaikka haastatellaan, niin taustalla onkin joku ajatus, joka sinne oli alun perinkin pitänyt tulla ja sitten se kommenttikin vain tukee sitä. (Tutkija2)

Osa toimittajista kielsi väitteen jyrkästi, osa taas piti sitä tietyissä tilanteissa valitettavan oikeana.

En voi kieltää, etteikö tällä alalla sitä olisi paljon. Joskus toimittaja on nimenomaan muovannut sen asian, mitä hän haluaa kertoa, etukäteen ja hakee sopivan tutkijan puhumaan sitten sen. Mutta itse en pidä tuollaisesta työskentelytavasta. Sillä tulee joskus isoja lööppejä, mutta kestävätkö ne sitten lähempää tarkastelua, niin en ole siitä yhtään varma. (Toimittaja3)

Suurin osa tutkijoista ja toimittajista oli kuitenkin sitä mieltä, että ammattitaitoinen ja avarakatseinen toimittaja osaa tarvittaessa muuttaa käsitystään eikä jääräpäisesti pidä kiinni omasta näkökulmastaan, jos se tutkijan kanssa puhumisen aikana osoittautuu vääräksi.

Viimekädessä se ei ole tärkeintä, mikä se ennakkokäsitys on, vaan se, mitä tapahtuu sen jälkeen, mitä tulee ulos. Jos vieläkin haastattelun jälkeen, toimittajan mielipidettä viedään ulos, vaikka tutkija on toisella tavalla kertonut, niin sitten ollaan jo heikoilla vesillä, että mistä tässä nyt oli kysymys. (Tutkija6)

Yhtenä toimittajien vallankäytön ja vaikuttamisen välineenä nähtiin myös niin sanottujen 'tavisten' eli tutkimusta kommentoivien tavallisten ihmisten käyttäminen. Tutkijoiden näkemyksen mukaan juttuihin yleensä poimitaan 'tavis'-näkemys puolesta ja vastaan, millä toimittaja pyrkii näennäiseen balanssiin. 'Tavisten' käyttämisessä on tutkijoiden kannalta kuitenkin aina se riski, ettei sanoma tue tutkimusta, sillä tulokset ovat yleensä päteviä vain ryhmätasolla.

Toimittaja voi itse päättää, mitä haluaa taviksen sanovan. Luulen, että toimittaja voi sillä pelata aika paljon. Ainakin välillä tuntuu, että he valitsevat taviksen sen mukaan, mitä itse haluavat sanoa. Tavis on siis tavallaan toimittajan oma näkökulma. Kyllähän kadulta varmaan jokaisen mielipiteen puolesta ja vastaan löytää. (Tutkija7)

Toimittajien kommentteissa korostuu tässäkin aiheessa varovaisuus. 'Tavisten' käyttäminen on monen mielestä varsin herkkä asia. Sitä suositaan, jos mukaan voidaan saada ihmisiä, joiden elämään tutkimus todella vaikuttaa. Tällöin 'tavisten' käyttö on luonnollista ja tuo aiheen lähemmäs katsojaa. 'Tavikset' usein myös elävöittävät juttuja ja ratkaisevat tiedejutuissa yleiset kuvitusongelmat. Pelkän mielipiteen kysyminen kadulla ihmisiltä, joihin asia liittyy vain löyhästi, saattaa sen sijaan vaikuttaa päälle liimatulta ja etäännyttää aihetta katsojasta entisestään. Toimittajien puheessa mahdollinen ristiriita 'tavis'-kommenttien ja tutkimustulosten välillä ei noussut esiin. Esimerkkijutut kertovatkin erosta tutkijoiden yleisten ajatusten ja omien kokemusten välillä. Tutkimuksen ulkoisia elementtejä pidettiin raikkaina ja piristävinä. Tutkijat näkivät 'tavisten' tuoneen omaa tutkimustaan käsitelleeseen juttuun lisäarvoa kaikissa kolmessa tapauksessa, joissa heitä oli käytetty.

[Heidän mukana olonsa] elävöitti huomattavasti kuvaa ja kertoi, mistä on kysymys. Loppujen lopuksi tuossa oli kolme repliikkiä kaikesta siitä, mitä olin sanonut haastattelun aikana, niin siihen nähden, mitä itse pystyin sanomaan, niin juttu kuitenkin oli yllättävän laaja. (Tutkija3)

Työni oli aika käytännönläheinen ja kansanomainen. Jutussa oli esitetty pointit ja näiden kavereiden tarinat tukivat viestiä. Siinä on kyse eräänlaisesta katulegitimoinnista katsojan edessä. (Tutkija4)

7.4.5 Toiveena yhteispeli

Kuten taustaluvuissa todettiin, vuorovaikutuksen osapuolten erilainen kulttuurinen tausta voi Petersin (1999, 255) mukaan aiheuttaa ongelmia merkitysten välittämiseen erilaisten kielellisten koodien ja yhteisen merkitystaustan puuttumisen vuoksi. Lisäksi toista ryhmää koskevat stereotypiat aiheuttavat ennakkoluuloja ja erilaiset konventiot, normit sekä rooli- ja tilannemääritelmät voivat aiheuttaa ristiriitaisia tai epärealistisia odotuksia vuorovaikutuksen toista osapuolta kohtaan. Haastatteluiden perusteella merkitysten välittämisessä ei vaikuta olevan ongelmia eivätkä stereotyyppiset näkemykset toisesta osapuolesta juurikaan saaneet tukea. Relevanteilta vaikuttavat siis nykytilanteen kannalta lähinnä vuorovaikutuksen konventiot sekä erilaiset rooli- ja tilannemääritelmät.

Tutkijat ja toimittajat lähestyvät välistänsä vuorovaikutustilannetta hyvin erilaisella henkilökohtaisuuden tasolla. Toimittajat keskittyvät vuorovaikutuksessa pitkälti käytännöllisiin ja välineellisiin seikkoihin, kuten aikatauluihin, kuvitusratkaisuihin sekä tutkijan kommenttien keston ja laatuun. Siispä toiveet yhteistyön helpottamiseksi ovat myös hyvin käytännönläheisiä ja liittyvät aktiiviseen tiedottamiseen sekä kuvitusmahdollisuuksien tarjoamiseen. Mitä enemmän toimittajien tarpeita on jo ennen haastattelutilannetta mietitty, sitä parempi. Toimittajien suhtautuminen tutkijoihin on tavallaan välineellinen. He ovat yksi osa onnistuneen jutun toteuttamista. Tutkijoiden osalta prosessissa puolestaan korostuu henkilöiden välinen kommunikaatio ja dynamiikka. Tutkijat suhtautuvat toimittajiin ensisijaisesti henkilöinä.

Kuten todettu, toimittajan käytöksellä ja tapaamisen aikaisen vuorovaikutuksen sujumisella on merkittävä rooli siihen, millainen kokemuksesta muodostuu tutkijalle. Tutkijoiden kommentteissa korostuukin toive yhteistyöstä ja yhteispeleistä. Toimittajan toivotaan tapaamisen alussa ilmaisevan yhteistyöhalukkuutensa ja sen, että pyrkimyksenä on yhdessä tehdä hyvä juttu. Tutkijat arvostavat, jos heillä itsellään on mahdollisuus ehdottaa kysymyksiä sen mukaan, minkä he kokevat tutkimuksessa tärkeäksi. Tutkijat toivovat myös, että toimittajat ymmärtäisivät tutkijoita sitovat rajoitukset, eivätkä vaatisi yksiselitteisiä vastauksia silloin, kun niitä ei ole.

Paras on, jos juttu tehtäisiin yhteistyössä. Pystyttäisiin keskustelemaan ennen kuin aloitetaan jutun tekeminen, että syntyisi yhteinen näkemys siitä, mikä jutun pointti on. (Tutkija7)

Jos toimittaja ottaa yhteyttä jo siinä vaiheessa, kun hän suunnittelee jotain juttua ja siitä lähdetään yhdessä keskustelemaan, niin voi olla että tutkijan näkökulmasta sen keskustelun lopputuloksena saadaan ihan järkevä juttu, josta tietyt ennakoasenteet ja muut on pystytty karsimaan pois ja asioista voidaan puhua tutkijaa miellyttävästä näkökulmasta. (Tutkija1)

Tutkijat toivovat myös, että toimittaja osaisi ottaa huomioon tilanteen ainutlaatuisuuden tutkijan kannalta ja suhtautua ymmärtävästi mahdolliseen kokemattomuuteen. Toimittajan ammattimaisuudella viitataan tutkijoiden kommentteissa usein siihen, että toimittaja osaa pienillä eleillä tehdä haastattelutilanteen tutkijalle miellyttäväksi. Erityisesti tutkijan ohjeistaminen ennen haastattelun aloittamista koetaan tärkeäksi. Toimittajat ovat itsekkin sitä mieltä, että tilannetta helpottaa, jos muistaa, etteivät tutkijat ole ammattiesiintyjiä ja tilanne voi heille olla stressaava. Kannustaminen auttaa tekemään tilanteesta mukavan ja tutkijan pelkoja voidaan keskustelulla lieventää.

Jos tutkija jännittää kauheasti, olen sanonut, että näistä ovat kaikki yhtä lukuun ottamatta selvinneet hengissä ja sekin, joka ei selvinnyt, ei ollut minun syyntä. Silloin he yleensä rentoutuvat ja kysyvät, että kuka se oli. Ja minä sanon, että ei, tämä oli leikkiä. (Toimittaja1)

Useimmiten siinä tilanteessa kuitenkin syntyy jonkinlainen luottamus ja hyvä fiilis ja voi esimerkiksi kysyä kysymyksen moneen kertaan tai sanoa, että kuule, tuo oli vähän liian pitkä, että voisitko ajatella sanovasi vähän lyhyemmin. Joskus [tutkijaa] voi hellävaraisesti vähän ohjata ymmärrettävämpään suuntaan. (Toimittaja6)

Tutkijat toivovat vuorovaikutustilanteelta tasavertaisuutta ja luontevuutta.

Pidän sitä jonkinnäköisenä esteenä, jos kohtaaminen ei ole luontevaa. Että olisi kaksi aikuista ihmistä, jotka tapaavat ja sanotaan, että minulla on tällaista kiinnostavaa kerrottavaa ja sinulla on kiinnostava duuni, ehkä voisit tehdä tästä aiheesta jotakin. [...] Että olisi tasavertaista, kummankaan ei tarvitse olla toisen yläpuolella vaan ihan sellainen reilu meininki. (Tutkija4)

Toimittajien ainoa vuorovaikutuksen dynamiikkaa koskeva toive liittyy tutkijoiden avoimeen asenteeseen. Tutkijoilta toivotaan ymmärrystä siihen, että toimittajan työ on yksi näkökulma aiheeseen. Toimittaja ei voi olla jokaisen aiheen asiantuntija, mutta osaa tästä huolimatta työnsä ja lopputulos voi olla tutkijan kannalta positiivinen.

Ehkä se voisi tutkijallekin avata uuden näkökulman omaan tutkimusaiheeseensa, että aijaa, tämä olikin se, mikä kiinnosti toimittajaa, sepä mielenkiintoista. Tutkijoilta toivoisi enemmän avointa asennetta, että he ymmärtäisivät tiedotusmaailman olevan ihan eri kuin tutkimusmaailman. (Toimittaja2)

Paljon käsitellyistä peloista huolimatta yhteispeliin yleensä luotetaan molemmin puolin. Tutkijat ymmärtävät, että heitä useimmiten kohdellaan kiltimmin kuin monien muiden alojen haastateltavia. Toimittajat eivät ole samalla tavalla ilkeitä kuin esimerkiksi poliitikoille ja tarkastusoikeuden käyttämisen vuoksi tutkijoilla on enemmän valtaa lopputulokseen kuin muilla haastateltavilla.

Tutkijat esiintyvät lisäksi yleensä asiantuntijaroolissa eivätkä toimittajat halua viedä omalta jutultaan uskottavuutta tekemällä heidät naurunalaisiksi.

Useimmat tutkijathan ovat loppujen lopuksi hyviä haastateltavia ja yhteistyöhaluisia ja -kykyisiä. Siinä ei ole sellaista vastarintaa kuin joissain voi olla, että pitää kenkkumaisia kysymyksiä mennä kysymään joltakulta. Tässä ei ole vastakkainasettelua vaan siinä ollaan samassa veneessä, se on myötävirtaan menoa. (Toimittaja6)

Entistä parempi yhteistyö saattaa kuitenkin vaatia molemmilta omien kommunikaatiotekniikoiden miettimistä. Petersin (1999, 266) ehdottama kulttuurien välisten viestintätaitojen kehittäminen saakin kannatusta sekä tutkijoilta että toimittajilta. Yleinen näkemys on, että mitä enemmän yhteistyötä tehdään, sitä paremmaksi kehittyy molemminpuolinen ymmärrys toisen vaatimuksista. Petersin mukaan viestintätaitojen kehittäminen ei poista kaikkia jännitteitä, sillä esimerkiksi arvoriitit eivät häviä pelkästään tekemällä osapuolet tietoisiksi niistä. Haastatteluiden perusteella voidaan kuitenkin todeta, etteivät tutkijoiden ja toimittajien arvot vaikuta olevan niin kaukana toisistaan kuin aikaisemman tutkimuksen ja kirjallisuuden perusteella voisi päätellä. Sen lisäksi, että kommunikaation ja ymmärtämisen kehittämisellä voitaisiin auttaa sietämään turhautumista ja vähentämään konfliktien ottamista henkilökohtaisesti, kuten Peters toteaa, saattaisi siinä piillä myös molempien osapuolten kannalta entistä tyydyttävämpien juttujen syntymahdollisuus.

Me pelkäämme antaa sellaista puolivalmista, huonosti pureksittua tietoa, vaikka se saattaisi olla tottakin ja hyödyllistä. Ja toimittajilla taas ei välttämättä ole kärsivällisyyttä kuunnella, että mitä nuo tuossa jaarittevat ja mikseivät ne koskaan sano mitään. Niin jos molemmat yrittäisivät vähän ymmärtää toisiaan, saattaisi syntyä sellaista kerrottavaa, jossa asia kerrotaan oikealla tavalla. (Tutkija6)

7.5 Yhteenveto

Yli puolet haastatelluista toimittajista ja tutkijoista on sitä mieltä, että printtimedia sopii tiedeuutisointiin televisiota paremmin. Television etuina pidetään kuitenkin suuria katsojalukuja ja huomioarvoa. Television erityisroolina onkin asioiden tuominen suurten yleisöjen tietoisuuteen ja siten yhteiskunnallisen keskustelun herättäminen. Myös liikkuvaa kuvaa ja mahdollisuutta erilaisten grafiikoiden käyttöön pidetään television ehdottomana etuna muihin uutismedioihin nähden. Usein kuvan saaminen tutkimuksen tekovaiheesta on kuitenkin mahdotonta, minkä vuoksi tiedejutuissa päädytään hyödyntämään symbolikuvia, arkistomateriaalia tai lavastettuja tilanteita. Tieteenalan kuvallisuus ja kuvamateriaalin saatavuus saattavat vaikuttaa uutisointipäätöksiin merkittävästi. Tutkimusorganisaatiot voisivat siis vaikuttaa aihevalintoihin tarjoamalla toimituksille mielenkiintoisia kuvitusmahdollisuuksia tai valmista kuvaa. Mahdollisuutta ei kuitenkaan juuri käytetä, vaan kuvituspuoli tulee tutkijoille useimmiten yllätyksenä.

Television uutisformaatin lyhyt kesto rajaa toteutettavia aiheita. Toimittajat kokevat erityisen haasteelliseksi ydinkohtien löytämisen laajasta materiaalista ja tiiviiden kommenttien saamisen tutkijoilta. Vastaavasti tutkijoiden näkökulmasta haastavaa on omien tärkeimpien tulosten ja väitteiden tiivistäminen haastatteluissa muutamiksi kahden lauseen kokonaisuuksiksi. Oman puheen sujuvuuteen suhtaudutaan hyvin kriittisesti ja suomenkielistä sanastoa pyritään kehittämään tieteenaloilla, joilta se puuttuu. Selvää onkin, että tutkijat ymmärtävät kielen vaatimukset kuvitusta paremmin. Tiivistäminen ja yksinkertaistaminen aiheuttavat tutkijoiden mukaan juttuihin kuitenkin helposti sisällöllisiä ongelmia. Suurin osa toimittajista puolestaan ymmärtää, että oikeinkin tehtynä välttämätön tiivistäminen ja yksinkertaistaminen voi tutkijoista tuntua raa'alta. Erityisesti tieteellisten termien muuttamiseen ja tutkimusten ulkoisten elementtien, kuten 'tavisten' käyttöön suhtaudutaan varovasti. Toimittajat käyvät jatkuvaa rajanvetoa riittävän ja liiallisen popularisoinnin välillä.

Toimitusten työpäivien kiireisyys ja käytettävissä olevan ajan rajallisuus vaikeuttavat aiheisiin perehtymistä, minkä toimittajat esittävät yhdeksi syyksi tiedeuutisten verrattain vähäiseen määrään lähetyksissä. Mahdollisuudet helppoon ja nopeaan toteutukseen vaikuttavat ilmeisen paljon toimitusten uutisvalintoihin. Helposti hahmotettavissa olevan, mielenkiintoisen näkökulman tarjoaminen tiedotteessa tai tutkimuksen tiivistelmässä edistää toimittajien mukaan tiedeaiheen päätymistä uutiseksi. Tiedeaiheisiin sovelletaan pitkälti samoja uutiskriteereitä kuin muihinkin aiheisiin. Niissä korostuvat uutuus, tuloksen yllättyvyys ja ristiriistaisuus oletetun kanssa, yhteiskunnallinen merkittävyys, laaja kiinnostavuus, ihmisläheisyys ja visuaalisuus. Lisäksi etua on siitä, jos tutkimus on ensimmäinen laatuaan tai tutkimustapa poikkeuksellinen. Päivän uutisvalikoima vaikuttaa tiedejutun lähetyspaikkaan paljon. Yleiset yhteiskunnalliset trendit näkyvät myös tiedeuutisoinnissa lisäten toimitusten herkkyyttä tietyn aihealueen tutkimuksille. Tutkijat vaikuttavat haastatteluiden perusteella sisäistyneen uutiskriteerit hyvin.

Yksikään tutkija ei suoraan sanonut, että tiedejuttuja on televisiouutisissa aivan liian vähän tai voimakkaasti vaatinut niitä lisää. Laaja yhteisymmärrys vallitsee siitä, että tiedeaiheet eivät useinkaan kuulu kovimpien uutisaiheiden joukkoon. Tästä huolimatta tieteen nähdään olevan uutislähetyksissä epäsuorasti vahvasti läsnä ja vaikuttavan monien juttujen taustalla. Myös suurin osa toimittajista pitää tiedejuttuja tärkeinä. Erityisesti niitä ajatellaan tarvittavan vastapainoksi alituisesti lisääntyvälle viihteelle. Tiedejuttuja joutuu toimittajien kokemusten mukaan kuitenkin toimituksissa puolustamaan ja myymään muita aiheita määrätietoisemmin. Kilpailu lähetyksen muuttamista kotimaan juttupaikoista on kovaa ja tiedejutun pitää olla joko todella merkittävä tai kaikkien olosuhteiden osua kohdalleen, jotta se voi päätyä pääuutislähetyksiin. Tutkimukseen

kohdistuvat ennakkoluulot ja asenteet tulevatkin joidenkin toimittajien mukaan useammin esiin toimittajien ja uutispäälliköiden välisessä vuorovaikutuksessa kuin toimittajien ja tutkijoiden kohdatessa.

Kaikki haastatellut tutkijat mainitsivat yhteiskunnallisen vaikuttamisen motivoivan yhteistyötään median kanssa. Yliopistoille ja muille julkisille tutkimusorganisaatioille annettu yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden tehtävä on siis linjassa tutkijoiden omien tavoitteiden kanssa. He eivät kuitenkaan mainitse tavallisia kansalaisia vuoropuhelun osapuolena vaan pyrkimyksenä on useimmiten median kautta vaikuttaa suoraan päättäjiin. Myös rahoituksen hankkiminen nousi motiivina esiin monien kommentoissa ja korostui varsinkin vanhemmilla tutkijoilla, joilla on vastuuta koko yksikön viestinnästä. Medianäkyvyys voi olla myös keino edistää tutkimusta käytännössä, esimerkiksi luoda tulevia yhteistyökuvioita tai houkuttaa mukaan koehenkilöitä ja vauhdittaa aineistonkeruuta. Viimeisenä merkittävänä motivaattorina esiin nousi tutkijoiden omien ammatillisten intressien ja uran edistäminen; Omaan asiantuntijaidentiteettiä ja -asemaa rakennetaan myös mediassa.

Toimittajat puolestaan pitävät tiedejuttujen tekemistä parhaimmillaan eettisesti palkitsevana. Oikean tiedon välittäminen ihmisille ja mahdollisuus ennakkoluulojen poistamiseen motivoivat. Tiedejuttujen ajatellaan luovan toivoa muun negatiivisiin tapahtumiin keskittyvän uutisoinnin keskellä. Lisäksi suomalaisen huippututkimuksen on monen mielestä oltava esillä myös televisiouutisissa, ettei maailmasta välittyvä kuva vääristyisi.

Kiire ja ajanpuute ovat merkittäviä haasteita myös tutkijoille, ja ne saattavat vaikuttaa jopa halukkuuteen viestiä omasta tutkimuksesta. Toinen suuri viestintäintoa jarruttava tekijä on tiedemaailman ristiriitainen suhtautuminen mielipiteiden esittämiseen. Kantaaottavuus on monille tutkijoilla vaikeaa ja usein median kanssa toimiminen onkin tasapainottelua näkyvyyden tavoittelun sekä liiallisesta julkisuudesta pidättäytymisen välillä. Kolme haastelluista tutkijoista oli sitä mieltä, että mielipiteitä saa ja jopa tulisi kertoa, kolme puolestaan totesi, ettei mielipiteitä saa sotkea tieteelliseen ajatteluun ja tutkimustulosten pohjalta annettaviin asiantuntijalausuntoihin. Vaikka kaikkien tutkijoiden tavoitteena onkin yhteiskunnallinen vaikuttaminen, haluaa osa pyrkiä siihen yksinomaan faktoihin nojautumalla, ottamatta aiheeseen itse selkeämmin kantaa. Muita mainintoja saaneita viestintäintoa rajoittavia tekijöitä ovat pelko harhaanjohtavasta tai virheellisestä uutisoinnista sekä aikaisemmat huonot kokemukset.

Tutkijat odottavat toimittajilta oman aikansa ja panostuksensa vastineeksi ennen kaikkea vilpittömää mielenkiintoa sekä perehtymistä aiheeseen. Näiden lisäksi toimittajalta odotetaan ammattitaitoa, kykyä jäsenellä esitetty asia selkeästi, tarttua oleellisiin kohtiin ja kirjoittaa vetävästi. Sen sijaan jutun lähettämistä tarkastettavaksi televisiotoimittajilta ei useinkaan vaadita. Toimittajat ymmärtävät hyvin tutkijoiden odotukset perehtymisestä, sillä se helpottaa heidänkin mielestään vuorovaikutustilannetta. Toimittajat eivät myöskään suhtaudu tarkastamiseen täysin poissuljettuna asiana. Jatkuvana käytäntönä sen ei ajatella toimivan, mutta erityisen haastavissa aiheissa tietyt kohdat on heidän mukaansa hyvä käydä läpi tutkijan kanssa, jotta faktojen paikkansapitävyys voidaan varmistaa.

Toimittajat puolestaan odottavat tutkijoilta ennen kaikkea lyhyitä, ytimekkäitä ja selkeitä lausuntoja, joissa ei käytetä liian monimutkaista kieltä. Tutkijan odotetaan kykenevän kertomaan kameralle tiivistetysti tärkeimmän tuloksensa ja miksi se on merkittävä. Tutkijan odotetaan myös konkretisoivan tutkimustaan ja tuovan esiin sen kytköksiä tavalliseen elämään. Toiveena on, että tutkijat näkisivät tutkimuksen yhteyden suurempiin kokonaisuuksiin ja meneillään oleviin ajankohtaisiin ilmiöihin ja olisivat valmiita vastaamaan tutkimukseen liittyvien kysymysten lisäksi laajempiin teemoihin. Kaikki haastatellut tutkijat myös tunsivat toimittajien toiveen lyhyistä, selkeistä vastauksista ja lähes kaikkien mielestä juuri tämä toive on vaikeimmin toteutettavissa.

Vuorovaikutustilanteeseen liittyy joukko seikkoja, joiden vastuunjaosta tutkijat ja toimittajat eivät ole yksimielisiä – eikä yhtenäistä näkemystä välttämättä ole ammattikuntien sisälläkään. Suurimmat ja selkeimmät ristiriidat liittyvät siihen, kumman osapuolen tehtävänä tiedemaailmassa tapahtuvien tärkeiden asioiden esille nostamista pidetään. Toimittajat odottavat tutkijoilta tehokasta tiedottamista, tutkijat puolestaan haluaisivat toimittajien kyselevän aiheiden perään aktiivisemmin. Toisaalta molemmat osapuolet odottavat tiedottajilta suurempaa roolia kiinnostavien aiheiden kaivelussa ja esille nostamisessa.

Kuten jo luvussa 6 todettiin, monien tutkijoiden kokemus kuitenkin on, että tiedottajat eivät aktiivisesti ole heihin yhteydessä, vaan kiinnostavista aiheista on itse ilmoitettava tiedotukseen. Talon sisäistä tiedonkulkua pidetäänkin usein suurempana ongelmana kuin aiheiden tiedottamista tutkimuslaitoksesta ulospäin. Toimittajat puolestaan näkivät erityisen paljon parannettavaa tiedotteissa, joiden sisällöllä ja muotoilulla on suuri merkitys niin toimittajan kiinnostuksen heräämisen kuin aiheen läpimenonkin kannalta. Televisiota ei viestinnässä oteta tällä hetkellä erikseen huomioon, vaikka ajatellaankin, että tiedotuksen räätälöinti voisi auttaa nostamaan aiheita

lähetyksiin. Kaiken kaikkiaan niin tutkijat kuin toimittajatkin uskoivat suomalaisen tieteen PR-pyrkimysten olevan vielä sangen vähäisiä.

Tutkijoiden ja toimittajien kriteerit onnistuneelle tiedejutulle eroavat toisistaan, mutta eivät missään kohdin ole suuressa ristiriidassa tai sulje toisiaan pois. Tutkijoiden toiveet painottavat asiasisältöä, toimittajien kohdalla korostuvat jutun katsojalle tarjoamat elämykset. Kiinnostavuuden ja tarkkuuden välillä ei kuitenkaan ole yhtä suurta ristiriitaa kuin taustaluvut antavat ymmärtää, sillä molemmat ominaisuudet ovat kummallekin osapuolelle tärkeitä. Myös stereotyyppiat viihdyttävyyden ja sivistämisen sekä yksityiskohtien ja kokonaiskuvan erilaisista painotuksista kiistettiin. Tiedejuttujen yleisimpinä ongelmina pidettiin yksioikoisuutta ja näköalattomuutta sekä samojen tutkijoiden runsasta käyttöä kommentoinnissa. Puolesta–vastaan-asetelmia ei nähdä lainkaan tiedejuttujen ominaisuutena, vaan tutkijat kokevat päinvastoin toimittajien ottavan kontroversaaleissa tilanteissa helposti jonkin tietyn kannan.

Vuorovaikutukselle sekä julkaistulle jutulle asetettujen periaatteellisten odotusten ja todellisten tilanteiden välillä on mielenkiintoinen ristiriita. Vaikka yleisiä odotuksia luetellaan runsaasti, esimerkkituttujen kohdalla odotukset olivat käytännössä hyvin vähäiset. Lopputulos yllättikin suurimman osan haastateltavista positiivisesti ja kaikki olivat julkaistuun inserttiin tyytyväisiä. Yksikään haasteltava ei yhtynyt asenneväittämään, jonka mukaan tiedejournalismi televisiossa olisi tieteen näkökulmasta huonoa, vaan se kiellettiin yksiselitteisesti. Mediajulkisuutta sinänsä pidetään molemmilla puolilla arvokkaana asiana, mutta myös juttujen yleinen taso saa kohtuullisen hyvän arvosanan.

Vuorovaikutustilanteen kokeminen positiivisena ei sen sijaan ollut yhtä yksiselitteistä. Vaikka stereotyyppiset näkemykset toisesta ammattikunnasta suurimmaksi osaksi kiistettiin, uskovat sekä tutkijat että toimittajat, että yleisillä asenteilla ja ennakkoluuloilla saattaa olla vaikutusta siihen, kuinka vuorovaikutukseen lähtökohtaisesti suhtaudutaan. Ennakkoluulot eivät kuitenkaan ole tärkein yhteistyötä määrittävä tekijä, vaan asennoitumiseen vaikuttavat eniten omat vastaavissa tilanteissa saadut kokemukset.

Tutkijat ja toimittajat lähestyvät välistänsä vuorovaikutustilannetta hyvin erilaisella henkilökohtaisuuden tasolla. Toimittajat keskittyvät vuorovaikutuksessa pitkälti käytännöllisiin ja välineellisiin seikkoihin, kuten aikatauluihin, kuvitusratkaisuihin sekä tutkijan kommenttien kesto- ja laatuun. Siispä toiveet yhteistyön helpottamiseksi ovat myös hyvin käytännönläheisiä ja liittyvät aktiiviseen tiedottamiseen sekä kuvitusmahdollisuuksien tarjoamiseen. Mitä enemmän

toimittajien tarpeita on jo ennen haastattelutilannetta mietitty, sitä parempi. Toimittajien suhtautuminen tutkijoihin on tavallaan välineellinen. He ovat yksi osa onnistuneen jutun toteuttamista.

Tutkijoiden osalta prosessissa puolestaan korostuu henkilöiden välinen kommunikaatio ja dynamiikka. Tutkijat suhtautuvat toimittajiin ensisijaisesti henkilöinä. Mahdolliset huonot kokemukset nousevat niitä kohdanneiden haastatteluissa ensimmäisinä esille. Vaikka lopullinen julkaistu juttu olisi ollut onnistunut, koko tilanteesta jää huono kokonaisvaikutelma, jos vuorovaikutuksessa jokin on vialla. Huonoina kokemuksina mainittiin erityisesti aggressiiviset toimittajat, toimittajat, jotka käyttävät runsaasti aikaa taustahaastatteluihin, mutta eivät kirjoitakaan niiden pohjalta juttua sekä jutut, joissa tutkija joutuu tarkastusvaiheessa puuttumaan lähes jokaiseen lauseeseen. Huonot kokemukset vaikuttavat tutkijoiden mediayhteistyöhön suhtautumiseen nopeasti. Yhden toimittajan perusteella ei vielä tehdä yleistyksiä, mutta jo toinen huono kokemus saattaa iskostaa negatiivisen asenteen tutkijaan. Tilanteen parantamiseksi vuorovaikutukseen toivotaan tasavertaisuutta ja luontevuutta sekä avointa asennetta.

Vallankäyttöön liittyen haastatteluissa voimakkaimmin korostunut teema oli toimittajan mahdollinen asenteellisuus. Erityisen ongelmalliseksi koettiin tilanne, jossa toimittajalla on vahva ennakkokäsitys asiasta ja hän on valinnut näkökulmansa eikä ole siitä valmis luopumaan. Asenneväittämään, jonka mukaan journalismilla on tieteen ja journalismin suhteessa määräävämpi asema, yhtyvät kaikki haastatellut tutkijat ja lähes kaikki toimittajat. Yleinen näkemys kuitenkin on, että näin asian kuuluukin olla ja journalismia on tehtävä journalismin ehdoilla.

Ongelmattomuus, jolla tutkijat suhtautuvat lopullisiin juttuihin vaikuttaakin johtuvan osaltaan siitä, että he ovat sisäistäneet journalismin toimintaehdot ja sopeutuneet niihin. Tästä huolimatta television uutisjutun tekoon osallistuminen ja mediassa esiintyminen on tutkijalle aina jonkinasteinen riski. Koska tarkastaminen ei televisiossa useinkaan ole mahdollista, vaatii väline erityistä luottamusta. Toimittajalla on tilanteessa runsaasti valtaa tutkijan julkisuuskuvaan nähden, minkä vuoksi kynnys haastateltavaksi suostumiselle saattaa olla suuri ja omien juttujen katsomista usein vältetään, koska se tuntuu ahdistavalta ja nololta.

Tutkijat haluaisivat yksimielisesti median kanssa toimimiseen enemmän koulutusta. Toimittajat puolestaan pitävät tiedetoimittamisen aluetta liian laajana, jotta hyödyllisten koulutusten järjestäminen aiheesta olisi mahdollista. Sen sijaan he kannattavat epämuodollisia tapaamisia ja yleisempää ajatustenvaihtoa ammattiryhmien välillä. Yksikään haastatelluista ei kertonut tekevänsä

aktiivista työtä suhteiden luomiseksi toiseen osapuoleen. Sekä tutkijat ja toimittajat uskovatkin suhteiden syntyvän parhaiten aidoissa vuorovaikutustilanteissa ja juttujen tekemisen yhteydessä. Paljon käsitellyistä peloista huolimatta yhteispeliin yleensä luotetaan molemmin puolin.

8 POHDINTA

Tutkimuksen päätteeksi pohdin tässä luvussa lähemmin mielenkiintoisimmiksi kokemiani analyysilukujen teemoja ja niiden merkitystä tiedeuutisoinnille. Lopuksi annan myös joitakin käytännön ehdotuksia vuorovaikutuksen helpottamiseksi ja tiedeaiheiden esillepääsyn edistämiseksi.

8.1 Kyytiä stereotyyppioille

Allanin (2002, 69) usein toistama väite, jonka mukaan niin toimittajat kuin tutkijatkin pitäisivät tiedeuutisointia poikkeuksetta kehnona, joutaa ainakin suomalaisten televisiouutisten osalta romukoppaan. Yksikään haastateltu ei yhtynyt asenneväittämään, jonka mukaan tiedejournalismi televisiossa olisi tieteen näkökulmasta huonoa, vaan kaikki kielsivät sen yksiselitteisesti. Molemmat ammattiryhmät pitävät mediajulkisuutta jo sinänsä arvokkaana, mutta myös televisiojuttujen yleinen taso arvioidaan kohtuullisen hyväksi. Myös todelliset kokemukset vuorovaikutuksesta ja sen tuloksena syntyneestä uutisinsertistä olivat suurimmaksi osaksi positiivisia.

Yhtenä syynä tähän on varmasti todellisten odotusten vähäisyys. Molemmilla osapuolilla on runsaasti näkemyksiä siitä, millainen täydellisen tiedejutun tai ihanteellisen vuorovaikutustilanteen tulisi olla. Niin tutkijoiden kuin toimittajienkin kokemuksia koskevat ajatukset paljastavat kuitenkin todellisten odotusten vähäisyyden. Tutkijat eivät automaattisesti oleta tutkimuksensa herättävän laajaa mediahuomiota ja varsinkin televisiouutisten osoittama kiinnostus koettiin yllättäväksi. Myöskään lopulliselta uutisinsertiltä ei odoteta ihmeitä, vaan toiveena on lähinnä oman esiintymisen onnistuminen ja faktojen paikkansapitävyys. Toimittajat puolestaan ovat käytännössä tyytyväisiä jo siihen, jos juttu on valmiina selkeä ja katsottava ja siten täyttää paikkansa lähetyksessä.

Lähtökohtainen suhtautuminen tiedeuutisointiin onkin kummallakin puolen hieman ristiriitaista. Siinä missä tutkijat ajattelevat huomion olevan positiivista, se samalla helposti aiheuttaa ahdistuksen tunteita ja mediassa esiintyminen koetaan aina jonkinlaiseksi riskinottamiseksi, minkä vuoksi kynnys haastateltavaksi suostumiseen voi olla suuri. Toimittajat puolestaan pitävät tiedeaiheita tärkeinä ja parhaimmillaan eettisesti palkitsevina, mutta samaan aikaan myös vaikeasti lähestyttävänä ja erityistä vaivannäköä, niin perehtymisessä kuin kuvituksessakin, vaativina. Tiedeaiheita saattaa toimituksissa joutua myös myymään muita aiheita voimakkaammin.

Vaikka vuorovaikutuksen alkuasetelma saattaa sisältää erilaisia epäilyksiä, suhtautuvat sekä toimittajat että tutkijat kirjallisuudesta ja aikaisemmasta tutkimuksesta esiinnoitukseen

vastakkainasetteluihin ja stereotypioihin varovasti.¹⁵ Tutkijat eivät televisiouutisten kohdalla vaadi tarkastusoikeutta, sillä he ymmärtävät nopean toteutusaikataulun rajoitukset, eivätkä toimittajat puolestaan haasteellisissa tilanteissa epäröi lähettää faktoja tarkistettaviksi. Tutkijat uskovat toimittajien valmiuksiin ymmärtää tiedeaiheita ja toimittajat puolestaan pyrkivät löytämään ajan perehtymiselle. Toimittajien kokemusten mukaan osa tutkijoista puhuu edelleen liian monimutkaisilla ammattitermeillä eikä osaa tiivistää sanomaansa. Tutkijoiden kuitenkin tunnustetaan kehittyneen asiassa ja suunnan olevan siten parempaan päin. Toimittajat eivät myöskään yksiselitteisesti pidä tieteellisiä termejä turhana jargonina, vaan suhtautuvat niiden kääntämisen ja popularisointiin sekä yksinkertaistamiseen yleensäkin varovasti, jotteivät tutkimuksen merkitykset muuttuisi matkalla jutuksi.

Toimittajien ja tutkijoiden jutun tyyliä ja sisältöä koskevissa toiveissa on eroja, mutta onnistuneen jutun kriteerit eivät varsinaisesti sulje toisiaan pois tai ole ristiriidassa. Tutkijoiden toiveet painottavat asiasisältöä, toimittajien kohdalla korostuvat jutun katsojalle tarjoamat elämykset. Kiinnostavuus on toimittajille jutussa tärkeintä, mutta myös he ovat sitä mieltä, että jutun tulee perustua tarkasti esitettyihin faktoihin. Tutkijoille puolestaan tarkkuus on edelleen tärkeintä, mutta he hyväksyvät myös jutun tarinallisuuden ja viihdyttävyyden, sillä niiden ajatellaan lisäävän jutun katsottavuutta. Tutkijatkin siis pitävät hyvänä, jos juttu järjen ohella puhuttelee myös aisteja ja tunteita. Kiinnostavuudessa ja viihdyttävyydessä tutkijoiden näkemykset ovatkin tulleet lähemmäksi toimittajien näkemyksiä kuin mitä aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet.

Vaikka tiedejournalismi välttämättä onkin valikoivaa, toimittajien ja tutkijoiden ajatellaan olevan tasapuolisesti kiinnostuneita sekä kokonaiskuvasta että yksityiskohdista. Toisinaan asetelma jopa kääntyy niin, että toimittaja kiinnostavia esimerkkejä etsiessään kiinnittää yksityiskohtiin tutkijaa enemmän huomiota. Ammattikulttuurien määreet laadukkaalle viestille eivät siis enää vaikutakaan olevan yhtä kaukana toisistaan kuin yleisesti ajatellaan, ainakin jos puhutaan yksinomaan joukkoviestinten välittämistä viesteistä.

Mielenkiintoista on, että monien toimittajien mukaan hyvä tiedejuttu tuo esille myös aiheen taakse piiloutuvat ristiriitaisuudet ja he sanovat mielellään käyttävänsä aiheista luonnostaan löytyvää konfliktia ja erimielisyyttä tarinan rakennusaineina. Samaan aikaan kuitenkin ajatellaan, että rajut vastakkainasettelut ovat enemmänkin poliittisen journalismin ilmiö, eikä niitä tiedejutuissa juurikaan ole. Myöskään käsikirjoitusaineiston valossa toimittajien taipumus puolesta–vastaan-asetelmien hakemiseen ei näytä pitävän paikkaansa, sillä yhdessäkään aineiston jutussa ei

¹⁵ Haastatteluissa esitetyt asenneväittämät kts. LIITE2 tai LIITE3 loppuosa. Kirjallisuudesta ja aikaisemmasta tutkimuksesta nousseet näkemyserot kootusti kts. TAULUKKO 4, luku 4.4.

haastateltu erimielisiä tutkijoita tai muita tutkijan kanssa vastakkaista mieltä olevia henkilöitä. Erilaisia tulkintoja ei siis ainakaan saman jutun sisällä nosteta esille vaan yksi uutisinsertti sisältää aiheeseen tavallisesti vain yhden näkökulman. Tämän taustan huomioon ottaen ei olekaan yllättävää, että tutkijat kokevat toimittajien kontroversaaleissa tilanteissa ottavan helposti asiaan jonkin tietyn kannan.

Television tiedejutuissa ei kuitenkaan etsitä skandaaleja vaan insertit ovat haastateltujen tutkijoidenkin mukaan suurimmaksi osaksi maltillisia ja ihmisläheisiä. Toimittajat eivät todellisuudessa edes vaikuta kovin hanakasti hakevan vastakkainasetteluja, vaan monet pitävät tiedejuttujen tekemistä myönteisenä juuri siksi, että lähteiden kanssa ollaan ikään kuin samassa veneessä, pyritään samaan suuntaan. Tietysti voidaan kysyä, vaikuttaako suomalaisen tieteen luonne ja luontaisen konfliktin puute osaltaan siihen, että tiedeaiheita ei ole lähetyksissä enempää, vai eivätkö televisiouutisten toimittajat vain tunnista tutkimusten taustalla piileviä ristiriitoja.

Ennakoasenteita ja stereotypioita enemmän tutkijoiden ja toimittajien tiedeviestintään suhtautumiseen vaikuttavat yhteistyöstä saadut kokemukset. Etenkin tutkijoiden suhtautuminen vuorovaikutukseen on hyvin henkilökohtaista; prosessissa korostuvat tilanteen ainutlaatuisuuden huomioiminen, kommunikaation tasa-arvoisuus ja luontevuus sekä toimittajan perehtyneisyyden ja yhteistyön merkitys. Vaikka lopullista uutisinserttiä pidettäisiin onnistuneena, jää tilanteesta negatiivinen yleisvaikutelma, mikäli jossakin edellä mainituista on ongelmia. Huonot kokemukset myös vaikuttavat asennoitumiseen nopeasti. Seurauksena varovaisuus lisääntyy ja haastattelupyynnöistä kieltäydytään herkemmin. Voisikin sanoa, että yksi huono kokemus vaatii vastaansa kymmenen hyvää. Tutkijoiden yleistä asennoitumista kuvaa mielestäni osuvasti seuraava lainaus:

Tervettä itesuojausvaistoa täytyy olla, kun kohtaa median edustajan. Mutta kyllähän tutkijat, kuten kaikki muutkin ihmiset, yleensä kokevat olevansa imarreltuja, jos heidän työstään ollaan kiinnostuneita ja heistä ihmisinäkin mahdollisesti. Tämä on tämmöistä pelonsekaista rakkautta tähän kyseiseen ryhmään. (Tutkija6)

Kuten todettu, käytännössä sekä haastateltujen toimittajien että tutkijoiden kokemukset yhteistyöstä olivat kuitenkin enimmäkseen myönteisiä. Monet tutkijoiden peloista eivät todellisuudessa toteudu ja julkaistut tiedejutut keräävät toimituksissa lopulta positiivista palautetta. Todellisten kokemusten laatu tukee sekin päätelmää, että suurin osa stereotypioista alkaa olla aikansa eläneitä.

8.2 Ammattikulttuurien sisäisiä kysymyksiä

Vuorovaikutuksen sujuvuuteen ja tiedeaiheiden läpipääsyyn vaikuttavat toimittajien ja tutkijoiden välisten ristiriitojen sijaan monet toimitusten ja tieteen instituutioiden sisäiset kysymykset ja

ongelmat. Toimittajat toivovat tutkijoiden tuovan haastatteluissa esille faktojen lisäksi tunnetta ja mielipiteitä. Kantaottavuus on kuitenkin monille tutkijoille vaikeaa. Kolme haastelluista tutkijoista oli sitä mieltä, että mielipiteitä saa ja jopa tulisi kertoa medialle, kolme puolestaan totesi, ettei mielipiteitä pidä sotkea tieteelliseen ajatteluun ja tutkimustulosten pohjalta annettaviin asiantuntijalausuntoihin. Vaikka kaikkien tutkijoiden tavoitteena on yhteiskunnallinen vaikuttaminen, haluaa osa pyrkiä siihen yksinomaan faktoihin nojautumalla, ottamatta aiheeseen itse kantaa.

Ristiriitainen suhtautuminen mielipiteiden esittämiseen onkin selkeästi enemmän tiedemaailman sisäinen kuin toimittajien ja tutkijoiden välinen ongelma. Haastateltujen toimittajien puheessa nousi esiin kirjallisuudessakin yleinen ajatus siitä, että median kanssa toimiminen olisi nuoremman polven tutkijoille helpompaa ja kameran edessä esiintyminen luontevampaa kuin vanhemmille kollegoille. Nuorten tutkijoiden ajatellaan ymmärtävän median vaatimukset paremmin ja olevan valmiimpia tinkimään tieteellisistä periaatteista toimittajien hyväksi. Oman tutkimukseni valossa mielipiteiden ilmaiseminen ja julkisuudessa esiintyminen olivat kuitenkin nuorille tutkijoille erityisen vaikeita asioita ja he vaikuttivat pitävän ihanteista melkein pätkemmin kiinni kuin vanhemmat kollegansa, jotka ovat valmiimpia esittämään myös omia mielipiteitään ja ottamaan kantaa laajempiin aiheisiin.

Teemaan liittykin tutkijoiden pelko liiallisen mediaorientoituneisuuden vaikutuksesta uskottavuuteen akateemisessa maailmassa. Varsinkin nuoremmat tutkijat kokevat median kanssa toimiminen usein tasapainotteluksi toivotun näkyvyyden ja liiallisesta julkisuudesta pidättäytymisen välillä. Varovaisuus vaikuttanee senkin taustalla, että omien tulosten merkityksellisyyttä ei väärinkäsitysten pelossa juuri uskalleta korostaa. Toimittajat puolestaan toivoisivat tutkijoiden tekevän kärjistämisen ja yksinkertaistamisen puolestaan. Tutkijoiden mielipiteitä myös arvostetaan heidän asiantuntija-asemansa vuoksi. Syyt mielipiteiden esittämisen vaikeuden taustalla ovatkin toimittajien heikoimmin tunnistama teema tutkijoiden toiminnan lähtökohdista puhuttaessa.

Tiedejuttujen asemaan ja esillepääsyyn vaikuttavat puolestaan toimitusten sisäiset arvotukset ja asennoitumiset. Toimittajien erikoistuminen tiedeuutisointiin televisiossa on vähäistä. Yhdelläkään suomalaisella televisiokanavalla ei ole erikseen tiedetoimitusta, vaan tieteen seuraaminen riippuu pitkälti eri tieteenaloista itsenäisesti kiinnostuneiden toimittajien aktiivisuudesta. Tällä hetkellä tilanne onkin tietyllä tavalla vinoutunut, sillä tiedettä aktiivisesti seuraavien toimittajien edustamat maantieteelliset alueet ja erityisen kiinnostuksen kohteena olevat tieteenalat nousevat aihevalikoimissa selkeästi muiden edelle. Erikoistuneet toimittajat tarjoavat tiedeaiheita ahkerammin ja heidän arvioihinsa myös luotetaan yleistoimittajia enemmän. Suurin osa

haastatelluista toimittajista kuitenkin koki, että tiedejuttuja joutuu toimituksissa myymään ja puolustamaan muita aiheita kovemmin. Tiedesaiheita ei toimituksissa edelleenkään pidetä kovien uutisten lähteenä vaan ne ovat jotakin ylimääräistä, pohjimmiltaan eri kategoriassa kuin perinteiset aihealueet.

Toimittajien vastauksissa nousi esille myös yksittäisten uutispäälliköiden tai -tuottajien kiinnostusten ja arvostusten vaikutus. Tutkimukseen kohdistuvat ennakkoluulot ja asenteet tulevatkin joidenkin toimittajien mukaan useammin esiin toimittajien ja uutispäälliköiden välisessä vuorovaikutuksessa kuin toimittajien ja tutkijoiden kohdatessa. Tutkijoiden toisinaan ongelmaksi kokeman toimittajien asenteellisuuden taustalla kuului kaikuja siitä, että juttujen toivotut näkökulmat päätetään toimituksissa jossain määrin valmiiksi toimittajien puolesta. Tämän seurauksena toimittajat tulevat haastattelutilanteeseen mielellään jokin tietty asia, jonka he haluavat tutkijan vahvistavan.

Kiire on toimittajille ja tutkijoille yhteinen haaste. Ajanpuute näyttäisi vaikuttavan kummallakin puolella tiedejuttujen edellytyksiin päätyä lähetyksiin. Tutkijoilla aika ei tahdo riittää omasta tutkimuksesta tiedottamiseen, toimittajilla taas on vain vähän mahdollisuuksia kaivella aiheita ja perehtyä niihin. Ehkäpä juuri tämän vuoksi molemmat odottavat toisiltaan suurempaa aktiivisuutta. Toimittajien ajan rajallisuus tarjoaa tutkijoille lukuisia mahdollisuuksia vaikuttaa uutisvalintoihin. Aiheen helppo toteutettavuus, mielenkiintoisen näkökulman tarjoaminen, tutkimuksen päätulosten selkeä esittäminen, konkreettisten esimerkkien kertominen ja aiheen kytkeminen ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin tapahtumiin voivat suuresti edistää tiedesaiheen päätymistä uutiseksi. Myös valmiin kuvan tai mielenkiintoisten kuvitusmahdollisuuksien tarjoaminen on yksi keino edistää aiheen matkaa julkaisuun. Toimittajat jopa toivovat tutkijoilta myyvämpää otetta tiedottamiseensa.

Uutisvalintoihin vaikuttamisen mahdollisuutta ei kuitenkaan haastatteluiden perusteella juurikaan käytetä hyväksi. PR ja myyminen nousivat tutkijoiden puheessa joitakin kertoja esille, mutta PR:ään ainakin terminä suhtauduttiin enimmäkseen vieroksuvasti ja aiheiden myyminen nähtiin lähinnä asiana, jota voitaisiin ja tulisi kehittää. Asiaa ei myöskään nähdä niinkään yksittäisten tutkijoiden kuin laajemmista kokonaisuuksista vastaavien professoreiden ja tiedotusosastojen huolena. Kaiken kaikkiaan sekä toimittajat että tutkijat uskoivat suomalaisen tieteen PR-pyrkimysten olevan vielä sangen vähäisiä esimerkiksi yrityksiin verrattuna, missä toiminta nähtiin huomattavasti ammattimaisempana ja tehokkaana. Totuuden rajojen ylittäminen ja itsekkäät taustavaikuttimet nähtiinkin vain yritysten tutkimusuutisoinnin ongelmana. Toimittajien mukaan lisääntyneet vaikutuspyrkimykset kaupallisella puolella ovat kuitenkin pakottaneet toimitukset terästäytymään kaiken tiedottamisen taustavaikuttimien pohtimisessa.

Sekä tutkijat että toimittajat odottavat tutkimusorganisaatioiden tiedotusosastoilta ja tiedottajilta aktiivisempaa roolia kiinnostavien aiheiden kaivelussa ja tiedottamisessa. Sisäisen tiedotuksen tehottomuus vaikuttaakin olevan yksi suuri tiedeorganisaatioiden sisäinen ongelma tiedeuutisoinnissa. Suurissa taloissa tutkijat eivät välttämättä edes tunne tiedotuksen väkeä, jolloin yhteistyön tarjoamia mahdollisuuksia ei tule täysissä määrin hyödynnettyä. Tiedotusta ollaan kuitenkin monin paikoin kehittämässä tehokkaammaksi ja erilaisia muotoja julkisuuden saamiseksi etsitään aktiivisesti. Käsikirjoitusaineiston perusteella yritysten tekemä tutkimus päättyy tällä hetkellä television uutislähetysiin vain hyvin harvoin. Tilanne onkin mielenkiintoinen, sillä voidaan kysyä, johtaako tutkimusorganisaatioiden viestinnän kehittäminen vain toimittajien suurempaan epäluuloon aiheita ja niiden merkityksellisyyttä kohtaan, vai edistääkö se todella tiedeaiheiden uutisointia.

Tulevaisuudessa toimittajilla saattaakin olla yhä enemmän pohdittavaa siinä, että tiede nousee uutisoitavaksi silloin, kun se todella on merkityksellistä, eikä näkyvä tiede ole vain sitä, jota aktiivisimmin markkinoidaan. Tiedotuksen keskittäminen viestintäosaston tai tiedottajan hoidettavaksi on toimittajien kannalta myös kaksipiippuinen asia, sillä se vähentää suorien yhteydenottojen ja niin sanottujen omien uutisten löytymisen mahdollisuuksia. Tämä saattaa tulevaisuudessa tarkoittaa myös toimittajien ja tiedottajien välisten suhteiden merkityksen kasvua.

8.3 Tutkijoiden mediakulttuuri

Valtakysymykset nousivat haastatteluissa pintaan vain muutamia kertoja. Vaikka esimerkiksi sellaiset perinteiset kriittiset pisteet kuin tarkkuus, viihteellisyys, kieli ja perehtyminen, saivat mainintoja, ei niiden ympärillä kuitenkaan käydyä suurta valtakamppailua. Tämä tuntuu johtuvan suurimmaksi osaksi siitä, että tutkijat ovat sisäistäneet journalismin toimintamallit ja sopeutuneet niihin. Esimerkiksi toimitusten käyttämistä uutiskriteereistä tutkijoilla on hyvin realistinen käsitys. Jossain mielessä he saattavat olla jopa toimittajia rehellisempiä arvioimaan kriteereitä. Siinä missä toimittajat korostavat vastauksissaan aiheen yhteiskunnallista merkittävyyttä, tuloksen yllättävyyttä ja laajaa kiinnostusta, nostavat tutkijat omasta kokemuksestaan esiin sellaiset kriteerit kuin päivän muu uutistarjonta, muiden uutisvälineiden hiljan tekemät jutut, negatiivisuus ja tarinallisuus. Myös toimittajien näkökulmavalintojen taustalla vaikuttavat syyt ymmärretään, vaikka niitä saatetaankin kritisoida. Jopa ylenmääräisestä vaatimattomuudesta kertoo, etteivät tutkijat voimakkaasti vaatineet uutisiin lisää tiedeaiheita, vaan ymmärsivät niiden kovista uutisaiheista poikkeavan statuksen.

Dunwoody (1986, 14) pani jo varhain merkille, että mitä useammin tutkijat työskentelevät journalistien kanssa, sitä myönteisempi on heidän näkemyksensä median tavasta käsitellä tiedettä.

Tässä saattaakin piillä asian ydin. Nykyään on selvää, että tutkijat tarvitsevat mediajulkisuutta ja pakon edessä vastaan tulleet kokemukset toimittajien kanssa muuttavat onnistuessaan suhtautumista positiivisemmaksi. Tutkijoiden yleinen suhtautuminen mediaan, toimittajiin ja heidän työnsä tuloksiin ei lopulta olekaan kovin jäykkäniskaista – lähes päinvastoin. Esimerkiksi 'tavisten' juttuihin tuomat ulkoiset elementit hyväksytään ja niitä pidetään usein kannatettavina. Yleinen ajatus on, että median kanssa toimiessa riski siitä, että lopputulos ei ole täydellinen tai tutkijaa imarteleva, on vain hyväksyttävä. Oma ja kollegoiden herkkänahkaisuutta jopa soimataan ja itsekritiikki on suurta. Tutkijat esimerkiksi myöntävät kollegoidensa usein puhuvan liian monimutkaisesti vaikka toimittajat eivät tätä stereotypiaa enää allekirjoita.

Toisin kuin toimittajat ajattelevat, tieteellisen tarkkuuden kärsiminen ei vaikuta olevan tutkijoille este julkisuuteen astumiselle. Petersin (2008, 139) mukaan aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, etteivät tutkijat vain hyväksy journalismin tapaa käsitellä tiedettä, vaan jopa ennakoivat sitä lausunnoissaan. Tämä ei kuitenkaan haastatteluiden valossa näyttäisi täysin pitävän paikkaansa. Vaikka toimittajien toive oman sanoman ja viestin tarkemmasta miettimisestä tunnetaan ja siihen pyritään, eivät tutkijat ole valmiita loputtomasti sopeuttamaan omaa toimintaansa. Kuten todettu, esimerkiksi mielipiteiden esittämiseen ja kärjistämiseen liittyen näkemykset ovat ristiriitaisia ja asemia suhteessa journalismiin haetaan edelleen. Myös sopivan ja liiallisen julkisuuden ja medianäkyvyyden välillä käydään edelleen rajanvetoa.

Toimittajat sen sijaan eivät ole kovinkaan paljon antaneet periksi omista lähtökohdistaan, vaikka suhtautuvatkin popularisointiin ja yksinkertaistamiseen varovasti. Tutkijoiden toiveita ja lähtökohtia pyritään ymmärtämään, mutta esimerkiksi aiheeseen perehtyminen, faktojen tarkistaminen ja haastateltavan huomioiminen haastattelutilanteessa kuuluvat normaaliin työhön aihealueesta riippumatta. Lähes kaikki haastateltavat myönsivät, että journalismilla on tieteen ja journalismin suhteessa määräävämpi asema. Myös tiedeuutisia tehdään ensisijaisesti journalismin ehdoilla ja näin oli suurimman osan – myös tutkijoiden – mielestä oltavakin. Toimittajien ja tutkijoiden yhteisen kulttuurin syntymisen sijaan voitaisiinkin puhua tutkijoiden mediakulttuurista, johon astuessaan he sopeutuvat median odotuksiin ja tapoihin käsitellä aiheita.

Kuten Blum ja Knudson (1997, 76, lainattu Allan 2002, 88 mukaan) huomauttavat, tutkijoilla ja toimittajilla on kuitenkin selkeästi yhteinen tavoite tehdä tieteestä elävää, todellista, kiinnostavaa ja tärkeää. Molempien ammattiryhmien käsitys toisen lähtökohdista ja taidoista on lisäksi melko hyvä. Paljon käsitellyistä peloista huolimatta yhteispeliin yleensä luotetaan molemmin puolin. Niissä vuorovaikutuksen vaiheissa, joissa ongelmia on, ne myönnetään ja niihin yritetään puuttua.

Myönteisyyttä ei täysin voida laskea johtuvaksi haastateltavien taipumuksesta antaa sosiaalisesti hyväksytyjä vastauksia, vaan pyrkimys vaikuttaa aidolta.

Siinä, missä televisio tuo lisähaasteita, se myös tekee joitakin seikkoja helpommiksi. Tutkijat eivät vaadi televisiojuttujen tarkastamista, mutta inserttien laatu on tästä huolimatta melko tasainen. Lisäksi televisio on huomioarvonsa takia tutkijoille mieluinen väline ja tuo heidät esille kasvoillaan pelkän nimettömän taustatiedon antamisen sijaan. Mahdolliset ongelmat myös havaitaan useimmiten jo ennen jutuntekoon ryhtymistä, minkä vuoksi pettymyksiä ei enää toteutusvaiheessa juurikaan tule.

8.4 Toimintaehdotuksia

Vuorovaikutuksesta saatujen kokemusten myönteisyydestä ja toimittajien sekä tutkijoiden välisten näkökulmaerojen kaventumisesta huolimatta tosiasia on, että tiedejuttuja julkaistaan television uutislähetyksissä edelleen sangen vaatimaton määrä. Teenkin seuraavaksi joitakin tutkimuksen pohjalta syntyneitä ehdotuksia tieteen ja televisiouutisten suhteen kehittämiseksi edelleen. Ratkaisevaan asemaan nousee näkemykseni mukaan tietyille tieteenaloille erikoistuneiden toimittajien saaminen television uutistoimituksiin, mikä tutkimukseni perusteella voisi nostaa uutislähetysiin nousevien tiedeaiheiden määrää.

Koska erillisen tiedetoimituksen perustaminen ja erikoistuneiden tiedetoimittajien nimittäminen toimituksiin vaikuttaa kanavien nykyisessä tilanteessa epätodennäköiseltä, voisi toimiva käytäntö olla, että eri tieteenalojen seurantavastuu jaettaisiin kaikkien kotimaan toimittajien kesken heidän omien kiinnostustensa mukaisesti. Vastuualueiden jakaminen helpottaisi tarkoituksenmukaisten suhdeverkostojen luomista ja tutkijoiden ja toimittajien tapaamisten järjestämistä. Luottamuksellisten välien syntyminen samasta aihealueesta kiinnostuneiden tutkijoiden ja toimittajien välille voisi lisätä tutkijoiden uskallusta mielipiteiden ilmaisuun, kun kannanottojen erottamisesta itse faktoista voidaan sopia yhteistyössä.

Hyvät suhteet vaikuttavat myös tutkijoiden innokkuuteen vinkata omista aiheistaan median edustajille ja kokeneet toimittajat pitävät omien verkostojen kautta tulleita juttuvinkkejä merkittävänä tiedeaiheiden lähteenä. Tällä hetkellä televisio ei vielä ole tutkijoille luontaisin kanava omasta tutkimuksesta viestimiseen, vaan yhteyttä otetaan ensisijaisesti printtimedian edustajiin. Televisiotoimituksia ei virallisessakaan tiedotuksessa juuri huomioida. Esimerkiksi kuvitusmahdollisuuksien tarjoaminen, tiedotustilaisuuksien tarpeeksi aikainen ajankohta ja

haastatteluiden joustava järjestäminen ovat yksikertaisia keinoja televisiotoimittajien työn edellytysten parantamiseksi.

Erikoistuminen saattaisi tarjota ratkaisun myös toimittajien perehtymisen ongelmiin, sillä tiettyyn aihealueeseen keskittyessä läpikäytävien asioiden määrä on rajallisempi ja aikaa siihen saattaisi löytyä silloin tällöin muiden töiden lomassa. Myös koulutusten räätälöinti olisi erikoistuneille toimittajille yksinkertaisempaa; Yleinen tiedetoimittamisen kurssitus kun nähtiin toimittajien keskuudessa liian laaja-alaisena tehokkaasti toteutettavaksi, ja parempana pidettiin tietyille erityisaloilla kohdistuvia täsmäkoulutuksia. Toimittajien tiettyihin paljon käsiteltyihin tieteenaloihin perehtyminen jo opiskeluvaiheessa oli myös tutkijoiden toive. Toimittajakoulutusta niin yliopistoissa kuin ammattikorkeakouluissa voitaisiinkin kehittää niin, että opiskelijoille tarjottaisiin laajojen sivuainekokonaisuuksien lisäksi mahdollisuus nimenomaan tuleville toimittajille räätälöityihin lyhyisiin kursseihin esimerkiksi tilastojen lukemisesta, kriminologiasta, taloustieteestä ja niin edelleen.

Vaikka suomalaisen tieteen PR-pyrkimykset toistaiseksi ovat melko vähäisiä, tilanne on mitä todennäköisimmin muuttumassa. Tällöin vaarana on, että mediametkut parhaiten taitava saa aiheensa läpi tutkimuksen tasosta ja taustaintresseistä riippumatta. Tiettyihin tieteenaloihin perehtyneillä toimittajilla olisi yleistoimittajia paremmat edellytykset myös tutkimuksen laadun arvioimiseen sekä tulosten tulkinnan kannalta merkityksellisten taustavaikutteiden tunnistamiseen.

LÄHTEET

Abercrombie, N. 1996. *Television and Society*. Cambridge: Polity Press

Allan, S. 2002. *Media, Risk and Science*. Buckingham: Open University Press.

Allan, S. 2008. Making science newsworthy: exploring the conventions of science journalism.

Teoksessa: Holliman, R.; Thomas, J.; Smidt, S. Scanlon, E. & Whitelegg, L. (eds). 2008. *Investigating Science Communication In the Information Age: Implications for Public Engagement and Popular Media*. Oxford: Oxford University Press.

Anderson, A.; Petersen, A.; Wilkinson, C. & Allan, S. 2009. *Nanotechnology, Risk and Communication*. Great Britain: Palgrave Macmillan.

Beck, U. 1999. *World Risk Society*. Great Britain: Polity Press.

Bennet, J. 1999. *Science on television. A coming of age?* Teoksessa. Scanlon, E.; Whitelegg, E. & Yates, S. (eds) 1999. *Communicating Science Contexts and Channels*. London: Routledge.

Burns, T. W., O'Connor, D. J. & Stockmayer, S. M. 2003. *Science communication: a contemporary definition*. *Public Understanding of Science* 12, 183–202.

Burton, G. 2000. *Talking Television. An Introduction to the Study of Television*. London: Arnold.

Carra, L. 2007. *The sex appeal of scientific news*. Teoksessa: Bauer, M.W. & Bucchi, M. (eds) 2007. *Journalism, Science and Society: Science Communication between News and Public Relations*. London: Routledge.

Cooper, C. L. 1994. *The psychologist and the media: opportunities, challenges and dangers*. Teoksessa: Haslam, Cheryl & Bryman, Alan (Edited by). 1994. *Social Scientists Meet the Media*. Lontoo, New York: Routledge.

Dunwoody, S. 1986. *The Scientists as Source*. Teoksessa: Friedman, Sharon M.; Dunwoody, Sharon & Rogers, Carol L. (Edited by) 1986. *Scientists and Journalists. Reporting Science as News*. American Association for The Advancement of Science. New York: The Free Press.

Dunwoody, S. 2008. *Science journalism*. Teoksessa: Bucchi, Massimiano & Trench, Brian (eds.). 2008. Handbook of public Communication of Science and Technology. New York: Routledge.

Eurobarometri. 2005. *Europeans, Science and Technology*. 224 EB63.1 Europeans, Science and Technology. Euroopan komissio. Saatavilla [www-muodossa:](http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_224_report_en.pdf)

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_224_report_en.pdf (16.4.2011)

Fjaestad, B. 2007. *Why journalists report science as they do*. Teoksessa: Bauer, M.W. & Bucchi, M. (eds) 2007. Journalism, Science and Society: Science Communication between News and Public Relations. London: Routledge.

Friedman, S. M. 1986. *The Journalist's World*. Teoksessa: Friedman, Sharon M.; Dunwoody, Sharon & Rogers, Carol L. (Edited by) 1986. Scientists and Journalists. Reporting Science as News. American Association for The Advancement of Science. New York: The Free Press.

Göpfert, W. 2007. *The Strength of PR and the weakness of science journalism*. Teoksessa: Bauer, M.W. & Bucchi, M. (eds) 2007. Journalism, Science and Society: Science Communication between News and Public Relations. London: Routledge.

Hansen, A. 2008. *Science, communication and media*. Teoksessa: Holliman, R.; Thomas, J.; Smidt, S. Scanlon, E. & Whitelegg, L. (eds). 2008. Investigating Science Communication In the Information Age: Implications for Public Engagement and Popular Media. Oxford: Oxford University Press.

Helsingin yliopisto. Internetsivut: <http://blogs.helsinki.fi/mora/tiedeviestinta-2/> (14.12.2010)

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hook, N. & Brake, M. 2010. *Science in Popular Culture*. Teoksessa: Brake, M. L. & Weitkamp, E. (eds.). 2010. Introducing Science Communication. Chippenham and Eastbourne: Palgrave Macmillan.

- Ikävalko, E.** 1995. *Käytännön tiedottaminen*. Yhteisöviestinnän käsikirja. Helsinki: Inforviestintä Oy.
- Kauhanen, E.** 1998. *Ajatuksia tiedejournalismin tekemisestä*. Teoksessa Kantola, A. & Mörä, T. *Journalismia! Journalismia?* Juva: WSOY.
- Karhu, M.** 2005. *Asiantuntija televisiossa*. Teoksessa Karhu, M.; Salo-Lee, L.; Sipilä, J.; Selänne, M.; Söderlund, L.; Uimonen T. & Yli-Kokko, P. 2005. *Asiantuntija viestii. Ajatuksesta vaikutukseen* Keuruu: Infor.
- Kiljunen, P.** 2007. *Tiedebarometri 2007*. Tutkimus suomalaisten suhtautumisesta tieteeseen ja tieteellis-tekniseen kehitykseen. Helsinki: Tieteen tiedotus ry. Saatavilla www-muodossa: <http://www.sci.fi/~yhdys/tb3/sislu3.htm> (18.4.2011)
- Kiljunen, P.** 2010. *Tiedebarometri 2010*. Tutkimus suomalaisten suhtautumisesta tieteeseen ja tieteellis-tekniseen kehitykseen. Helsinki: Tieteen tiedotus ry. Saatavilla www-muodossa: <http://www.sci.fi/~yhdys/tb4/Tiedebarometri%202010.pdf> (29.1.2011)
- Kriehbaum, H.** 1968. *Science and the Mass Media*. Lontoo: University of London Press Ltd.
- Korppi-Tommola, A.** 2003. *Tiedotetaanko tieteestä?* Tieteessä tapahtuu 8/2003, 3–4.
- Kunelius, R.** 1997. *Viestinnän vallassa*. Johdatusta joukkoviestinnän kysymyksiin. Helsinki: WSOY.
- Kvale, S. & Brinkmann, S.** 2009. *InterViews. Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing*. Sage: Los Angeles, London, New Delhi, Singapore.
- Laine, T.** 2007. *Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma*. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*.
- Leikola, A.** 1994. *Tiede, Viesti, Toimittaja*. Teoksessa: Rydman, J. (toim.) 1994. *Puhutaanko oikeista asioista. Tiedevalistuksen tila Suomessa*. Tampere: Tieteellisten seurain valtuuskunta.

Luukanen, N. 1994. *Katsaus lähimenneisyyteen – tiedevalistuksen vaiheita*. Teoksessa: Rydman J. (toim.) Puhutaanko oikeista asioista. Tiedevalistuksen tila Suomessa. Tampere: Tieteellisten seurain Valtuuskunta.

Löytönen, M. 2009. *Tutkijakin voi olla innokas viestijä*. Luentomateriaali. Suomen Akatemian Xpertti tiedeviestintäpäivä 1.4.2009.

Markkanen, T. 2002. Tarvitaanko tiedeviestinnän koulutusta tutkinnon osana? *Tieteessä tapahtuu* 7/2002, 3–4.

Maesele, P. A. 2007. Science and technology in a mediatized and democratized society. *Journal of Science Communication* 6:1, 1–10.

Miller, D. 1999. *Mediating science. Promotional strategies, media coverage, public belief and decision making*. Teoksessa: Scanlon, E.; Whitelegg, E. & Yates, S. (eds) 1999. *Communicating Science Contexts and Channels*. London: Routledge.

Murcott, T. 2010. *Broadcasting Science*. Teoksessa: Brake, M. L. & Weitkamp, E. (eds.). 2010. *Introducing Science Communication*. Chippenham and Eastbourne: Palgrave Macmillan.

Männikkö, T. 2008. *Ulkoisen tiedeviestinnän tekstilajeista*. Teoksessa Katajamäki, H., Koskela, M. & Isohella, S. (toim.) *Lukija- ja käyttäjälähtöinen viestintä. Viestinnän tutkimuksen päivät 2007*. Vaasa: Vaasan yliopisto. Saatavissa www-muodossa: http://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-233-5.pdf (12.12.2010)

Niitemaa, T. 2006. *Tiedettä ihmisen mitalla*. Turku: Kirja-Aurora.

Oulun yliopisto. Internetsivut: <http://www oulu.fi/hutk/opiskelu/tiema/> (14.12.2010)

Palmerini, C. 2007. *Science reporting as negotiation*. Teoksessa: Bauer, M.W. & Bucchi, M. (eds) 2007. *Journalism, Science and Society: Science Communication between News and Public Relations*. London: Routledge.

Peters, H. P. 1999. *The interaction of journalists and scientific experts. Cooperation and conflict between two professional cultures.* Teoksessa: Scanlon, E.; Whitelegg, E. & Yates, S. (eds) 1999. *Communicating Science Contexts and Channels.* London: Routledge.

Peters, H. P. 2008. *Scientists as public experts.* Teoksessa: Bucchi, M. & Trench, B. (eds.). 2008. *Handbook of public Communication of Science and Technology.* New York: Routledge.

Radford, T. 2007. Scheherazade. Telling stories, not educating people. Teoksessa: Bauer, M.W. & Bucchi, M. (eds) 2007. *Journalism, Science and Society: Science Communication between News and Public Relations.* London: Routledge.

Robson, C. 1995. *Real world research. A source for social scientists and practioner-researchers.* Oxford: Blackwell.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.). 2005. *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus.* Vastapaino: Tampere.

Rydman, J. 2002. *Tiede, julkisuus ja media.* Tieteessä tapahtuu 3/2002, 22–29. Saatavilla www-muodossa: <http://www.tsv.fi/ttapaht/023/rydman.htm> (14.3.2008)

Rydman, J. 2004. *Tieteen tulosten tunnetuksi tekeminen.* Saatavilla www-muodossa: <http://www.uku.fi/yhttdk/jatkoko/tiedeviestinta.doc> (26.3.2011)

Salste, E. 2000. TV-uutisten profiloituminen kilpailutilanteessa. TV1:n, MTV3:n ja Nelosen pääuutislähetysten tarkastelua. Tampereen yliopiston Tiedotusopin Laitoksen julkaisuja. Sarja A 96/2000. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Salasuo, M. 2009. Liikunta- ja nuorisotutkijat yhteistyöhön! – Tapausesimerkkinä doping. Saatavilla www-muodossa:

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Liikunta/valtion_liikuntaneuvosto/Liikuntatieteen_seminaarimateriaalit/salasuo.pdf (6.12.2010)

Selänne, M. 2005. *Asiantuntija yhteistyössä printtimedian kanssa.* Teoksessa Karhu, Matti; Salo-Lee, Liisa; Sipilä, Jorma; Selänne, Mervi; Söderlund, Liisa; Uimonen Taina & Yli-Kokko, Päivi. 2005. *Asiantuntija viestii. Ajatuksesta vaikutukseen* Keuruu: Infor.

Suomen maabrändivaltuuskunta. *Tehtävä Suomelle.* Loppuraportti. Saatavilla www-muodossa:
<http://www.tehtavasuumelle.fi> (27.2.2011)

Suomen tiedetoimittajain liitto. Internet-sivut: <http://www.tiedetoimittajat.fi/?sivu=liitto>
(10.2.2010)

TiedeKOTA-työryhmä. 2008. TiedeKOTA-työryhmän raportti. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:9. Saatavilla www-muodossa:
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2008/liitteet/tr09.pdf?lang=fi>
(14.12.2010)

Tieteen tiedotus. 1974. Seminaarimateriaalista koottu toes. Seminaari Espoossa 11.-13.3.1974. Suomen Kulttuurirahasto.

Tommila, P. 1994. *Oikealla asialla oikean asian puolesta.* Teoksessa: Rydman, J. (toim.) 1994. Puhutaanko oikeista asioista. Tiedevalistuksen tila Suomessa. Tampere: Tieteellisten seurain valtuuskunta.

Treise, D. & Weigold, M. F. 2002. Advancing Science Communication. A Survey of Science Communicators. *Science Communication* 23:3, 310–322.

Trench, B. 2007. *How the Internet changed science journalism.* Teoksessa: Bauer, M.W. & Bucchi, M. (eds) 2007. *Journalism, Science and Society: Science Communication between News and Public Relations.* London: Routledge.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.* Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Turunen, A. 2009. *Tiedeviestinnän tila Suomessa.* Luentomateriaali. Suomen Akatemian Xpertti tiedeviestintäpäivä 1.4.2009.

van Eperen, L., Marincola, F.M., Strohm, J. 2001. *Bridging the Divide between Science and Journalism.* *Journal of Translational Medicine* 2010, 8:25, 1-3. Saatavilla www-muodossa:
<http://www.translational-medicine.com/content/8/1/25> (26.3.2011)

- Väliverronen, E.** 1993a. *Tiedejournalismin paradigmat*. Tiedotustutkimus 16:3. Tampere: Tiedotusopillinen yhdistys, 43–56.
- Väliverronen, E.** 1993b. *Science and the Media: Changing Relations*. Science Studies, Vol. 6 (1993), No. 2, 23-34.
- Väliverronen, E.** 1996. *Ympäristöuhkan anatomia*. Tiede, mediat ja metsän sairaskertomus. Tampere: Vastapaino.
- Väliverronen, E.** 2001a. Popularisers, Interpreters, Advocates, Managers and Critics. Framing *Science and Scientists in the Media*. Nordicom Review 22 (2001):2, 39-48. Saatavilla www-muodossa: http://www.nordicom.gu.se/common/publ_pdf/34_Valiverronen.pdf (26.3.2011)
- Väliverronen, E.** 2001b. From Mediation to Mediatization. The new politics of communicating *science and biotechnology*. Teoksessa: Kivikuru, U. & Savolainen, T. (eds.). 2001. The Politics of Public Issues. Viestinnän julkaisuja 5. Helsinki: Yliopistopaino.
- Väliverronen, E.** 2007a. *Geenipuheen lupaus. Biotekniikan tarinat mediassa*. Viestinnän julkaisuja 13. Helsinki: Viestinnän laitos, Helsingin yliopisto.
- Väliverronen, E.** 2007b. *Tieteen julkisuus ja tiedeviestintä*. Saatavilla www-muodossa: http://www.uta.fi/laitokset/tyt/tasti/papereita/valiverronen_tieteen_julkisuus.pdf (12.3.2009)
- Väliverronen, E.** 2008. *Tiedeviestinnän haasteet*. Saatavilla www-muodossa: <http://www.aka.fi/Tiedostot/Tapahtumat/BY/It%C3%A4meri/V%C3%A4liverronen.pdf> (18.4.2011)
- Wahlström, E.** 1999. *Tiedotusvälineiden suhde tieteseen*. Tieteessä tapahtuu 1/1999, 17–21. Saatavilla www-muodossa: <http://www.tsv.fi/ttapaht/991/wahlstrom.htm> (14.3.2008)
- Weitkamp, E.** 2010. *Writing Science*. Teoksessa: Brake, M. L. & Weitkamp, E. (eds.). 2010. Introducing Science Communication. Chippenham and Eastbourne: Palgrave Macmillan.

YLE Uutiset. Internet-sivut:

http://yle.fi/uutiset/yleista/2008/09/yle_uutiset_-_jotta_suomalaiset_tietaisivat_167318.html

(10.4.2011)

Yliopistolaki. Saatavilla www-muodossa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/kokoelma/2009/20090087.pdf> (27.2.2011)

Yorke, I. 1995. *Television News*. Third Edition. Oxford: Focal Press.

SEMINAARIT

Suomen Akatemian Xperti-tiedeviestintäpäivä 1.4.2009.

Mutkat suoriksi ja kärjet teräviksi - tiedejournalismin pelisäännöt? -seminaari 21.4.2009

LIITTEET

LIITE 1

ESIMERKKIJUTUT

- (1) YLE / Pirjo Peltoniemi, 22.5.2009
Kärkilauseella: Brändit eli tuotemerkit ovat merkittäviä teini-ikäisten itsetunnolle ja kehitykselle.
- (2) YLE / Minttu-Maaria Partanen, 14.8.2009
Kärkilauseella: Poliisi puuttuu huumeidenkäyttöön tavallisimmin sakottamalla.
- (3) YLE / Elisa Kallunki, 4.6.2009
Kärkilauseella: Äidin raskausaikana kokema stressi voi vaikuttaa lapsen temperamenttiin.
- (4) YLE / Juha Kokkala, 22.5.2009
Kärkilauseella: Nuorille kehitetään terveyttä edistäviä tietokone- ja kännykkäpelejä.
- (5) MTV3 / Päivi Mäki-Petäjä, 13.1.2009
Kärkilauseella: Erilaisten haitallisten aineiden vaikutuksia Itämereen seurataan tällä hetkellä huonosti.
- (6) MTV3 / Helka Shecter, 16.2.2009
Kärkilauseella: Venäjän tundralta on löytynyt uusi kasvihuonekaasujen lähde.
- (7) Nelonen / Pasi Tuohimaa, 21.10.2009
Kärkilauseella: Puolustusvoimien virallinen strategia ja varusmiesten omat kokemukset ovat kaukana toisistaan.

LIITE 2

TEEMAHAASTATTELURUNKO TOIMITTAJIEN HAASTATTELUIHIN

TAUSTATIEDOT LYHYESTI

- Kuinka kauan olet työskennellyt toimittajana? Kuinka kauan siitä televisiouutisissa?
- Millainen on työhistoriasi?
- Mikä on työnimikkeesi tällä hetkellä?
- Mitä työtehtäviisi kuuluu?
- Onko sinulla seurattavanasi tiettyjä erityisaloja?
- Kuinka usein teet tiedeaiheisia juttuja?
- Oletko saanut siihen erikseen koulutusta?

OSA 1: OMA KOKEMUS (aloitetaan katsomalla oma esimerkkiuutinen)

- Millaisia asioita ensimmäiseksi nousee mieleesi, kun olet nähnyt jutun?
- Kerro jutun syntyprosessista.

OSA 2: TELEVISION TIEDEUUTISOINNISTA YLEISESTI

Televisioutiset tiedejuttujen foorumina

- Miten näet television soveltuvan tiedeuutisointiin muihin medioihin verrattuna?
- Mitkä ovat television vahvuudet tiedeuutisoinnissa?
- Mitkä seikat aiheuttavat haasteita?
- Millainen on hyvä televisioutisten tiedejuttu toimittajan näkökulmasta?
- Mikä merkitys on kuvituksella?
- Mikä merkitys on taviksilla?
- Ovatko television tiedejutut onnistuneita?
- Jos eivät, mitkä ovat suurimpia puutteita?

Tiedejuttujen asema

- Käsitelläänkö televisioutisissa sopivasti tiedettä?
- Millaisena näet tiedejuttujen arvostuksen tällä hetkellä?
- Saavatko eri tieteenalat tasapuolisesti huomiota? Onko joitain selkeästi paitsioon jääviä aloja?
- Voivatko tiedeuutiset olla houkuttelevia? Voidaanko niillä parantaa lähetyksen / kanavan kilpailukykyä?

Aiheiden valikoituminen

- Kuinka tiedeuutisointi hoidetaan toimituksessanne?
- Miten tiedejutut suhteutuvat toimituksen yleisiin uutiskriteereihin?
- Vaikuttaako muu uutisagenda / yhteiskunnallinen tilanne siihen, millaisia tutkimuksia valikoituu uutisoitaviksi?
- Kuinka kovaa kilpailu muiden aihealueiden kanssa on?
- Joudutko toimittajana puolustamaan tiedeaiheita?
- Mistä aiheet tiedeuutisiin tulevat?
- Mitkä asiat helpottavat tiedeaiheen läpipääsyä?
- Mitkä asiat heikentävät todennäköisyyttä että aihe päättyy jutuksi?

- Kuinka usein aiheista joudutaan luopumaan siksi, ettei toteutus onnistu?
- Mitkä ovat tällöin yleisimpiä syitä?
- Mikä on tiedottajan rooli toimittajan ja tutkijan välissä?
- Kuinka suuri merkitys on tiedotteella?

Toimittajat ja tiedejutut

- Mikä motivoi tekemään tiedejuttuja?
- Mitkä ovat suurimmat haasteet tiedejutun tekemisessä?
- Millainen tehtävä tiedeuutiseen tarttuminen on toimittajalle?
- Koetko oman asiantuntemuksesi riittävän tiedejuttujen tekemiseen?
- Pitäisikö toimittajille järjestää tiedetoimittamisen koulutusta?

Toimittajien ja tutkijoiden suhde

- Kuinka tärkeää on suhteiden ylläpitäminen tutkijoihin?
- Millaisia yhteistyökumppaneita tutkijat ovat jutunteossa?
- Mitkä asiat edistävät yhteistyön sujumista?
- Mitkä asiat ovat haasteellisia?
- Mitä toimittajat odottavat tutkijalta?
- Pystyvätkö tutkijat vastaamaan näihin toiveisiin?
- Mitä uskot tutkijoiden odottavan toimittajalta?
- Ovatko tutkijoiden toiveet realistisia?
- Millainen vaikutus on tutkijoiden mediakoulutuksella?
- Kuinka paljon tiedeuutisointiin vaikuttavat osapuolten toisiaan koskevat asenteet ja ennakkoluulot?

OSA 3: ASENNEVÄITTÄMIÄ

1. Tiedejournalismi televisiouutissa on tieteen näkökulmasta huonoa
2. Journalismilla on tieteen ja journalismin välisessä suhteessa määräävämpi asema
3. Tutkijan tavoitteena on sivistää, toimittajan viihdyttää
4. Tutkijat ovat kiinnostuneita yksityiskohdista, toimittajat kokonaiskuvasta
5. Tutkijat pyrkivät konsensukseen, toimittajat haluavat puolesta-vastaan –asetelmia
6. Tutkijat haluavat tarkastaa, toimittajat eivät halua luopua toimituksellisesta itsenäisyydestä
7. Tutkijalle tärkeintä on tarkkuus, toimittajille kiinnostavuus
8. Tutkija haluaa pysyä arvokkaana ja kertoa faktoja, toimittaja haluaa tunnetta ja mielipiteitä
9. Toimittajan ei voi olettaakaan ymmärtävän tiedeaiheita
10. Toimittajalla on ennakkokäsitys aiheesta ja hän vain hakee sille vahvistusta
11. Tutkijat puhuvat liian monimutkaisilla ammattitermeillä eivätkä osaa tiivistää
12. Tutkijat ovat varovaisia eivätkä uskalla sanoa omaa mielipidettä

LOPUKSI

- Pitäisikö television tiedeuutisointia kehittää, ja jos niin miten?
- Millainen on tiedejuttujen tulevaisuus?

LIITE 3

TEEMAHAASTATTELURUNKO TUTKIJOIDEN HAASTATTELUIHIN

TAUSTATIEDOT

- Kuinka kauan olet työskennellyt tutkijana?
- Millainen on työhistoriasi lyhyesti?
- Mikä on tehtävänimikkeesi tällä hetkellä?
- Mitä työtehtäviisi kuuluu?
- Mitkä ovat päätutkimusosalasi?
- Kuinka usein olet työssäsi tekemisissä median kanssa?
- Oletko saanut koulutusta median kanssa toimimiseen?

OSA 1: OMA KOKEMUS, Aloitetaan katsomalla oma esimerkkiuutinen

- Millaisia asioita ensimmäiseksi nousee mieleesi, kun olet nähnyt jutun?
- Kerro jutun syntyprosessista.

OSA 2: TELEVISION TIEDEUUTISOINNISTA YLEISESTI

Televisi uutiset tiedejuttujen foorumina

- Miten näet television soveltuvan tiedeuutisointiin muihin medioihin verrattuna?
- Mitkä ovat television vahvuudet?
- Mitkä seikat aiheuttavat haasteita?
- Millainen on hyvä televisi uutisten tiedejuttu tutkijan näkökulmasta?
- Mitä ajattelet toimittajien tavasta hakea juttuihinsa esimerkkejä (tavallisista ihmisistä)?
- Ovatko television tiedejutut onnistuneita?
- Jos eivät, mitkä ovat suurimpia puutteita?

Tiedejuttujen asema

- Käsitelläänkö televisi uutisissa sopivasti tiedettä?
- Millaisena näet tiedejuttujen arvostuksen tällä hetkellä?
- Pitäisikö oman tieteenalasi mielestäsi saada enemmän näkyvyyttä televisi uutisissa?
- Voivatko tiedeuutiset olla houkuttelevia? Voidaanko niillä parantaa lähetyksen / kanavan kilpailukykyä?

Aiheiden tarjoaminen

- Kuinka viestintä medialle hoidetaan omassa tutkimusorganisaatiossasi?
- Mikä on tiedottajan rooli toimittajan ja tutkijan välissä?
- Kuinka osallistut itse tutkimuksestasi tiedottamiseen?
- Missä vaiheessa itse yleensä huomaat, että tutkimuksestasi voisi olla aihetta jutuksi?
- Milloin tutkimuksesta tiedottaminen on ajankohtaista?
- Millä tavoin tiedeaiheita tarjotaan medialle?
- Onko kokemusta suurista tiedetapahtumista?
- Otetaanko televisio tiedotuksessa jotenkin erityisesti huomioon?
- Mitkä asiat edistävät oman näkemyksesi mukaan aiheen päätymistä uutiseksi?
- Minkälaisien asioiden uskot heikentävän aiheiden läpipääsyä?

Tutkijat ja tiedejutut

- Mikä motivoi viestimään omasta tutkimuksesta medialle?
- Mikä jarruttaa?
- Millainen tehtävä television tiedeuutisessa haastateltavana toimiminen on tutkijalle?
- Onko tutkijan kannalta eroa sillä, ottaako toimittaja oma-aloitteisesti yhteyttä ja pyytää asiantuntijahaastattelua vai soittaako hän tiedotteen pohjalta?
- Riittääkö oma esiintymiskokemuksesi televisiossa esiintymiseen?
- Pitäisikö tutkijoille järjestää tiedeviestinnän/popularisoinnin kursseja?

Tutkijoiden ja toimittajien suhde

- Kuinka tärkeää on suhteiden ylläpitäminen toimittajiin?
- Mitkä asiat edistävät yhteistyön sujumista toimittajien kanssa?
- Mitkä asiat ovat haasteellisia?
- Mitä tutkijat odottavat toimittajalta?
- Pystyvätkö toimittajat vastaamaan näihin toiveisiin?
- Mitä uskot toimittajien odottavan tutkijoilta?
- Ovatko toimittajien toiveet realistisia?
- Pitäisikö toimittajille antaa koulutusta tiedejuttujen tekemiseen?
- Kuinka paljon tiedeuutisointiin vaikuttavat osapuolten toisiaan koskevat asenteet ja ennakkoluulot?

OSA 3: ASENNEVÄITTÄMIÄ

13. Tiedejournalismi televisiuutissa on tieteen näkökulmasta huonoa
14. Journalismilla on tieteen ja journalismin välisessä suhteessa määräävämpi asema
15. Tutkijan tavoitteena on sivistää, toimittajan viihdyttää
16. Tutkijat ovat kiinnostuneita yksityiskohdista, toimittajat kokonaiskuvasta
17. Tutkijat pyrkivät konsensukseen, toimittajat haluavat puolesta-vastaan –asetelmia
18. Tutkijat haluavat tarkastaa, toimittajat eivät halua luopua toimituksellisesta itsenäisyydestä
19. Tutkijalle tärkeintä on tarkkuus, toimittajille kiinnostavuus
20. Tutkija haluaa pysyä arvokkaana ja kertoa faktoja, toimittaja haluaa tunnetta ja mielipiteitä
21. Toimittajan ei voi olettaakaan ymmärtävän tiedeaiheita
22. Toimittajalla on ennakkokäsitys aiheesta ja hän vain hakee sille vahvistusta
23. Tutkijat puhuvat liian monimutkaisilla ammattitermeillä eivätkä osaa tiivistää
24. Tutkijat ovat varovaisia eivätkä uskalla sanoa omaa mielipidettä

LOPUKSI

- Pitäisikö television tiedeuutisointia kehittää, ja jos niin miten?
- Millainen on tiedejuttujen tulevaisuus?